

Maa- ja Mere-pildid.

Dr. Kane teekäigid ja juhtumised

Böhja merel.

Tõine parandatud trükk.

Kolmas jagu.

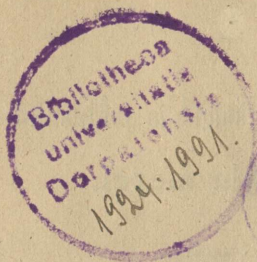
Wäljaannud

F. N. Kreuzwald.

T a r t u s.

Trükitud R. Mattieseni kulu ja kirjadega.

1887.



5342

Дозволено цензурою. — Дерптъ, 17. Юня 1886 г.

A-7852

E u g e j a l e.

Maa- ja mere-piltide esimene ja teine jagu jutustasid mõnda tükki fests, mis õnnistatud lõune pool maadel figineb ja kaswab. Nüüd soowime kolmandamas jaus lühidelt fests juhatamist anda, mis kangel põhja pool leitakse, kus igawene jää ja pakkane talwe külm inimesele palju asumaad ei anna, aga kuhu siiski palju julge südamega laewa mehi on purjetanud ja ehk weel edespidi saawad purjetama, nii pikalt kui ial wõimalik näitab. Suurem hull läksid üsna sellepärast teele, et targema rahwale fests sügawamat õpetust wõiksid anda, kuda lugu seal põhja piirte ligidal käib. Inglased on kõige sage-damast seda koledat teed käinud, aga ka mõned teiste rahwade seast, nõnda kui Amerika ja Wene-maa laewa mehed. Üks kuulus Inglis laewa-mees, nimega Branklin, oli 26. Mai kuu pääwal 1845 Temse jõe suust wälja purjetanud, ja 26. Heina kuul oli üks walaskala püüdja-laew teda merel weel korra näinud, aga hiljemine ei tulnud temast enam sõnumid ega saadud mingi märki, sellepärast tõusis aega mööda kartus, et laewad hukka olid läinud. Seal saadeti siis — osalt kroonu, osalt rikkama rahwa kulu peale teised laewad teele, kadunud meeste jälgi otsima, aga suurem hull neist tuli niisamati

tagasi, kui olid läinud: ei toonud midagi sõnumid. Mida pikemaks aeg wiibis, seda vähemaks waus lootus, et Wrnklin weel elus wõis olla. Ehk küll iga laewa mees, kes seda käiki oli toimetanud, lühemalt ehk pikemalt oma teereisist sõnumid annud, siiski ei ole raamatukirjutajal seda nõu, neid sõnumid siin kõiki kokku panna, waid meie tahame aga ühe mehe teekäigist rääkida, kes kaks korda seal oli käinud ja kõik juhtumised ise kirja pannud. Selle kuulsa põhjapoolse Amerika mehe nimi oli Elisha Kent Kane, ja selle mehe nähtustest ja kannatamistest saame meie edespidi mõnda rääkima.

Sesinane praegu nimetatud tulise ja wakra wainuga mees oli 1822 Wiiladelphwia linnas Amerika maal sündinud, ja suri 1857, kui kolmat korda põhja maale tahtis minna. Tema elul ei olnud pikemat kestust kui 35 aastat, aga se lühikene elu oli igapidi rikkas ja õnnistatud tarkuse läbi, ja saab mehe nime aea-raamatutes tulewa põlwele mälestuseks iga auu sees hoidma. Kane oli noorel põlwel tohtri ametit õpinud ja kui 21 aastat wana juba walmis tohtriks saanud. Seal reisis ta Amerika maa saadikutega seltsis Hiina maale, sest et teda himu alati tagasihutas, neid kohtasi täielikumalt tunda saada, kellest jenna aeani weel palju ei teatud. Kui ta tee peal ükskord Java saarel üht tulepurstajat mäge ligemalt tundma püüdis saada, ja seal juures väga sügawale tulejuu koopasse oli läinud, langes ta minestusse kui surrut maha, et teda juure waewaga üles winnati ja jälle toibuma aidati. Aga mõnda mäest leitud aruliku asju oli käsi tal ka minestuses kinni pidanud. Hiina maalt tagasi jõudes, läks ta Ahwrika maale reisima, kus ta waeste Niegri orjade lugu ja kaupa ligemalt tahtis

tundma õppida. Kui seal mõnda oli näinud, pööras ta oma sünnimise maale tagasi. — Aga ka siin ei antud mehele palju puhkamise aega. Põhja poolse Amerika ja Meksiku rahwa wahel oli sõa mässamine tõusnud; jenna sõtta tõttas Kent Kane, kus teda haawati. Pärast haawade parandamist reisis ta mõnda kohta Meksiku maal läbi, selle peale hakkas ta omal maal mererandasi mõetma, kunni talle 1850 sõnumid toodi, et kaks laewa põhja merele saawad minema ja teda saatjaks kaasa soowivad. Neid laewu oli üks rikkas Amerika kaupmees selle tarwis lasknud walmistada, et kadund Wranklini jälgesid lähesid ülesse otsima. Teisel aastal jõudsid laewad koju tagasi, aga et nende teekäigist seda kasu ei tõusnud, mis olli soowitud, sellepärast läks Kane 30. Mai kuul 1853 teist korda teele, kust ta Mihkli kuul 1855 tagasi jõudis. Raskele waewalisel teel oli tema terwis väga kuduriks läinud, aga fiiski ei lõppenud elawal waimul julgus mitte otja. Sellepärast oli ta, kui lõune pool päewa paistel terwist natuke sai parandanud, jälle nõuks wõtnud, weel kolmat korda põhja maale minna, et seda, mis tal weel nägemata jäänud, pikemalt wõiks läbi katjuda. Sumalal oli tema pärast teine nõu peetud, sellepärast pidi surm tema sammu kinnitama.

Nüüd tahame al pool lugejale mõnda sest kuulutada, mis Elisha Kent Kane raskele teekäigil teistele teaduseks ja õppetuseks üles oli kirjutanud. Neid, kes meid enne lõune pool teekäikidel olid saatmas olnud, palun ka täna teele kaasa tulla. — Kes mõtlemisega oskab lugeda, küll se leiab ka mõnda külmalist maalt, mis tema waimu tiibasi Selle poole jõuab kõrgemale kergitada: kes soojad ja külmad maad on loonud ja püha tarkusega täitnud.

Esimene peatükk.

Kane esimene teekäik põhja-maale

1850 ja 1851 aastal.

Kane oli, kuda ülemal nimetasin, parajalt mere ranna mõetmisel tööl, kui temale 12. Mai kuul sõnumid toodi, et teele pidi minema. Tema ruttas sedamaid Newjorki linna, kuhu ta 20. nimetud kuu pääwal jõudis, ja kus kaks laewa nimega Adwandsje ja Reskue juba täielikult kõigega walmistatud olid, mis rasfel teel neil ial tarwis wõis olla. Need kaks pisukest laewa olid meelega walitetud, sest et nendega lootust oli, hõlpsamalt järe rüugastest läbi tungida kui juurema laewadega. Laewade kered olid kahetkordset tehtud, otsekui oleks üks laewa kere teise sisse pistetud, kummalgi korra seinadel oli kaks ja üks pool tolli pakjust ja tugewatest tamme laudadest kokku pandud: ümber kahetkordse puu seinaga käis weel tugewast raudkarrast tehtud mantel, et laewad paremine jäed wõiksid lõhkuda. Kahetkordne laewa lagi oli wahelt tõrwatud wiltidega kattetud, et märga läbi ei laseks. Seestpidised seinad wooderdati pakjust korgiga, mis soea paremini kinni peab kui puu ja rõsist auru sisse tõmbab, sest sesugune aur on põhja merel laewameestel kõige kurjem waenlane. Et ras-

ked jäerüinkad laewa keret mitte fokku ei pigistaks, sellepärast pandi lae alla iga nelja jala laiusele tu-gewad toepalgid, ja tehti laewa nina seitse jalga pikemaks kui laew ise, mis kui nok jäed eest pidi murdma.

Mai kuu 22. päawal 1850 läksid laewad Neu-jorgi sadamast teele. Tuba esimesel ööl langes fange maru tuul nende kaela, mis neid laentel wintfutaks ja laewarahwale palju tööd tegi, enne kui marust peasid. Ilm oli wilu ja umbudune, et palju kau-gemale ei wõinud ette waadata. Üks pisukene laewa kambrikene, kus Kane kolme seltsimehega elas, oli maja riistadega nõnda täidetud, et meestel waewalt liikumise ruumi üle jäi. Üks kõikuw raswa-lamp, mis lae küllest rippus, andis rohkem suitsu kui wal-gust, ja siin pidid mehed paar aastat elama.

Kõige esimene mure oli meestel elu aset korra pärast seada. Kane päris ruum oli üks rippuw magamise kot, üks pikergune koobas, 6 jalga sügaw, 2 jalga 8 tolli lai ja pool teist küünart kõrge, mis kambri seina külge finnitatud oli. Seda pidi ta soeaks ja wee wasta kindlaks tegema. Naeltega löödi tükk kindlat riidet seina külge, selle üle pandi üks hundi nahk ja üks mantel, misga keha wõis kinni katta. Ühe laudikese peal seina külles seisid raamatud, mis teel wahel wahel aega pidid wiitma. Tasku uur rippus naela otsas ja uuri kõrwas sooja-mõetmise klaas, mis Termomeeter kutsutakse. Teise naela külles rippus tindi-pot.

Kahe esimeste nädalate päewad olid udused, tae-was seisis ala pilwes ja ilm oli enamist tuuline; esiteks 7. Jaani kuu päawal läks ilm selgeks ja külmaks. Laewad olid parajalt N e u w u n d l a n d i saare koha kõrgusel merel, kui pääwa paistel üks põh-

jatu walge tomp nende wastu ujus. Se oli esimene jae-mägi, mis laewameestel wasta jõudis, kõrguse poolt näitas ta kõrgemast linna kiwi majast ülem. Mäe karm paistis puhast aga ei mitte lumi-walge. Säemägi kõikus rahulikult laente pinnal, kui üks walge marmori kiwipak.

Neuwundlandi sadam oli jäerüngastest enamist finni kiilunud, et laewad suure waewaga sisse ei wõinud tungida; teisel ööl tõukas Abdwandse ühe jäerüngaga kofku, mis tüki laewa küllest murdis. Nõnda jõudis ta aega mööda jenna koha, mis Dawis-te eks kutsutakse, ja mis otse kui üks wäraw on, kust laewad kaugeemale põhja poole purjetawad. Siin pidi Abdwandse teise laewaga — Restue — kofku saama. Säe rüngad tulid ikka sagedamaks nähtawale. Ka mõned puu tükkid ujusiwad wee pinnal, mis laened Amerika metsadest Gröönlandi saare poole weeretasid, kus enam puid ei kaswa. Põhja maa suwi oli alustand ja sellepärast alaline pääwa walgus. Tuba 16. Saani kuul wõis Kane Termomeetri klaasi ilma lambita lugeda. 17. Saani kuu pääwal läks päike kel kümme looja ja tõusis hommiku kel kaks, nõnda et eha ja koit sugugi wahet ei pidanud, taewa sõrwa punetates. Selsamal pääwal nägid laewamehed jälle üht jae mäge. Päike seisis tema selja taga ja punetas merepinda, kuhu mägi oma musta warju pildi kombel wiskas. Parajalt, kui laewamehed jae rüngast waatasid, moondas ta ennast nende silma ees, nõnda et ühest kohast langes ja teisest jälle kõrgemale tõusis. Sel filmapiigul tõusid linnud tuhanded kaupade suure kistaga lendu, mis jae pragude wahel pesitamas ja ajumas olid.

Wilu, udune ilm, wahel wahel natuke päikese paistet ja siis jälle wihma, oli Abdwandse 20. Suunil

nii kaugele wiinud, et Gröönlandi rand filma hakkas paistma. Se oli üks terawa otsjaga mägi, mis *Sukfertoppen* (se on: Sukru kübar) nimetatakse, ehk sellepärast, et ta lumega kattetud ots sedawiisi wälja näitab. Seda mäge wõib merelt juba hulga penikoormate kauguselt näha. Kui 23. kuu pääwal hommikul taewas selitama hakkas, oli *Udwardse* nõnda ranna ligidal, et näha wõis, kuda wee laened lumise kalda wasta wahutasid. Ei wõi inimene palju ka redamat ja kurwemat lugu mõttelda, kui siin nähtawale tõusis. *Uhwrika* liiwa meri on selle wasta tühi, kus mõnes kohas weel kudur kasu ja wõjufe filma ulatab. Siin seisib selgel päikese paistel, elustawa mere ääres, üks täielik oja maad, kus peal mitte pisemat jälge rohu ehk wõjufese kasudest ei leitud. Ei midagi muud kui lõhkend kalju-tombud, siin ja seal lumega üle kattetud, ja taga pool lõune ja hommiku wasta hiilgawad jõe mäed!

24. Heina kuu pääwal ei weerend päike enam alla. *Udwardse* oli *Kroonprintsi* saarte ligi jõudnud, kuhu walaskala püüdjad ja põhja poole reisijad ühte puhkamise paika endale walmistanud. Ka meie reisijad sõudsid senna sadamasse sisse. Kui nemad kitsa sisse miniku paika käänasid, kus laewa ankrufõide tahtsid panna, seal ei paistnud neil midagi filma, mis inimeste elamisest tähte oleks wõinud anda. Paljad kaljud, kus mõnest kohast wet maha tilkus, oli ainuke filma nähtus; ei midagi kasu, ehk haljast rohulehte, mis muidu allikate ligi leitakse. Aga kui *Udwardse* nurga ümbert sadamasse käänas, nägid mehed äkkitselt üht hoonet, kus walaskala püüdjad raswa ja nahku sees hoidwad. Üks weike *Inglis* laew seisib sadamas. Lühikese aea pärast tuli *Inglis* laewa kippar neid teretama.

Senni kui nemad weel Inglis laewamehega juttu westsid ja lootsikut ootasid, mis neid laewalt kaldale pidi wiima, juhtus midagi nende filma, mis kui üks karwane suur koer wälja näitas ja kiirest läbi laenete nende poole ujus. Kui elajas ligemale jõudis, nähti tal kui jarwine nok rinna ees ja mõlemal pool keha tiivad, misga ta wet kühweldas. Se oli üks Gröönlandi lootsik, mis Rajaf kutsutakse.

Üks seesugune sõiduriist on lootsiku kombeline raam, mis ümberringi hülgenahkadega üle kattetud on; keskkel leitakse üks ümargune hauk, kus aeruja mees sees istub, muidu on Rajaf igapidi wee ja tuule wasta kindel. Nimetud haugus istus üks musta hiuksetega Eskimolane, hülge nahkses ülifonnas, mis pää ja käte randmete ümber wärwliga finni kõidetud oli. Rajaf oli kolm sülda pik ja mõlemilt otsilt teraw. Väius kõige jämedamalt kohalt oli 21 tolli, aga pealmine sõrw ei olnud mitte enam kui kaks tolli üle weepinna nähtawal. Üks ainuke möla, kellel mõlemal otsas labidad, oli mehel käes, misga ta kord pahemat, kord paremat kät wee sisse tõukas. Imelik oli näha, mis kiirest mees sedawiisi edasi jõudis, otsegu oleks ta lodjaga ühes tükis olnud.

Kui meie reisijad kaldale saiwad, tuli rahwas neile wasta. Võis olla üleühtse ehk nelikümmend hinge, mehed, naised ja lapsed ühte arwatud. Eskimeses ridas seisid mehed; siis tulid naised, imewad lapsed kotides seljas, ja kolmandamas ridas seisid suuremad lapsed. Weel natuke kaugemal seisis koerte kari, mis lastega wõidu hulgas. Kõik ümberringi näitas wäga inetu. Igas kohas paistis filma, mis haritud inimesed eest ära koristawad. Kalju peal kuiwasid hülge liha tükkid; kõik hülgas raswast, inimesed ja koerad, ja iga samm peal leiti elajate

raisku maas. Aga kuda oli roojus nende elu majades! Üks waene perekond oli suwe telgi alla kalju peal aset wõtnud. Siin elasid ühes ruumis, mis 6 jalga laiuti ja 8 jalga pikuti oli, isa, ema, suurisa ja neli last, peale jeda weel üks feedukatal, üks kast ja üks koera peja.

Üks ainuke Europalane, enamist puu- ehk pütti-sep, on rahwa ülemaks seatud, tema alamad, Eskimolased, elawad hülgede püüdmisest. Ülemaal on palkidest kokku nurgetatud urtsif elumajaks, mis ülemaal nimetatud raswa aida kõrwas se ainuke puu hoone on. Eskimolased elawad juwel põdra nahast tehtud telkides, talwel maa sees koobastes. Need talwe elutubasi teewad nemad jedawiisi. Neli kiwist ehk mättast tehtud seinä saawad pealt, kas walaskala luiega ehk randa aetud puiega kattetud, ja siis weel mullaga, nahkadega ja samblaga finni mattetud. Üks weike neljanurgeline hauk ühe seinä sees saab õhukejeks kaabidut hülge sifikonna nahaga üle kattetud, se on neil aknaks. Pik urkakomblif sifjekäif, mis lõune poole wälja läheb, on natuke üle kolm jalga kõrge; toa pool urka otsas on nahkadega üle kattetud üks. Sees küffitawad ühe natuke kõrgemale pandud sawi lambi ümber, mis lee haugu asemel on, mittu perekonda ühes koos. Enamist elab ikka neli peret talwel ühes koopas, mis poolkolmat jülda pikuti ja laiuti suur on. Need koopad on uminuksed, rōsised ja haisewad kui metsaliste pesad; laest tilgub enamist wet kaela, mis hingamise aurust sifineb.

Et teine laew — Reskue — weel sinna ei olnud jõudnud, ja Adwandse mõne pääwa pidi ootama, siis wöttis kippar nõuks ühte lootfikut naabris Disko jaartele läffitada, kus ka üks walaskala wüüdjate puhkamise paik, Siweli nime al oli. Kippar lootis

sealt kasufaid ja muud talwe tarwitusi saada. - Selle asja tallitusele läks tohter Kane, ühe noore laewa-pealikuga ja wiie laewamehega, aga üks Eskimolane wõeti teejuhiks kaasa. Kitsal teedel, mis saare kowara wahelt läbi käiwad, panid mehed mere wee selgust imeks, mis üksnes põhja merel leitakse. Kümne sülla sügawuselt oli merepõhi kõigega nähtaw, mis seal sines. Põhjatumad pudeli karwa rohelisted saba wiisi kasud kõikusiwad ussikombel keeruliste juurte ja kändude otjas sinna ja tänna; sügawamal nende al hiilgasiwad kiwid ja kruus.

Rohked jäerümkad, kõrged laened ja kiire weewoolamine raskendasid nende sõudmist, sellepärast oli neil palju waewa, enne kui sadamasse jõudsid. Aga seal olid mehed ühte waikist, katlawiisi mere lähedat leidnud, kus kaljud ringis ümber jooksiwad. Madalamad kohad olid paksult lumega üle kattetud, aga mis siin koledas paigas troostlik näitus, olid mõned urtsikud, mis suitsujambaid korstnatest taewa poole ülesse läkkitasid. Kõige suurem neist majadest oli üks wana, palkidest tehtud hoone, mis üleühtselt tõrwatud, nõnda wälja näitas, kui oleks üks wana laewa kere hoone ehitamise tarbeks wõetud. Se oli kuningliku ülema elumaja, ja peremees wotas reisi-jaid kaldal. Seesinane ülem peab kõik tülid lepita, mis walaskala püüdjalte Eskimolastega juhtuwad.

Ülem, kelle nimi Dirik oli, oli üks õpetud, lahke herra, kes wõõraid sõbralikult wasta wõttis. Ühekesse aea pärast istus ta oma wõõrastega suure ahju ümber, kus neile hane praadi ja pudel joodawat wiina lauale toodi. Kui Kane kasufaid hakkas küsima, seal kuulis ta, et Disko saarel mitte enam nii sagedast põhja pödrasi ei leita kui enne, selle-

pärast pidi ta juuise nahkadega leppima, mis juba pruugitud olid, siiski saidad naad niipalju, kui neil sel korral tarwis oli.

Ülema maja ligidal olid mõned Eskimolaste urtsikud, üks hülge ja walaskala raswa ait, üks seppa koda ja weike koolimaja. Ehk kül saar lage ja paljas on, siiski leitakse ühes weikses kuristikus üht kohta, kuhu walgund lumest sulatut wesi natuke mulda kalju peale oli kogunud, ja seal olid mõned rohutaimed asupaika wõtnud, mis praegu parajalt õitsetid. Ka kolm paeu wõsu ja mõned sinika- ja mustika-marjad said nähtawale.

Kui Kane Disko saarelt tagasi jõudnud, leidis ta Kroonprintsi saartel Reskue ees, kellega Adwandse 29. Juunil sadamast jälle teele läks. Suba 30. Juunil purjetasid nemad Disko saare lõune poolt otlast mööda wäga kaunist jäemägedest läbi põhja poole. Esimesel Juuli kuu pääwal, wara hommikul, saidad laewad esimese jäewäljale. Ja nüüd hakkas nende põhja maa tee käik peale.

Tõine peatükk.

Kui nemad jenna tahtsid saada, kust Branklini jälgi lootsid üles leida, siis pidid naad jäewäljalt läbi tungima, mis põhjamaa meresõitjad kesk-pakkus nimetanud. Siin ei aita muud, kui kas otse kohe jäest läbi tungida, ehk ümber purjetada. Esimene lugu on wäga waewalik ja wõib hädaohtu tuua, sellepärast püüdwad walaskala püüdjad enamist lõune poolt jäewäljalt läbi saada. Aga kui aasta aeg weel wäga hilja ei ole, siis on mõnusam põhja poolt

mööda püüda. Seda wiimaks nimetud teed wõtsid meie reisijad ette. Haroe saare ligidal saiwad nemad siiski jäewälja sõrwaga kofku. Suur jõe wäli wõis ehk faks sada sammu neist kaugele olla, aga juba selle õhufese sõrwaga oli meestel tegemist küllalt, enne kui läbi peafid. Siin kuuldi ühtepuhku paukumisi, räginat, murdu ja lõhkemist, nõnda et se mürin inimesed kohkuma ajas. Ja ommetigi ei olnud se jõe mitte ühes koos, waid kofku aetud tükkidest, mis suurelt jäewäljalt olid lahti arunud. Üks suur hull jõe mägesi, mitme suguse kaju ja karwaga, finised, walged ja maakarwa, tõusid neil silma. Siiski olid nemad nii kindlad, et jõe tükkid nende külge finni jäiwad, kui oleks kaljud ees olnud. Laewa ligidal oli wesi waike, aga pisufesed jõe tükkid igas kohas sees.

Ühikese aea pärast saiwad laewad jälle wette, kus jõe tükk ei olnud, ja mõnufast tuulest saadetud jõudsid nemad D m e n ' a k s i mere = auli kohta, mis Gröönlandi rannas on, ja kus meri kitsalt kaugele maa sisse läheb. Seal on nii palju jõe rünkaid ees, et kedagi sisse ei wõi peasta. Kane ise luges 3. Juulil õhtal laewa pealt 240 suuremaid künkaid!

Need jõe rünkad moondawad ennast kiirest jõe mägedeks. Meri on siin wäga sügaw, kolmsada jülda mitmes kohas, sellepärast seisab rüngas kõikuwa põhja peal ja wõib kange tuulega kaugele aetud saada.

Suba teisel pääwal, mis nemad jäemere sõidul olid, wõisid mehed jäemägesi ligemalt tundma õppida. Neid leiti mitmed wiisi, mõned enam penikoorma suurused, ümmargused, teised jälle kandilised, ehk pikerused, sügawad waud sees, mis laened wälja uuristanud. Niijuugi wagusi leiti iga jäemägedes. Ühel jäemäel oli kõige wähemalt faks sada jalga kõrgust,

ja tema pealmsel pool olid rünnad, ja orud rüngaste wahel. Seda jäemäge läksid laewamehed ligemalt katsuma.

Laewad läksid madala tuulega edasi järe äärt mööda, kus neil mõnikord raske oli küngrastest läbi peasta. Hommikul, 3. Heina kuu pääwal saiwad nemad jenna kohta, mis walaskala püüdjad Swartehuf, ehk mustaks pääks nimetawad. Teisel pääwal pärast lõunat tuli üks kena ijelik näitus laewameestele filma, kui päikese paistel laewalt ranna poole watasid. Kõik kalda kaljud ja jäerünnad tõusid nii kõrgele, kui oleks nende jalg pilweni ulatanud. Seda võib ka mõnikord meie kohas näha, ise äranis mere rannas, kus kängemad saared, mis muudu filma ei paista, nähtawale tõuswad, aga se ei ole siis mitte saar, waid saare kuju õhu peeglis. Siiski on meie näitused pisikesed selle wasta arwates, kuida neid põhja merel wahest nähtawale tulewad.

Teisel pääwal pidid meie reisijad seda kaunist nähtust weel paremine näha saama. Üks osa nähtawat taewa kõrgust nende ees, mis päikesest hommiku pool seisis, näitas wälja kui suur lage, mis üle ültsest lagunud linna müüridega ja hoonete aherwartega täidetud oli. Ja se kõik ei olnud muud, kui üks pilt sest, mis rannas ja merel tõttelikult oli. Imelik näitas seal juures, et mäed nõnda filma paistsid, kui oleks nende hari allapoole ja jalg ülespoole pööratud. Mõmine kadusid pildid wahel udu sisse ja tõusid siis jälle natukesel aea pärast seda ilusamalt nähtawale.

Juuli kuu 6. pääwal jõudsid laewad jenna kus Dania rahwa wiimne põhja poolne walaskala püüdjate laewade puhkamise paik, mis Uppernawik kutsutakse. Siin oli neil võimalik wiimist korda sõnumid koeu saata. Juuli 7. pääwal jäi 73. laiuise

graad nende selja taha, ilma et jõe üleliiga teed oleks finni pannud. Lõpmata selge päikese paiste valgustas kohtasi nende ümber. Rand paremat kät, mis pisukesed saared sünnitasid, näitas kui ühest tükkist, sest kauguse pärast kadus wah. Neid saari on seal suuremaid ja wähemaid, kõik merepinnaft wälja ulatawad kalju rünnad, kellest mõni tuhat wiisjada jalga kõrgusel kandwad. Pahemat kät nähti üks hoopis teistwiisi rand, — se oli selge jõe, kelle sõrwas laewad juba 4 pääwa olid sõitnud. Se oli üks osa sest suurest keskmisest jäepakkust, kelle äärest laewad mööda pidid minema, enne kui nemad õhtupoolse jäemerele saiwad. Lahtise wee laius wõis ehk nelikümmend wersta olla, selle triibu peal, mis kui jõgi jõe wahelt jookkis, olid nemad seie saadik sõitnud.

Suuli kuu 7. pääwal nähti ühte wallalist teed õhtu poole, kelle kaugust mitte masti otsast ei wõinud film ära tunda. Seda teed wõeti nüüd ette, kus laewad wahel jäega kimpu saiwad, kust teed läbi pidid aeama.

Uga 8. Suulil olid jäekaldad mõlemilt poolt nii kitsaks läinud, et laewad enam eemale ei wõinud peasta.

Jäetomp, mis reisirjate teekäiti nii wara juba takkistas, oli kuda ülemal ütlesime keskmine = pak. Seda jäed nimetakse sellepärast nõnda, et teda suwel julanud weest külm oli kokku pannud. Seda mis alati külmetand seisab, kutsutakse suur talwe = pak. Keskmine = pak sünnib talwe = jõe riismetest, sellepärast leitakse teda mitmetvärki, paksus on mõnes kohas mõni tol, teises jälle mitu jalga, aga laius enamist ikka mittu wersta. Riisugune kole jõe lagedik on lumega üle kattetud, et kuskil pragusi ei nähta. Kui fange tuul laeneid kerkima sünnib, siis tõuswad wah praud nähtawale, ja wesi nende wahelt paistab must

waataja filma. Neid pragusi ehk kraawisi nimetawad laewamehed *S u m m o k*.

Meie reisijad seisid nüüd filma nähtawal jõe pakkus finni. Mis suure waewaga nad edasi saiwad, sest tahame alamal rääkida, kuida meestega lugu kolm nädalad, 8. kuni 29. Juuli kuu pääwani oli olnud.

Üks mees on enamist ikke masti otsas wahi korral, kes ümber peab waatama, kas kuskilt poolt kraawi jõe wahel näha oleks. Kui jeda leiab, siis murtakse jäed eest ja püütakse laewa jenna poole käänata, mis väga raske töö on, ja mittuford tühja läheb. — Siiski, kui aga laew natuke edasi jõuab, on rahwas rõõmus ja tänab Sumalat, kui paar sada sammuret leiab. Äkitselt kuulda hüüdmist, et wee kraawi ots käes, ja nüüd on laew jälle finni. Kui jõe väga paks ei ole, siis murrab laew ise teed ette, oga ühekorraga kuuldi praginat ja laew istub jälle finni. Shtu on wahel aeg kätte jõudnud, ja wärsind laewa mehed lähwad leiba wõtma.

Siis tulewad mitmesugused toimetused, kellel laewa purjetamisega midagi tegemist ei ole. Kaks madrust wõtwad üht raud haaki, kellest igal laewal kaks peawad olema, üks nelikümmend, teine sada naela raske. Sellega kargawad nemad laewa turjalt maha ja lööwad haagi kongud laewa ette ühe prau wahel jõe sisse finni, aga enamist peawad mehed esiteks kangi ehk tuuraga hauku kaewama, kuhu kongud wõiwad kinnitada. Teise poole kongu otja siutakse kõis, kelle teine ots laewa laele winna ratta külge kinnitatakse.

Nüüd tuleb kõige kibedam töö. Ankru kõis on winna ümber pingul; igaüks, kes laewa peal on, laenab oma rammu teistele liisaks; winn keerutab pi-

kamisi kõit oma trulli ümber, ja kui jäetükkid mitte wäga wisa jüdamega ei ole, siis põgenewad nemad laewa eest kõrwale ja jättawad prau järele, kuhu laew kui kiil wähele tungib. Aga arwast läheb töö nii hõlpsast korda. Sagedast kangutawad ja kisuwad laewa mehed aurawa kehaga, kunni wiimaks kümne tolli paksune kõis katkeb, ja rahwas wäsiind, märjad ja pahal tujul magama lähwad, ilma et töö läbi sammu edasi olid saanud. Aga juhtub fird õnneks, et mitme tunni töö pärast jõe tükkid järele andwad, ehk jõe õhufeseks ja abrakš läheb, siis tuleb kohe uus töö kätte. Üks madrus ronib neljakümne naela ras- kuse jõe anfruga õla peal laewalt alla ja saab, kui ehk kaks ja kolmfird wõõni märjaks oli saanud, senna kohta, kuhu anfrut wõib kinnitada. Anfru otša külge on üks pik walge kõis siutud, keda laewa poolst keda möõda pikemale lastakse wenida, kuda mees anfruga edasi jõuab. Seda kõit nimetatakse walaskala-õhjaks, mis üks peenike, kerge ja tugew kõis on. Laewa lael jookseb ta ühe pakku läbi kunstlikult keerdes kunni käik-winna kere külge. Nüüd alustab winna- mine, mis esiteks räägitud töö wasta kergeks tuleb nimetada; laewa mehed wõtawad winna poomi otšast ühel nõul kinni, ja käiwad ringi winna wõlwi üm- ber sam sammult edasi, sagedast lauluga.

Sel kombel jõuawad paar sada sammu edasi, nii kaua kui puhkamata jõe tükkid kitsast teed laewale andwad. On töö meestel wäga pikaline, siis roni- wad mõned madrused laewast jõe peale ja iga üks paneb ennast kütkega suure kõie külge ja püüab oma rammuga laewa kaugemale wedada.

Kui kõik need tembud midagi ei aita, siis wõib kül weel katses wõtta, jõe pakku löhki saagida ehk läbi murda, et sel kombel natuke edasi peasewad.

Uga suurem osalt on niifugused waewad ilma asjata, ja seal ei ole muud nõu, kui rahulikult kannatada, kummi Jumal neid peastab. Meie laewa mehed olid kolm nädalad jae sees wangis, kus nemad sam sammult edasi tungisiwad. Nõnda kirjutas tohter Kane: „10. kuu pääwal saime kakskümmend sammu, 14. ja 15. poolteist laewa pikust kaugemale, mõnel teisel pääwal weel vähem, ja kui wersta ehk poole wersta forra edasi saime, se oli juba suureks kasuks arwata. Kaheteistkümne päawal näitas lugu, kui peaksid laewad jae wangist peastetud saama. Täe pakku nägu moondas imelikult teisi, mitte kümme minntid ei jäänud jae ühte wiisi: waewalt oli laew natuke edasi jõudnud, seal istus ta jälle unest kinni. Uga niisama ruttu tõusid teised teadmata teepiired jenna, kus nähtes tugew jae oli“. Mõnikord saiwad hõlpsa tõmbamisega jae pakkudest läbi, teisel korral katkesid tugewamad köied, ilma et mehed sammu paigast peasid.

Mii kaugale kui film masti otsast ulatas, ei näinud mehed midagi muud kui lumega katetud jäed. Siin ja seal paistis kaugemalt üks jae mägi waataja filma, aga wet ei olnud kuskil nähtawal. Ehk kül rand enam seitsekümmend wersta neist kaugel oli, siiski paistis ta selgest meeste filma, nõnda selge on põhja maal õhk. Seda nende ligemat ranna kohta nimetatakse *K u r a d i p õ i a l*.

Nõnda aeawiidet andis neile elajate elu tähele panemine. Hülged olid ifa kaugemate jae pakkude peal nähtawal, aga ei olnud mitte wõimalik ligemale jaada, kust püs külge oleks wõinud ulatada. Nemad olid alalisel wahi korral, et kui midagi wõõrast nägid, kohe wee alla peitu pugesiwad. Eskimolastel on üks raami peale pandud walge lina warjaks ees,

fui ligemale püüawad saada, sel wiisil on neil wõimalik mere elajaid püüfuga tappa. Nemad on wäga osawad küttid, arwast läheb üks laeng raisku. Sea kauguse klaasiga, mis kiiker kutsutakse, wõib hülgeid kõige paremine tähele panna, kuidas nemad loodud kombel, kartusest ekfitamata elawad. Kui hülge suure jäe tükki keskel natuke maad weehaugu suust eemal kartuseta on, siis näitab ta wäga lustilik, püherdab lume peal kui hobune, tormab oimudega ühest paigast teise, ja küürab keha ja saba lookes pea poole. Nõnda küürab ja pöörab ta ennast mitmed wiisi ja öerub wahel wahel pead lume wasta: Külle poolt waadates paistab hülge kui koer — jellepärast Saks-lased ja Rootslased teda mere-koeraks hüüdwad. Püherdab ta ennast jäe peal, siis näitab ta kui suur konnakarp; pöörab ta selga waataja poole ja aeab külle oimude tugil ennast püsti, siis näitab ta kui küt, kes lasta tahab.

Vindudest olid kõige sagedamast nähtawal põhja maa lagled, üks imelik kena linnu sugu, wõimja ja ilusa lennuga, üleühtse walge julgedega, nõnda et teda lumest muidn ei wõiks äratunda kui musta jalgade läbi. Nende walge laglede kõrwas nähti teisi hõbe walge ja sini halli julgeda, ka mõned mere pääsukesed.

Põhja maa elajate kuningaks arwatakse jäe = k a r u, keda meie laewamehed siin esimest korda silmasiwad. Mehed olid parajalt kõik tööl, laewa ühe jäe prau läbi edasi wenitamas, kui äkitselt kisa tõusis: „üks karu!“ Se esimene jäekar, keda Kane siin silma sai, wõis enam poole wersta kaugusel laewast olla, kus ta pikalise julge sammudega üle jäe tükkide astus. Elajas näis üks sest suurematest karu sugust olema, ligi üheksa jalga keha pikusel, kuida hiljemine

tema jälgede möödust leiti. Nägija silma paistis ta veel suurem. Tema karu näitas lume wasta natuke kollakas, aga nina sinimust. Tema liikumine näitas wäga iselik; tema ei tõstnud ial jalga kõrgemale, kui parajalt tarwis oli. Võib olla, ehk sellepärast, et jõe igaskohas kindel ei näitnud. Elajat nähes tõttasiwad sedamaid mõned küttid laewalt jõe peale, ja jahi himu ei annud meestele mitte aega esiteks jõe kindlust katsuma hakkata. Sellepärast kui kõik suiwa põil üle jõe jooksid, kadus äkitselt tohter Kane järgmine mees kõige püssi ja muuga tükkis jõe tükkide wahel. Pärast seda, kui teda wälja tõmmati, kihutati mehed jälle ühes koos karu järele, aga ei mitte enam jalgse, waid lootsikutega. Saiwad nemad kolm tundi sedawiisi karu taga kihutanud, kus mõned üle kaela wette langesiwad, mis külm oli, siis jahtus meestel jahi himu. Wahe aeal ei olnud karu oma käiki mitte sugugi kiirustanud, waid astus ühesuguse uhke, pikalise sammudega edasi, kunni ta wiimaks jõe rüugaste wahel ära kadus. — Paar päewa hiljemine nähti jälle üks karu, aga see oli alles noor elajas, 6 ehk 7 jala pikune, ja heledama karwaga kui esimene nähtud loom oli olnud. Nina ja koonu olid must punased. Tema oli laewa ligidale tulnud, sellepärast läksid mehed peitu, et elajas veel ligemale astuks, kust ta püssi otja ulataks. Aga kui parajalt lastmise kohta oli jõudnud ja mehed juba tuleriista palgesse tahtsid tõsta, pööras karu äkitselt ümber ja kadus ühe jõe rünka taha ära. Hiljemine istus ta ühe kaugema jõe paku otja, hakkas seal mängima, õõrus nina lume peal, napsas wahel jõe purikaid ja lõi kukkerpalli. Ka tema jahile läks üks seltsike kütiti wälja, aga tulid asjata jälle tagasi.

Enne kui reisirjaid kaugemale saatma läheme,

saagu siin weel paar sõna jäest räägitud, mis sel korral nende laewu kinnitas. Jäe oli mitme sugune. Põhjus talwe jäe paksum leiti mõnikord seitse jalga, teises kohas jälle 7 tolli. Lume kätte warjas igas kohas jäed. Kus jäe paksem näitas, ei olnud ta pealt poolt sugugi soolane. Teine sugu oli weega wettiud, abras ja soolane. Ehk kül ka selle peal inimene käia wõis, siiski murdis mõnes paigas jalgade al. Laewa nina ees lõhkes ta hõlpsalt ühest ära. Kolmas jagu jäed oli kerjeline; neljas jagu näitas sukru sarnane, kui peenikestest liiwa terakestest kokku sõtkutud.

Üle kõige nende jäe sugude käis lai otsata lume waipe, ja tegi kõik ühesuguseks walgeks lagedaks, kuhu peale jäekünkad senna ja tänna kõrgendusi kaswatawad, ehk wee praud triibukesi tõmbawad. Kuhu snurem loik oli jäänud, senna koguwad hülged kokku.

Kolmas peatükk.

Kui meie laewamehed 6. Juulil keskmise jääpakku sõrwa olid jõudnud, ja kolme nädala pärast, 27. Juulil seda maad hakkasiwad taewa graadide mõedul arwama, mis nemad seie saadik edasi olid saanud, siis leiti, et nemad pääwa kohta mitte enam kui kaks wersta kaugemale olid läinud. Kolm nädalad olid nemad jäega kimbust olnud, kui 27. Juulil peasmise lootust tõusis.

Winge tuul oli juba mittu pääwa põhja ja õhta poolt puhunud ja jäed abrats teinud, nõnda et laewad purjetega oleks wõinud katsuda jäest läbi lõhkuda, kui mitte tuul neil wasta poleks olnud. Laewade ümber seisis kül weel 3 jala paksume jäe,

aga lühikese aea pärast saiwad praud ja loigud jae sees nähtawale, mis hiljemine laewade liikumist wõimalikuks tegid. Taewas läks pilwe ja lagled kadusid laenedelt. Üheforraga oli wõimalik laewa käämata; pärast lõunat 28. Tuulil kargas tuul hommiku poole ümber. Säepraud wenisid filma nähtawal laiemaks, põhja ja hommiku poolt tõusis juba weepind laewa meestele filma. Shtul kel 10 pandi purjed laewa peale ja laew hakkas jäed murdma. Tuul pööras, wingest puhudes lõune ja hommiku wahela, ja nüüd läksid laewad kiirest edasi, ehk kül laened jae pakkudest täidetud olid. Üürikese aea pärast läksid pilwed paksemaks, tuul natuke kängemaks, mis läbi laened kõrgele tõusid ja ujuwa jae tükkidega laewale häda ohtu kippusiwad sünnitama. Meri ümber ringi waus udujomp, et kängemale ei wõinud näha, mis ees oli. Mõned jae tükkid laewade ligidal leiti kümne jala paksumed. Kõgemata leidisid laewad, tuulest ja laenetest aetud, paksu jae tükkide wahel jälle finni. Siin ei wõinud enam aidata; kärina ja mürinaga pidid sõrwast läbi tungima. Enne kui Adwandse kümme sammu ennast jae sisse oli kruwinud, oli ta põhi ühe suure jäetombu selga puutunud, mis weepinna al ujus ja ühe külle pealt teise küllele trullis. Laenete kõikumine weeretas ühte puhku pakku ja wiskas rägina wahemad jae tükkid tema külgede wasta. Tük aega oli laew kitsikus, aga peasis siiski õnnelikult lahti, niisamati ka Reskue, ilma et laewadele suuremat kahju sündis. Nõnda purjetati suure waewaga weel tük maad edasi, kunni paksemaks läinud udu neil wiimaks teed finni pani. Siin finnitadi laew ühe suurema jae pakku külge ja nõnda jäiwad nemad ankru kõie otja seisima. Se oli Melwili mere lähedal.

Sellest mere lähedast läbi sõitmine teeb kõige enamist neid õnnetusi, mis walaskala püüdjatele jäemerele juhtuvad. Wersta kolm kymmend lõune poole sealt kohalt, kus laewad praegu seisid, pidid ühel aastal enam kui tuhat inimest ilma pääwarjuta jää peale põgenema, jenni kui nende laewad nende silmade ees puruks lõhuti. Arwaks läheb üks aasta mööda, kui siin kohal õnnetust ei juhtuks.

Ranna poolne laheda sõrw on jäemägedega ümber palistatud, kust wahete peal mustad kaljusambad üles tõuswad. Mägedest jookseb mõnikord õhem jäämittu penikoormad merde, mis meremehed „maajäeks“ nimetawad. Senna kindla jää kalda wasta weeretawad laened rändawad jäed, mis jääpakkude lõhkumiseft tuleb.

Meie laewa meeste lugu näitas küll natuke kole esimesel filmapilgul, kus nemad põhja mere saladusi tundma saiwad. Tuul oli kangeks maruks tõusnud, ja meri ühekorraga wõitlemise paigaks läinud, pealegi kõik paksust uduft finni kattetud. Raksford kutsuti õösel laewa mehed kokku, et laewa jäerüingaste eest pidid hoidma. Mõttelge, kui üks kõige kõrgema hoone juurune jää pak laewa wasta wiisatakse, mis lugu seal on, kui laew eest kõrwale ei wõi käänata.

Rannast wõisid laewad kolm kymmend wersta kaugel olla, aga ei olnud neil wõimalik kalda ligemale saada; jää määb, rünkad ja pakkud olid igal pool kui wahid ees. Kes neist wõis läbi minna? 31. Juulil, leidsid laewad jälle awaliku wet, kust lootus oli kaugemale saada. Imelik oli siin näha kuda pealmised jää korrad tuule aetusel edasi tükfid, aga nende al teised sügawamad korrad wasta tuult teisipidi käisid. Need alumised jää korrad ahwardasid mittu kord laewadele hukkatusft.

Se tugew wõidujooks tuule ja ujuwa jõe tükkide wasta oli parajalt kasil, kui Adwandse ühte paika jõudis, kus wõimalik näitas purjese laiale lahutada, kui ta jõe rünkast õnnelikult mööda sai. Sedamaid saadeti kolm tugewad madrust laewa pealt, et kõiie otja jõe pakku külge pidid kinnitama. Üks wõttis kõiie, teine jõe kangi, misga hauku tahtis teha, kolmas tõstis praegu ankrut ülesse, mis ta jõe sisse finni tahtis lüüa, kui ühe kõiie müristamise sarnatse kärinaga jõe mägi lõhkus, ja silma pilgul enam kui kahe laewa suurune tüf küllest ära kattes. Üks madrus jäi laenetel tantsiwa suurema tükki peale seisma, teine sai õnnelikult laewa nina otsast finni, enne kui alla waus, aga kolmas kadus ankruga tükkis teiste eest ja waus silma pilgul põhja. Snnelt oli põhja läinud jõe tüf jälle laenetele tõusnud kõige oma elawa koormaga tükkis. Pooljurnu ehmatusest sai kippar temast weel finni ja tõmbas teda laewa peale tagasi.

Niiisugusi juhtumisi tuli weel mõnda kord enne kui laewad Leikuse kuu algusel 75. laiuse graadi kohta jõudsid, kus nemad, kui udu lahkus, jälle Gröönlandi randa silma ette saiwad. Rand oli, nii kaugele kui waatmine ulatas, jõe mägedega kattetud. Mõned jõe rünkad olid ehk üheksa sada jalga kõrged, aga kõik otsani lumega üle kattetud. Nende mägede laius wõis 15, ja nende pikus 60 wersta olla.

Laewad jäiwad siin mõneks pääwaks puhkama. Ilm oli selge ja wainne, ja andis meestele mahti, tundmata kohta ligemalt waadata. Siin nägid nemad oma silmaga, kudas uus jõe kiirest sündis. Esiteks tulid pisukesed mitme kandilised jõe tükkid wee pinnaile, siis jooksid naad kokku, pisukesed nõela sarnatsed jäetükkid liimiwad kõik ühte tompu; ja siis on kindel jækoor walmis. Lühikese aea pärast on jõe nii

pakujukš läinud, et laewale wõib kahju teha. Üks lootfik, mis wahel wahel laewa ja jõe sõrwa wahel käis, oli mõne tunniga terawa jõe sõrwadest pea aegu läbi leigatud. Tse Udwardse, mis tugewa raudfarraga üle oli löödud, näitas mitmes kohas wigadusi, mis jõe oli teinud. Sellepärast pöörati laew külle peale ja löödi fõrd uut kardat ümberringi.

Laewad seifid umb arwates kahesjateistkümmes wersta kaldalt. Shk oli nii selge et kõige kaugemad kohad filma ulatasid. Kanna ümber olid jõe mäed otsekui walli teinud, mis kui lubjatut müür kaugelt paistis. Teisel pool laewa külle peal seifis endine meri, üks künklik jõe-lage, kus wahel peal mõned mustad wee sooned, mis jõe mägede wahelt paistisid. Weel kaugemal nähti jälle põhjatu hull jõe mägesi, mis kui sambad taewa poole päid aasiwad. Keskõõ päikene seifis kaunis kõrgel taewa külles ja läkkitas punetawa walgust merele.

Kane mõõtis mõned jõe künkad, mis nende laewade ligidal olid. Üks neist oli üle 30 jülla kõrgune, üks teine 310 jülda pik ja 24 jülda kõrg. Mõnel mäel leiti kalju tükisi sees, mis nemad kaldalt kaasa olid wõtnud; neid kiwa oli osa pisemaid, osa suuremaid. Neil jõe mägedel nähti mitmesugused kujud, mõne külles nähti weel kalju kalda jälgesi, kust pak ennast oli üks fõrd lahti kiskunud, enne kui laened teda seie weeretanud.

Glajate sugu sai neil päiwil suuremaks. Sest aeast saadik, kui meie reisijad keskmise jõe pakule olid saanud, lõppesid linnud neil filmist; nüüd nähti neid jälle tagasi tulema. Üks neist esimestest lindudest oli Alt, üks põhja maal pesitaw, piuu suurune jõe lind. Tema liha on raswane ja wäge maitsew. Neist tulid otsata karjad, mis laewa rahwale hüwa

toidu warandust lisaks andsid. Dösel, kus päikene kõige madalamal seisis, puhkasid linnud jäe peal, ja läksid siis jälle lõune-hommiku poole edasi. Hiljemine kaswasid linnu karjad nõnda perekaks, et mitmes kohas jäerünkad kinni katsid. Wee pragude wahelt toowad nemad nofkadega weikeid kalakesi ja timukaid eudale toiduks; seal on neid mõne korra nii pakstult, et inimesed riwadega lindusi hulga kaupa maha nootida wõiwad. Walaskala püüdjad lasewad neid herneestega, kui tina ei raatsti kulutada. Teised suuremad mere linnud ei anna mitte nii magusad liha, kui weike A. K. Karu liha on kül kindel toit, aga väga mähke ja wägew, sellepärast inimesed seda kaua ei wõi süüa. Tohter Kane ütleb: „Et siin põhja maal toidu poolest palju waliteda ei ole, sellepärast tõstsin ma enesele käsuks kõiki süüa, mis Sumal meile andis. Aega mööda õppisin mõnda, mis teised inimesed põlgawad, nõnda suu pärast walmistama, et neist üks maitsew roog sai. Hülgel ei ole mitte kala, waid selge hülge magu, aga kui midagi sinepi ehk pipra soosti peale pannakse, siis on hülge liha maitsew roog.“

Leikuse kuu 10. pääwal läks taewas tumeda pilwe ju tuult hakkas tõstma. Kaugemal kogus udupilweid kokku, nõnda et randa enam ei nähtud. Kitsas kraaw, kus laewad praegu edasi purjetasid, kippus igal silmapilgul kitsamaks minema, ja laewade kääki takistama. Seesugusel lool püüdwad walaskala püüdjad mere lähedal warju paika jäe rüngaste wahel otsida, ehk raiuwad endale weiket sadamad jäe sisse. Meie laewa mehed ei tohtind siin aega wiita, waid pidid mõnusa tuulega edasi minema.

Udwandse sai õnnelikult kitsikust läbi, aga Resse ei jõudnud tema jälgil käia. Kaks sõwadega

kokku waunud jõe lagedad kiilused teda kinni, ja ka Abwandse pidi sõitu finnitama, sest et kange maru-
tuul mere poolt tõusis.

Mõlemad laewad saiwad jäega kimpu. Kella 5 aeal hommikul tõukas üks wälja poolt tulew jõe sõrw mõlema laewade wahela. Se jõe oli ligi neli jalga paks ja enam werst laiuti, ja jooksis laente kihutusel fergelt edasi. Kus ujuw jõe sõrw paksema ranna jäega kokku sai, seal oli tõukamine nii kange, et õhem jõe puruks ja killuks pudenes; ja killud kaugele paksema jõe peale laiale pillasid. On üks seesugune lõhkend jõe pak korra teed ülespidi teise jõe pinnale wõtnud, siis kihutawad laened teisi tükkisi järel, mis kui suured paekivid risti ja põigite hunnikusse tõusewad. Sedawiisi sünniwad lühikese aeaga kõrged rünnad, sest et taga tulejad jõe tükkid esimeste selga libisewad ja seal ühte hunnikusse kokku külmetawad.

Üks oja lõhkend jõe tükkia ujus otsekohse laewa poole, mis tugewa ankru kõie otjas küttes seisis. Laewa nina keerati jõe kildude wasta. Kül oli meestel siin üks kartlik ootus, sest iga filmapilguga wõis jõe walusast laewa külle peale tõugata ja laewaruks teha. Aga laewa teraw nina oli teed leidnud, kui filmapilgul ankru kõis otsegu takku eie jäest katki leigati, peasis laew kui nool jõe wahel punuma. Reskue langes külleli, aga peasis wiimaks ka jõe küüfist.

Teisel pääwal pööras tuul natuke enam lõune poole ja andis laewadele mahti parema koha seisma jääda. Kui nüüd laewade ees jõe pragu aega mööda laiemaks lõhkes, läksid nemad kel 7 hommiku jälle teele, ja ehk kül mitmes kohas laewu kõite abiga edasi weeti, siiski olid nemad sel pääwal ligi kümme

wersta kaugemale jaanud. Kaks walaskala tulid nähtawale, sest mõistfid laewamehed et lahtine meri neist enam kaugel ei wõinud olla. Tuul läks ikka wiledamaks, ja ehk kül weel laewad paari korda jä est läbi pidid murdma, siiski saiwad naad lahtise põhja wee ligemale.

Leikuse kuu 12. pääwal olid reisijad teistkorda seda kena waatemangi silmanud, mis põhja merel õhu peeglisje tõuseb. Tohter Kane kirjutab sest nägemisest nõnda: „Üks must kogu kõikus õhus, õhtu pool päikese kõrwas. Mis se oli, seda ei wõi ma mitte ütelda. Kas üks suur lind, ehk õhu laew? Warsti peale seda hakkab kogu wärisema ja moon dab ennast teise kujule. Se on üks suur Klawer ja ei midagi muud. Ei olnud weel sõna suust täielikult wäljas, siis nähti, kui oleks kõige suurem seppa alasi! Alasist tulewad teised kujud, ja üks silma pilk hiljemine jälle endine must tomp.

„Tund aega hiljemine, kus räägitud näitus kadus, läks taewas ühe korraga imelikuks; suured jäe mäed tõusid taewa külge, funni kõik jinine taewas walgeks läks, et kedagi enam ei wõinud tunnistada, kus mere pind lõppes, ehk kus taewa jõrw alustas. Laew kõikus otsegu keskel õonestatud suure õuna sees; jäe tombud, kõige imelisema kujudega ujusid ümber ringi laewa, al ja ülewal, ja laew näitas kui oleks ta tuule tiival seisnud. Ühe linnu wari nähti niisamati al wee peeglis kui ülewal taewa külles, kui oleks linnu kaju ühel aeal kahest peeglist paistnud. Nõnda näitis ka järel tulew laew Reskue kahe kordsest peegli pilti, üks laenetest, teine taewa küllest, ja nende kahe warju piltide keskel sõitis laew ise.

„Kui meie teisel pääwal kel 10 õhtul Melwille sadama kohal olime, tõusid äkitselt igalt poolt mär-

gid, kui oleks tulekahi lahti peasnud. Suured mustad suitsu pilved tõusid taewa poole ülesse ja weeresid laenetates edasi. Silmal ei olnud siin kauguse mõõtu, kas nähtus ligidal ehk eemal wõis olla; sellepärast paistsid mustad plekkid kui suured tombud, mis ennast segasiwad, tõnsid ja langesid, nähtawale tulid ja jälle ära kadusiwad. Ule selle olli õhk wärisewas liikumises, nõnda kui ühe suure tulukesse üle. Piffilma klaaside läbi nägime, kuida suur hulk jäe mägesi kui kummuli seisid, jalg ülesse ja hari maha keeratud, ja mägedest näis imelik suits taewa poole tõusma. Wahe wahel nähti suitsu wahelt, kui oleks palgid taewa küllest maha rippunud, nõnda et luju näitas, kus oleks üks põlew linn meie filmade ees olnud.“

Reikuse kuu 15. pääwal andis Reskue teise laewale tähte: „inimesed ranna kaldal.“ Mõlemad laewad olid nüüd 75 graadi ja 58 minuti laiusele jõudnud. Et siin inimesi nähti, se sünnitas kohe mõtteid, ehk midagi õnnetust neile wõinud juhtuda. Kiirest saadeti laewalt üks toidumoonaga koormatud lootsik kaldale. Kaks meest seisid ranna jäe peal ja tegid imeliku liikumisi, kust kohe tunda wõis, et nemad Eskimolased olid. Põhjapoolse 76. graadi laiuse al ei wõi küll inimese loomal palju asupaika olla; aga need waesed inimesed näiwad siin õige õnnelikud olema. Nende hobuse lakka sarnatsed hiuksed joosid üle raswased palgeid maha, ja nende filmnäust paistis selge Eskimolaste kaju wälja. Siin oli kaks lustiliku naeruga poisi kofku feltsinud. Nii-deks oli neil kulunud karu nahast püksid, hülge nahast kampsunid ja kampsoni külge üks tasku õmmeldud, mis peawarjuse üle pea tõmmati; hülge naha saapad katsid neil jalju. Neil olid odad, tuu-

rad ja õhurakkud käes, misga hülgesi tahtsid minna tapma. Lootsik näis neil tundmata asi olema. Nemad andsid märkide läbi tunda, et nemad kauge- mal mägede wahel orgus urtsikutes elawad. Leib oli neil tundmata asi, ja soolajest lihast ei tahtnud nemad midagi teada. Uga laewu nemad kül siin mitte esimest korda ei näinud, ja oleksid hää meelega wõõrsi tulnud, kui mitte lootniku ülem seda sõbraliku pakkumist kurjast ei oleks ära feelanud. Juba 1819 oli üks Inglis reisiija Sir John Ross siin koha ligimail Eskimolasi leidnud.

Uksteistkümmte aastat hiljemine, 1830 olid mõned walaskala püüdjate lootniku mehed, kelle laew jäe sees puruks oli läinud, senna kohta saanud ja otse- kohe teed Eskimolaste urtsikute poole wõtnud. Kui nemad ligemale saiwad, näitas imelik, et kuskil lume peal jälgi ei nähtawal, niisama wähe rooja märkisi, mis muidu rohkest nende elukohtade ümber leitakse. Mõistatuse otsus sai ruttu meestel kätte, kui seda ees rippuwad naha tükki üles tõsteti, mis urtsikul ukseks ja aknaks ees on. Ühe lambi ümber, kus enam oli sees ei olnud, istusiwad niisamati kui elu aeal neli ehk wiis inimese surnud kehad, uuled mustad ja silmad sügawale sisse waunud; aga kõik oli igaweseks jääks moondatud, sellepärast ei wõinud kehad ial mädanema minna. Külmetanud koer oli külme- tanud peremehe kõrwas maas, ja rinna laps külmi ja kange põdra nahast tuppe sees, mis külmetand ema keha kattis. Kudas wiisi nemad surma olid leidnud, jäi teadmata, sest hülge tapmise riistad olid neil alles, ja mere lahe on seal kohal hülgedest rik- kas, mis Eskimolastele toitu, walguft ja toasoendust andwad. Ehk oli wäga pakkane külmi mõneks aeaks jäe haugud kõik kinni külmetanud ja seeläbi rahwa

käest toitu wõtnud; aga wõib ka olla et üks raske tõbi neid oli suretanud. Neli ligimail urtsifikuid näitawad niisamati kui esimene furnut maja rahwast.

Seft aeast peale, kui meie reisimeestel tompus jae selja taha oli jäänud, purjetasid nemad enamist wallalises wees, rahulikult mööda randa edasi; mehed olid sellepärast rõemjad. Nii awaliku wet ei olnud nemad tännini siin weel näinud; igal filmapilgul lootsid nemad nüüd põhja weest läbi Lankasteri mere lahedale purjetada.

Pea pärast seda jaiwad nemad „Bewerlei“ punaste mägedele, kus punast lund leitakse. Kallas oli kõrge ja äkiline, rand mitmes kohas lõhkend kaljude prüügiga täidetud. Kui laewad 15 wersta kauguselt pikamiste mööda purjetasid, seal wõis selgest punasi kaljusi näha, ja kaljude wahel punast lund, mis mõnes paigas telliskiwi karwa, teistes jälle tumedam tõmmu karwa paistis.

Tuule wäikus andis meestele mahti kaldale minna. Koht, kus se juhtus, seisis 76 graadi 4 minuti põhja laiusel. Se oli üks weike mere-lahke, ümber-ringi jae küngastest finni kattetud. Teise pool künkaid oli suland wesi maad niisutanud, nõnda et haljas sambla muru filma paistis. Mis armas niisugune nähtus filmale on, wõiwad aga need ära tunda, kes — kui meie laewa mehed — poolteist kuud muud ei olnud näinud, kui jäet, lund ja wet.

Äkilise kalda äärest tuli üks weike jõgi, mis kohisedes kaljust alla mere poole woolas; aga kaljud olid samblast haljad ja sambla wahelt paistis mõni rohu leht wälja. — Mis meie reisijatel kõige imeelikum näitas, oli punane lumi, seda leiti kõige sagedamast madalas kohtades, mis lõune ja õhtu wasta seisid. Siin leiti mõnes kohas punase lume platsi,

mis 6 ja 8 sammu laiused olid. Kaugemal oli seesugusi plekkisi veel mitmes paigas näha. Lume karw oli üks tume, aga ei mitte ilus punane. Walge paberi peal näitas ta firssi puna sarnane, aga kuiwaks läinud, oli wärw tõmmu karwa. Pealmine ford lumi oli kõige punasem, mida sügawamal, seda heledam.

Natuke põhja poole sest räägitud kohast, kellele *Beffi-Kowe* nimeks anti, läksid laewad kalda ligi, et magedat wet kaasa saaksid wõtma, enne kui kaugemale õhtu wasta teed wõtsid. Kaugemalt langes lõhkend kaljude wahelt üks wahtus jõgi merde. Sel weifel merel lähedal oli kuus sada jalga laiust, ümberringi jooksid kõrged kaljud kui müüri seinad. — Siin üksikus paigas, lume ja jäe kõrwas oli alalise wee soonte imiteemise läbi, kuhu peale wahe wahel päikese terad langesiwad, üks weike põhjamaa rohuaed sündinud. Sambla muru pinna peale olid mõned rohu kasud kaswanud, kõik pisukesed nende wasta arwata mis soemas paikades leitakse. Oblikad, kollase õilmetega narri-rohud ja mõned muud tõusid samblast wälja.

Kus sambla rohuaed kalju seinade ligemale jõudis, mis temale kui warjusk ümber oli, seal nähti kasteheina ja muid sarnalisi rohu taimeid, wahe wahel ka kanarpiku ja kaskesi; natuke eemal nähti veel teisi põesaid ja puukesi! Need sõnad aeawad peaaegu juu naerule, sest mis meie siin puuks ja põesaks nimetasime, olid nõnda kui härja-põlwelaste titted nende wasta arwata, mis meie maal ja teistes paikades kaswawad. Need waesed, puuks sõimatud loomad ei oskanud enam püsti seista, waid roomasiwad enamist pool külleli mööda kalju seinad, mis neile tuge ja warju andis. Mitte üks ainus neist kasudest ei ula-

tanud mehe fedreluuni. Ka jõhrika marja warfi tõusis nähtawale, mõnel õilmed ja marjad külles.

Rõige arulifem näitas moonduse kombe paeude külles. Paeusi leiti siin kolm sugu, kellest esimene palju suurem ei näitand kui külwamata härjapea (ristheina) wars, teine oli natuke tugewam, aga kolmas, mis nende teiste wasta suureks wõiks nimetada, küürustas ennast loogelki kui uus mööda maad edasi.

Tuule waikus, mis laewa meestele mahti oli annud kaldale wõõrsiks minna, lõppes 18. Augustil äkitselt otja. Laewad läksid jälle õhta wasta teele ja leidsid seal palju wallalisemat wet, kui neil mõnel nädalal silma oli saanud. Nüüd näis edasi minik ladusamalt korda minema. Jõe paelust olid nemad peasnud ja laewade ees ots oli otjekohe Lanfasteri laheda poole käänatud; jälle tundsid nemad laente fergitufel tuule hoost edasi aetud. Julgus täitis uuest laewa meestel südant, kes tükk aega lootust juba olid kautanud, tahetud kohtadesse saada. Wasta aeg läks juba sügiseks, Inglismaa laewad olid kaugale ette jõudnud, sellepärast polnud meie Ameerika meestel palju lootust, nendega seltsis talwe forterit wõtta. Nüüd tõusis ifka awalikumaks, kuda nemad pika põhja maa ööd üksi pidid elama. Aga kõik need mustad mõtted läksid tuulde kui laewad winge tuulega edasi kihutasid, nüüd udust ja jäe mägedest läbi kui pimedad käfikatfel teed otsisiwad, siis jälle kiirest kaugemale tormasiwad.

Reisijad lahkusiwad nüüd Bahwia lähedalt, sest laiaft aga häda õhtlikust päris põhja mere wärawast, kus walaskala püüdjad enamist asuwad ja sagedast õnnetust leidwad. Aga ka siin üksikul koledal merel on omalifi iludusi mõnda, mis jäe rünnad, lumi ja kalda kaljud walmistawad.

Ualine pääwa walgus oli wähendamata hiilgusega seie jaadik festnud. Ehk küll keskööl päike natute madalamal taewa weeres seisis, nõnda kui meie maal enne pääwa looja minikut, siiski ei tulnud ial amariku.

Esiotsalt oli see pik moondamata pääw meestel wäga meelepärast. Kui kesköö päike koidu piirel ühe filmapilgu otsekui alla kippus minema, hakkas ta kohe jälle uuest kõrgemale tõusma; sellepärast oli rõõmulik walgus ühte puhku nende ümber, kas nemad sõid ehk magasiwad, tööd tegid ehk laiseldasid.

Ei tulnud ial pikalift ööd wahale, mis mingi toimetust oleks wõinud kinnitada. Keskööl wõisid nemad lõune toitu wõtta, keskõmmikul õhtust rooga maitseada ja lõunel magama heita, ilma et midagi wahet oles tunnud, kui mitte tasku kellad seda ei oleks wäitanud.

Tohter Kane kirjutab sest: „Mul oli esiotvalt jüda wäga kerge, otse kui oleksin raske koorma alt peasnud. Mul oli, kui oleks tundide ikke minu kaela pealt wõetud. Siiski ei olnud mitte wõimalik asja lugu selgeks teha. Meie tolmused lambid nurgas näitasid ilma aegu riistad, mis kedagi ei tarwitanud. Aga aega mööda läks lugu teisite. Ühtepuhkune hele moondamata walgus hakkas mind koormama. Mul oli kui üks wõeras kihutaja alati kannul. Magamine läks ühikeseks ja ei karastanud keha; sööma wahed lõppessiwad ja näitas kui tuleks üks söök ifka teise kannul. Wiimaks ärkas põlew igatsus öö järele, mis keha ja waimule rahu toob ja meie hinge karastab.“

Meljas peatükk.

Udwandse läks 19. Augustil wileda tuulega õhtu poole edasi, kui ülem tüürimees sõnumid tõi, et kaks wõerast laewa nende kannul nähtawal olid. Nüüd tõmmati mõni purje pealt maha, et Reskue järele jõuaks tulla. Kell üks lõunal sai suurem wõeras laew meid kätte, selle laewa nimi oli *Ladi Wrangle*, kes sellesama asja pärast teele oli läinud, kui meie Ameerika laewa mehed. Ka neid Inglis laewu oli jõe Melwille lähedal tüf aega wangistanud, enne kui lahti peasis. Kui nii pikalt sõnu said wahetunud, lahkusid laewad jälle üks teisest ära.

Wasta õhtud läks winge tuul maruks, udu kat-
tis merd, sellepärast seati wahid laewa peale ja siis läks tee jälle edasi. Ehk küll uduse ilma pärast sel-
get aru ei wõinud saada, siiski wõisid laewad *Cantastri* lähedal nüüd olla. Üks wäga mägiline rand ja üks kõrge kalju kungas paistis silma.

Wara hommikul kello 3 tõi laewa waht sõnu-
mid: „Üks purje (laew) meie ees!“ See oli üks pi-
jufe sõidu riist ja näitas wälja kui üks suur purje-
taja lootsik. Udwandse sai natuke aega wõera loot-
sikuga kokku. Warsti pärast seda tuli üks wana
mees, kes mantli ööriete üle oli pannud, laewa laele
ja teretas wõeraid nii walju healega, et tuule hoogusi
läbi ulatas.

Weike laew oli *Belisk*, targa põhja mere
sõitja *Sir John Ross* walitsuse all. Ross
oli üks laia pihtadega mees, keda aastat weel ei ol-
nud rõhunud, sellepärast wõis ta elu waewa ja häda
õhtu weel kanda. Tema oli neli kord lahingis käi-
nud, kus teda kaks korda haawati, ja oli juba kaks
kord enne seda põhja merel käinud ja seal neli talwe

elanud. Müüd oli ta jälle ühe weikse laewafesega, mis kui pähkla koor laentel kõikus, teel, kadunud felttimeest üles otsimas. Udwandse sai temaga seal kohal kokku; kus teda 17 aasta eest jae wangis oli leitud.

Teisel päawal saiwad laewad Leopoldi sadama kohta, aga õhtu hilja wast sadama ligemale. Siin oli jälle jae müür ees, mis sadama sisse minut kinni pani. Kui mehed alles teed otsisid, tungis jälle üks weike laew nende poole, selle Inglis laewanimi oli Prints Albert. Selle laewaga ühes koos tungis Udwandse teisel päawal waewaga jäest läbi, et teise sõrwa teele wõiks saada. Nemad olid kalda ligidal, aga siin üksikus koledal kohal ei leitud kuskil elu märkisi; paekivi tükkid paistsid kaugele silma.

Augusti kuu 25. päawal nähti Udwandse pealt, kes ikka weel jäega kimbus oli, kaks kivi hunnikud kaljulisel kaldal, ja suuremal hunnikul üks lippuwaris ja ümmargune kuul otjas. Kaks tundi hiljemine said nemad kaldale. Rand oli madal ja paekiwine, aga natuke eemal nähti 800 jalga kõrged künkad. Suuremas kivi hunnikus leiti üks tinaplekkist karp ja seal sees üks kiri, et kippar D m m a n i kahe laewaga paari pääwa eest siin oli käinud, ja märkisi leidnud, et siin enne inimestel asu paika oli olnud. Niisama sugusi märkisi oli wiisteistkümmene wersta siit kauge-
mal leitud.

Need jäljed, mis tohter Kane ise üles otsis, on wiimsed neist, mis Branklini laewa mehed järel olid jätnud. Kane kirjutab neist nõnda: „Ühe kitsa maanina peal, mis õhtu poole sõrwaga ühe weikse mere nurka ulatab ja põhja pool äkilistest kaljudest warjatud on, on wiis elu kohtade asemel tunda. Kaljude ligidal seisawad neli ümmargust hunnikud pae kildu-

dest, mis sõrwade pealt suurema kiwidega ümber piiratud on, otsekui oleksid nemad enne telgi kattust kinni pidanud. Kaks suuremat kiwi, mis 2 jalga teine teisest kaugel seisawad, näitawad ukse kohta. Mõned suured nelja nurgelised kiwid wõiwad wist endine tule ase olla. Dsttjad, kes enne siin käinud, oliwad kiwid ümber pööranud, et nende all wõisid otsida, kas midagi warjulist leida oleks. Natuke kaugemal kalju seinast, aga sellsamal sibil kui ülemal nimetud asemete kohad, on üks suurem kiwi aed, sisseminiku auf lõune wasta keeratud, see on kõik wirna pandud kiwidest tehtud. Geestpidine ruum on kolme nurgeline, põhja wasta sein kahekümmekümme tolli kõrguti. Mõned linnu kondid ja üks hülge külle luu olid kes paigas, ka leiti sealt üks plek tooši teffel, kus enne liha sees oli olnud; teffel oli paksum roostetanud. Kalju seina ääres leidsin ma tükki pendind purje riet; madrused tunnistasid seda koha pükki woodriks. Ranna kaldal kaks ehk kolmkümmend sammu nimetud kohast kaugel leiti mittu tükki männi puud, nelja tolli pikused ja musta, roheline ja walge wärwiga üle tõmmatud; need olid lootliku tükkid, mis ehk tule puuks olid lõhutud."

Ehk küll need märgid kasiwad olid, siiski wõisid nemad jeda tunnistust anda: et need koha asemad mitte Eskimolastest ei olnud tehtud. See ainuke Euroopa maa mees, kes siin kohas käimas wõis olla, oli P a r r j 28 aasta eest, aga tema kirjadest on selget tunnistust leida, et tal siin asupaila ei ole olnud. Need jäljed ei wõinud kellestgi teistest maha jääda, kui kadund Branklini laewa meestest, kes ehk maad kaudu teed otksiwad.

Nüüd wõeti nõuks edasi minna ja 26. läksid Adwandse ja Reskue jälle purjetama. Nende sõit

läks jäe rinnast läbi paari wersta. Kaugemal põhja pool näis wesi wallalisemaks minema ja seal tuli neil kippar Pennj kahe laewaga wasta. Tema tõi sõnumid, et kaugemal põhja pool jäe müür ees enam läbi ei lase. Aldwandse katsus siiski weel edasi tungida, aga pidi teelt tagasi käänama, muidu oleks ta jäe sisse wangi jäänud.

Wahe ajal oli kippar Pennj uusi jälgi kadund Branklinist üles leidnud. Seal olid tina karrast toosid ja wabriku nimi nende peal, tseitungi lehtesi 1844. aastalt; üks tüf kirjutud paberi lehest, ja kaks teist paberi tükki, mõlemate peale pliatsiga ühe pealiku nimi kirjutud, kes Branklini laewa peal olnud. Pikemalt, üks waadi witsast tehtud mõrra wõrgu raam, üks paar põhjata sukke, altpoolt kofku siutud, üks pealiku kue küllest kistud tasku ja mõnda muud. Meist märkidest wõis arvata, et laew hukka oli läinud ja mehed maa kaudu hommiku poole rändanud. Sellepärast wõttis kippar Pennj ette mööda põhja poolist Lanfasteri laheda randa Bahwia lahedale purjetada, lootes kadund mehi, ehk mis tõtelikum näitas — nende pääwast pleegitud koutisi üles leida.

Tohter Kane arwab, et meestel siin laew mitte ei wõinud hukka minna, waid ehk aga üks jelts laewa meestest wälja oli saadetud, kohtasi läbi katsuma, jenni kui laewad ise jäe sees talwe korterid pidaswad. Ka tähendab tema, et kui mehed laewa oleksid kautanud, neil siiski toidu poolest puudust ei wõinud tulla, sest et siin wäga rohkest elawaid loomasi leida oli. Siin nähti hülgeid karjade kaupa, palju walaskalu ja teisi kalu. Riisamati nähti sagedast jäekarusi, rebasid ja jänesid. Hulga kaupa lendas ühte puhku hani põhja poolt seie.

Augusti kuu 27. päawal olid wiis Branklini

otfijate laewad fiin nii ligistiku koos, et mitte pool wersta üks teisest kaugel ei olnud. Need laewad olid kolme pealiku walitsuse all: Sir John Ross, Pennj ja de Hawen, wiimne Udwandse ja Reskue ülem pealiks. Ross ja Pennj olid katsunud õhtu poolest mere laheda äärest edasi minna, aga üks tugew jae müür oli ees teed kinni pannud, mis pärast nemad tagasi pidid tulema. Kippar Dummani oli oma kahe laewaga jae sisse kinni jäänud.

Kõik kolm kippari tulid nüüd kokku nõu pidama, mis nemad edespidi pidid ette wõtma. Pennj lubas põhja poole otsima minna; Ross pidi Prints regent lahedale purjetama, ja Ameerika laewad tahtsid, nii pea kui jae lahti lõhkes, hommiku ja põhja wahela otsima minna.

Kui mehed parajalt Sir John Rossi laewa miniku valmistusel olid, tuli üks kásu tooja kiirest üle jae ja hüüdis: „Hauad, kapteen Penn! hauad! Wranklini talwe korter!“ See sõnum aeas kõiki liikuma. Kippar de Hawen, kippar Pennj, ülempealik Wilipps ja tohter Kane mõne teistega Reskue laewalt feltsis, ruttasiwad nüüd üle jae edasi, ronisiwad üle jae rüngaste, kummi nemad suure waewaga maa nina otsa peale saiwad. Siin tõusid tühjalt lagedalt kolm hauraüngast nende silma, igal rüngal surnu nimi lauakese peale kirjutud pea pool otsas. Üks surnu oli mere-soldat Braine, teine madrus Hartnell, kolmas Dorrington. Esimesel ja wiimsel oli suremise pääw juure pandud: 3. Aprillil ja 1. Januaril 1846. Wiimne kirri tunnistas weel pealegi „on surnud Terrori laewa peal!“ — Wranklin ei olnud sel aeal weel mitte laewa huffatust leidnud, kui ülemal nimetatud asupaiik oli tehtud. Kaks suurt kiwi olid natuke maad eemal pahemal pool hauraüngastest poolest maa sisse

kaewatud, nende kõrwas üks enam kui jala pikkune puutük, kaks jalga ja kahetja tolli kõrguti, mis kuda märgid tähendasid seppa-alasil aluspakkuks oli olnud. Kaugemal hommikut wasta ja ranna ligemal oli üks must ase, kus kiwisöö kildusi, raud naelu ja raud rõngaid leiti, ja weel mõnda muud, et tunda wõis, kuda siin enne seppa koda oli seisnud. Weel natuke ligemal kalda pool oli üks puusep tööd teinud. Neli sada sammu haudadest kaugemal leiti märkisi, et seal üks õue-wilja aed oli olnud. Tälle wiis sada sammu kaugemal leiti ühes hunnikus 600 tinaplekkist karpki, kus enne liha sees oli olnud. Karbid olid tühjad ja pisukeste kiwidega täidetud.

Üle neid nimetud jälgesi Sir John Branklini jeltsimeestest leiti weel otsata palju teisi märkisi, kui: purje riide tükkisi, laewa kõite otsasi, lagunud waadi laudu, raua tükka, hõweldatud ja hõweldamata puid; riideid, kui üks woodi tek ja üks kuetük; paberi tükkisi, walget, trükitud ja kirjutud lehetükka, üks pisuke wõtti; walgest wasest witsjad, mis ühe kasti ümber olid olnud; ühe sõnaga palju riismeid, et siin meestel talwe korter oli olnud.

Uga kuskil ei leitud kirja tähendust, ehk ühte ristikest, mis kaugemale teed oleks wõinud juhatada, ehk seda teadust anda, mis nõu mehed edasi miniku pärast olid pidanud. Ka ühes kiwi kuhjas, mis kõrgemale kohta oli ehitatud ja igale poole kaugemale peale paistis, ei leidnud otsijad midagi pikemat tähendust, kuhu reisijad siit olid läinud. See oli imeelik ja ühest nii osawast põhja mere sõitjast kui Sir John Branklin mõistmata asi. Kiwi kuhja olid awalikult selle tarwis teinud, et laewa meestele merel filma paistaks ja neid seie saaks juhatama.

Saani jalaste jälgi oli Behej saarel ja Rilej

maa ninalt leitud, mis kõik põhja poole läksid, peale seda leiti jälgede teel paberi tüfisi, wäawlis tikkusi ja ühe tule aseme tuhka maast. Kõik need tähed tunnistasid, et mehed siit teed olid käinud. Salaste jäljed olid maa pinnal ja lume peal nähtawal. Küll oli imelik, kuida siin üks tee käik kuu aasta pärast weel tähtsaid jälgi tunda andis?

Õnõned tükkid siin endises asupaigas olid weel seal samal kohal, kus nemad enne seisnud, nõnda kaks pesu tõrt, mis ühest kerkelt läbi saetud waadist olid tehtud, seisid praegu weel weereni otsa all, ehk küll wesi juba ammugi külmetand oli. Ka weikses aiakeses leiti weel sambla fiske istunud lillefesi, mis wie aasta eest maha pandud. Uga aed tähendab, et meestel nõu oli, kas seie jääda, ehk jälle tagasi tulla; kes aeda teeb, see waatab tulewa aea peale. Ka leiti üks paar willasid kindaid, mis kuiwama maha oli pandud, kiwid finnastele raskuseks peale pandud, et tuul neid ära ei wiiks. Kinnaste peremehel wõis uõu olla, kindaid jälle maast üles wõtta, aga ehk oli neid ruttuga ära unustanud. Süda läks meestel haledaks, neid asju nähes, kelle peremehed kui maa alla olid waunud.

Tohter Kane arwab neist nägemistest seda otsust saama, mis nõnda sõnades kokku paneb. „Esiteks awaldawad need tunnistähed, et Sir John Wranklini saatja laew Terror 1845. ja 1846. aasta wahel Behej saare rannas talwe korterid on pidanud, et kõige wähemalt üks osa rahwast laewa peal olid, üks osa mchi teise suurema laewa pealt, *R e b u s* nimi, kui mitte laew ise ka seal oli olnud; ja see on niisama selge, et üks osa ühest, ehk mõlematest laewast siin kohal tükk talwe olid elanud; kust nemad lõune-hommiku poolt Lankastri lahedale ja põhja poolt Welling-

toni-kanaali wõisid saada. Et siin aga kolm ligi kolmest saeast inimestest furnud olid, siis wõib sest hõlpsalt arwata, et rahwas hääl terwisel wõisid olla, ja et neil seatud töö kõrwas weel nii palju aega priiks jäänud, et saanisi wõisid teha, aeda istutada ja taewa tähtesi ja ilma moondamisi tähele panna. Palju neist nähtud tegudest teewad awalikult tõeks, et Branklinil mitte wõimalik ei olnud õhtu poolsel sihil edasi minna. Nii pikalt pean ma arwamisi täielikult tõeks, mis pikemalt tuleb, on umb arwamine.

"Mõtleme kui oleks aeg praegu ukse ees, kus wõimalik oli edasi minna. Branklin, tema laewa mehed ja nende laewad, kas üks ehk mõlemad, waatawad igatsewa filmaga hommikust õhtuni, kas järe lõhkema hakkab. Põhendused saawad nähtawaks; maru tuul on järe pakku lõhkendand ja järe peaseb liikuma. Esmine wallaline wesi, mis Branklinil filma paistis, pidi ranna ligidal olema, kus tema asupaik seisis. Oleks ta tahtnud oodata, kuni ühtepuhkune ujuw järe Bankastri lagedat laewa käigile priiks saaks tegema ja siis jälle endise teele tagasi käänanud, siis oleks ta wäga pikalt ümber pidanud käima; ehk kas ta tahtis wallalist pragu mööda, mis ees seisis, ennemine põhja poole tungida? Kes Branklini elawat waimu ja tema kindlat tahtmist tunneb, sel ei wõi wastamine mitte raske olla; tema saanid olid juba talwel teed käinud waatamas. Nõnda kui meid järe praud põhja poole petsid, nõnda wõisid nemad ka Sir John Branklini petta. Üks nii julge mere sõitja kui tema oli, ei hakkand ta wistist aega wiites ootama, kuni tee eest jälle finni oleks läinud. Ma wõin jeda kii-ruft mõttelda, kuda siin seppa koda, taewa maatmise riistad ja muud asjad kokku korjati. Ma mõistan, et tühjad liha karbid, kellel suurt hinda ei ole, ranna

taldale maha jäeti; niisamati kui üks mees oma kindad unustas, üks teine oma mantli senna jättis, ja üks kolmas oma wõtme unustas. Kui neil vähem kiire minik oleks olnud, ega nemad siis ehitud märgi sammast mitte ilma kirja täheta ei oleks jätnud."

Augusti 28. pääwa öösel tuli ka kippar *Austin* oma laewaga *Resolute* senna weikse mere nurka, kus juba wiis laewa enne seisid. Tema vähem koor-malaem, *Pisneer* oli Behej saare otsas külleli jääsisse kinni jäänud. Kippar *Austin* ei tulnud mitte prii wolil, waid jäe tükkid olid ta laewa seie aeanud.

Mida enam aasta aeg sügisese jõudis, seda vähem wõis inimese tahtmine laewadele teed ette seada ja juhutada. Päike ruttas kiirest lõune ligemale ja endised walged kesk-ööd olid nüüd ämariku pilule läinud. Ilm oli enamist ühtepuhku marutuuline ja aeas, ehk küll weikseid, siiski wäga paksu jäe tükkisi laewade wasta ja pani neid ifka enam wangi, et paigast ei peasnud. Mõnikord tegi tuul küll natuke teed, aga see oli enamist filma kirjaks; seda teed, mis inimeste rammul jäest läbi murti, ei wõinud ka suureks arwata. Shtu poole saiwad laewad kunni *Grihwiti* saare ligidale, aga sealt ei lastnud pakas jäe enam kaugeemale. 10. Septembril olid siin kõik otsijate laewad jälle ühes koos, nimelt *Resolute*, *Intrepid*, *Assistandse*, *Ladj Wranklin*, *Sohwia*, *Udwardse* ja *Reskue*, ühte kokku 7 laewa. Juba teisel pääwal tõusis kange maru tuul, mis *Reskue* antru kõiest lahti tiskus ja kaugele mere peale wiskas ja ka teised laewad häda ohtu kippus wiima. Endise antru platsi jäiwad aga wiis laewa seisma, mis kui mustad tombud lumest ja jäest wälja paistfid. Ankrud, ankrufõied ja ahelad olid mitme jala sügawusel jäe tükkide alla mattetud ja wõisid igal filmapilgul kõied ja ahe-

lad puruks minna. Kõik purjed ja purjete kõied olid nõnda jäe ja räntsakaga tükkis, et neid kedagi ei wõinud lahti saada. Külmal läks öösel karedamaks ja jünnitas weel uut jäed peale. Kui Reskue jälle Adwandsje ligidale oli saanud ja wiimse laewa külge kõiega kütkendati, wõttis kippar de Hawen nõuks 12. Septembril ümber käänata, enne kui siin merel hoopis laewaga finni külmetas. See oli küll raske töö, aga siiski saiwad nemad Wellingtoni = kanaali juhu, maa = nina *H o t h a m i* kohta, kus laewad 15. Septembril finni jäiwad ja enam jäest lahti ei peasnud. Kangemaks tõusew tuule hoog kihutas neid jäega tükkis põhja poole Wellingtoni kanaali sisse. Üks põhjatu suur jäe tomp, kus sees laewad finni olid, kandis neid tükkis uue jäe rüngaste wahela. Mürina ja kärinaga lõhkes õhem jäe nende ees, aga laewad wärisesid, kui jäe jäega kokku tõukas. 18. kuu pääwal olid jäe rünkad mõlemilt poolt laewade kõrguseni tõusnud ja ahwardasid laewa puruks murda. Septembri 21. pääwal olid laewad 75 graadi ja 20 minuti põhja laiuse alla jõudnud, kus kaugemal põhja pool maasõrwa nähti, kellele kippar de Hawen *G r i n = n e l i = m a a* nimeks andis. See oli kõige juurem põhja poolne kaugus, kuhu laewad ulatasiwad.

Tohter Kane kirjutab nõnda: „23. Septembril. Kuda pean ma seda pigistust tähendama, mis kole dal kombel meie laewu tahtis puruks teha! Ei midagi, mis olen enne näinud ja kuulnud, ole selle jarnane. Jäe rägim, kolim ja mürim, kui rünkad üks teise peale langewad, paneb kõrwad umisema. Ühte puhku langewad igalt poolt uued jäe tükkid meie laewade wasta. Aga niisamati kui jäe rünkad wee peal aeawad, kihutawad teised jügawal wee all, ja tõstawad wahel laewad kõrgele ülesse. — Mõnekorra kas=

wawad rümkad wiis jalga kõrgemaks kui laew; teisel korral kümme ja kaksteistkümme jalga. Kõik laewa mehed on lõpmata tööd, kangidega ja haakidega jäed kõrwale lükkates, muidu kataksiwad jäe rümkad laewa kogunist kinni. Mõttelgu sinna juure weel pimedust, lund ja kanget külma ja ei kuskil pool ligemat maa sõrwa. Meie ei wõi mitte sammukest omast paigast liikuda, aga jäe rümkad lükkawad meid siiski wahel natuke edasi."

Kuu lõpetusel nägid meie reisijad, et nemad jäe sees kinni olid ja sel talwel enam peasmist lootat neil ei olnud. Aldwandse ja Reskue seisid 270 sammuteine teijest kaugel. Nüüd hakkati laewade ümber jäed raiuma, et natuke enam ruumi wõisid saada, kuhu oma talwe moona wõisid maha panna. Siis pandi laewadele pakid wildist kattus peale, talwe warjaks. Ehk küll kaunis käre külma oli, siiski tegid mehed kiirest tööd. Esimesel Oktobril hakkati mõnda laewast wälja kandma. Üks osa kiwisüsi pandi laewa kõrwa jäe peale hunnisse, lootusikud lasti laewa ligedale maha. Aga mehed ei tunnud weel põhja mere jäe kombeid. Tuul pööras lõune poole ja äkitselt hakkasid jäe pakid jälle liikuma; üks osa jäed kiskus ennast lõhkes laewa küllest lahti.

Nüüd pidid mehed kõik wälja kantud asjad laewa peale tagasi wiima, aga ehk küll ruttasiwad, siiski läks mõni tünder süsi neil raisku. Aga nende lootus, jäe kimbust lahti peasta, läks tühjaks; ühelt poolt jäi laew jäe seinale külge kinni, et paigast ei wõinud liikuda. Kolme päewa pärast läks külma jälle kangemaks ja weel ei olnud abjud korrale seatud; häda pärast küteti laewa kambrit raswa lambiga, kuni 19. Oktobril abjud paigale olid seatud.

Ehk küll külma oli, siiski nähti laewadest natuke

kaugemal jõe sees laiemad pragusi, kust wesi must silma paistis. Aga laewad jäiwad Oktobri kuu otsani oma jõe saani peale seisma, mis neid wahel ühest kohast teise kihutas, ilma et laewad tema küllest lahti oleksid wõinud peasta. Pööras tuul põhja poole, siis pidid laewad lõune poole kõige jäega minema.

Talwe kuu alustusel olid laewad weel niisamati jõe tükki külles kinni, kus neid tuul ja wesi ühest paigast teise lükkas Behej saare ligidal. Nende aluspak oli pääw pääwalt tugewamaks läinud ja warjas neid nüüd teiste jõe pakkude wasta, mis teel kogemata wasta juhtusid. Ehk küll tee pikiti ja põigiti käis, siiski jõudsid nemad enam hommiku ja lõune poole.

Wahel ajal oli talw ligemale jõudnud ja pikk põhja maa öö juba algamas. Seitsmemal talwe kuu pääwal ei tõusnud päike enam sülla kõrgusele, siiski oli tema punetaw walgus lumise mere peal wäga ilus. Ka kuu oli mõnikord selgel ööl nähtawal. — Talwe öö jõudis ikka ligemale. 28. Nowembril oli päikese walgus aga üks punane pilwe wiir, ja ämarik pääwa walgus kestis kolm üks pool tundi, nõnda et lõunal kell üks waewalt film kirja wõis lugeda. Nüüd olid ka talwe ettewalmistused laewa rahwal kõik toimetatud. Üle kesk laewa lage oli üks pikk ridw ülesse seatud, see oli kattuse hari, sest üle ridwa rippus mõlemale poole wilt kattus laewa sõrwani alla. Külma härmatis ja paks lumi tegid kattuse lühikise aeaga nii kindlaks, et wet ega tuult läbi ei lastnud. Reetmise ahi seisis laewa lael, wilt-kattuse al ja üks raud karrast toru wiis suitsu ja auru ühest kattuse august wälja. Üle ahju rippus üks weskil kolu wärki kast, kus sees lund sulatati. Laewa sees

pool ruumis olid kaks ahju, mis meestele soea pidid andma. Siiski oli laew nii külm, et iga ööse jän-
gide jalge otjas riided kokku külmetasid.

Selle igawa talwe hakkatusel näitasivad mõni-
ford weel hülged ennast jõe peal ja kihutasid küttid
neid taga. Wärsket liha oli meestel kibedast tarwis,
sest juba olid mõned soolase liha söömise läbi põdema
hakkanud. Hülged on kõige hõlpsamalt wahi pealt
lasta, kuda Eskimolased seda teewad. Aga mittu
tundi ühes paigas kui puutuf liikumata istuda, külm
püski raud käes: ei ole suure külmaga mitte kerge asi.
Need hülged on kentsakad loomad; silmnägu näitab
neil pool koera pool perdiku wärki, mis läbi kangelte
äkitse waadates pea aegu inimese sarnane paistab.

Sagedast käisid ka walged rebased laewadel wõör-
sil, nemad ei kartnud inimesi, ja kui mõnikord püski
pauf neid ehmatas, tulid nad jälle tagasi. Üks re-
bane oli paari pääwa laewa peal wangis peetud ja
siis jälle wälja lastud; aga tema tuli lühikese aja
pärast laewa peale tagasi ja puges oma endise asemele.

Jõe pak, kus peal Udwardse ja Reskue seisid ja
mis neid põhja merel ühest paigast teise kandis, oli
põhja pool enam wersta pikune ja mittu kõrget jõe
tükkidest kokku aetud künngast tema sõrwa peal, kellest
üks nelja sülla kõrgune oli. Wõune pool oli wähem
künkaid ja enam siledat jäed näha. Lepea wõis pak
kolm wersta pikuti ja niisama palju laiuti mööta.
Kui nüüd see pak teiste suurematega kokku lükkas,
tõusis mittu furd kartus kõige laewadega puruks minna,
sellepärast pidid mehed igal silmapilgul walmis olema,
laewadelt lahkuma, kui õnnetust juhtuks. Igal mehel
on oma paun seljas ja sea-liha, leib ja sukur pisu-
feste kottide sisse pandud, mis kohe wälja wõiwad
wisatud saada, kui hädalift lugu juhtuks.

Mõnikord olid kitsamad ja laiemad praud jäe tükki sees nähtawal ja läksid siis jälle kokku. Reskue seisid külleli, sellepärast rahwas tema seeft Adwandse peale põgenesid, kus enam warju lootfid saada. Aga ka Adwandse oigas ja wäriſes jäe tungi käes.

Jõulu kuu 7. kurni 21. pääwani läks jäe laewadega ühte puhku hommiku poole, põhja poolt sõrwest paistsid wahel maa-ninad laewa meestele silma. Sedawiisi olid laewad enam kui 150 wersta hommiku poole jõudnud, aga nüüd tõusis uus kartus, paksu kalda jäega kokku saada.

Viies peatükk.

Nüüd tuli üks pisukene seisatus rahwale, ehk kül laewad oma jäe tombuga iga ühel kombel hommiku poole ujusiwad. Päike oli hoopis ära kadund ja igapäawane töö nii ühte wiisi, et midagi asja teifete ei läinud.

Ehk kül neil suweks nimetud aeg ja sügise palju paremad ei olnud kui praegu, waid kus teiste maade inimesed päikese terade eest põesa warju otsiwad, neil juba jäe ümberingi seisid. „Aga fiiski mõtlen ma rõõmuga selle aea peale,“ ütleb tohter Kane — „kus meie jäe peal mere karusi maha lasime, üle jäe rüngaſte ronisime ja kesköö walgusel hani tapsime.

„Külm läks nüüd pikamiste pääw pääwalt kangemaks, meie wee-waadid külmetasiwad weega kokku, ja kui weega kan wiis minutid laual seisid, oli ta jäeks külmetanud. Hiljemine ei saanud-meie muud märga enam suhu, kui seda, mis jäest julatasime. — Kõik meie söögi wara näitas nõnda iselik wälja, et esiteks tüf aega pidime õppima, enne kui sellega

oskafime ümber käia. Kuiwatud õunad ja wirsihid olid ühte tompu külmetanud, et neid tündrist enam wälja ei wõinud saada. Wiimaks ei olnud paremat nõu, kui tündrit wirsihitega tükkis kermega lõhkuda, ja siis tule ääres sulatada. Hapud kapsad raiuti raud kangiga astjast wälja. Sufrut saagiti saega katki, wõid ja pekki lõhuti terawa peitlitega. Siirupit leigatakse raud lusikaga tündrist wälja.

„Sea ja weikse liha on kont kõwa, neid ei saa muidu kui raud kangiga ühest ära lahutada. Üks liha tünder jaeti keskelt läbi, ja kui mittu pääwa oli sulatud, siiski jäi liha al pool weel kiwi kõwaks. Kui lambi õli waat oli lõhutud, seisib õli kui kiwitük, et tündrid tarwis ei olnud. — Ka söömise juures oli õppimist tarwis, et lusik mitte keele külge finni ei jäänud.

„Nüüd tahame natuke luusima minna, ehitatud põhja maa ülikornas peast jalguni. Külml näitab paras keskmine, tuul on winge, aga ei mitte kange.

„Suu pane esiteks finni ja tõmba õhku ette waatlikult nina läbi sisse. Habe, silmaripsmed, ja kus muidu näu peal karwu nähtawal, saawad kohe õrna walge härmatise tekkiga finni kattetud. Nina ja lõua al repuwad jae purikad kui katukse räästalt. Pista keel natuke wälja ja ta külmetab sedamaid habeme jäega ühte kokku, et ilma käe abita lahti ei saa. Mida wähem ja räägid, seda parem. Eõug teeb sagedast seda nalja, et habeme abiga pealmise lõua luugu ühte tükki külmetab; filmad külmetasid mul sagedast kokku. Edasi minnes tunueme, et metallist jaud püssi külles kahe paari finnsste läbi kui palaw wesi käe külgi putub.

„Seda kõik tuntakse siis, kui selg wasta tuult oli käänatud; ja kes põhja maa ilmaga juba kaunist

harinud ou, se hakkab juba nüüd rohkest higistama ja kaunist soea tundma. Nüüd pööra korra ümber, filmad wasta tuult; waata mis pagana lugu! Kuda siin soea tundmine ühe korraga tuulde läks, külm roomab mööda selga alla tunni püksti taskusse. Suhtus nuga sul tasku, siis läheb ta esimesel filmpilgul külmaks kui jäe, siis jälle palawaks kui tuluke: kiirest laewale tagasi. Uksford tuli niisugune tuule hoog minu peale, kui ma ligi neli wersta laewast kaugel olin, ja mul ei olnud palju enam lootust senna saada; liikmed läksid furnu koha sarnaliseks kangeks, et enam tundmist sees ei olnud.

„Ma tahan rääkida, kuida inimesega seal lugu on, sest ma olen kaaskord seda ise katsumud. Se tundmine ei ole mitte une sarnane. Kui lugeja korra seda on tunnud, kui pikse löök tema ligidal oli, ehk kui üks liige — käsi ehk jalg — tuimaks läks, siis võib ta seda asja ära seletada, kui ta mõtleb, et niisugune tuimus üle ültja koha käib. Se on külmetamise surma hakkatus. Näitab kui läheks ka pea-aju tuimaks. Mõtted lähwad laisaks; kõik meie ümber näitab raske, kui oleksime tina sisse mässitud; liikmed ei taha ennast enam painutada ja meie ei tahaks mitte kohast eemale minna. Se on, arwan ma, se magus uni, kellest raamatud mõne korra räägivad.

„Ma võiksin weel pikalt sedawiisi meie talwe elust laewa peal rääkida ja mõnda naljakat peale lisada, kuida üks nina rättil laewa kambri niiske ja paenuw näitab. Astud sa laele, siis on rättil koha nii kõwaks läinud, kui puutük.

„Kuda võib inimese koha selle külma wasta seista? Seda võib lühidelt üttelda ja on ehk tähele panemise wäärt. Mul oli weel kolm uhkuse asja

üle jäänud kui parema aegade mälestuseks — üks siidi särk palja keha peal, üks hamba puhastamise hari ja üks pehme linane nina rättik. Kõik muud on põhjalised ja karwased — kasukas, kasukas, kasukas! Siid on ferge ja hõlpus pesta, siin ei ole trullimist ega triikimist tarwis. Tema annab mulle puhta wahje seina minu kehanaha ja hülge naha wahel.

„Nendele tuluks, kes ehk ka ükskord seesugust talwe külma wõiksid saama katsuma, tahan ma oma ülikonda peast jalguni lühidelt üleskirjendada, mis mitme katsumise peale mulle kõige mõnusam näitas. Kõik mis ilma aegu ehk üle liiga on, se ei kõlba ühe põhja mere reisijale mitte.

„Häkkame esiteks jalust peale. Üks paar poomwilla sukka, nende üle pakitud willased nõõlutud sukka, mis poole reiteni ulatawad; nende üle weelindlad Eskimolaste saapad, mis seest poolt koera nahaga wooderdatud on, karwane pool wasta keha pööratud. Saabaste põiad ja sääred on pargitud hülge nahast. Tallad on alt ülesse käänatud, nõnda et naad kui kausid ümber põia ülesse jooksewad ja wet sisse ei lasse. Talla alla pannakse weel tüf koera nahka ja õlgi, mis kui padi jala al seisab.

„Teiseks reied. Üks paar jämedat willased aluspüksid ja nende üle üks paar hülge nahast püksid, põhja põdra soontega õmmeldud.

„Kolmandeks rinnad ja keha. Üks kampsioni jarnane lühikene kuub hülge nahast, seestpoolt põdra nahaga woodertud. Seda kallist ülikonda ostsin ma Diskos, kui kasuka ostmise reisil käisin, kus ma neid ka ülematele ja laewa meestele kauni hulga sain. Seda kuube tõmmatakse üle pea kui särki selga, karwane pool wasta keha; ta ulatab puusani ja ei

Kammista käies jalgu; kaela ümbert käib kuub kitsalt finni, et tuul siise ei peaseks.

„Neljandamaks pea. Meie mehed kandwad enamist karwased mütsid. Mul on pärja wiisi pearõngas hundi nahast. Üks wäga mõnus keha kätte tük! Tema warjab otsa esise ja kõrwad ja jättab pea lae katmata; siiski ei külmeta pea mul mitte. Enne kui ma seda peakattet wälja mõtlesin, oli mul mütsis alati külmetand wet, müts kange ja külm, sest et keha aur kohe jäeks külmetas, kui mütsi peast wõtsin. On ilm külmem, siis tõmban ühe karwase klappi üle, mis kae krae külge õmmeldud on. Kui külm enam 110 graadi on, siis tõmban ühe siidi õömütsi üle pea, kuhu külge tük hundi nahka on õmmeldud, mis silmanägu warjab. Naha siise on kaks silma hauku ja üks suu hauk leigatud, kust hingamise õhk wälja peaseb. See ülikond annab inimesele koledat nägu.

„Kui ilm pehme on, siis pannakse mõnikord nahk pükside asemel ka willased püksid jalga ja paar pikad willased sukkad, mis puusani ulatawad. Üks wõõ rinde ümber on tuulisel ilmal wäga mõnus ja passib ülikonnaga kokku.“

21. Jõulu kuul nähti lõune pool punetawa taewa al rida madalamaid künkaid, nende wahel mõned kõrgemad terawa otsaga mäed, kust arwata wõis, et laew enam Lankastri laheda wälja-minikust kaugel ei olnud, ja Bahwina lahedale jõudis, kus ued jae kimbutused jälle karta olid.

Uga laewa meestel ei olnud muret tulewa aea pärast, waid nemad walmistaksid mõnda acawiidet jõulu pühade wasta. Enne jõulut tuli weel üks teine pidu pääw, 22. Deetsembril, päikesse pööri pääw, mis kõige pimedam, aga kust edespidi jälle walguse

aea wasta pääwad lähwad. Siiski oli weel 44 päawa oodata, enne kui päike nähtawale tõuseb. Talwe öö oli aega mööda juba haffanud laewa rahwa peale oma waenliku wõimust awaldama, ehk nemad kül ise seist palju märku ei saanud. Dö pimedus näis neid moondama mitmel kombel. Silmanäud olid waha-karwa kahwatanud; silmad olid sügawala waunud ja näitafid wöoraliku hiilgust. Kõik kaebafiwad et hingamine raskest läheb. Söögi isu läks naljakal kombel teisite; külmetanud searasw ja poom-öli sees ujuwad hapud kapsad oli kõige magasam roog. Suurem osa ei tahtnud karu liha külge enam puutuda; kippar de Hawen ja tohter Kane olid ainukesed, kes seda weel söiwad; aga selle wasta oli teistel rebaste liha wäga magus. Söögi isu oli kõigil kasinamaks läinud.

Uga mis weel kurjem oli — üksik olemine ja alaline pimedus haffafiwad inimestel meele tuju segama. Mehed läfsid kurblikuks, äkilise meeleliseks ja haffafiwad tühja mõttedega ennast waewama. Hommikul rääkifiwad ijekeskis, mis igauks bösel unes oli näinud, ja lühidelt ütteldes: kõigist tõusis nähtawale, et terwis lonkamas oli. Sellepärast pidi mehi kindla fundmisega aetama, et iga pääw ennast pesid ja jae peal liikmeid liigutasid.

Nüüd tuli jõulu püha kätte. Söögi ja joogi poolest ei olnud Zumal tänatud puudust, aga kõige suurem õnnistus maa peal, lahke jut sõbraliku ja ühemeelisel inimeste keskel ei tahtnud enam sigeneda. Seda rõhuwat pigistust, mis iga ühe peale kodupaiga mõtted sünnitafid, tähele panna, oli imelik kül, ja süda läks kurwaks nähes, kuda igauks oma kurbtust teiste ees püüdis warjata, ja ennast lahke ja lustilik näidata. Kül tehti mõnda nalja, ja naerdi otjata,

aga se ei tulnud kellelgi südamest, waid oli wäljaspidine pettus. Shtul tehti aeawiiteks mõnda nalja, aga mis se kõik aitas, pääw oli öö ja lõunal paistsid tähed taewa külles udu läbi.

Rand näitas 27. Jõulu kuu pääwast teist nägu, paefiwist mäe seinad paistsid filma, mis kaugemal ifa kõrgemaks kaswasid, et mõned pilweni ulatasid. Laewad olid tagasi tulles jenna kohta jõudnud, kust nemad saea pääwa eest minnes mööda purjetanud. Nemad olid esimesest Jõulu kuu pääwast saadik ligi kolm sada wersta jõe tumbu peal Lankastri lagedal ujunud. — Wast kolmandamal Januaril nähti punast koidu wiiru lõuna pool taewa külles natuke pikemalt kestmas, mis tagasi tulewat päikese walgust ette kuulutas. Kolm tundi wälitas seesinane eha ehk koidu ämarik, aga õhtu ja põhja pool taewa külles olid tähed nähtawal kui päris öö aeal. Sööl ja wardad hiilgasiwad kui kõige selgemal talwe ööl. „Tial ei oluud mina weel pääwa ja ööd ühel aeal nii ilusalt näinud, kui praegu,“ ütleb tohter Kane.

Jõe pak, kus sees laewad finni seisid, oli terve kuu pääw pääwast ifa enam kaswanud ja paksemaks läinud. Silm ei ulatanud enam kuhugi poole sõrwi näha. Põhja ja lõune poolt paistis wahel wahel ranna äär laewa meeste kätte. Laewad seisid weel niisamati, kuda neid marutuul ja jõe pakkud 7. Deetsembril olid istutanud: üks ots üles-, teine alla poole keeratud. Lume anged olid mõlemalt poolt müüri laewa ümber teinud.

Januari 12. pääwal tuli moondamine. Hommiku oli udune, andis siiski nii palju mahti, et ligemaid kohtasi laewa ümber wõis näha. Tuul puhus juba mittu pääwa õhtu poolt ja läks täna wingemaks. Lõuneni läks lugu rahulikult wana wiisi edasi,

fiis kuuldi äkitselt üks rakstus, mis laewa nõnda põrutas, et mehed kõik laewa laele astusid lugu waatama. Jäe peale jõudes nähti nüüd, et üks pragu õhtust hommiku poole joostes mõlemate laewade wahelt läbi käis. Kel üks lõunal oli pragu juba 8 jalga lai, ja wenis ühte puhku laiemaks, nõnda et kahe tunni pärast juba kaunis wee lage laewade wahel seists, tolli paksu jäega üle kattetud. Kui öö tuli, nähti jäe pragu 40 sammu kitsamaks läinud, aga tuul tõusis seda kangemaks ja ilm läks külmemaks.

Sel ööl ei olnud meestel magamise mahti, waid seifid ühes koos laewa lael, iga filmapill walmis, laewa pealt ära minna, kui häda oht ligemale jõudis. Silne jäe pragu oli nelja tolli paksuse jäega finnikattetud, ja jäe rünnak sõrwa peal enam kolme jala paksused. Sõrwad pigistasid rägisedes teine teise ligemale, õhemad wahel jäed katti murdes. Üks wärisedes ummin käib laewa kereft läbi, kui tahaks kõik palgid üksteisest lõhkuga. Keli jalga laewast eemal fergiwad jäe rünnak juba üle kahe sülla kõrguseks, nii palju kui pimedus näha annab. Seie saadik oli kärin ja rägin weel kuulda olnud, nüüd jääb kõik waiksiks, otse kui tahaks jala wägi uut rammu kosutada.

Kel 6 hommikul tuli üks uus põrutus, palju kangem kui endised olid olnud. Laew wärises ülewalt tunni põhjani, nagu oleks ta üks elaw inimese loom olnud. Kui silm põhja poole waatab, näab ta mustad jäe rünnak pikamiste taewa poole üles tõusma, aga kui ligemale jõuawad, langewad nemad jälle puruks katti, et aga tükkide hunnikud järel jääwad. Nõnda jõuab wiimaks öö mööda.

Kellu 9 ajal läheb tohter Kane ühe ülemaga seltsis Reskuet waatama. Kõik on siin imelikult tei-

seks moondatud. See esiteks wallaline ja pärast finni külmetanud wee tänaw on hoopis kadunud, ja kus tema endine ase oli olnud, seal seisid nüüd jäe pakkud, tombud ja nende killud wietseistkümmne jala kõrguselt üks teise seljas hunnikus. Lumi täitis laewa kattust enam kui jala kõrguselt. Rebase ja karu jälgi nähti laewa peal, kes siin wõersil olid käinud. — Jäe oli ümber laewa kõrgem kui laew ise, ja suur tükk oli laewa küllest ära lõhutud. Et olnud sel puhul enam lootust, et sest laewast sõiduriista wõiks saada. Üks tükk jäed laewa kõrvalt, kuhu moona ja muud tarwitusi häda aja wasta maha oli pandud, ujus — suurest pakkust lahti kistud — kaugele mere peal.

Dö läks rahulikult mööda, aga wasta hommit hakkasiwad praud jälle laiemaks minema laewa ümber, ehk küll tuul waiwu oli jäänud, ka jäe tükkide külles midagi liikumist nähtawal ei olnud. Sälle helisesid kaeblikud healed laewa sees, aga palju tasmalt kui päew enne seda, ja ehk tund aega hiljemine lahkus jäe laewa küllest ümberringi jala laiusest.

Teist korda olid laewa külled jäest priiks saanud, aga mõlemad otsad jäid weel finni, ja esimene ots seisis enam wiis jalga kõrgemal kui tagumine.

See oli üks hädaohtlik kitsik; aga kange külmetegi jäe sillale jälle kindlust. Rahe päewa pärast oli sõid ümberringi laewa niisama palju kõwaks külmetand, kui ennegi. Ümberkaudusel mere lagedal oli nüüd teine nägu saanud. Nii kaugele kui silm kandis ei nähtud muud kui laene kombel künkliku jäed, kus peal mõned kõrgemad künkad seisid.

Smelik näitas see sala wägi, mis siin mägesi sünnitas, siis neid puruks maha puistas ja jälle laiali lahutas. Januari 13. päewal tõukas üks kõrge

jäe rünka sõrw pikamiste Udwandse ligemale. Kaks kord jäi mägi puhkama ja ajas siis jälle edasi. Waewalt oli siin peasmist loota; aga helde Sumal kästis jäe kalju paigale jääda, kui ta juba nõnda laewa nina ligidal seisis, et inimene enam wähest ei wõinud läbi peasta. Ta oleks laewa igawest ära matnud, kui aga paar filmapilku ligemale oleks tulnud. Kui Udwandse wiis kuud hiljemine jäe wähest luusis, rippus ifka weel põhjatu tomp tema külles.

Neil wiimsil hädapäiwil oli rand meeste filmist koguni ära kadunud, mis tõteliku märki andis, et nemad Bahwini lähedale olid jõudnud. Kui 14. Januaril tuul põhja poole pööras, kuuldi jälle kell 6 hommikul seda räginad, mis jäe liikumist tähendas. Nüüd hakkati kiirest ette walmistama, et kui laew hukka läheks, inimesed ennast hädast wõiksid peasta. Kõik, mis kaasa taheti wõtta, pandi ühe ree peale, mis laewa lael selle tarwis juba walmis seisis.

Nüüd hakkati nõu pidama, mis siis ette tuleb wõtta, kui laew neil jalgade alt ära laguneks. Kas pidid nemad esiteks Reskue peale põgenema? aga see weike laew oli weel wähem kindel, kui teine suurem. Ehk kas pidid katsuma randa minna, ja kuhu randa? Aga mis kasu neil ka rannast wõis loota olla. Eskimolasi ei wõinud seal nüüd mitte elamas olla, ja kust pidid nemad seal endale toitu saama? Niisama pisut oli lootust, et nende wäsiwad kehad seda pikka teed jõudsid käia, kui nii palju toitu oleks tahetud kaasa wõtta, kui neil tarwis oli. Wiimne nõu oli: nii kaua kindla jäe peale asupaika wõtta, kui jäe neid iial jõuaks omal turjal kanda; hiljemine tahtsid siis ühest künkast teise peale minna, mis tarwis kerge, weike lootsik pidi kaasa wõetud saama, misga wee

pragudest üle peaseksid. Aga õnne korral ei puutund see kord järe maru mitte laewa külge.

Pifa talwe öö kahjulised jäljed tõusid inimeste terwise külles ifa awalikumaks. Enamist kõik kaebasivad üle luuwalu ja kõha, söögi isu puudust ja keha nõrkust; peale seda põdesivad mõningad seda tõbe, mis *S k o r b u t* nimetatakse. Wiisteistkümme naela päewa toitu wõeti nüüd wägise wasta, aga 20. Oktobril oli kolmkümmend kaks naela neil tühi asi ära jüa. Kõikidel olid näud furnu karwa kahwatanud. Tohter Kane ei jõudnud enam wäsimuseta oma püssi seljas kanda, ja üks neist tugewamatest laewameestest oli wõidu joostes ära minestanud. Weel pahem näitas öö rõhutus waimu elu peale, iseäranis rumalama laewa meeste külles. Koledad järe ja tuule healed, need arulised healitsemised, mis tuule hoog laewas sünnitas, järe rünkad, mis pimedal ööl mäe kõrguseks tõusid ja siis jälle silmast kadusivad, järe praud ja mustad wee wööd, mis jäest läbi tungisid, imelikud õhu kujud taewa külles, ühe sõnaga üteldes, kõik need iselikud näitused arwati häda õhu ette kuulutuseks, et mehed ei päewal ega öösel enam rahu ei leidnud.

Seesugusel kurwal olemisel oodati igatsjates päikesse tagasi tulikut. Juba läksid eestähed ifka awalikumaks. Januuri kuu wiimse nädala alustusel kestis ämariku walgus juba natuke pikemalt; lõune aeg näitas juba punasid wiirusi pilwe sõrwas, ja kellu wiie aeal nähti seal weel taewa finet, kus enne pimeduse must oli asunud. Wiimaks tuli 29. Januaril päike nähtawale, mis suure rõemu kisaga wasta wõeti, aga seda ei tohtind mitte imeks panna, kui meele tuletame, kunda nemad kaksteistkümme nädalad ilma päikeseta olid elanud. Tohter Kane kirjutab sest asjast nõnda:

„Januari 29. hommiku kell kaheksa läksin ma laewa laele ja nägin koitu juba kaunist kaswanud. Kõik taewa wõlw läikis tulewa pääwa walgusest ja enamist kõik tähed olid walge eest peitu põgenenud. Lõune poolt taewas paistis selge. Meie wõisime tõtelikult loota, päikest kaheksakümmeend kuu päewa pärast jälle näha saada. Laewa peal oli nõuks peetud, päikese tõusmist rõõmu kisaga teretada; aga mull ei olnud mitte püsi, nende kahwatanud nägude seltsi jääda. Ma wõtsin püssi selga ja läksin poolsteist wersta laewast eemale ühte üksikusse kohta, kus üks suur jäehunik mulle müüri ümber tegi ja üksnes lõune wasta waatmise ruumi andis. Seal ootasin suurt filmapilku. Tuul oli waiw ja kaunis külm ilm, aga siiski oli wõimalik käies kehale soea teha. Seal tuletasin sõpru ja sugulasi meele, keda kodu maha olin jätnud ja hүүüdsin nende nimesi walju healega.

Üürikese aea pärast näitas paksem punetus, keskel üks walge plekk, et tund oli tulnud. Mina ronisin jõe künka otsa ja nägin, et laewa mehed kõik jõe peal ridas laewa kõrwas seisid. Minu mõtted olid ikka weel alles kodumaal armsa sõbrade juures. Seal wõtsin ma ühe tükki paksu paberid, leikasin noaga ümarguseks, kirjutasin ühe poole peale kõik meie nimed, ja maalisin teise poole peale ühe pisukese tähe kuju. Warsti peale seda tõusis päike: saagu mina ei iial, kuui mullapõrm ehk jõe mind kinni kattab, seda kõige õnnistuste ülemat õnnistust mitte ära unustama! Ma waatasin päikese peale täis haledust ja tänu. Siis kostis meeste rõõmu kisa laewalt minu kõrwa. Ma finnitasin weike paberi rõnga ühe jõe tükki külge, läksin siis tükk maad tagasi, kuni märk peaaegu silmast kippus kaduma, ja kui päikese rattas hoopis nähtawale tõusis, lasin ma püssi paukuma.

Laeng oli paberi pealt kahe nime küllest esimese poofstawi wälja leikanud. Nemad peawad eneste wahel liiskn heitma, kellele see paberi tükk mälestuseks jääb, kui ma üksford koeu tagasi jõuan. Sest palju, palju aastad wõiwad tulla ja otsa lõppeda, enne kui jälle üks pauk Ameerika maa püssist Bahwini mere lahedal päikese tagasi tulikut saab teretama."

Teisel päewal pidasiwad laewa mehed röönupidu päikese tagasi tuliku auuks.

Kuues peatükk.

Küünla kuu 2. päewal tõusis päike täielikult kell kolm weerand üheteistkümnne peal. Aga tema tagasi tulik ei toonud mitte soea, waid külm läks weel kangemaks. Uus jäe mis 12. Määri kuu päewast saadik jäe küngraste wahel oli kaswanud, oli juba 27 tolli paks ja läks iga öö ja päewaga wiis tolli paksemaks. Jäe pragises pakkase külma käes ja kuuldi ümberringi, kui oleksid suurtükid paukumas olnud. Tuule õhk oli enamist selge ja hiilgas pisukestest jäe nõeladest, mis mõne korra nii paksuks läksid, et laewa kerre kuue tunniga weerand tolli paksuse härmatisega kinni katsid, mis kui lumi näitas. Aga päris lume sadu ei nähtud mitte enam. Seitsemendal Küünla kuu päewal oli 42 graadi külma.

Tuuled olid wiimsel päiwil laewa edasi miniku wasta olnud, nõnda et päewa kohta enam kui wiis ehk kuus wersta laew kaugemale ei peasnud. Aga kui film masti otsast kaugemale ulatas, seal ei nähtud ees muud kui kindlat jäed. Et laew siiski jäega natuke edasi läks, seda märkasiwad mehed üksnes taewa tähtedest. Ja siiski olid nemad sedawiisi pool wiiet

jada wersta edasi saanud. See wasta meelt edasi tõmbamine jäega ühes koos ja jäe künngaste mürin jäi meie reisijatele unustamata mälestuseks.

Kõik nende ümber oli ühte wiisi, ligidal ja kauge-
gemal, ja sest läks lugu aega mööda igawaks. Gla-
mifest kitsas laewa kambri kirjutab Kane nõnda:
„Ühes pisukeses ruumis peawad kolmkümmend kolm
raske riietega kattatud inimest ajupaika leidma. Üks
neist olen mina. Kolm ahju ja üks roaheetmese massin
neli õli ja kolm karu raswa lampi põlewad lõpmata.
Niisked kasukad, mustad kalewised riided, wanad saa-
pad, haiged, kõõgi-wing, tubaka suits ja mõni söögist
figitatud inimese auur on minu ümber ja minu sees.
Nõnda on lugu tund tunni ja päew päewa järel;
ei ole aset, kuhu maha heita, ega nurka, kuhu kõr-
wale pugeda, nii on ja jääb minu alaline kodopaik.

„Suest püüab pakkane külma toa soea igapidi
wähendada, ehk kül meil jahutust tarwis ei ole. Wing
on meil magamise asemel pea otjas ja jäe jälle jalge
otjas seltsiks.

„Mehed tõuswad hommikul kel 6 ehk pool 7
magamast, ülemad pool tundi hiljemine. Nüüd teeb
sinu wennike nõnda. Tema istub kesk sängi istukile
ja joob ühe klaasi külma wet; filmad, nina ja suu
on kuiwand ja poolest saadik lambi nõega kinni
topitud. Oh, mis karastaw maitseb külma wesi! Siis
tuuakse üks tinatud karrast kaus, mis kui lume pud-
ruga täidetud on; sellega saab iga pääw wahet pi-
damata kõik keha üleühtsa õerutud ja siis jämeda
käte-rättifuga kuiwatatud.

„Siis tuleb riidesse panemine: — kaks paari
sukke, kolm särki, kasukas ja hülge nahast saapad;
ja siis minda kiire kõhaga, keda külma õhk täielikult
kõrist wälja ei lase tulla, laewa laele ülesse. Seal

wõttab mind puhas, wärste õhk lahkest wasta, aga 26 ja 30 mõnikord weel enam graadi külma, ei anna pikalt mahti seda õnne maitseada. Nüüd minda kambri tagasi pruukosti wõtma. Ehk küll õõjene wing weel wälja ei ole läinud, siiski maitseb sul kohwi, sai ja pisukesed kalad wäga mokka pärast.

„Pärast pruukosti pannakse kasukad jälle selga; kõik põgenewad kambri suitsu ja auru seest wälja jõe peale, ehk ronitakse mööda masti kõigi ülesse, kunni kange külma jälle tagasi peletab. Siis katsutakse tund aega lugeses aega wiita, — aga se ei ole palju ial wõimalik. Kel pool üksteistkümmet koguwad ülemad wäljas jõe peale kokku ja hakkawad liikmeid paenutama, et Skorbuti tõbi nende külgi ei hakkaks. Etiteks wiitakse jalaga rattast, kunni reied walutawad, siis lastakse jõe peal liugu, nii pikalt kui jõud ulatab; wiimaks wõetakse püssid õlale ja minnakse kaugemale luusima.

„Pärast tagasi tulikut minnakse kel kaks lõune rooga wõtma. Siis tuleb pärast lõunat — Sumal saagu seda hoidma, kes siin ilma uina kahjuta kõik haifud jõuab nuusutada! Aga wiimaks jõuab õõ peale ja temaga kurb küsimene: „Mis oleme meie täna toimetanud?“ ja siis wiskame ennast asemele jälle puhkama.“

Külm oli kange — 22. Kuuäna kuul 46 graadi wäljas ja 30 graadi laewa lael wilt tekki al, kus, kui inimesed rääkisiwad, suitsu pilwed suust tõusid. Sel pääwal juhtus tohter Kanel üks naljakas lugu; kui ta kät põdra nahast mütsi sisse pistis, tundis ta seal midagi sõrme al liikuma. Eigemalt waadates leidis ta ühe — eluka mütsist.

„Üks õhus elaw putukas ehk muud pisukene loom ei oleks wõinud siin koledas külmas mitte elada,

aga punase fueline maja loom ei kartnud külma. Meie ei olnud juba mitmel kuul muud elavad looma filma saanud kui ühe hülge ja rebase. Need miljoni tuhanded elavad loomad, mis juwel põhja merel asuvad, olid kõik pakku läinud. Kõik linnud on lõdne poole läinud, kus nemad wet leiavad. Sängides ei ole kuskil luttikaid, ega muud elukaid hiuste varjul, ei kuskil õhus, mis eiu kuulutaks. Kust se üffit luttikas oli tulnud? Seda mõistatust ei jõudnud ma enne mõista, kunni asja pikemalt läbi katsusin. Kui ma roomaja ime eluka mütsist lagedale tõi: oli ta üks külmetand sulg."

Ehk külm kül mõnikord väga kange oli, siiski läksid mehed iga pääw jõe peale liikmeid paenutama, mis läbi nemad üksnes terwist wõisid hoida. Aga kõige selle hoolega ei wõinud nemad ennast Skorbuti tõbe wasta mitte hoida. Meeste jõud lõppes pääw pääwalt enam otsa.

Tagasi tulnud kordamiste pääwa ja öö wahetus, mis läbi külmi niisama wahelik näitas, tõi mitme sugusi põhja maa õhu-näitusi laewameestele filma, kui wiirmalisi, päikese kõrwa sambaid ja muud; wäga kena oli tähtede hiilgus.

Wiirmalised paistawad seal kohal jõe meres teistwiisi, kui neid muidu põhja maal näha, neil ei ole mitte seda mitmesugust wärwide ilu, waid näitawad enamist aga walget pool ümmargust kuma põhja pool taewa sõrwas, ehk walwakaid wiirusi. Tohter Kane kirjutab ühest wiirmaliste näitusest nõnda.

"Teisel Kuuinla kuu pääwal, kellu 6 ja 8 wahel õhtul oli üks kaunis wiimaliste näitus. Siitaks paistis üks hiilgaw walge plek. Se plek hakkas õhtu ja hommiku poole kaswama, wenis suuremaks ja tegi põhja poole taewa sõrwa looka; seest poolt looga

õrwast jooksid walged terad alla poole. Aega mööda tõusis loof ita kõrgemale ja ulatas wiimaks wantrist läbi põhja-naelani.

"Seitsmendal Küünla kuu pääwal nägime üks kord ka pääwal wiirmalise walgust, enne kel 10 enne lõunat. Seesinane walgus tõusis lõune poolt, seal kohal, kust hiljemine päike pidi tõusma; palju punasem kui õõsesed wiirmalised. Punased wiirud tõusid ümmargusest kaarest ülespidi, aga pärast kel 11 hakkasid helendamad wiirud liikuma, kuda seda mõnikord õõsesest wiirmalistest nähtakse, ja wähe wähel näitas puna kui tulekahju wari taewa külles."

Adwandse puhkas ita weel oma jäe pakku peal, ja tema saatja laew niisamati, natuke kaugemal, kui kewadine kuu alustas.

Wiimne wõitlemine jäega ei wõinud nüüd mitte enam kaugel olla. Jellepärast hakkasiwad mehed Reskuet parandama ja korrale seadma, et wõimalik oleks laewa kaasa wõtta. Et laewa keret kätte wõiks saada, pidi ringis laewa ümber kraawi kaewama, nii laiast et neli meest seal sees wõisid tööd teha ja kaheksa jalga sügaw, mis läbi laewa ülem pool kere nähtawale tõusis. Parandamise tööd tehti nii kiirest, et kolme pääwaga kõik suuremad wigad jälle lappitud olid. Mõnda oli neil, kui midagi õnnetust saaks juhtuma, teine laew walmis.

Ehk kül juba kest Küünla kuul Adwandse wildist kattus lume-koort hakkas pealt ära koorima, siiski ei nähtud enne esimest jula, kui 7. Märtsi kuu pääwal. Lumi hakkas kattusel liikuma ja jättis märga jälgi järele. Se märg auras kül ruttust jälle tuulde ehk külmetas uuest, aga ommetegi oli tõsilik märg kord silma nähtawal olnud. Ka üks regi, mis laewa

förwas foormatud ja wildiga üle kattetud oli, näitas lõune pool külle peal käe wasta katsudes natuke soea.

Tagasi tulewa soeaga hakkasid haiged toibuma, ja jälle wäljas jäe peal oma liikmeid paenutama. Skorbuti töbi teeb inimesed rammetumaks ja laisaks, nemad ei taha enam kambrist tuule kätte minna käima, ja tõrguwad wägise selle toidu wasta, mis neile kõige parem on. Niisama raske oli tohter Kanei, mõningad teisi silmanägu ja keha pesema aeada, mis selle töbe juures tarwis on. Mõned ei tahtnud muud süüa kui soolast liha, neid pidi wägise teise toidule sunnitama.

Uga parandus ei kestnud kuigi pikalt, sest enne kui kuu otsa läks, nähti Skorbuti töbe jälle liikumas. Mõned haiguse näitused olid wäga arulised; kapteen de Haweni sõrm hakkas walutama ja paisetas siis liikme kohal kiwi kõwaks. Se tuletas temal meele, kuda ta kooli poisi põlwes selle sõrme peale koolmeisteri käest liinealiga hoopii oli saanud, kus sõrm niisamati paistetas. Üks teine, kellel seitsme aasta eest üks purje hammas oli wälja tõmmatud, sülitas nüüd endise hamba asemelt terawaid luutükikesi wälja. Üks finni kaswand oda haaw, mis tohter Kane kolme aasta eest puusa oli saanud, hakkas nüüd seal kohal mädanema, kust welsker parandamise aeal liigliha oli wälja leiganud.

Mis tohtrile kõige suuremat muret tegi oli se, et enamist kõik arsti rohud otsa lõppesiwad, mis selle töbe wasta kõige mõnusamad näitawad.

Märtsi kuu keskkel jäi laewade liikumine tasasemaks, kunni naad wiimaks õtsegu ühel paigal seisid. Mõnel pääwal ei jõudnud nemad mitte wersta kaugele omast kohast. Nemad wõisid sel puhul ehk sada wersta lähemalt Gröönlandi rannast weel ära olla.

Uga mõne pääwa pärast läksid laewad jälle kiiremast lõune poole edasi.

Üheksateistkümnemal Märtsil läks lugu ühe korraga teiseks. Waht hüüdis laewa pealt: „Sae hakkab lagunema, — juba awalikud praud nähtawal, külma aur tõuseb wee sees ülesse!“ Tohter Kane ärkas seda sõnumid kuuldes unest, aegs ruttust riided selga ja oli natukesel aeg pärast, püüis õlal juba jäe peal.

„Kui waewaga ligi wersta edasi olin jõudnud, seisid mul silma ees — awalik wesi, mis õhukesel jäe koorega kattetud tui lai kraaw hommikust õhtu poole jooksis. Minu rõõm oli suur seda nähes, sest 15. Januari kuu pääwast saadik ei olnud meie wet enam näinud. Nüüd oli meie wangitorni müüridesse üks haak siise murtud, kust lootus oli aega mööda peajeda. Tuul wenitas lõhkund prau pääw pääwalt laiemaks, ja mina ei wõinud mitte tähendada, kuida meie ennemine seda pragu ei olnud näinud.

„Möötmisest tundsi me kuida jäe paiguti 4, paiguti 8 jalga paks oli; kui seda praginad meele tuletasin, mis jäe lõhkemine Kanastri lagedal oli sünnitanud, siis ei wõinud ma mitte mõista, kuida lõhkemine siin nii waikselt oli korda läinud.

„Wee tänaw wõis seal kohal, kuhu ma kõige esitets sain, kolm sada sammu lai olla; aga suurem osa oli alles jäe koorega kattetud, ja üksnes lõune poolne sõrw näitas awaliku wet. Seal wee sees nägin meie wana sõbru — hülgeid poole kehaga wee pinnalt tõusma ja ümber ringi filmama; nende ligidal ujus üks lind, kedn siin mõne kuu pärast jälle näha sain.

„Se oli üks karastaw rõõmuline näitus. Midagi näha saada, mis teistwiisi oli, kui alaline jäe ja lumi, on siin kui lagedal palawas kõrbes randa-

jal warjuline metsa wilu; aga elu liikumist jälle näha saada, elu liikumist siin koledal merel, se oli kui üks wee faew kuiwas kõrbes.

"Siin wee kraawis nägime ka külma auru ülesse ferkima, kui suitsu kõrftnast. Kaugemalt näitafid suitsu pilwed, et wesi ka seal lahti oli. Ehk kül tuule-hoog mõnekorra auru pilweid laiale pillutas, fiiski ei lahkund nemad mitte wee pinnalt, mis neid, kui ema last, oma kaisus ellitas."

Kahetünnemal Märtsil tõstis nii kanget maru tuult, kui reisirjad seitsemel kuul mitte ei olnud näinud. Tuulega puistas pakju lund pilwest maha. Sellepärast ei wõinud film mitte kümme samm u laewast eemale ulatada. Kui kedagi jäe peale oleks tahtnud seisma jääda, siis oleks lumi teda wähem weerand tunniga finni matnud, et enam paigast ei oleks wõinud minna. Kui tohter Kane teisel pääwal, kus maru tuul oli waifend, weike paadiga wee kraawis sõitis, leidis ta mõnes kohas lume angesi, mis kõige suuremat laewa oleksid wõinud finni matta. Paar pääwa hiljemine hakkas jäe uuest lõhkema. Kolme kümne samm u laiused jäe tükkid pudenesid weerand tunniga kildudeks. Ühes wee loigus tõusid kuus walaškala wee pinnale, et seljad wälja paistsid. Kui tohter Kane ühel pääwal jälle jäe paku peal seisis, ei pannud ta tähele, et pak oli lõhkend ja temaga kaugemale ujus. Tagasi waadates oli ta laewast juba nii kaugel, et enam senna ei wõinud jõuda. Snnelt olid mehed laewa pealt tema kitsikut näinud ja tulid nüüd weike lootfikuga appi. Teisel pääwal oli se lai pragu jälle kofku läinud.

Niisugused wahetawad lahti fikumised ja jälle kofku minemised jäe-wäljal, kus ilm pea soem, pea jälle külmem näitas, olid pea aegu ühel wiisil Märtsi

Kuu wiimsest pääwadest kuni keis Aprili kuuni wäl-
tanud. Siiski läks jäe wangist peasmise lootus iga
pääw suuremaks. Mõnikord puhus tuul lõune ja
hommiku wahelt, kus jäe kõige enam lõhkes; aga kui
põhja tuult tõusis, siis liimised jäe tükkid jälle tompu.
Kus tuul lõhkend jäed hunnikusse aeanud ja kül-
m jälle kokku liiminud, seal nähti jäe väga paks. Kuis
wõis üks inimeste töö, kui laew, mis puust ja rauast
tehtud, niisuguste jäe tompude wasta seista, kui senna
waele oleks kogemata juhtunud? Sellepärast tõusis
meestele peasmise lootuse kõrwas mittu muret, et see-
sama wägi mis neid wangist tuleb peastma, neile
teisel filmapilgul laenete alla hauda võiks walmis-
tada. Wahe aeal olid weel teised rammud töö, mis
kanged jäe pakkud pidid lõhkuma. Soe näitas juba
kümme ja 15 graadi, ja ehk ta kül seda igawest jäed
ei jõudnud sulatada, siiski tegid päikese terad jäe nõnda
abraks, et hõlpsamalt pudema hakkas.

Seitsmeteistkümnes April oli laewa meestele üks
tähtis päew, sest sel päewal kustutati laewa kambri-
sambid ja hakkati muu inimeste kombel päewa walgel
elama. Kui tulewa suwe ette kuulutaja oli üks weike
lind jäe peal nähtawal. Teisel päewal mindi üht
teist jäeranna elajat jahtima. Üks jäe karu luusis
Udwardje ligidal jäe peal, kuhu püssi laeng võis
ulatada. Tohter Kane tahtis üksi teda taga kihutada.
Alga kui karu natuke aega laewa oli waatnud, keeras
ta teelt ühe korraga ümber. Ehk ta küll juba kau-
gemal oli, kui püssi ots ulatas, siiski andis Kane
tuld ja puutus tema paremat tagumist reit. Karu
langes filmapilgul maha, aga ajas esimese jalgadele
jälle püsti ja hammustas haawamise kohta. Natuke
aega tegi ta seda tempu ja kargas siis püsti, weel
enne kui Kane teist korda püssi jõudis laadida; kii-

rest lonkades läks ta oma teed. Pärast tõusis jälgedele vaatmisest awalikuks, et karu kuuli oli leidnud ja oma terawa hammastega haawast wälja fiskunud. Kuuli külles olid hamba jäljed weel awalikult nähtawal. Pika taga aeamise järel sai tohter järe peal karuga teist korda kokku. Karu jäi järe prau sõrwa peale istuma, aga enne kui küttil aega oli püssi palgesse panna, läks karu plumsjates wette, ujus üle prau teise kaldale, kus ta weriselt edasi lonkas. Nüüd tuli üks teine laewa mees tohtrile abiks, nemad läksid ka wee kraawist üle ja aeasid karu jälgi pikemalt. Nemad saiwad teda kätte, sest wäsiind haawatud karu käis üksnes esimeste käppade peal ja wedas tagumisi jalgu kui kisku taga järel, kuhu werised jäljed lume peale maha jättis.

Aga udu läks wäga paksuks ja noor järe paenus mõnes kohas meestel jalgade all, sellepärast ei usaldanud nemad mitte kaugemale minna. Tänane jaht oli lõppetud, ja kui madrused teisel päewal jälgi läksid aeama, leidsid nemad haawatud metsalise. Oh karu küll enam eemale ei jõudnud minna, siiski näitas ta kurjast humisedes meestele hambaid, et ükski ligemale ei tohtind minna. Üks uus järe lõhkemine tegi karu ja meeste wahale nii laia kraawi, et elajas kiusajate käest wiimaks ommetegi peasis. — Tagasi minnes nägid mehed weel karu jälgi järe peal.

Järe karu oli siin wähemalt 120 wersta rannast kaugel, jäega kattetud mere lagedal; tema ujub järe tükkide peal ühest kohast teise, mis teda kui parw üle laenete kannawad. Järe karu ei lahku iial koledast järe kõrbest; tema jooksu aeg on Mai kuul ja Sõulu aeal teeb ta poegi. Tema elab igaweses lumes ja wõib peatoitu üksnes seeläbi leida, et alati ühest paigast teise rändab, et kohtasi leiab, kus külmetanud

weel lahtisi pragusi on. Temal ei ole iial talwe magamist pesas, kui meie karul, sest et tema elu aeg üks alaline talw on.

Kõige kaugemal põhja raeadel, kuhu reisijad tänini ulatanud, oli jäe karu leida. Mõnikord nähti neid kaugel wee laenetel jäe-parwe peal ujumas. Jäe tüfid wiivad neid wahest üle kõige laiema mere laheda ühest rannast teise, ja külma ei karda nende tubli kasukas iial.

Seitsmes peatükk.

Ohk küll meestel lootuse tiivad lohatile olid läinud, kui seda wahetliku jäe tükkide sulamist ja uuest kofku liimimist tükk aega olid näinud, et siin kiiret peasmist ei tohtind oodata: siiski hakkasiwad Aprili kuu lõppul mõnda juwe wasta ettewalmistama. Wildist kattus wõeti maha, mis talwel warju andis aga nüüd päikese walgust keelas sisse tulla, ja tehti akna haugud lahti. Siis läks üks oja mehi jälle Restue peale tagasi. Nemad magasiwad küll seal aga lõunal tuliwad iga päew üle jäe Udwandse peale sööma.

Nüüd hakkati Udwandse peal küürima ja puhastama. Lambid ei suitsjend enam kambri ja luugid tehti päikese paistel lahti, et walgus sisse wõis tungida ja tuul kõik talwised haisud wälja puhuda. Kõik riided olid lambi nõest mustad, mis neist iial pesta wõis, seda pidi nüüd wesi puhastama. Seda wiisi lõppesid aega mööda talwe jäljed meeste ja laewa küllest, ja wõis nüüd iga üks puhtamalt elada ja wärsket õhku hingata.

Jäe külles nähti ka juwe jälgi. See ei olnud enam kiwi kõwa, waid näitas, et wesi juba sisse oli

tunginud. Kui nüüd jäe raud fangi kartma hakkas, raiuti üks osa laewa jäe pakku küllest lahti ja katjuti siis ühe kümne jala pikuse saega jäed laewa küllest saagida. Sael oli weel wiis ja kuus jalga pakjust. Nelja nurgelised tükkid leigati wälja, tõmmati siis weest ja lõhuti fangidega pisemaks. Mõni mees kuskus wette, kust teda jälle wälja aidati, ja mis terwijele suuremat kahju ei teinud. Mai kuu 24. päewani oli üks nelja jala laiune kraaw mõlemal pool laewa walmis, aga laewa esimene ots seisis ikka weel wiis jalga kõrgemal kui tagumine, ja ei olnud mees-
tel mitte wõimalik laewa joonele seada.

Seal töö juures oli suur jäe pakf laewa jälle tükk edasi wiinud, ja nüüd tundsid mehed et jäe liikumine päew päewalt kaswis, nõnda et nemad mõnel päewal kümne ja wiisteistkümne wersta lõune poole jõudsid. Üheksteistkümnel Mai kuu päewal nähti jälle maa sõrwa, 99 päewa pärast esimest korda. Aga seal maa sõrwal ei nähtud kuskil elu märkisi, et inimeste asupaika oleks wõinud loota. Kõrged paljad kaljulised kaldad seisawad kui müür mere wasta. Urwates wõis koht *Wal Singhama* nina olla. — Nii kaugese kui filma waate masti otsast ulatas, oli ees awa wesi, ja laewad läksid takistamata kaugemale.

Säe pakf, kus peal laewad finni istusid, keeritas minnes mittu kord kui wanfri rattas telje ümber. Kaugemale waadates, nähti, et jäe rünnak madalamaks wausid. Laewad jõudsid iga päew 20 wersta edasi.

Nõnda läksid siis laewad jäega ühes lõune poole, kus nüüd lindusi sagedamast nähtawale tõusis. Ka jäekarud, rebased ja hülged olid iga päew laewameeste filma ees. Niisamati nähti mõõda lendawaid linnu

parwesi, kes audumise paikadesse tagasi tõttasid, kust talwe kül m ei d wälja peletanud.

Sell aeal hakkas ka suur jäe tomp, mis sügifest jaadik laewadel parweks oli olnud, pudenemise jälgi näitama. Tema keskmine paksus oli rohkest kahetkjalga, ehk küll mitmes kohas nii palju jäed kord korralt kokku oli aetud, et seal paksus 20 ja kolmküm- mend jalga oli.

Päikese terad ei jõuaks seda jäed millalgi sulata- tada, sellepärast on loomus teist wäge selle tööle sun- dinud. Jäe sisse sünniwad pisukesed haugud, mis alt mere wett sisse imewad, kuni jäe abraks läheb. Kui niisugust wettind jäe tükki lõhki jaagiti, näitas ta seest kui mesi kärjed. See sisse tungind wesi su- latab kangemast kui päikese terad; ja kui sulat üskford nii kaugele on saanud, siis ei ole jäel enam pikemat asupaika, waid ta peab katki pudenema.

Wiendamal Juunil pärast lõunat kellu wiis tuli peasmise tund laewa meestel kätte. Tuba kaks päewa enne seda nähti kaugel jäe küngaste taga laenetawat wett, aga mäed, mis laewade ja wee wahel seisid, olid nii kindlad, et lootust ei wõinud olla ruttust nende wangist peasta. Aga wiendamal Juunil tõu- jis rõõmu hõiskamine: „Jäe hakkab meie ees la gun e ma!“

Kes weel laewa kambris olid, ruttasiwad selle kisa peale läbi luugi laele waatama. Rippar de Ha- wen ja tohter Kane jõudsid ühel aeal senna. Mõ- lemate laewade wahele oli pragu lõhkend, ja üks pea- lik Reskue laewast, kes praegu kocu tahtis minna, oli prau sõrwa seisma jäänud, kui Kane ja de Hawen tema ligemale tahtsid minna, tõusis teine pragu nende jalgade ees, kust wesi kihisedes üles kees. Kiirest kar- gasid nemad üle prau tagasi, aga Reskue pealik pidi

tükk aega otsima, et kitsast kohta leiaks, kust üle võiks hüpata. Kui ta parajat kohta leidnud ja de Hawen ja Kane oma laewale olid jõudnud, kuuldi laewa pealt juba uut kisa: „Jäe lõhkeb, jäe lõhkeb! mehed tulge tööle!“ Nii pikalt kui silmad ulatasid, oli jäe pikiti ja põigiti pragudega läbi leigatud.

See sündis kell pool kuus. Kell kuus ronis tohter Kane masti otsa, kust kaugemale võis waadata. Seal nägi ta, kuda lühikese aeaga mõned praud juba kahekümne sammu laiuseks olid weninud. Igal pool olid wõitlewad wäed nähtawal, mis jäe palku laiale pillutasid. Laewad lahkusid siin teine teisest, ja igaüks püüdis nüüd, nii palju kui wõimalik, eemale teha.

Udwandse seisus ikka weel põhjaga jäe külles finni. Need põhjatunud jäe tombud, mis laened aeg aealt laewa alla kokku olid weeretanud ja külml hiljemine ühte tompu walanud, leiti kõige wähemalt kahekümne wiie jala paksuselt. Wega mööda sulatas wesi põhja poolt mõned korrad lahti, mis siis wee pinnale tõusid ja laewa kõrwas edasi ujusiwad.

Peale seda lõhkes weel kaks pragu laewa taga pool otsa ligi, mõni sammu laewast kaugel; aga siiski jäi laewa ümber üks tomp finni, kakskümmend kaks sammu pikk ja neliteistkümmne sammu lai. See jäe tomp ei tahtnud laewa küllest mitte lahkuda. Tema ujus kui parw laewa all, ja meestel ei oleks muidu midagi kartust tema pärast olnud, kui laew mitte pool püsti ei oleks seisnud; nüüd seisus ees ots kõrgel tuule käes, taga ots ujus wee sees.

Meestel oli nüüd otsata palju tööd ja toimetust, enne kui kõigea korraks saiwad. Jäe tomp oli neil faua aega kindla maa asemel olnud, kuhu peale nemad mõnda laewast olid wälja kannud. Riided ja

pesu kuiwatamise nõõrid, reed, liha astjad, põletamise puud ja muud elamise asjad saidad nüüd kiirusega laewa peale tagasi wiidud. See kunstlik ait, mis kahetsa kuud neile moona kamber olnud, ei tahtnud enam pikemalt teenida. Suure waewaga saidad weel mõne tükki kätte, enne kui põrand jalgade all puruks läks.

Et jõe nüüd ühe korraga äkitselt laewa ümbert pudema hakkas, tuli sest, et wee laened ühte puhku lõune poolt jõe kindlust murdsid. Suure wägi oli omal kohal juba tükk aega jõe tompu murde tarwis walmistanud. Esimesel Juunil nähti juba mõnest märgist, kuida jõe endine kindlus kahanemas oli, sest mida pisemaks tomp läks, seda raskemalt käisid wee laened tema kere peale. Tohter Kane kirjutab sest asjast nõnda: „Kui meie laewa pealt jõe wäljale waatajime, nägime üht wäga arulist waate mängi, kus kindel jõe põhi laente kumbel ülesse kerkis ja siis jälle alla waus, kui oleks jõe üks suur linn olnud, mis Kalewi wägi rapputas. Ei ole mull mitte wõimalik seda kaunist waate mängi nõnda paberi peale kirjutada, kudas ta meie silmade ees seisib. Jõe oli mitme nurgeliseks tükkideks risti ja põigiti lõhkend, aga kauguse pärast ei olnud mitte wõimalik neid praegusi näha, waid kõik paistis kui kindel lage waataja silma. Nüüd mõttelgu lugeja, kuida ühekorraga seesugune arwatud kindel lage tema filma ees kõikumata hakkab, kui elaw hõbe, ehk jula tina, mis seie jaadid kõwa kui kalju oli. Jõe näitas just kui laenetaw mere wesi, nõnda et seda nähes filmad kirjuks ja süda põõritama läks. Mõnekorra tõusid jõe laened laewa kõrguseks, kuida seda selgest wõisime näha, sest et laened Abwandse ja Reskue wahel kerkisiwad.“

Jõe prau sõrwa pealt wõis selgest näha, mis

imelik ja mitmesugune jää paksus oli. Ehk kül silma vaatmisel kõik jää väli ühetasane lage näitas, füiski oli ta lip lapiti üks teise peale aetud jää tükkidest kofku liimitud, mis aeg aealt kül m kofku pannud, siis jälle tuulemarud uuest katti lõhkunud. Need tükkid, mis wee pinna al seiswad, lähwad kõige wähe-malt 25 jalga sügawalt merde, nende üle käib wee pinnaga ühe kõrgusel üks nelja jala paksune jää kord, selle üle teine kuue jala paksune ja wiimaks weel jää künkad kui kuhjad peal. Sest wõib hõlpsalt põhja mere jää paksust ülesarwata.

Ka need ujuwad jää tükkid mis laewa rahwas w a s i k a k s nimetanud, tõusid nüüd rohkest wee pinna lähedale, ja on tähelepanemise wäärt. Need iselikud tombud on lõhkend jää laudade tükkid, mitmet wiisi paksuselt, mis wautuse läbi wee alla rõhuti, mis kewadine sul ja laenete liikumine pöranda küllest lahti lopputanud. Kus nemad siis pragu ehk hauku kogemata leiawad, seal tõusewad naad wee pinnale. Nemad tõusewad pikamiste, enne kui wee pinnale ulatawad. Kuhu nemad ennast korra prau waele finni on kiilunud, seal ei wõi jää sõrwad enam kofku minna.

Se jää tomp, mis weel laewa külles finni seisib ja laewa nina kõrgele tõstis, oli laewa külle pealt mõõtes 24 jalga lai ja 20 jalga paks, se on kofku arwates üks sada ja kahetsa tuhad tompjalga jäed! Sesinane tomp oli laewal kitsamas kraawides tülikis ees, sellepärast pidid mehed nõu pidama, kuda waenu koormast ennast wõiksid lahti peasta. Esiteks katsuti jää paku mitmel wiisil lõhkuda, aga se pörutas enam laewa, kui ta jäele wiga tegi. Püüsi rohuga lõhkumine oleks kõige hõlpsam olnud, aga seda ei olnud nii palju laewa peal, sellepärast ei jäänud neil wii-

maks paremad nõu, kui et saega jõe pakku püüdsid lõhkuda. Olid saega praud sisse leigatud, siis aeti kiilud wahale ja lõhuti sedawiisi pakku. Aga esiteks 8. Juunil oli meestel otsata töö ja waewa peale võimalik, laewa jälle otse koha põhja roo peale seada, ja kui sedawiisi jõe kimbust peasnud jälle purjesi laewa peale üles tõmmata. Seljamaal pääwal wõisid ka laewa mehed jälle esimest korda wet jua, mis tulel ei olnud sulatud; senna aeani ei olnud neil muud joogi märga, kui seda mis jäest tulel olid sulatanud.

Teekäik läks nüüd ühte puhku jõe murdedest läbi, kus laewad mõne korra jõe mägede wasta tõukasid, ehk nõnda ligidalt neist mööda läksid, et jõe laewa küllest tükki kaasa wõttis. Aga siiski saiwad nemad iga tunniga Gröönlandi ranna ligemale. Meri oli madala jõe mägedega kattetud, mis mõne korra naljakaid kujusi näitasid. Mõned istusiwad nii kitsa jalakese peal, et iga tuule hoog neid üle pea merde wõis kuffutada; sest laened olid alt mäe jalga õhufeseks pesnud. Kaugelt waadates paistsid mõned kui seened.

Kui ka niisugused näitused meestele mõnikord nalja tegid, siiski ei olnud nende pidu mitte hea. Ahjud olid suwe korteri wiidud, sellepärast läks laewa kamber rösiseks ja pani mitu meest põdema. Hülge liha oli meestel jälle maitsew toit ja õnne korral rohkest saada. Aga kui hädaohust peasmisega meestel kartus lõppes, nähti ka nende tänini töö himu otsa minema; sellepärast tõusis kartus, teistkorda rasket teed ette wõtta.

Rippar de Hawen oli nõuks wõtnud Walaskala saarte randa puhkama minna, ja siis nii kiirest kui ial võimalik Melwille lahedale, põhja weele tagasi purjetada. Wist ei olnud ühte aiuust laewa peal,

kes kõigest jüdamest seda nõu ei oleks kiitnud; sellepärast läksid nüüd laewad hommiku poole.

Nende ümber oli veel kõik niisamuti kui aasta eest oli olnud, kui laewad Sukru kübara kalju ligidale jõudsid. Siin olid needsamad kõrged jäe mägede kobarad, needsamad linnu parwed, seesama sugune walwamine ja seesama sugune kole wõitlemine jäe mägede wasta. Kõik oli siin moondamata, aga laewa meestega näitas lugu teine; terwis ei olnud enam mitte endine ja lootuse tiivad näitawad palju lähemaks läinud. Kül talwe korter oli meestel julgust ja waimustust juba wähenanud. Sa siiski tundsid kõik, kui wanad soldatid sõa lõppetusel, et nemad uuest karastanud rammuga paremine ette mõetud toimetust saawad täitma, kui muidu. Sellepärast waatawad nemad tuttawaid kalju künkaid, mis Kroonprints'i saarte üle seisid, kui oma kodupaika, kuhu nüüd pidi puhkama mindama.

Nemad jõudsid 16. Juunil jenna. Tohter Kane, üks laewapealik ja neli madrust, kellele neli pudelid rummi kaasa anti, saadeti kaldale, sõbrust sobitama. Kui lootsik sadama ligemale jõudis, nägid mehed kõrge kaljude wahel orgusi, kus sammalt kaswis, mis kui kõige kenemad aasud ja luhad nende silma paistsid, kes nii kaua muud ei olnud näinud, kui igawest jäed. Eskimolased seisid kalju peal wastas, koerad haukusid ja lapsed kisendasid. Veel mõni mõnus aerude hoop lauetesse, ja üheksa kuu pikuse waewa peale talwikus jäes seisid lootsiku mehed jälle kindla maa peal.

Uga ka siin leidsid reisijad wiletust ja häda ees. Talw oli wäga pakkane olnud ja parem aasta aeg ei tahtnud veel kätte tulla. Linnud ei olnud veel auduma läinud. Rälja jäljed olid kõikidel palge pealt nähtawal ja wanad ja noored kõhisiwad. Ühes põdra

ja hülge nahast ehitatud suwi urtsifus seisis ühe sur-
 nud lapse keha. Se waene weike loom oli esimest
 korda peale sündimist puhtaks pestud ja näitas õige
 kena wälja. Isa seisis nuttes surnud poeakese kõr-
 was ja kaks weiked õekest tunnistasid oma südame
 walu kifaga üles. Tohter Kane kinkis furnule ühe
 rea finisid klaasperlid ja ostis endale paari hülge
 nahka saapaid, siis sõudsid nemad jälle laewale ta-
 gasi, mis natuke aega hiljemine jälle Godhawni poole
 purjetama läks.

Kaheksas peatükk.

Godhawnis puhkasiwad mehed wiis pääwa, palju
 lühem aega kui esiteks olid ette wõtnud; aga kõik
 igatsefid jälle otsimise teele tagasi minna. Seda lü-
 hikeft puhkamise aega püüti igapidi nii kasuliseks teha,
 kui wõimalik oli, et talwe haiguse waim nende küllest
 lahkuks. Nüüd sõõdi rohkest hane praadi, kalu ja
 hülge liha; näriti wiha rohu lehti iga sugu ja tant-
 fiti Eskimolastega üheskoos, kellele laewa mehed ühe
 Amerika tantsi õppetasiid ja neilt jälle teise nende
 maa tantsi õppiwiwad. Aga 22. Juuni kuu pää-
 wal, tel kuus hommikul, tüürisiwad laewad jälle põhja
 poole edasi.

Nemad sõitsid Disko treppilistest mägedest ja
 Dmenaki rohelistest kaljudest mööda, kus otsata suu-
 red jäe künkad kalda ligidal seisid, otsekui oleksid seie
 fokku kogunud. Kui laewad nende wahelt pugedes
 teed otsisiwad, seisid mäed kui kõrgemad kirikud, kord
 pahemal, kord paremal pool. Mõnekorra läikisiwad
 jäe mäed kui hõbe päikese paisjel, kui oleksid kõige
 uhkemad kuninglikud lossid ja kirikud olnud.

Kahetkümmne neljandamal saiwad laewad juba tompus jae sõrwa, palju enam lõune pool kui minewal aastal. Nelja tunni lõhkumise peale peasid nemad jäest läbi, mis siin õnnelikult lai ei olnud, ja siis tuli jälle kaunis lahtine meri neil wasta. Aga se rööm ei ulatanud pikale. Müüd tuli jälle paksem jae ette, kust enam läbi ei wõinud tungida. 25. Juunil istusiwad laewad jae sees uuest kinni. Jäe seisus kui kindel müür ees ja tuul waikes ära, sellepärast ei wõiwad nemad siit kaugemale põhja poole saada.

Juuni kuu 30. päawal läks jae eest lõhkema ja andis laewadele mahti purjetama minna. Lootsikud sõudsid kui tee juhid laewade ees ja aitasid laewu jae künigaste wahelt edasi wedada. Laewad läksid nüüd pikamiste Pröweni ranna ligemale, seal tuli üks weike lootsikute Aldwandse kõrwa. Lootsik tõi wana tuttawaid, koolmeister Unas, kiriku õpetaja, tema õde ja lelle tüttar, ja weel mõni teisi alamatest rahwast.

Ristimise wesi oli neid metsinimesi küll wäljastpoolt natuke silitanud; aga kui nende kombeid ligemalt tähele pandi, siis nähti seal palju wõerast weel juures. Esiotsalt panid häbelikud tütarlapsed mõlemad käed filmnäu ette warjuks ja ei wõtnud warju muidu eest ära, kui nina nuuskamisel. Aga kui nemad sedawiisi oma häbeliku kombat saiwad tunnistanud, ei olnud neil pikemalt midagi häbedust enam karta. — Nemad himustasid jedamaid tantsi teha ja tunnistasid laewa meestele sõbralikult, et neil haritud rahwa kombat tuttawad on. — Amali ütles tubaka suitsetamist ja Cowisa südant röömustawa kanget jooki armastama; mõlemad palusiwad niisugust teha karastust. Seal toodi siis wõerastele kuiwatud laewa leiba, sukruka keedetud pohla marju ja rummi pude-

lid lauale. Mis pärast sööma juhtus, seda ei tohi wõeraspiu peremees mitte kuulutada, sellepärast aga nii palju, et meie wõerad, meeste ja naiste rahwas pudeliga oskasiwad ümber käia.

Laewad olid juba Prõweni kaljuse sadamasse jõudnud, kui waht teada andis, et uus päew alustanud. Lahkumise aeg oli kätte tulnud. Dütarlapsed pillutasid kurbtuse filmapiaraid, kui neid laewa mehed lootfikusse aitasiwad; õppetud koolmeister puges lootfiku pingi alla magama, ka teised leidsid lootfikus ruumi, mõni pikali, teine istudes, kuda juhtus, — aga üks õnnetu isand ei raatsind pudelist lahkuda, waid soowis seda õnne weel pikendada. Kui nüüd madrused teda wägise lootfikusse tõstsid ja lootfikust jälle kaldale kandsid, hakkas ta hullul kombel kätsema. Koerad haukusid tema kisaile liisandust. Prõweni rahwas tulid kui üles ehmatatud linnud tubadest wälja. Ulem walitseja ärkas unest, ja keskel selle kära sees tõmbasiwad mõned laewad omad lip-pud mastide otsa — see oli esimene Ameerika lipp, mis Prõweni sadamas liputanud.

Prõweni sadam on ümber ringi mägedest warjatud. Aga neist mägedest ei tohi mitte ütelda, et nemad rõemjast laewa sõitjatele wasta naeratawad. Üks naerataw mulla tahab, kui üks naerataw nägu kõige wähemalt natuke liha ja nahka kontidele kattedeks; aga midagi maa põrmu ei nähta Prõweni kaljudel kattedeks. Need kaljud näitawad wälja, kui oleksid nemad wast täna sügawuse põuest ülestõusnud.

Prõweni suwi tuleb wäga pikamiste. Kui reisirijad sinna saiwad, leidsid nemad weel mitmes kohas lund, ja kus maa pind paljas, oli ta külmetand. Wee pinna raea oli kaldal alles jae narmas, ka üks kaunis jae mägi oli sadamasse teed leidnud. Tema

oli üks rahuline naaber, kes kellegile kahju ei võinud teha; põhi seisib väga sügawal, sellepärast ei võinud pakk paigast liikuda. Teraw ots tõusis kõrgel taewa poole ja näitas kui weike kiriku torn.

Meie reisijad elasivad Kristianseni majas, kes Prõweni ülewalitseja oli. Tema oli üks liht aga tark wana Daanlane, wirt ja tugew; omast kuuekümne neljast talwest oli ta kolmkümmend üks põhja maal 70. laiuise graadist põhja pool elanud. See hää wanake on isand omas üksikus riigis; tema neli poega ja wiis sulast on need ainukesed walge karwalised näud, mis ta oma ümber näeb, kui wõeraid seie ei juhtu. Temal ei ole kedagi walitsejast, kes temast weel ülem oleks. Tema elamise kombed on kolm weerand Eskimolaste moodi, üks kahesandif Daanlastest, ja mis üle seda, see on päris Prõwenist ehk iseenesest wõetud. Tema emand on poolwerez Eskimolane, tema lapsed näust ja juttust täielikud Eskimolased.

Kui pik talwe bö tuleb, siis wahetab ta raamatuid oma sõbraga, kes Uppernawikis kiriku õpetaja on; aga mõnikord tuleb kiriku õpetaja ise temale mõneks päewaks wõersile, mis väga armas on, „sest meie räägime siis Daania keelt.“

Wõeraste tuba, mis teises kohas maja pööning nimetatakse, oli jell korral Ameerika meestele korteriks antud. Mõni ruum on pere rahwa elu ase. Ja seal sõowad, joowad, keetwad, magawad ja elawad ei mitte üksnes Kristjansen kõige oma wõsudega, waid ka tema naisterahwa ema oma lastega ja lastelastega, mis järk järgilt siginewad. See tuba on wiisteistkümme jalga lai- ja kuusteistkümme jalga pik ja külalt nii kõrge, et üks soldat mütsiga seal sees püsti wõiks seista; ilma et pea lae palkide külge puutuks.

Maja kere on Turja maa männi palkidest, mis tõr-
waga ületõmmatud ja wahelt samblaga kinni topitud
on, et tuul läbi ei peaseks. Päewa walgust tuleb
pijufeste afna ruutude läbi tuppa.

Kõige nägusam toa uhkus on üks madal pingi
wiisi lawa, mis kolme seinä ümber jookseb. See on
tõeks imeks panna, mis sinna lawa peale kõik ma-
hub. Tema on istepink ja jäng, kus peal kõik maja
rahwas ruumi leiawad, kui puhata ehk magada hi-
mustawad. Kui Amerikalased seal olid, leiti lawal
„üks laewa arst ja tema kirjutamise laud, üks tindi
pudel, mitmesugused söögi asjad, üks magaja poisike-
faks mähkmes last, kes mitte ei maganud, üks linnu
puur kanaari lindudega ja wäga palju weel teisi riistu
ja asju, mis kõiki üks haawalt ülesse ei jõuaks lu-
geda, ja kus hulgas hülge nahku, saapaid, pudelid,
klaasisi, sawipottisi, kohwipottisi, koera nahast sulke,
purjeriidest padju, tuuni-sulgedest kaela soenduse rii-
did, ja üks tõbine emakoer oma winguwa poega-
dega oli.“

Una, teine tüttar, oli haige olnud, tohter Kane
teda arstinud ja nüüd töötas tema õdedega — Anna,
Saara ja Kristina — feltsis, tänu wõlga arstile ära
tasuda. Kingitus pidi üks täielik naisterahwa ülikond
olema kõige soemast hülge nahkadest, ja kõige uuema
Prõweni moodi tehtud. See oli tõest üks uhke ülikond,

See perekas suguwõsa elab wäga õnnelikult ise
keskis, sest nii kitsas majapaik ei kannata mitte riid-
lemist. Poead, wahwad ja tugewad noored mehed,
olid osawad kalamehed ja kütid, mis läbi nemad iga
päew rohket toitu majassee töiwad. Naisterahwas tal-
litasid haigeid ja terveid ja toimetasid kõik seestpidi-
sed tööd korralt; näitasid igapidi wirgud ja truud.
Aga mis kõik need hüwad näitused selle wasta wõi-

wad festa, mis nina peab nuusutama! See weike keha liige, mis haritud rahwa elamise üle igal aeval kohut mõistab — nina, oh! küll see tunnistab, et siin rahwa elamisel puhtust ei wõinud olla. —

Lühikesel walguse päewalisel suwe ajal läheb kõik maja pere rõemu hõiskamisega suwe elu hoonesse, üks põhja põdra ja hülge nahkadest üles ehitud tell õue peal. Sell ajal üksi tuulutatakse talwist elumaja ja seal wõib ehk wõimalik olla, keedu riistu nende seast waliteda, mis muu rahwal sängi all seisawad.

Talwel seisawad üle lawa seina külles laiad kiwist pannid puust kolmejalgade peal. Need on hülge raswaga täidetud ja seest poolt sõrwa sambla frantfiga ümber palistatud, mis neil lambi tahi asemel on; need pannid on siis toa walgustajad ja toa kütjad ühes koos. Iga raswa panni peal wõib rooga keeta ja pann suitsseb kui korsten, aga suitsu hauku ei ole küskilt poolt leida.

Rehjandama toa seina ääres seisab üks kalliks peetud laud ja kolm tooli, ja nende kõrwas üks suur astja, kus sees nahku pargitakse. Et nahad praegu parajalt käärimas olid, seda tunnistab nina selgest.

Juuli kolmandamal päewal läksid laewad Pröweni sadamast wälja, pidid aga juba teisel päewal tagasi pöörama, sest et jäest läbi ei wõinud peasta. Paremast läks lugu neil 6. Juulil korda. Teisel päewal tulid kaks lootfikud nende ligemale, waewalt jae pakkude wahelt läbi peastes. Üks Inglise nägu, kaks Inglise nägu, kaksteistkümmet Inglise nägu, oh mis kallis filmawaatus! Meie reisiwad olid kolmsada päewa aga isekeskes kallist ema keelt wõinud rääkida, nüüd tuli rahwast, kes sedasama keelt kõnelesid; see oli nende kõrwadel kui ilusam pilliheal kuulda. Need wõerad olid walaskala püüdjad Inglismaalt, kelle

laewad kõrgemal mere peal seisid. Mõlemad laewa kipparid tulid Amerika laewale wõersile ja ei jõudnud imestust sõnadega wäljarääkida, et meie reisijad põhja jääst olid wälja peasnud. Mis Inglise neile jutustasid, tegi meie laewameeste filmad lahti, et seda hädaohtu tundma said, mis nemad teadmata olid wälja kannatanud. Walaskala laewade kipparide seltsis leitatse arukorral ühte, kes mitte kõige wähemalt ühe korra laewa hukkatusst järe merel pole leidnud. Üks neist kipparitest oli kahe aasta eest siin oma laewa kautanud. Wiimse laewa tükki pealt hüppas ta järe rünkale, ja ei näinud hiljemine mitte üht kildu omast laewast.

Inglis walaskalafõitjad jätsid Amerikalastele tseitungid, kartohwolid ja nairid, mune ja wärsked weikse liha nii rohkest, et selle andega Skorbuti tõbe jäljed wõisid kustutada. Nemad wõtsid ka meie reisijate käest kirjasi kaasa, mis koju lubasid tallitada. Rahkudes hõisati mõlemilt poolt hurraah!

Juuli 8. päewal jõuti Uppernawiki ja mindi linna wõorsiks. Siin leitatse kiriku õpetaja maja, ülemwalitseja maja, üks raswa ait, üks maja, mis kooli toaks ja kirikuks pruugitakse, ja mõned urtsikud. Ülemwalitseja, üks enam haritud ja koolitud mees kui Kristjansen, wõttis wõeraid wäga lahkest ja wiisakalt wasta; aga neil ei olnud siin pikemalt aega wiita, waid ihaldasid edasi minema.

Õit läks wäga rahulikult korda. Ilm oli wäga õbus, ei küll mitte nende meele pärast, kes järe läbi edasi püüdsid tungida, aga wäga kallid neile, kes lühikese aega eest põhja talwe külma olid kannatanud. Suwi puistas kõik oma ilud wälja pika walge päewadesse, ja taewas näitas wälja otsekui ei wõiks tema

sinine ja kuldne kuu paiste iial pilwedest segatud saada, weel wähem otša lõppeda.

Imelik oli näha, mis kenast wesi õhu karwa uendas. Kuhu alla waadati näis põhjatu sügawus olema. Siiski paistis wesi selgest läbi. Mis iial sügawal mere põhjas kaswis, paistis waataja filma. Ka mõni kala tõusis nähtawale ja puges siis jälle peidu urka tagasi.

Walaskala püüdjad nimetawad Bahwini ja ared ka Hanede ja arteks, sellepärast et seal wäga palju hani auduwad. Laewa meestel tegi aeawiidet, kui nemad wähe wähel kalju pragude wä- helt mune läksid korjama, kus lindude pesad seiswad. Kui lindusi pesadelt ülesse peletati, siis warjasiwad nemad taewast ja päikest korraga, ja nende wihane kisa ja tuhanda tiibade wuhin, nõnda kui wee laenete kohin jalgade all, wõisid mõne korra kõige julgema mehe südame kohkuma panna, ja kes selle tööle ei olnud harinud, pesadelt ära hirmutada.

Põhja = hani põlgab pesa tegemisel pehmeid ja tuule warjulisi kohtasi, sest et siin julaw lume wesi audumise koha wäga märjaks teeks. Enamist walit- teb ta pesa paigaks üht kalju otša, kus jäme rohi ja sammal kiwi kattab. Mõnikord on pesa aga üks hauk sambla sees, pisut udujulgedega woodertud; ena- mist leitakse pesad jämedast rohu kõrtest kunstlikult tehtud, mis enam kui ühe aasta wasta peawad. Isas- sed ja emased ehitawad ühes koos pesa. Seestpidi pesa wooderdakse paksult udujulgedega.

Põhja=hani on lendes üks näuta lind, ja ei näita ka wee peal ujudes mitte kaunis wälja. Tema nelja nurgeline paku wiisi pea seisab kui raskelt kaela peal. Kui tema suures parwes jäe prau äärel istub, siis näitab ta hoopis teine elajas olema. Salad seisawad

wäga tagapool keha all, sellepärast on käif enam püsti. Kui haned hulgakesti ühes koos istuvad, siis ei wõi mitte palju nende ligi saada, aga lennust wõib neid kütt palju hõlpsamalt maha pörutada.

Suuli 12. päewal nähti ühest kõige kõrgemast kohast Hanede saartelt kauguse klaasi läbi kangel lõune pool üks weike laew. Pärast kui ligemale jõudsid, tunti ära, et laew Prints Albert oli, mis ka Branklini otsimise sõidul oli. Laewa ülem, William Kennedj, tuli süda ööl 16. ja 17. päewa wahel Adwandse peale wõersile ja tõi laewameestele kodund kirjasi kaasa. Nüüd pidaswad laewa pealikud nõu, nii pikalt kui wõimalik ühes koos otsimise teed ette wõtta. Amerikalastele oli see suureks troostiks, sest nemad tundsid juba põhja talwe pidu. Nüüd kus kolm laewa üheskoos purjetasid, ei olnud rahwas enam nõnda teistest inimestest lahkund, kui minewal aastal. Nemad sõitsid nüüd ühe kraawi sees, tõukasid, wedasid ja kangutasid ühel wõitlemisel jäest läbi. Kus tee eespidi finni oli, et läbi ei wõinud saada, seal käisid mehed aea wiiteks ühe laewa pealt teise peal wõersil, kus üheskoos lõunat söödi, teewet joodi ja jahi peale mindi. See aeawiide oli jeda tarwilikum kui laewad 13. Suulilt kuni 13. Augustini mitte enam edasi ei peasnud kui wiiskümmend wersta. Ka jäe mäed ja rünkad, mis alati filmade ees seisid, saidwad aega mööda nii haritud asjadeks, et neid enam palju tähele ei pandud.

Dösel 13. Suulil kadus udu, mis mõne päewa laewade ümber oli seisnud, ja kui selle peale natuke wihma sadas, siis läks õhk nõnda selgeks, kui oleksid nemad lõune all olnud. Nüüd wõisid laewadelt näha, kuida nemad igalt poolt jäemägedest ümber piiratud

olid. Tohter Kane luges ühel päewal ühel pool laewa kõrwas seitsekümmendkolm jae mäge.

Kui weepind madalamaks waus, näitas seesama sugune jae aeamise lugu, mis meie reisijad minewal aastal Melwille lahedal olid näinud. Jäe tükkid lükkasid jälle laewa ümber tompu kofku, et mitte wedamise läbi enam edasi ei wõinud saada. Weepinnal ujuw jae aeas kiirest lõune poole, aga laewu kihutas jae ranna ligemale.

Ühe korraga wõtsid jäerüntad wasta tuult teist teed ja hakkasiwad laewade ligemale tulema. See ujuw jae pakk näitas pisukesse saare suurnne; tema aeas kõik ees seiswad pisemad tükkid pihuks ja puruks. Tohter Kane oli praegu Prints Alberti peal wõersil käinud ja juhtus paar filmapillu warem tagasi, kui suur jae tomp sellega kofku juhtus, kus sees laewad seisid. Seda nähes pidi kõige julgema süda kofkuma, aga just kui wasta tulew jae tomp nende jäega kofku tahtis saada, pööras tulew jae natuke enam põhja poole ja ujus wiiskümmend sammu laewadest mööda. See oli õnnelik peasmine kõige libedamast hädast, muidu oleksid laewad puruks pidanud minema. Siiski oli Reskue natuke wiga saanud, aga seda wiga wõis hõlpsalt jälle parandada.

Seesama sugune kole lugu tuli teisel päewal jälle kätte. Seal nähti ranna poolt jälle põhjatu suurt pakku laewade poole tulema, mis eram kuigi kangel ei olnud, kui weepõhjast üks kalju kungas wasta jõudis, mis laewa mehed tähele ei olnud pannud, ja ujuwa waenlase seisma pani. Aga jae ja kalju wasta lükkamine oli nii walus ja kange, et pörutus laewa põhjast kurni laeni läbi käis.

Mõni pääw hiljemine nähti jälle Kuradi-põial, mis minewast suwest juba tutaw oli, ja

mindi wallaliste pragude läbi maa ligemale, funni kalju ääre laewad ankrule pandi. Siit ulatas film kaunist kaugele maa poole.

Praegu nimetut kõrge kaljusammas, keda walas kala sõitjad Kuradi põial nimetanud, seisab ranna ääres, mis siin kõrge ei ole, aga kus mitmest kohast kõrged künkad üleskerkiwad. Nende küngaste ümber seisawad jäe kübarad — ja palju jäemägede risu künka jala ümber. Nii pikale kui filmad maa poole ulatasid, ei nähtud muud kui jäed. Kõik kolm laewa seisid nüüd jäe mägede wahel finni ja pidid ootama, funni jälle teed leid sid.

Juba 5. Augustil oli Prints Alberti kippar nõuks wõtnud, lõune poole tüürida, kui jäest pidi peasma. Kui ta 11. Augustil wallalist kraawi leidis, hakkas ta miuema ja kadus 13. Adwandse ja Reskue filmist, kes mõlemad weel jäes finni seisid. Ka Amerikalastel tõusis kartus, kauemine seie jääda. Augusti kuu oli pea juba pool otsas, sellepärast ei jäänud enam täis neli nädalad aega, kus naad jäest wõisid ennast lahti peasta ja wallalise weele tagasi jõuda. Minewal aastal olid nemad 16. Septembril finni külmetanud, ja täna istusid juba niisamati jäe wangis, et mitte waksu laiusel kaugeemale ei peasnud. Tänamu näis talw ennemine tulema, kuda lindudest tunda wõis, kes juba lõnne poole tagasi lendasid.

Mere poole waadates ei näinud film midagi muud kui igawest jäed, mis igal pool walge müüride kombel seisid, aga müür ei olnud paigal, waid liikus igal filma pilgul ühest kohast teise. Kui üks rida laewadest mööda jõuab, on teine koge tema kannul. Tohter Kane luges ühel ööl ligi kolmsada jäe mäge, mis laewadest mööda läksid, nelikümmend wiis funni 50 jüllda kõrged.

Kui nüüd 17. Augustini ifa weel lootust ei tõusnud, jäest läbi kaugemale põhja poole minna, läks kippar tohter Kane ja ühe kolmandama mehega seltsis teed otsima. Nemad said waewaga werst maad laewast ühe kõrge jõe mäe otsa ja wõisid sealt lõune pool wet näha. Weel selsammal õhtul hakkati jäed laewade eest mürdma, ja kel pool kaksteistkümmet öösel 17. Augustil, wõis Adwandsje teele minna. Reskue tuli teisel päawal järele, ja 19. Augustil peeti nõu, koeu maale tagasi purjutada.

Kui laewad jõe wangist olid peasnud, hakkasid nemad kahe pääwa pärast koeu poole jõudma. Augusti 22. päawal läksid nemad Kuradi põiglast mööda ja jõudsid teisel päawal U p p e r n a w i k i, kuhu üks lootust saadeti. Reisirjad olid rõõmsad, siin jälle inimestega kokku saada. Aga ülemwalitseja ja kiriku õpetaja olid kodunt ära Prõweni läinud, sellepärast leiti üksnes naisterahwas kodu, kes wõõrad lahkest wasta wõtsid.

Elumaja oli palkidest neljanurgeliste ülesse raiitud, siis üle tõrwatud ja punase wärwiga maalitud. Suur must ahi seisis ühes nurgas, ja hulk tubaka piipusi rippus seinas külles. Ka oli siin üks sööma laud walge linaga üle kattitud, puhtad talrekud, noad ja kahwid laua peal. Seinad olid wärwitud lõuendiga kattitud ja üks tek laua al põrandal. Kõige suurem ime oli üks peegel seinas külles ja mõned pildid peegli kõrwas.

Naisterahwas walmistas sööma lauda, tõiwad koiwi, lagle mune ja leiba lauale. Reisirjad söiwad kui wangist põgenenud loomad. Eõppetusel toodi kõige kallim wara lauale, ühe sinise alustassi peal kümme rõdised, mis klaasaknate al olid kaswauud.

Augusti 25. pääwal, kel 6 öhtul, jõudsid laewad *Walaskala* saartele, kuhu laewad ankrule pandi. Weike lootsikute parwed tulid laewade ümber, igas lootsikus istus üks *Eskimolane*. Nende pisufeste nahk lootsikutega sõawad *Eskimolased* kaugele mere peale hülgeid ja hani tapma. Kus jää teed finni paneb, seal wõtab mees lootsiku õlale ja kannab nii kaua, kui jälle wet leiab. Nemad sõawad wäga kiirest weike lootsikuga, ja wiskawad kaugelt oma odad nii osawalt hanede peale, et küt igaford linnu tabab.

Tahtwad *Gröönlandi* walitsejad kuhugi kasku saata, siis wõetakse kaks nahk lootsiku meest kajuja-laks. Pääwal sõuawad nemad ja puhkawad öösel lähemal mere kaldal. Lootsik kantakse randa, pannakse kalju warju seisma, *Eskimolane* wõttab toitu, istub siis lootsikusse, tõmbab nahk kotti üle pea, toetab selga kalju künka wasta ja jääb magama. Nemad sõudwad enam kui wiiskümmend wersta pääwas ja käiwad mõnikord weike sõiduriistadega wiis sada wersta kaugel. Jäe rünkad ei tee weike nahklootsikule iial kahju, aga mõnikord wõib lootsiku nahk kogemata lõhkeda, siis on mees hädaga kimbns.

Waiksel ilmal, kui teisi lootsiku mehi ligi juhtub, wõib hädaline abi leida, kui rand wäga kaugel ei ole. Siiski läheb iga aasta mõni mees lootsikuga tükkis wee põhja, kus lootsik temale kerstuks saab.

Eskimolased, kes oma urtsikust nahklootsikuga ehk saaniga wälja läksid ja enam tagasi ei tulnud, olid kodu kui furnud leinatud. Mastade pärast tõiwad *walaskala*-sõitjad sõnumid, et leinatud furnud kaugel öhtupool randa olid leidnud, aga seda wiletjust, mis nemad enne seda raskele teel kannatanud, ei jõuaks inimese suu rääkida. Mõne aasta eest sõitsid

faks Eskimolast saaniga hülge jahile. Sae oli üks kindel lage, nii kaugele kui film kaldalt ulatas. Kes öösel ärkas üks mees unest ja pani tähele, et tuul hommikut wasta oli pööranud. Tuul ei olnud kange. Mõlemad rakkendasid koerad saanide ette, aeasid kiirest edasi ja püüdsid randa tagasi saada. Wäga hilja! Sai wesi seisis nende ja ranna wahel. Pääw läks raskest hinge ja hahastuses mööda. Marutuul tõusis maa poolt; udupilwed warjasid kohtasi; maasõrw ei paistnud enam kuskilt silma.

Eskimolased panid koerad jälle rakkesse ja käänasid õhtu poole, sada kahetja kümmand wersta teeta jäed seisis neil ees. Kolmandamal pääwal ei jõudnud koerad enam kaugemale minna. Üks Eskimolane löi oma seltsimehe furnuks ja karastas koeri tema lihaga, kunni ta wiimaks Amerika põhja poolse randa jõudis. Neli aastad peale seda jõudis sõnum Gröönlandi randa. Mees oli teise naise wõtnud, temal olid nüüd uus suguwõsa, uus kodupaik ja uus isamaa, kust ta enam tagasi ei wõinud peasta, kui ta ka oleks tahtnud.

Igas kohas Gröönlandi rannas on niisugusi juhtusi rohkest leida. Ja siiski on Eskimolased üks tänolif inimese tõug, nii õnnelikud, kus üks inimene enda arwates wõib olla.

Septembri kuendamal pääwal 1851 lahkusiwad Amerika laewamehed suure tänuga lahke wasta wõtmise eest, siit puhkamise paigast Bahwini laheda rannas, ja jõudsid 24 pääwa pärast Newjorki linna tagasi. Esmine, kes neil siin teretates wasta tuli, oli Grinnel, kes oma 'fuluga laemad teele oli walmistanud.

Teine teereis põhja merele.

1853, 1854 ja 1855 aastal.

Üheksas peatükk.

Tohter Kane oli veel parajalt tööl esimese reisi lugu üles kirjutamas, kui temale Deetsembri kuul 1852 ülema mere-mäe walitsuse poolest käsku toodi, et tema teistkorda Branklini otsimisele läheks, ja laewa walitsust enese hooleks wöttaks. Suuremat osa laewade walmistamise kulu wöttis ka sel korral Grinnel enese peale, ja üks teine rikkas kaupmees, nimega Peabody lisas omalt poolt veel raha juure. Kõik taewa ja ilma katsumise riistad, mis teel tarwis wõisid olla, muretseti rohkemalt kui esimesel teekäigil.

Teekäiki taheti nüüd igapidi parema korra peale seada, kuida enne oli olnud, sellepärast pidi ka tee teisel joonel saama ette wõetud. Arwates wõis Gröönland palju kaugemale põhja poole wenida, kui seda tänini kedagi oli tundma saanud. Ehk küll sel aeal sest midagi ei olnud filmaga nätud, siiski näitas lugu arwamisel kaunis selge. Ehk kül täna pääwani Gröönland jaarte kobarateks arwati, kus jõe künkad ühest jaarest teise silda teewad, siiski wõib teda ühtekokku pooleks jaareks arwata, mis kuskil kindla maaga koos seisab. Mägede kõrgusest, mis ligi kakstuhat wersta põhja poole jooksewad, wõis juba umbes arwata, et

ükski maa nurk kaugemale põhja wasta ei wõi ulatada kui Gröönland.

Kui nüüd se mõtte arm tõttelikuks saaks mine- ma, siis oleks kõige mõnufam otse kohe sügawa põhja merele purjetada, kus tohter Kane wallalist wet meres lootis leida. Senna minnes pidas ta hommiku poolt sõrwa teed Gröönlandi rannast hõlpsamaks, kui Wel- lingtoni wee tänawa kaudu.

Selle mõttele armu järel tahtis tohter Kane Bahwini lähedal nii kaugel kui iial võimalik põhja poole tungida, ja siis kas lootuskutega ehk saanidega edasi minna, kuni ta kuskilt kaldalt kadund mehe jälgi saaks leidma.

Meie lugejatel juba esimesest teereisist tuttav laew Abdwandse wõeti ka sel korral sõidu riistaks, ja tohter Kane wõttis weel seitseteistkümme seltsimeest kaasa, need olid Henri Brooks, esimene laewa pealik, Isaac Hayes, arst, August Conthey, tähtede tundja, ja neliteistkümme laewa meest: John Wilson, James Garj, George Rilej, William Morton, Kristjan Ohl- sen, Henrj Goodwellow, Amos Bonsfall, George Ste- phenson, George Wipple, William Godwrej, John Blake, Jefferson Baker, Peter Schubert ja Toomas Hikkej. Kaks neist meestest, Brooks ja Morton olid juba esimesel käigel laewa peal olnud, ja mõlemad wäga osawad meresõitjad.

Laew läks 30. Mai kuul 1853 Neujorki sada- mast wälja ja sai 1. Juulil Diskernäse sadamasse Gröönlandi randa. Seal on Daanilaste kõige suu- rem kala kuiwatamise paik, kuda niisugusi kalu ka meie suurema linna poodides mõnikord näha on. Daanlaste walitseja, Lasseni, toimetuse läbi, wõttis siit tohter Kane ühe Eskimolase kütteks oma kaasa. Hans Kristjan, se oli uue seltsimehe nimi, oli üks

ühelkateistkümmene aastane Eskimolase poisi jõmm, paks, hea südamega, ja kui teda mitte jahi himu taga ei fihutanud, waiß ja wedel kui üks Indialane. Palga kõrwa lisaks tingis ta weel oma emale kaks tündrid kuiwatud leiba ja wiiskümmend kaks naela sea liha; ja kui tohter Kane temale weel peale kaupa püssi ja nahk lootsiku kinkis, oli ta wäga rahul. Hans jai lühikese aeaga laewa meestele mõnufaks abimeheks; tema söötis igapäaw koeri, ja sagedast oli meestel lõune roaks kaufiga laual, mis Hans oma püssiga oli lastnud.

Üheksa pääwane, kasina tuule pärast pikaline tee, wiis Adwandse 10. Juulil Suffertoppeni, kus Daanlastel weike asupaiß on. Suffertoppen ehk Sukrukübar on üks paljas üksik seisaw mägi, kolmtuhat jalga üle mere wee pinna kõrge. Weike asupaiß seisab kui pääsukeste pesa kalju mäe jala külles, üks trep weab ühest urtsikust teise, ja kui weisi kõrgemale tõuseb, siis ulatawad mere laened poole treppini. Kõigest Daanlaste asupaißadest siin ranna ääres on Suffertoppenil kõige ilusam koht. Kalju näitab, kui oleks ta urtsikutega ühest tükkist loodud. Üks kena palkidest ehitatud, punase ja walge wärwiga maalitud maja roheliste akna luukidega ja lip kattuse arja peal, mis Diskernäsis walitseja loßs oli, nähti siin palju alwem, kui suitsust ja tõrwast mustatud hooneke, madala kattusega. Eskimolaste urtsikud, Eskimolased ise ja nende poolmetjaliste wärki koerte kari olid siin niisama sugused, kuda reisijad neid teistes kohtades olid näinud. Kel 12 öösel jõudis Adwandse sadamasse ja põhja maa ise äraline öö walgus näitas nõnda wälja, kui meie maal päikese warjutuse walgus. Põhja pool taewas seisis hallis warjus, aga punased wiirud jooksid warjude ümber ja andsid ööle walgußt.

Sukkertoppen on üks koht, kus kõige rohkemast Põhja pödra nahku kokku korjatakse ja siit siis kaugemale wiaakse. Suurem osa Eskimolasi olid praegu kodunt ära pödra jahi peal. Neli tuhat nahka olid juba sel suwel Daani maale saadetud ja jälle oli suur hull kokku korjatud, nõnda et tohter Kanel wõimalik oli seda mõnusat põhja maa riete wara siin küllalt osta; meeste ja naisterahwas kannawad pödra nahast kuued, ja ei tarwitada hülge nahka muuks, kui püksideks ja wee kindla rieteks.

Pröwenis leidsid meie reisijad wana sõbra Kristjanseni ees, ja ka tema pererahwas oli sel samal kombel kui kolme aasta eest nähtud. Wanem poeg Widrik oli ühe Eskimolase neiu omale naiseks kosinud, ja ühe tugewa poeakese ja mõnusa püssiga oma rikkust kosutanud. Tohter Kane, endine haige, Anna, oli kät ühe raswase palgedega Eskimolasele annud ja Jumal oli ka nende abielu ühe pisukese tütreaga õnnistanud. — Kristjanseni emand, kes kõige nende laste ja laste lastega rohkelt õnnistatud, oli lahke ja sõbralik kui ennegi. Emand sundis kõik majarahwast tööle, et tohter Kanele ostetud nahad mitmesuguseks riideks walmis õmbletiwad, nõnda et tema ja tema seltsimehed enne äraminikud täieste talwe rietega wälja ehitud olid.

Senni kui laew pool purjetates, pool wee aemisel mööda randa edasi sõitis, andis tohter Kane walitsust Brookse kätte ja läks ise lootisuga kaldale, et sealt koeri tahtis osta, mis neil teel wäga tarwis olid. — Adwandse wöttis aeg aealt neid karwasid seltsimehi kauni hulga kaasa, sest et neid igast asupaigast osteti, kus Eskimolasi elas. Sedawiisi jõudsid nemad Uppernawiki, kus neid kohawalitseja, kui kolme aasta eest, lahkest oli wasta wõtnud. Kui nemad

hiljemine Eskimolaste eluasest Ringotok ja kõige põhja poolist Daanlaste asupaika Totnik selja taha olid jätnud, ja Bahwini saarelt mööda jõudnud, tüüriksid nemad Wilkofse maa nina poole.

Sinna saadik oli reisijatel wahe wahel tuule waiki ehk madalat maatuult olnud, mis enamist lõune ja hommiku poolt puhusiwad, aga 27. Juuli hommikul tõusis Melwille lähedal pakks jää udu, mis siin kohal ika enamist leitakse. Waewalt oli võimalik ühest laewa otsast teise waadata, sellepärast ei wõinud selget aru saada, kuhu poole wesi laewa weeretas. Kui päike udu jälle hakkas eest ära koorima, nähti Wilkofse maanina juba kaugel lõune pool, ja laewal oli kartus Kuradipõigla saada, mis põhja-hommikut wasta seisis. Ümberringi laewa nähti jää mägesi, ja Adwandse oli paksu uduga nende wahel läinud.

Terwe pääwa pidid mehed kõwast tööd tegema ja kaks lodja pandi laewale wedajateks ette; aga wasta õhtud olid naad jää mägedest peasnud, ja seeläbi töö waew rohkest äratasutud. Tohter Kane oli ranna ligidal näinud, et kalda jää juba väga abraks ja lõhkeks oli läinud, ja mõistis sest, et laewa sõit ranna ligidal väga kitsik wõiks olla; sellepärast pidas ta nõu õhtu poole purjetada, ja teiselt poolt Melwille läheda sõrwast kaugemale püüda tungida. Se oli kül hoopis teiste kui walaskala püüdjad sõuawad, kes ika ranna ligidalt käiwad.

Ranna äärne mere tee wõib Juuni kuul ja Juuli kuu hakkatusel väga mõnus olla, aga kui põhja merel sõitjad, kui tänniini, weel Augusti kuul seda teed tahawad käia, siis langewad nemad jää kimpu. Sedawiisi oli Adwandse teise aasta sõidul kippar de Haweni walitsuse al kinni jäänud, senni

fui Prints Albert temast lahkus ja õnnelikult õhtu poole teed murdis. Ka oli 1849 laew Nordstern sel kombel põhja poole kannetud ja seal ilma lootseta wangi jäänud. — Sellepärast tuuris tohter Kane õhtu poole, kuni ta kesk-jäe esimese sõrwale jõudis; siis sõitis ta põhja poolt jäe sõrwast mööda, ja käänas selle peale pikamiste wana tee joonele tagasi. Seeläbi lootis ta ujuwatest jäe tompudest puutumata jääda, ja kui hiljemine kindel jäe pidi wasta tulema, sealt lootsid wedamisega läbi saada. Lugu läks arwatud kombel korda, ehk küll tükkalte muidu ei wõinud läbi saada, kui et jäed eest läbi saagiti ja kangidega ära lõhuti. Kui mõnikord jäe pakkud laewa wäga pigistasi, siis kõideti laew kindla jäe mäe külge kinni, kust tombud teda ei jõudnud ärawia. Üks nelja pääwane sõit sedawiisi, kus meestel otsata palju rasket tööd oli, wiis Udwardse senna, kus kindla jäe-wäljad alustawad, ja kus üks wäga meele pärast põhja-õhtu tuul laewale kraawi ette lõhkus, kust läbi ta 4. Augustil põhja weele sai.

S a k l u j t e saar tõusis 6. Augustil reisijate silma. Üks sirge kaljuküngas kesk saarel tõuseb kolm kymmend silda wee pinnalt ülesse ja annab laewa meestele mitme penikoorma kaugusele tähtsat märki. Nii häästi se saar kui temast lõune homniku pool N o r t h u m b e r l a n d pakkusiwad laewa meeste silmadele kaunist ilu. Punase lume wahelt paistid suured haljad sambla lagedad, ja kus liiwa kiwi kateta oli, näitas ta tõmmu karwa. Põhja poolne rand näitab sinist kalju kiwi, aga ranna ligidal on tõmmu liiwa kiwi, tema üle walge lume kattus. Walge lume wahel nähti mõnes kohas ka punast lund. Teisel pääwal tõusid laewa meeste silma maaninad A l e k s a n d e r ja I s a b e l l a, kaks kole-

daft ähwardawad kalju künqast, mis mõnes kohas 800 jala kõrguselt äkitselt meresse langewad. Nüüd, kus laewad tundmata merede ligemale jõudsid, oli wäga tarwis moona maha panna, kuhu — kui õnnetust juhtuks, mehed wõisid warjule põgeneda. Ka taheti märki maha jätta, sest et wõimalik wõis olla, et üks kord teised laewad nende kadund jälgi otsima lähwad. Tohter Kane walites selle tarbeks *Pitt-Letoni* randa, mis siin pool *Kathertoni* maa-nina seisab. *Kairni* jaarele tehti üks kõrge kiwi hunnik ja se ainuke lootsik, mis *Udwardjel* mitte hädast tarwis ei olnud, pandi moonaga ühte warjuliku paika maha. Lootsik pandi koormaga kõige raskemate kaljukiwede alla, mis inimeste jõud sinna laskis weeretada; suurte kiwide wahel toppiti pisemaid kiwa ja sammalt, siis walati weel liiwa ja wet peale. Kui külm seda nüüd kõik ühte tompu walas, siis ei wõinud jäe karu käppad temast mitte jägu saada.

Imestates leidsid meie reisijad, et nemad mitte esimesed inimese loomad ei olnud, kes siin üksikus kohas pääwarju olid otsinud. Paar üksikud kiwi hunnikud tunnistasid, et siin enne seda *Geskimolaste* asupaik oli olnud; weikemas künkas, kust kiwid lootniku kätteks ära olid kanntud, leiti endiste maja elajate surelikud jäljed.

Ei oleks wõimalik mõtte arwus kurblikumat tähendada, kui neid kustund elu tunnis märkisi siin. Paljal jäest lõhutud kaljul ei nähtud kuskil kasude jälgi, ja urtsikud näitasid wälja, kui wee laenetest kokku aetud kiwi künkad, et siin esimesel silmapilgul kedagi inimeste kätte-tööd ei wõinud arwata. Igal pool nähti ümberringi wesihobu (*wallrossi*) kontisi maas, mis selgest tunnistas, et selle elaja liha neil iga pääwaseks toiduks oli olnud. Ka mõned rebase

riismeid leiti, aga hülgest ja põhja põdrast mitte jälgegi.

Need Eskimolased ei wõi oma furnud mitte mulda matta, nemad panewad furnu koha istukülle kiwi peale, tõmbawad siis jalad koha ligidale kocku. Siis tõmbawad nemad furnu ümber ühest nahkadest õmmeldud kotti. Furnu ümber pannakse weel tema töö ja sõariistad ja kattetakse siis üheskoos kiwidega finni. Niisugune furnu mälestuse hunnik jääb mitme põlweni rikkumata. Ükski Eskimolane ei pista oma kät haua mälestuse rünka külgi.

Weel teisi Eskimolaste jälgi leiti Littleton saarelt ja seal ümberkaudu rannas. Need ollid urtsikud, haugud ja paku-urkad, kuhu liha peideti, ka leiti kiwist tehtud rebase lõksutamise haukusi. Need olid wistist wäga wanad aga korraliste paigal, et seda mitte ei wõinud üttelda, kui kaua naad maha jäetud seisnud, kas wiiskümmend ehk sada aastad.

Kui nüüd moon lootfikuga kiwide alla oii maetud, pidi ka tõttemärki tehtama, mis reisijatest teistele jaoks tuunistust andma. Selle tarbeks waliteti Littleton saare õhtupoolne sõrw, mis mere pealt enam filma ulatas; jenna tegid ühe kiwi kangru, panid lippu warda kiwide wahele püsti ja Amerika lippu warda otja. Siis mindi 7. Augustil jälle laewa peale tagasi ja tee läks kaugemale põhja poole.

Sel aeal hakkaswad need wiiskümmend koera, mis tohter Kane saani wedajaks kaasa oli wõtnud, meestele koormat tegema. Ei olnud se mitte pisuke asi, neid abla isuga loomasi igapäaw täita, ja siiski olid koerad neil edespidi wäga tarblifud. Bahwini laheda lõune pool jäus ei olnud kuskil ranna jäed, kuhu jahi peale oleks wõinud minna, toidu lisandust püüdma. Koerad ei puutund ei jahu ega ubade

külgi, ja soolatud liha oleks neile surmarohi osnud. Kaks tappetud jäekarud ei ulatand pikemaks kui üheks nädalaks, sest iga koer sõi kõige vähemalt kaks uela toorest liha pääwas. LITTLETONI lähedal ei olnud muud kui weehobusi leida, kelle paks nahk püssi kuuli ei karda, ja kütiti nii ligidale ei lasse, et neid tuuraga wõiks tappa. Enneks leidis Ohlsen 8. Augustil ühe furnut Narwali (ühesarwelise), mis läbi koerte moon kuusjada naela lisa sai, ehk kül liha juba natuke lehkas. Koertel maitstes süiski se toit wäga magus, sest nemad ei põlgand midagi liha ega konti, waid neelasiid pool närimata nahka, mis neile ette juhtus. Tohter Kane nägi üksford oma filmaga, kuda koerad ühe sulgedega toppitud padja tahtsiid ära süüa; teineford sõiwad nemad kaks suurt linnu pesa, kõige sulgedega, muda, kiwidega ja samblaga tükkis.

Nii sagedast kui laew jäerunka ehk jõe mäe ääre jõudis, kargasid koerad hunnikus laewalt jõe peale, ei aitand siin hüüdmine ega piits; natukesse aega pärast olid naad igale poole laiale lahutud. Kaks neist kõige suurematest olid 12. Augustil jeda wiisi laewast maha jäänud ja pidi üks lootsik wälja saadetama neid kinni püüdma. Mehed pidid kaksteistkümmet wersta jäest ja weest läbi jõudma, enne kui jooksikuid leidsid, kes ennast kui maugud täis olid söönud ja nüüd furnut Narwali kõrwas lamasiid. Enam kui tund läks meestel aega neid kinni püüdes; wiimaks saiwad ühe koera kätte, sidusiid teda kütke ja wiisiid lootsikusse; teine pidi jõe künka peale maha jääma.

Juba 7. Augustil oli LITTLETONI saarelt jõe hülgust taewa külles nähtud, mis mitte hääd ei kuulutanud, ja enne kui kaks tundi mööda jõudsiid, tõukas laew pakjõe külge mis raskest pakitudest kofku liimi-

tud olid ja juba mittu aastat wana näitas. Siiski oli kindlast ehitatud Aldwandsel wõimalik, kaunist tü maad wägise edasi tungida. Aga ika paksemalt tulid jäetombud laewa ümber, ja meestel ei jäänud paremat nõu, kui Gröönlandi ranna ligemalt paremat kohta üles otsida. Ka siin oleks laew ujuwatest jääpakkudest lõune poole wiidud, kui tohter Kane mitte warjulist paika ühes ranna nurgas poleks leidnud, kui jää jõgi mööda woolas. Seal wiibisivad nemad kolm pääwa, kindla nõuga, siis jälle edasi püüda, laewa ujuwast jäest läbi kiskuda, kunni seesugust jäämäge leiaksid, mis mere põhjas kinni istub; sinna taheti ankrule jääda.

Rand jooksis siit põhja-hommikut wasta ja näitas kõrge. Kallas oli igawese jäega ümber piiratud, mis ligi kolm sülda paks oli. Jää seisis kindlast kalda kaljudega koos, et tuule marud ja ujuwad jääpakkud teda ei jõudnud lõhkuda; aga mitmes kohas olid kümme sülga kõrgused künkad ujuwad jäed kalda jää peale hunnikusse aetud.

Lootsik saadeti wälja paremat kohta otsima, kuhu laewa wõiks seisma panna. Seal leiti ka üks warjuline paik, kus jää wahel sammalt ja haljaid lehekesi kaswis. Tohter Kane leidis sealt ühe Eskimolase urtsiku, mis weel nii korra pärast näitas, et seda paari tunniga elamise tarwis oleks wõinud tarwitada. Mõned merehobu, rebase ja hülge kondid leiti urtsiku ümber, ka üks furnud koer ja üks karu nahast kuub, kus karpad alles peal olid. Se maha-jäetud elumaja tegi laewa meestele rõõmu.

Kaugemal maa pool näitas kõik, mis silma ulatas, lahket nägu; seal olid orud ja orgude ümber madalad künkad; üks jõgi kallas kohisedes wet kaljurünkast alla. West ei olnud ranna ääres mitte ju-

gaw, 300 jammu kaldalt aga kahesülla sügawus. Jäe mägede põhi seisib mere põhjas kinni, sellepärast oli võimalik siin laewa ankrule panna. Siiski ei olnud lootust eemale saada, kui ilm mitte teistiti ei moondanud.

Augusti 14. päeval oli võimalik natuke põhja poole purjetada. Aga 19. tõusid maru tuule tähed awalikuks. Teisel hommikul hakkas maru möllama, aga laewa mehed olid ennast tema wasta walmistanud; kolm antru kõit pidasid laewa jäe pakku külles kinni. Tohter Kane kirjutab sest nõnda.

„Maru läheb iga kangemaks, ja jäe hakkab kiiremast meist mööda kihutama, kui seda enne olime näinud. Ma olin praegu laewa kambri läinud, kui tuul natuke waitima jäi, tahtsin kohmetand liikmeid soendada ja riideid kuivatada; kui parajalt pikali maha heitsin, kuulin ma katti kiskund kõie pauku. Meie kuue tolline antru kõis oli katkend, aga kaks teist pidasiwad weel laewa kinni; lõune pool mõuras tuule hoog kui lõukoer.

„Paari silmapilgu pärast kuulin teist pauku. Sest märkasin, kuda teine kõis ka katti oli läinud. Weel pidas kõis, mis kümme tolli paks, meid kinni. Mina tõmbasin kiirest hülge nahast saabast jalga, kui Garj mööda treppi alla tulles hüüdis: Kapteen Kane! kõis ei jõua kauemalt kesta; tuul puhub kui kurat ja wiib meid üle kaela ujuwa jäe sisse.

„Antru kõis pidas mõnujast wasta, kui ma laewa laele jõudsin; laewa mehed astusiwad minu ümber kokku ja kiitsid kõie kindlust. Meie kuulsime, kuda kõis tuule tungil wingus, kui oleks wiuli keel olnud. Aga se oli tema surma laul! Kõie keermed katkesid paukudes, kui oleks suurtükki lahti põrutatud, ja selle peale kiskus meid ujuw jäe edasi.

„Statufese aea pärast kuulis laew jälle tüüripuu käsru ja meil oli võimalik, jäe tükkide purus laewale mõnusat aset walmistada. Aga meie õnnel ei olnud pika kestust. Meie katsufime siis, jälle kitsa jäe riiguga täidetud kraawi tagasi saada, mis ranna kalda ja pakkus jäe wahel oli. Meie nägime nüüd, kuda tee põhja poole ita kitsamaks läks, aga kabe tunni raske tööga saime siiski natuke eemale; nüüd püüdsime jäe pakfude wahelt nõnda tüürida, et jäe laewale ei wõinud kahju teha.

„Kel seitse hommikul olime kabe jäe pakku wahel finni, kuhu kõige raske ma ankrud wiskafime, et laew senna finni jääks; aga koleda jäe jõe eest, mis meie kannul kohises, ei olnud peasmist. Meie wiimne ankur oli nüüd kadund.

„Jälle kihutas meid maru läbi jäe purus edasi ja meie kõrwas seisis 30 jala pakfune jäe, mis ka liikus. Ma olin aga ühe korra ennesega seesugust jäed liikumas näinud, aga ei mitte niisugusel kiirusel kui praegu. Ehk kül mittu kord jäe pakfud üle laewa käisid, siiski pidas weike laew wägema waenlase wasta.

„Äkitselt astus üks uus waenlane meie ette. Just meie tee sihel tõusis üks jäe mägede kobar nähtawale. Meil ei olnud võimalik tema eest kõrwale peaseda; siin tuli küsida: kas peame laewa lastma puruks lõhkuda, ehk kas kogemata õnnel kuskil warju paika wõikfime maru eest leida. Üigemale jõudes, nägime, et jäe rüugaste wahel natuke awaliku wet oli. Seal lootsime õnne kombel läbi saada. Aga äkitselt jäi laew seisma, sest et wist wee pinna al teised rünkad wastas seisid. Nüüd oli tuline häda meil käes.

„Sel filmapilgul tuli lõune poolt üks madala harjaga jäe mägi. Kui ta meie laewast kiirest

mööda sõitis, wiskas Garj antru ofka tema sisse ja pani kõie antru taha kinni. Se oli üks kartlik filmapilt. Meie kallid walge weduruun wedas laewa kõiega oma taga; laenete waht tuiskas tal üle selja, aga tema nina tegi järe tükkide wahelt meile teed ette. Järe mäed ujusiwad meie kannul ja jõudsid ifa ligemale, kui meie eemale läksime; pärast ei olnud naad meist kaugemal kui 40 sammu, ja tee oli kitsas.

"Siiski peasime neist mööda! Aga se oli üks kitsik peasmine, nõnda et tolli kaugus puudus, kus laew oleks wõinud puruks minna. Nüüd oli meil kaunis wallaline teekraaw ees. Ei wõinud küljal inimesed südamekumalt helde peasmise eest Sumalat tänada, kui meie selle wiletsast surmast peasmise eest.

"Meil oli sel pääwal läbi katsumisi küllalt olnud, aga siiski pidi neid weel enam tulema. Üks tuule hoog wiis meid warju urkast wälja, ja lühikese aeaga oli laew wee kraawi otjas. Nüüd olime jälle järe keskil; kus meid järe tükkid sinna ja tänna wintjutasid; mittu tükki kiskus järe laewa küllest maha, ka ühe lootsi kolme mehega.

"Wiimaks wöttis meid üks weike wallaline weetüf oma rüppe. Wesi seisis ühe kõrge kalda nurga warjul, teisel pool seisis suur järe mägi. Meie olime sel pääwal 15 wersta kaugemale põhja poole jõudnud, ja jäime nüüd Gröönlandi ranna ligidale puhkama.

"Mul ei olnud julgust magama heita, sest maru möllamine ei lõppenud weel, ja ujum järe tungis raskest meie warjawa järe seinasta. Minu waesed laewa mehed olid parajalt külleli heitnud, kui meie weike sadam hukka läks. Nemad olid laewa laele jõudnud, kui laewa juba tagurpidi edasi aeti; tüüripuu läks katki.

„Küüd hakkas jää pigistus peale. Esimene wops tõukas tüüri poolt otja; laew pidas kindlast wasta ja tõusis tuikumise järel natuke püsti. Teine wops tuli ühest 20 jala paksusest jää tombust; seda ei oleks wõinud ei puu ega raud wasta pidada. Snnest oli laewa wasta keeratud sõrw natuke libamiste, se läks sügawast wee pinna alla, ja tõstis laewa ülesse. Aga se sündis nii äkitselt, et meie esimesel filmapilgul uskufime, laew on külleli lainud. Aga imelikud sala wäed, mis jää pöues elawad, olid meid laewaga kõrgele üle wee pinna tõstnud, ja lastsid meid hiljemine jälle jää kildude jülle tagasi libiseda, ja meie saime sel kombel tük maad ranna ligemale. Siin oli wõimalik ühte kōie otja kaldale kinnitada. Mere poolt weeretasid laened jää pakkusi laewale tugiks ette, mis meile teise ujuwa jää eest natuke warju andis.

„Kui ma pühapääwa hommikul 36 tunni raske walmamise pärast laewa kambri astusin, ei wõinud ma pea aegu oma magamise kottile saada. Riidekottid, tee moon, telgid, tekkid ja kōik sugu pisemad asjad, mis igauks hädast peasta soowis, lamasiid siin igal pool pörandal. Ka olid kōik laewa lootfikud juba minikule walmistatud.

„Selle raske katsumise aeal tegi mulle rõõmu nähes, kuda kōik minu seltsimehed meheliiku südamega õnnetuse wasta walmis olid. Kui juba jää kohin laenetawal merel inimese jūdand wõib kohkuma panna, mis siis siin, kus kolm antru kōit kui niidid katki lähwad, antrud maha jääwad, jää tombud üle laewa kōiwad ja laewa tükkalate lõhuwad: seal wõib kōige julgema põhja mere sõitja jūda araks minna. Ülemad ja alamad tegid tööd ühel kombel, ükski ei näitand wäsimust ega tüdimust, ehk kül iga filmapilgul

elu wõisid kautada. Neli meest jäiwad jõe tükkide peale laewast maha, keda enne kätte ei saadud, kui maru oli waikenud.

„Kui jõe laewa edasi kandis ja kõrgemale jõe künkale wiis, oli ootus kole kül. Põhjatumad jõe tombud aeasid mõlemal pool laewa kõrgele hunnikusse kofku ja ähwardasid laewa igal silmapilgul puruks lõhkuda; laew terkis kõrgemale ja libises seda wiisi waenlaste näppistusest. Laewa kere rägises ja hoi-gas pigistuse hädas; aga inimesed seisid waiti, et kellegi juust sõna ei tulnud.“

Õhteks 22. Augustil waikes maru tuul ja andis mahti, maha jäänud mehi jõe tükkide pealt peast-ma minna. Seie saadik oli laew warju paigal seis-nud ja meestele natuke puhkamise aega annud; aga kui ilm paremaks läks, siis wiidi kõied jõe randa ja mehed hakkasid kõisi pidi laewa edasi wedama. Seda-wiisi weeti laewa ligi wiis wersta kaugemale. Nema-d tahtsid warjulist kalda nurka saada, kuhu laew oleks wõinud talwe korteri jääda.

Ülemate julgus hakkas lõppema, kui neil wõimalik ei olnud kaugemale saada; nemad kirjutasid, iga mees oma mõtted ise paberi peale; andsid kirjad tohter Kaanele ja palusiwad lõune poole minna, ja-dama kohta otsima. Selle peale kutsus Kane neid nõupidamisele kofku, ja seletas neile, mis mõnus see oleks, kui niisugust kohta leiaksid, kus wõimalik oleks saaniga edasi minna. Tema tahtis nii kaua edasi minna, kui seda põhja poolt maanina kätte saaksid, mis kaugemal ees seisis. Sealt tahtis ta niisugust kohta waliteda, kust kewadel kõige hõlpsamalt wõisid kaugemale saada. Senna koha ligidale pidi siis Ad-wandse talwe korteri jääma. Ehk küll Brooks üksi Kane nõuga ühel meelel oli, siiski andsid ka teised

wiimaks järele, ja wõtsid seda rasket tööd tõrkumata ette, mis neile peale pandi.

Nüüd hakkati uuest laewa edasi winnama, kus korda mööda mehed kõik, ka tohter Kane ise, laewa wedasid. Ühekorraga jäi laew finni, ja ei liikund enam paigast, siis langes ta külleli, et magajad kottidest maha kukkusid ja tuli lahti peasis. Snnest oli wesi ligi, et tuld wõisid kustutada.

Sedawiisi oli Adwandsje, kõigist kimbatusetest hoolimata, 29. Augustil 78 graadi 43 minutid põhja laiuse alla jõudnud; laewa kere oli alles terve. Nüüd jaatis tohter Kane mehi katsuma, kas edasi minif weel wõimalik oleks. Kõige kergema lootifikule tehti purjeriidest kattus peale, pandi moona sisse ja ka üks weike saan. Hommikul 29. Augustil läksid tohter Kane, Brooks ja Garj 21 wersta järe äärt mööda edasi ja ei leidnud kuskilt kinnitust.

Peale nende tagasi tulikut hakkati sedamaid lootifikut minifikule saatma. Lootifiku mehed olid tohter Kane ja seitse teisi: Brooks, Bonsall, Garj, Riley, Blafe ja Morton. Magamise riideks olid reisiatelj härja nahast kued, peale seda wiidi weel üks üleliigne ülitond, kui kõikide omadus lootifikusse. Igaüks oli wõõ alla willasid sukke toppinud, kus neid keha soea läbi wõis kuuwatada, ja üks plekkist peefer ja tuppega nuga rippus igal mehel wõõ külles; peale seda oli weel üks keedu pott ja lamp keetmise tarbeks kaasa wõetud.

Wähem kolme tunni pärast oli „fadund lootus“, see oli lootifiku nimi — walmis, wäljaspoolt tina plekkiga üle kattetud, et noor järe ei saaks wiga tegema. Kell pool kolm pärast lõunat lasti lootifik wette ja siis kohe minema. Laewa walitsus jäi senni Ohlteni kätte.

Tee algusel leidsid nemad ühe kitsa, mitmes kohas waewalise teeraea ranna jõe ja wäljaspoolise kindla jõe wahel. Nada oli mõne sammu laiune ja jõe pakjuse poolt kindel, et lootsikut jõudis kanda. Jõe murti eest katki ja sedawiisi wõisid nemad kümme wersta päewas edasi jõuda. — Niisuguse raske töö peale oli märgadel, külmetand, nälgas meestel õhtune rahu ja puhkamise tund väga armas. Üks purje pandi weel riidest kattusele warjuks, sütitati keedulamp põlema ja härja nahka kued lahudati lootniku põrandale. Kuivad sukad pandi märgade asemele jalga; jõe teewesi ja kuiwatud laewa leib lastis kannatatud päewa waewad ruttust unustada; mõned suitsetasid weel piipu ja magajad norisid pinkide all, kus unenägu mahti ei saanud neid petma.

Kahe päewa pärast lõppes lootniku sõit otja. Ges ja mõlemil pool külles oli sülla pakjune jõe müür wastas. Kui laened alt kõrgemale tõusid, oli meestel wõimalik lootnikud weest jõe sõrwa peale tõsta, aga sinna pidi ta jell korral jääma. Mehed panid lootniku jõe rüingaste wahela seisma, wõtsid kõige tarblikumad asjad saani ja läksid siis saaniga edasi.

Tee läks nüüd jõe sõrwa peal edasi, mis kalda kaljude külge kinni oli külmetand, ja mõned terawad kõrged kaljud tõusid kui sambad jäest ülesse. Kui mitte wahela wahel künkaid tülis ette ei oleks tulnud, siis oleks saani tee väga lõbus olnud. — Siin jõe teel mindi nüüd edasi, aga mõnes kohas wiitsid praud aega, mis wesi jõe wahela oli teinud. Sagedast pidid mehed saani pragudest üle kandma, kus nemad poole kehani wee sees käisid. Dõ puhkamist peeti enamist lume angedele otjas kalju all. Suhtus ühel ööl, et paisund wesi nende telki ulatas, kus mehed niikaua magadis kottid, üle pea pidasid, kui wesi jälle wal-

gus. Aga terwisele ei tulnud sest fastmisest mitte kahju.

Septembri kuu esimesel päeval leiti üks teine mere nurk, mis palju pisem sest ei olnud, kuhu laew neil maha jäänud. Kaunis kõrge paekivist kallas andis mere murgale seina. — Kaldast üle ronimine tegi palju waewa, sest kallas oli äkiline, ja kui jalg kogemata libises, siis oleks mehed kohe merde kukkutanud. Kõite abiga saiwad nemad wiimaks kaldast üle. Teisel pool kaldal pidi koorm saanist wälja wõtama ja mehed seda oma seljas ligi wiis wersta edasi kandma.

Viie päewa pärast olid nemad wast ligi 60 wersta laewast kaugemale jõudnud. Nüüd jäeti saan maha ja mindi jalgse mööda randa edasi. Kaasa ei wõetud muud, kui kuiwatatud laewa leiba ja härja nahast magamise kottid, suuremat toitu ja peawarju ei olnud meestel siin mitte. Aga et nemad enam moona ei wõinud wõtta, kui igauks seljas jõudis kanda, sellepärasi läks teekäik waewaliseks.

Üks suurem mere lahe, kui reisijad tük aega olid näinud, finnitas 5. Septembril nende käiki. Siin oli kena wallaline wesi filmade ees, mis seda imelikum näitas, et kaugemal ümberringi jäe seisid. Hiljemine nähti seda, mis wallalast wet oli sünnitanud. Tega pool mere läheda kaldal woolas üks suur jõgi kaljult merde. Se jõgi näitas neist tännini põhja pool Gröönlandis leitud jõgedest kõige suurem, sest tema suu oli mõttes werst lai. Selle jõe pandi nimeks *Marj Minturu*-jõgi, se oli ühe Grinneli praua õe nimi. Nüüd mindi mõni werst jõe kallaft mööda maa poole, kuhu reisijad õo aset wõtsid. Siin nähti sammast ja mõnda rohu wõsusi, mis põhja maal kasvawad. Ka mõni õitew lilleke leiti rohu sees.

Teisel hommikul pidid nemad jõest läbi minema, mis sügaw ei olnud, waid poole kehani ulatas. Siiski oli käik neid wäsitand, et teisel kaldal poole pääwa puhkama jäiwad. — Sealt läks Kane kolme seltsimehega weel 25 wersta edasi põhja-hommikut wasta, kus jälle üks maa nina wasta jõudis, jeda ristitati Dakkeraj-maa ninaks. Weel üks raske pääwa tee kaugemale põhja poole, wiis neid ühe kõrge mäe otsa, kust film kaugemale lagedale ulatas üle 80 laiuse graadi. Aga film ei näinud seal muud, kui igawest jäed.

Ehk kül se filmawaate meestele suurt lootust ei wõinud anda, siiski wõttis tohter Kane nõuks, Adwandi talwe korteri seisma panna, ja siis kaugemale otsima minna. Mere nurk, kus laew praegu seisis, näitas talwe korteri tarwis mõnus. Si kuigi kaugelt sealt wõisid nemad fewade jõe wahel kraawi leida, kust peasmine wõimalik näitas. Mõne pääwa pärast jõudsid nemad laewale tagasi. — Kui Kane oma teekäiki teistele sai juttustanud, siis weeti laew natuke saare kalda ligemale ja pandi sinna ankrule, kus enam wee sügawust ei leitud, kui seitse jalga. Siin pidi nüüd laew meestega tükkiks aeaks puhkama jääma, ja kes teab — ehk wõis laewa puhkamine kauemaks wiibida, kui ette oli mõtteldud.

Kümnes peatükk.

Talw ruttas ligemale. Kümnesmal Septembril oli jõe laewa ümber nii kindel, et mehed peale wõisid minna, ja saaniga jõe peal sõita. Sinnud olid kadund. Mere-pääsukesed, mis weel mõne pääwa eest filma ette tulid, olid nüüd ka teed lõune poole wõtnud.

Pik talwe öö ei olnud enam kangel ja enne tema tulifud meestel weel mõnda toimetada. Kõige esiteks pidid nemad laewa tühendama, ja kõiki kaldale kandma, kuhu moona aita endale walmistafid. Seda tööd toimetas üks oja laewa mehi Brookse käsu al; igapäaw sõitsid nemad täidetud lootsikutega ühest kraawist läbi, mis igal hommikul jäest pidi lahti raiutud saama.

Teine mure oli, wärsket talwe moona korjata. Seie saadik oli siin wähe elawaid loome nähtud, arwast mõnikord pödra jälgi lume sees. Wärsket liha ei olnud neil sel puhul mitte ja ühte puhkune soolatud liha söök wõis terwisele kahju teha. Ünnekorral jäi üks mage wee tiik talwel wallali, mis neile suurt abi andis. Soola liha tükkid lüliti kui elmed kõie peale ja pandi jõe alla tiiki ligunema. Kuiwatud ja soolatud kalad pandi hauguliste tündritega wette likku. Sedawiisi liutati söögi wara kaksteistkümme tundi wee sees, enne kui keema pandi; se oli kofka töö.

Stüüd oli igal mehel oma töö. Mõned panid moona paigale, teised tegid laewale talwe kattust peale, jälle teised pidasid hoolt, kuda warju paigale parajat soea ja wähe wahel wärsket tuule õhku wõisid walmistada, mis terwisele wäga tarblik oli.

Uga talwe korteri walmistamine ei olnud neil ainus mure, siin pidid nemad ka Gröönlandi ranna kaldale moona-aitu walmistama. Tohter Kane oli nõu pidanud kolm niisugust abi aita kangelmale põhja poole walmistada lasta ja jenna 12 sada naela moona maha panna. — Kui tulew otsimise teekäik korralt pidi minema, siis oli neid aitafi neil tarwis. Seal wõisid edasi minnes ifa uut moona saani wõtta, et nälga ei olnud karta. Koerad pidid neil wedu-elaja-

teks olema, aga lahjad koerad ei jõudnud mitte ras-
ket koormat wedada. Olid moona kambrid ees wal-
mis, seal wõis inimesi ja koeri jälle rohkemast sööta.
Nüüd õppetati koeri sõidu tarwis, ja taheti neid nii
pikalt koolitada, et ilma piitsjata, mees sõnaga neid
wõiks juhatada. Neli koera wedasid mehe weike kraa-
miga hõlpsalt edasi.

Koera saanid olid Amerila sarapuust tehtud ja
terakest tallad jalaste al. Saanikered olid hülge
nahast rihmadega kokko siutud. Esiteks taheti Neu-
wundlandi koeri, hiljemine Eskimolaste koeri sõidu
tarwis pruukida. Jäe rünnak, mis sagedast teel ees
olid, tegid saani sõitu mitmes kohas waewaliseks.

Moos, mis koerad pidid edasi wedama, pandi
plekkist karpide ja raudwitsjadega puu kastide ja tünd-
rite sisse, et jäe karud kallale ei peaseks. Kaaneks
pandi siis weel üks lootsik kummuli peale. — Mees-
tele anti kaasa üks härja nahast kot, mis öösel warju
andis ja üks tüf purje riet, mis telgi wiisi kattuseks
üle tõmmati.

Weel enne kui moona aidad walmis saiwad,
läkitas tohter Kane, Wilsoni ja Hajes Eskimolase
Hansuga feltsis wälja, maad kaugevalt läbi katsuma,
iseäranis sellepärast, et teada saaks, kas metselajate
jahti loota wõiks alla. Need wälja saadetud mehed
tuliwad 16. Septembril tagasi ja olid asju wäga
osawalt toimetanud. Nemad olid 130 wersta maa
poole läinud, kus üks kõige jäega kattetud kalju
nende teed finnitunud. Suuremaid järwi ei leitud
seal. Nemad nägid mõne põhja pödra kaugele, palju
jäneseid ja kaninhesid, aga lume karu ei nähtud kuskil.

Sel 12. Septembril läksid moona wedajad. Kel
pool üks pärašt lõunat lahkusiwad nemad laewast,
wiis meest, Garj ja Bonsall olid neil ülemaks. Tei-

sed valmistasid paika, kuhu ilma klaasid ja taewa katsumise riistad üles seati, nõnda et aga kolm meest laewa peale jäiwad.

Zuba kauem aega olid rottid laewa meestele palju piina teiud. Kui neid mitmel kombel tappa püüti ja siiski neist jägu ei saanud, wõeti wiimaks nõuks, neid wingu läbi suretada; aga kaks meest oleks seal juures ka pea surma leidnud, kui neile ruttust abi ei oleks tehtud. Välja tõmmates leiti mõlemad minestanud. — Aga mis weel suuremat õnnetust oleks wõinud sünnitada: tuli oli suitsutamise juures laewas lahti peasnud. Tohter Kane pani õnnetust aegsalt tähele, ja et laewa kõrwas jäe sees wee hauk oli, selle abiga jõudsid tuld kiirest kustutada.

Kui 10. Oktobril kakskümmend pääwa mööda jõudnud ja moona wedajad weel tagasi ei tulnud, kus neid arwamist mööda wõis oodata, tõusis kartus, et neil leiwa puudust wõiks olla. Tohter Kane wõttis nõuks neile moonaga wasta minna, selle tarwis laskis ta neli Neuwundlandi koera kerge saani ette panna, wõttis ühe mehe liugemise kingadega seltsiks kaasa, ja ruttas teele.

Õnnetusalt läks nende reis hõlpsalt edasi, aga edespidi leidsid jäe välja nõnda praguliseks lõhkend, et wäga waewaline oli saaniga pragudest üle peasta. Üks kord ei jõudnud koerad laiaft prauust üle hüppata, ja saan jattus koertega tükkis wette. Tohter Kane leikas sedamaid trengid katki ja tõmbas oma seltsimehe abiga koerad weest välja. Koerte abiga saiwad pärast ka saani wee seesst välja; ja siin oli imeks panna, mis targalt ja tüdimata koerad seda rasket tööd toimetasid. Död, mis niijuguse pääwa waewa järel tulid, ei olnud mitte nii sandid, kuda meie lugejad arwawad. Seal põhja maal aurab wesi rut-

tust riide küllest wälja. Kui kasukate küllest jäe ärapiustetaks ja neid tuule kätte ripputataks, siis on kasukad lühikese aea pärast nõnda kuiwad, et neid magamise riideks wõib tarwitada. Tohter Kane kirjutab sest reisisst nõnda: „Koerad magasid meiega ühes telgis ja andsid meile soea ja haisu. Meie olime nende feltsilastega wäga rahul, kes meile pääwal ja öösel hääd tegid.

„Ääerünkad ja wee praud olid meile ka edespidi tülikis ees. Uga 14. Oktobril tuli üks nii lai wee kraaw ette, et sest üle ei wõinud peasta.“ Kui Kane siis ühe kõrgema jäe rünka otsa ronis, et näha saaks, kust kaugemalt teed wõiksid leida, nägi ta kauge musta kogu walge lume peal; se kogu ei seisnud paigal, waid liikus ühest paigast teise ja moondas mõnda wiisi oma kaju. Need olid tagasi tulejad moona wedajad. Nemad olid tohter Kane telki kaugele näinud ja tulid nüüd weike nahk lootsiku abiga üle wee kraawi.

Kokku saamine tegi meestele suurt rõõmu. Nende teekäik oli korraliste toimetud ja mehed kaunil terwisel. Suurt wiga ei olnud kellelgi, aga mõni külmetand haaw igal ühel. Bonsall oli ühe lüli suure warba küllest kautanud ja nina peal oli tal pisuke haaw. Garj oli sõrmed natuke ärakülmetand. Teistel oli jalgade külles üht ja teist pisukest wiga.

Tohter Kane oli nõusi kaasa wõtnud, et soea rooga wõis walmistada, kohwi ja kuiwatud liha suppi teeta, se maitstes külmetand meestel magus; sest nende tee leib oli juba lõppetusel.

Kõige kaugem moona ait oli 79 graadi ja 50 minuti laiuse alla maha pandud; sealt nägiwad nemad 40 ehk wiiekümne wersta kaugusel maa sõrwa, mis põhja-õhtu poolt lõune-hommiku poole jooksis.

Seda kaugemat moona aita hakkasid nemad 10. Oktobril ehitama ühe madala saare peale. Moon oli kalju künigaste wahela koopasse maetud ja raske kiwidega finni kattetud. Sinna peale kanti weikemaid kiwa, siis liiwa ja wet, et kõik ühte tompu külmetas. Ehk küll karul suur rammu on niisugust moona aita lahutada, siiski ei jõua tema seda tompu mitte lõhkuda. Sinna oli kahaksa sada naela söögi wara maha pandud; teised kaks lähemad olid palju pisemad.

Wahe aeal oli Nowember tulnud. Talwe öö jõudis ifa ligemale, aga lõune aeal oli weel wõimalik ilma-klaasi graadisi tulewalguseta lugeda, kaugemal ei nähtud enam kui mõned mustad rünkad walge jõe peal; kõik muud oli öö. Tuba lõuna aeal paistsid tähed taewa külles. Taewa kambri ei kustutatud raswa lampi ial enam ära.

Nii sügawal põhja pool ei olnud weel ristiinimesed ial talwe korteri pidanud, ehk kui seda wõinud korra juhtuda, siis olid nemad kõik surma leidnud, et kedagi sõnumid ei wõinud tuua. Pimedus pidi weel üheksakümmend pääwa wältama, enne kui jälle niisugust ämariku walgust näha saiwad kui praegu, kõigel talwel pidi neil 140 pääwa ollema, kus päike silma ette ei tõusuud. Ka külm näitas sel talwel kangeks minema.

Nüüd näitas kõige suurem asi, kuida wõimalik oleks meestel aega wiita, et süda kurwaks ei läheks. Waene Eskimo küt, Hans, igatses wäga oma kodumaad taga. Ükskord korjas ta kõik oma pisukest wara kokku, wõttis püssi õlale ja tahtis minema hakkata. Oma ja üks Wiskernäsi noorem tüttar laps seisid tal alati südames. Tohter Kane püüdis tema igatsust mitmesuguste tallitamiste läbi leppitada, et poisil mahti ei olnud kodupaika meele tuletada. Taewa peal

wõeti üht ja teist aeawiiteks fätte, aga se ei tahtnud palju aidata.

Nowembri kuu lõppetusel läksid mõned mehed Bonjalli juhatamisel maa poole waatama, ka Eskimolased urtsikutesse tagasi tulnud, mis enne tühjad olid olnud. Külmal oli sel pääwal 40 graadi fange ja lõuna aeal nii pime, et lugeda ei wõinud. Saadikud tulid teisel pääwal tagasi, kui lume peal öömaja olid pidanud, kus üks wiina pudel Bonjalli pea al jäeks oli külmetanud. Saan oli katki läinud, sellepärast olid telgid ja muud asjad neil maha jäänud. Morton läks teisel pääwal maha jäänud asju ära tooma. Tema ei leidnud Eskimolasi mitte urtsikutes. Kuhu need Eskimolased siit läinud, seda ei wõinud mitte teada; aga wistist olid nemad enam lõune poole läinud.

Ühel pääwal leidsid meie laewa mehed, et wana Grim, wedukoerte wana-isa äkitsel oli ära kadunud. Se oli omalt kohalt iseline loom; üks täielik filma-teender, et mitte inimeste hulgast paremat ei wõinud leida. Tema lipputas igauhele saba, iseäranis sööma aeal, kus iga mõni suutäis tema suhu läks; tema ei põlganud midagi, mis tale anti, ehk mis ta ise wõttis; aga ial ei olnud ta rahul, waid kõige suurem osa ei wõinud tema söögi isu leppitada. — Grim oli üks wana koer, kelle hambad tunnistasid, et temal juba mõni talw selja oli; tema tugewa keha külles nähti wiilusi mitmes kohas, mis endine saani wedamine oli sünnitanud. Taheti koeri teekäigile rakkendada, siis ei olnud wana Grim ial leida, ja kui teda üksford waadi tagant peidu urkast wälja toodi, oli ta ühekorraga lonkraks läinud. Smelikul kombel jäi tema sest pääwast iga lonkur, ja ei saanud enne jalad terweks, kui teised koerad saaniga olid ära läinud.

Külma ei wõinud wana Grim mitte kannatada; aga pika ootamise ja saba liputamisega ukse ees oli ta wiimaks luba saanud kattukse warju alla tulla. Mittu nädalad oli tohter Kane hülgenahast kuub tema magamise padi. Ehk kül saba liputamisega iga ühe wasta sõbrust tunnistas, siiski ei wõinud teda ükski nii pikalt eksitada, et koer temaga järele peale oleks läinud; tema roomas igakord ukse läweni, aga seal heitis ta saba liputates kõhuli, kui oleks tahtnud lahkest jumalaga jätta. See temp tegi meestel igakord enam nalja kui wihastust.

Kui 21. Deetsembril üks osa mehi teele läks kohtasi kaugele vaatama, arwas tohter Kane, et natuke liikmete painutus wana Grimi terwisele kasulik wõis olla, ses alati laiskuses seismini oli teda wäga raskest ja lihawast teinud. Temale pandi tungew nõõr kaela ja wiidi wägise laewast wälja. Nüüd oli ta saani külge kinni siutud ja pidi wägise teele minema. Ühel puhkamise paigal rebis ta äkitselt kiskudes kõit, et kõis katkes, Grim pistis punuma, et jalgadel aega ei olnud longata, pik kõie ots jooksis tema taga. Sest aeast saadik ei ole teda enam nähtud. Kül saadeti mehi wälja, teda laterni tulega otsima, siiski jäi nende otsimine asjata.

See raskest ja pea aegu wõimatumast läks pimedus ja se läbi wägises tööta olemises inimeste mõttetetele aeawiidet muretseda, ja neid seeläbi haiguste eest hoida. Igapääwased koerte ja maja tallitused olid nüüd ainufene töö. — Kül oli wäga pakkane, sellepärast ei wõinud mehed laewast palju wälja minna. Januari 17. oli 49 graadi, 20. 64 graadi, ja 5. Webruaril 75 graadi külma. Hingamine läks seal wäga raskest.

Pika pimeduse woli hakkas inimesi piinama. Ka koerte külles, ehk nema küll põhja maal sündinud loomad, nähti külma ja pimeduse läbi kahju. Suurem osa neist suri ühe arulise tõbe läbi, mis enam hinge kui keha haiguseks wõis arvata; nemad sõiwad, näitawad priske ja magasid hääste, aga kõik märgid tähendasid, et pea-aju wigane oli. Nemad haukusid kangeft, kus kedagi ees ei olnud, jooksid rahuta ühest paigast teise; libitšesid mõnikord ka inimese wasta, aga silmad olid tumedad. Seal juures näitawad koerad kartlikud, mõnikord istusiwad nemad mittu tundi kui puu nottid ühes paigas, siis tuli framp peale ja poolteist pääwaga oli koer lõppend.

Januari 21. pääwa lõunal nähti tagasi tulewast walguseft esimesi jälgi: lõune pool taewa sõrwas seisis üks puna kollakas wiir, ja teisel pääwal läks tohter Kane jäewäljale luusima, mis sinna saadi alalise pimeduse warjul seisnud. Säe wäli oli imelikul kombel teiseks moondatud, endised künnad olid palju madalamad kui enne ja pragude kohad kadunud. Kalda ligidale olid kõrged jäe anged kokku aetud, nõnda et raske oli sinna minna, kus meie moona ait seisis. Webruari 21. pääwal nähti natuke päikese paistet, se karastas keha ja waimu.

Märtsi kuul tuli jälle pääwa walgus ühte puhku awalikuks; aga mehed olid wäfind ja pool haiglased, et wõimalik ei olnud jalgsi kaugemale minna. Ette wõetut nõu. mispärast nemad kodunt wälja läinud, kihutas neid siiski taga, kaugemale põhja poole teed minna katsuma. Melikümmend seitse koera, kelle abiga mehed saani sõitu lootsid toimetada, olid kõik otja lõppenud; nüüd oli weel kuus koera, aga üks neist ei kõlband saani ette panna. Siiski andsid need wiis wedu elajad ifa weel natuke lootust. Puusep tegi

ühe ferge saani, mis koerte taha pidi pandama. Hans ja Peterßen käisid sagedast jahi peal, aga ei toonud ial palju jahi wara koeu. Muidu oli igapäawane talitus ifa ühte wiisi edasi läinud.

Sest igapäawasest tööst kirjutab Kane nõnda: „Meil on ühtepuhkune öö, ehk ühtepuhkune päaw, kuda seda tahaksime nimetada, muud wahet ei ole siin, kui seda, mis taskukel näitab. Kel kuus hommikul tõusewad mehed magamast, siis hakkatakse laewa lae pörandad kasima; selle peale raiutakse wee hauk jäe sees lahti ja möödetakse jäe pakjust, mis öösel oli külmetand; nüüd tõmmatakse liha liutamise wõrk weest wälja ja wõetakse sealt pääwa oja keetmise tarwis. Kel pool kahetsa tehakse üks lahti, et warsket õhku sisse tuleks, siis minnakse hommiko toitu wõtma. Kuidawatut laewa-leib, sea liha, kõwaks külmetanud feedetud õunad, kohwi ja tee weji, mõnikord ka kartohwliid, on meie hommikune toit. Selle peale panewad piibumehed nosud suitsema; hiljemine wõttab igamees oma pisukest tööd kätte. Üks punub köit, teine wõstab ehk nikerdab puu tööd, kolmas teeb kingi, neljas lappib kasukat, — lühidelt igaihel on tegemist. Teised istuwad laewa kambriis laua ümber, kus mõned kirjutawad, teised seihkendawad, ehk raamatut loewad. Natuke aega enne lõunat õppetatakse koeri wedama, funni lõune toit walmis saab. Se on nisamati kui hommikul, aga kohwi ja tee wee asemel leitakse happud kapsad laua peal. Pärast lõunat wiidab igaiüks oma aega, kuda ta ise arwab ja mõistab, funni kel kuus; siis tuleb õhtu söögi wõtmine, mis hommiku ja lõune söömast palju teisite ei näita. Siis kirjutab tohter Kane weel mõnda oma pääwa raamatusje, teised mängiwad kaardi ehk tampreti, funni aeg tuleb magama heita. Se elu wiis lähets muidu kaunist

korda, aga liikmetel on väga vähe painutust. Sellepärast on enamist kõikide külles Skorbuti tõbe jälgesi nähtawal."

Üksteistkümmes peatükk.

Tuba Januari kuul hakkati ettevalmistamisi, et üks osa mehi jälle moona pidid walmis ette wiima, kust hiljemine põhja poole minnes maad kaudu teised toitu wõiksid saada; aga jäe ja ilmad keelasid teele minikut, nõnda et wast 19. Märtsil minik korda läks. Kaheksa meest Brookse walitsuse al läksid teele. Teised walmistasid laewa peal endid juure tee wasta maad mööda, mis wiimisel Märtsi kuu pääwal pidi saama ette wõetud. Dodeti aga sõnumid, et moona wijad õnnelikult sinna olid saanud. Mahajäänud mehed tegid lambi walgusel kasuka saapaid tee käigi tarwis, kui kesk öö ael laewa lael sammu astumist kuuldi; warsti selle peale astusiwad kolm meest, Sonthej, Ohlsen ja Peterjon laewa kambrisje. Nende nägu ehmatas teisi weel enam kui ootmata tagasi tulik. Nemad olid paistetand, silmad sügawal kulmu al ja ei wõinud palju sõna juust saada. Nende sõnum kostis kole kül. Nemad olid teised seltsimehed jäe peale maha jätnud ja ei teadnud, kas neid weel elus wõis leida. Brooks, Baker, Wilson ja Pierre olid pool külmetand ja haiged teele maha jäänud. Kuhu, seda ei teadnud nemad isegi: aga kuskil põhja ja hommiku wahel pidid nemad jäe rüngaste wahel olema. Lahkumise ael oli suur lume tuisik olnud. Toom oli haigeid söötma ja rawitsema jäänud, se oli kõik, mis mehed teadsid rääkida; enam ei wõinud tohter Kane neilt otsust saada. Nii palju läks awa-

lifuks, et mehed pika teed olid käinud, enne kui laewale tagasi jõudsid, sest nemad olid wäsiind ja nälgas. „Esimesel filmapilgul“ — kirjutab tohter Kane: „oli mul kohe mõtte, filmapilgul mehi otsima minna, sest siin oli kiire abi wäga tarwis. Aga kõige suuremat muret tegi mulle, et teed ei teadnud, kust neid lume kõrbes pidin otsima. Ohlsen aru näitas weel kõige selgem ja temast oleks lootus olnud teejuhti saada; aga jõud oli tal wäsiind, sellepärast pidime teda seljas kandma, kui ta meile kaasa tuli.

„Siin ei olnud filmapilku kauemine kõneldada. Senni kui mõned tagasi talejatele joesa rooga walmistafid, tegid teised ühe weike saani walmis, panid härjanahast kattukse peale, siis weel ühe weike telgi, ja kotti täie kuwatud leiba. Siis toppiti Ohlsen ühe kasuka nahast kotti sisse, mäsiti tema jalad koera naha ja udusulgede sisse ja nüüd läks meie tee mööda jäed edasi. Meie olime üheksa meest ja polnud meil kellelgi juuremat wara, kui seda, mis keha ümber kandime. Külmal oli käre kül.

„Üks meile tutaw kõrge jäe mägi oli esimeseks teejuhiks wõetud; pärast wõeti teised kõrgemad jäe rünkad jihiks, mis pikas ridas mööda lagedad jooksid; kueteistkümmte tunni pärast kautafime teed.

„Meie teadsime et mehed, keda meie otsisime wiie ehk kuuekümmte wersta kaugusel meie ees wõisid olla, se oli kõik. Ohlsen, kes kahel päawal ja ööl filmafinni ei saanud panna, oli kohe magama jäänud, kui meie minema läksime. Kui teda unest äratati, oli ta ni segane, et midagi teest ei teadnud tähendada. Säe mäed olid kõik ühesugused.

„Mina käisin teiste eel, ronisin üle terawa jäe risu ja sain wiimaks ühe pika lagedale, kuhu ehk wäsiind maha jäänud meeste filmad oleksid wõinud

ulatada. Ma andsin käsku saani seisma jätta; meie tahtsime laiemale vaatama minna, kas kusagil ehk jälgi wõiksin leida. Meie lõime telgi ülesse, panime leiba kotti telgi alla, ja iga üks wõttis oma osa leiba tasku. Ohlsen wõis nüüd jalule toetada, sellepärast peasteti teda kasuka kottist. Külmal oli kange ja tuul puhus wingest põhjast. Scisma jäämine ei olnud siin mitte wõimalik; meie pidime kõwast liikmeid painutama, et külma kätte ei kohmetand. Mul ei olnud wõimalik jäed sulatada; ja kui meie jänu kustutuseks lund juhu wõtsime läksid morkad ja keel weriseks, ja lumi põletas keele peal kui Turgi pippar.

"Meie pidime häda pippitusel edasi minema ja jälgi otsima. Aga kui mehed käsku olid saanud, ühest ära minna, täitsid nemad kül kõik seda fundi, omme-tegi kihutas neid kartus, et jõe peal wõiksid efsida, ita jälle ühte kokku. Aruliku tähti nähti siin meeste külles, mis osalt wäsimusest, osalt kange külma wõisid tulla. Kõige tugewamatel meestel, kui Garjl ja Bonsallil hakkaswad liikmed wärisema ja hinge tõmbamine jäi seima; mina tahtsin julgust nende eel käia, aga kaskorda langesin minestates maha.

"Meie olime juba 16 tundi ilma weeta ja toiduta teel, kui uus lootus meele näitas. Hans, meie Eskimo-küt oli saani tallade jälge leidnud. Jäljed olid lumest finni tuisatud, et neist palju aru ei wõinud saada; aga aega mööda tulid mõned inimese jala jäljed nähtawale. Neid jälgi mööda kaugemale minnes, nägime ühe jõe künka otsas Amerika lippu lewitamas. Kahetunnine ühe tunni tee käigi peale jõudsime sinna, kus meie haiged seltsi mehed maas olid.

"Pisike telk oli üleühtsa lumega finni kattetud. Mina ei olnud esimeste hulgas, kes telgile jõudsid; aga kui ma uksele jõudsin, seisid mehed sõna lausu-

mata mõlemal pool ukse kõrvas. Nemad joowisid et mina üksi telki pidin astuma. Kui ma sisse pugedin ja pimedast telgist meeste lahtet teretamist kuulin, mis neli haiged mulle wasta hüüdsid, ja sel silmapilgul meeste rõõmu kisa ukse eest kuulin, tõusis mul piisar silma, ma ei wõinud rõõmu ja tänu haleduse pärast mitte üht sõna rääkida. Haiged olid mind wotanud ja julgest uskund, et ma pidin neid waatama tulema.

„Meid oli nüüd ühte kofku wiisteistkümme meest; ilma-klaas näitas 75 graadi külma ja meie peawari oli üks telk, kuhu waewalt kahetsa inimest sisse mahutusiwad. Pool meie seltsist pidid õues edasi tagasi hulkuma, et külmi neid ei wõtaks, jenni kui teised telgis magasiwad. Meie ei tohtind siin kauaks jääda. Igauks puhkas kaks tundi wäsimust ja siis walmistasime jälle tagasi minikule.

„Meie ei wõtnud muud kaasa kui telgi, kasukad, misga üles leitud mehi wõisime kinni katta, ja wiiekümne tunni tee tarwis moona. Kõik teised asjad jäiwad maha. Haiged õmmeldi hoolega põdra nahkade sisse ja pandi siis pool istukülle saanidesse härja nahkade peale; teised nahad ja kottid katteti weel nende üle, nõnda et aga hingamise tarwis weike hauk suu kohta jäi. — Se häda tarblik töö kulutas meil palju aega ja tegi waewa; aga muidu oleksid haiged otša saanud. Meil läks neli tundi aega, neid wälja wõtta ja karastada, ja siis hiljemine sedasama wiisi jälle sisse pakkida. Wähe oli meist, kes sõrmi ära ei külmetanud, sest külmi oli käre ja tuul winge.

„Wiimaks saime tallitusjega walmis; kõik astusiwad ringi kofku ja lühikese palwe peale hakkasime minema. Se oli meil õnneks et saani juhtimist oskasime. Üks juur osa teed läks järe rüugastest mööda,

fellest mõned 3 ja 4 jülla kõrgused pikas ridades meil ees seisid, ja nii äkilised olid, et tüf maad ümber pidi mindama, enne kui läbi peasime. Teiste künngaste wahel olid jäe praud, mõned nii õhukest külmetand, et jalga ei kannud; aga kellel jalg siin wigaseks läks, se oleks jurma suhu läinud. Saan kippus ühte puhku ümber minema, sest koorm oli väga raske, üksteistkümme sada naela.

"Siiski läks meie käik esimesed kuus tundi väga häästi korda. Tugewa tõmbamise ja tõstmisega saime kolm wersta tunnis kaugemale ja leidsime ued jäe tükkid enne wäsimust. Meie saan pidas tugewast wasta, lagumist ei olnud karta. Mina lootsin sinna jõuda, kuhu meie tulles oma telgi olime maha jätnud. Aga meie olime weel neliteistkümme wersta sealt kaugele, kui kõigil ühekorraga wäsimus peale tuli, nõnda et waim ja keha enam ei tahtnud sõna kuulda.

"Esitaks tulid kaks kõige tugewamad meest, Bonjall ja Morton, minu juure ja palusid luba natuke magada, "meil ei ole kül kül" — ütlesid mehed; — "tuul ei ole ka kül, aga meil on natuke magamist tarwis." Warsti peale seda leiti Hans lume ange peal kohmetand maas; ja Toomas käis, filmad kinni meie kannul ja ei wõinud sõna suust wälja saada. Wiimaks wiskas John Blake lume peale maha ja ei tahtnud enam jalule tõusta. Nemad ei kaeband ükstei külma üle, aga kõik mis ma nendega tegin, ei aitnud midagi, meie pidime puhkama jääma.

"Meil oli väga raske telki üleslüüa. Meie käed olid nii nõdrad, et tuld ei jõudnud üles teha ja meie pidime ilma söögita ja joogita olema. Ka wiin oli pudeli sisse külmetand, ehk kül pudelid haigede jalgede al seisid. Meie wiisime Ohlteni, Tooma ja Hansu teiste haigetega telgi alla, ja toppisime weel

teisi nende kõrva, nii palju kui neid aga sisse mahtus. Siis andsin ma neid Mat Garj walitsuse alla, selle käsuga, et nemad nelja tunni puhkamise peale meie järel pidid tulema, ja läksin siis William Godwreiga teiste eel edasi. Mul oli nõu maha jäänud telgile saada, seal natuke jäed ja kuiwatud leiba ülessulatada, enne kui teised sinna jõudsid.

„Jäe oli siin ühetasane et hõlpsalt võis edasi minna. Mina ei tea mitte, kui palju meil aega kulus enne kui neljateistkümme werstase tee lõppetasime. Meie olime nii imelikud inimesed, et aegast ega tunnist enam arwu ei saanud. Ümberwaates wõisime neli tundi teel kulutada. Meie wõisime üksnes se läbi magamise wasta seista, et kindlasti ettewõttime, ühtepuhku rääkida; mis meie rääkisime, sest ei saanud meie isegi selget aru. Minu mälestusel on need tunnid kui kõige wiletšamad, mis ma elu aegal olen näinud; meie olime mõlemad meelest pool rumalad, ja ei saanud sest ial selget aru, kuda meiega lugu oli olnud, enne kui telgile jõudsime. Siiski tuletasime hiljemine kui uuenägu meele, kuda üks jäe karu meie ees oli käinud ja üht näht kotti purniks lõhknud, mis Mat Garj minnes hooletumal kombel maha oli wisanud; üks kord näitas, kui oleks tahtnud karu meie kallale tulla. Mul tuli hirm peale, et meie tell ja härjanahka kasutada juba niisamoti wõisid lõhutud olla. Godwreil oli terasem film kui mul, ja uägi juba kaugelt, et meie tell niisamuti lahutud oli. Ma arwasin seda ka nägema, aga meie olime külmaast nõnda kui joobnud, et edasi minnes sellepärast sammu ei hakkand kiirustama.

„Wõib olla et meie tagasi tulik seda weel peastis, mis telgi al oli, sest karu oli telli ümber wiskanud ja kuiwatut leiwa ja härja nahka kued lume sisse

matnud; meie ei leidnud muud puudust, kui kaks magadis kotti. Seda võime veel meeletuletada, et telgi ülesseadmine meil väga raske oli. Sõnalau-sumata pugesime põdra nahast magadis kottidesse, kus meie kolm tundi raskest magasime. Kui ma üles ärkasin, oli mu pik habe üks jae tomp ja härja naha külge tinni külmetand. Gotwei pidi habeme oma noaga naha küllest lahti leikama. Neli pääwa pärast meie peasmist rippus veel üks tük habet willase kaela rätiku külles.

„Meie võisime wet sulatada ja natuke soea rooga keeta, enne kui teised järel jõudsid; neil oli viis tundi aega läinud, enne kui kolmeteistkümne werstalise tee jõudsid ära käia, muidu olid nemad terwed ja lahedal meelel. Snnelikult oli pääw jälle vaik ja päikesest walgustatud olnud. Kõik karastasid nüüd keha sellega, mis meie olime walmistanud; haiged mähiti jälle kasukate sisse ja meie ruttasime siis teele, et enne õhtad jae rüngastest läbi võiksimme jaada.

„Kül oli meil ränk, enne kui rüngastest üle jõudsimme ronida, sest jõud lõppes meil teistkorda otja, ja waim ei wõinud enam wäsiind keha üle wõimust jaada. Meie ei wõinud enam jänu kannatada ja hakkasime lund sööma; kõigil paistetas suu ülesse ja mõnel ei olnud enam wõimalik sõna suust wälja jaada. Aga õnne korral tegid päikese terad tuuleõhku soeaks, muidu oleksime meie ära külmetand. — Ika sagedamast jäime puhkama ja langesime pool magades lume peale maha. Mina ei wõinud seda keelata. Arulisel korral karastas tukumine meid. Ma katjusin seda asja ise, kui Riilele olin käsku annud, mind kolme minuti pärast jälle ülesäratada; se oli nõnda mul jõudu kosutanud, et seda ka teistele lubasin aeg aealt teha. Nemad jäiwad filmapilgul ma-

gama ja jaiwad kolme minuti pärast jälle unest wirgutud.

Kel 8 õhtul saime Rööla mäge filma. Wiina oli juba mõnikord lussiga täis mehe peale antud, mis kõige suuremas hädas natuke keha toetas. Müüd pidasime meie pikemat puhkamist, wõtsime siis wiimast korda rohkem suutäie wiina ja läksime teele, kunni teisel lõunal kel ühe ael laewale jõudsime, ja kuda kõik uskusiwad, ilma et üht ainust korda puhkasime.

"Ma ütlen: meie uskusiime, ja se ehk wõib olla kõige selgem awalduis meie hädast; meie jampsisime kõik kui rasfel palawikul ja ei wõinud sest enam aru saada, mis meie filmade ees sündis. Meie rändasime edasi otsekui unenäus. Hiljemine tundsiime jälgedest, kuda meie tee risti-rästi laewa poole oli läinud. Se oli otsegu loomuse sund, mis meile tejuhiks olnud, sest hiljemine ei teadnud kedagi meist seda, kuda meie teed seie olime leidnud." Pärast seda kui laewale olid jõudnud, magasid mehed weel tük aega jampsi-des maas enne kui märkama hakkasiwad. Ohlsen oli lume-pimedaks läinud, kahel teisel mehel pidid külmetanud warbad maha leigatud saama, ja mõnel teisel kipus kramp lõualuid kokku wautama, et enam hambaid ühest ära ei saanud. Se lõualuu kramp wiis 8. April ühe laewa mehe, nimega Baker, siit ilmaft ära.

Weel istusiwad mehed surmawoodi ümber, kui üks waht laewa laelt kambri jooksis kuulutama, et maa poolt inimese healed laewa poole hüüdwad. Tohter Kane ruttas sedamaid laewa laele ja teised kui kari tema kannul seda imet waatama. Tõtte-likult seisid kaldal imelikud inimese wärki kujud. Kui nemad laewa peal inimesi nägid, ronisiwad nemad förgemate jae rüingaste otja, kust naad laewa pare-

mine wõisid näha. Nemat tõstsid suurt kisa, wõib olla, kas ehk sellega endist soowised märki anda, ehk kas imestuse pärast laewa üle; tohter Kane ei mõistnud muud nende kisast kui „Ho—e he—he! ja ke ka—e!“ mis nemad ühtepuhku hüüdsid.

Et neil mingi sõariistu kaajas ei olnud ja nemad päid ja käsi kui imestades liigutasid, kutsus tohter Kane Peterseni keeletõlkijaks kaasa ja läks ilma sõariistaga wõeraste wasta. Üks kõrge kaswuga mees seisid wõeraste keskul, teised ringis tema ümber. Põik mees hüpas jõe rünnakult maha ja tuli poolel teel tohter Kane wasta; tema oli Kaanest ligi peawõrra pikem, tugewa kehaga, tõmmu karwa silma näuga ja terase musta filmadega. Temal oli üks rebase nahast kamsol seljas ja jäekaru nahast püksid jalas, mis ühestükkis ka saapad olid, sest warba otsas olid karu küüned weel naha külles.

Kui nüüd Kane selle Eskimolasega juttu oli alustanud, tungiswad teised Eskimolased ligemale; aga neid kästi seie ootama jääda jenni kui peremees, kelle nimi Metek oli, Kanega seltsis laewa peale läks.

Metek ei näitnud midagi kartust, ehk küll tema seltsimehed jõe peale maha jäiwad ja tema ehk esimest korda walge nahaga inimesi oli näinud. Laewa kof Hikkei wiis wõerastele nisu leiba, soolatud liha ja juhkurt majuseks wälja; aga nemad ei wõtnud midagi sest pakkunud roast oma suhu. Kõigist wõis näha, et nemad laewamehi mitte ei kartnud, ja hiljemine kuulis tohter Kane, et mõned neist Eskimolastest üksi jõe karu üle wõimust saawad. Neil ei olnud muud terariista, kui üks nuga saapa säares; odad olid saani jalaste külge kõidetud.

Kui nende Eskimolastele kord luba oli antud laewa peale tulla, näitawad nemad wäga julged ja

häämata, et raske oli nendega läbi saada. Kolm ja neli tõstsid ühes koos kisa ja naersid siis, et Ameerikalased nende keelt ei oskand. Neil ei olnud kuskil püsi, waid rändasid nuuskides ühest kohast teise, tegid ukse lingid lahti ja tungisid pimeda nurkatesse, kus kerstud ja waadid seisid, wõtjid kõik käte, mis neil silma juhtus, ja himustasid kõiki saada mis neil ial käte juhtus, ehk katsusid warga küüsil ise wõtta. Ehk küll mittukord neid walju sõnaga ja rusikaga pidi ärafeelama, siiski ei pahandand jee neil mitte meelt; nemad jooksiwad kunni peale lõuneni laewas ümber, käisid sisse ja wälja, kandsid toidu wara sisse ja siis jälle wälja koortele jõe peale, ja kääpasid seal juures, mis neil ial wõimalik oli. Siis heitsid nemad kui mängist wäsiwad lapsed magama. Tohter Kane käs- kis neile laewas aset walmistada ja Morton lahutas neile ühe laia härja naha ahju ette maha, kus kiwi- sööd põlesid. Nemad panid jeda tundmata põleta- mise tarwitust wäga imeks, mis sea kamara wasta wäga kõwa ja tulekiwi wasta wäga tüma näitas, aga nemad saiwad warsti seft aru, et jelle põletamise tarwitusega niisamuti wõis teeta kui hülge raswaga. Nemad laenasiwad ühe raudse paea jäest sulatud weega ja keetsid mõne tükki walhobu liha seal sees; aga oma päris toitu, kellest wiis naela mehe peale wõis arwata, söiwad nemad toorelt. Siiski oli maiust näha ses kombes, kuda nemad liha ja pekki suu täied söiwad. Tükkid mõlematest pandi ühe korraga suhu, ehk wõeti korda mööda keedetud ja toorest liha järg- miste, jee sündis nii kiirest, et hammastel sugugi puhkamise aega ei olnud. Nemad ei söönud ial ühes- koos, waid igamees wõttis nii sagedast kui tal söögi isu oli. Sgaüks magas peale sööma; toores lihatük seis- sis tema kõrwas, ja kui ta unest ärkas, siis hakkas

ta koha jälle sööma; siis jäi ta teistkorda magama. Nemad ei heitnud mitte külleli, waid magasid istukil, pea rinna wasta toetatud, ja mõned norisesid et lust oli kuulda.

Tohter Kane ostis nende käest kõik walhobu liha ära, nii palju kui nemad wõisid anda, peale seda weel neli koera. Selle wasta andis ta neile nõelu, klaasist perlid ja wana waadi laudu, mis neile suureks waraks oli. Suure tänuga lahkusid nemad, lubasid paari päewa pärast jälle tagasi tulla, enam liha tua ja tohter Kanele oma koerad ja saanid anda, misga ta põhja poole wõis minna. Siis anti neile luba minema hakkata, ja vähem kahe minutiga olid koerad rakendatud. Eskimolased istusiwad oma saanides, laskatasid kolme sülla pikuse piitsadega, mis hülge nahast olid tehtud, ja aeasiwad suure kiirusega siis lõune-õhtu poole.

Nemad ei tulnud tagasi; aga teisel päewal tuli uus selts wiiekestest jalgsel; kaks wana meest, üks keef ealine ja kaks poisikest. Laewamehed olid peale seda, kui esimesed wõerad äraläinud, mõnda leidnud puuduma, ühe kirwe, sae ja mõne noa. Hiljemine nähti, et nende moona ait Butlari saarel ka kistud oli, kus wahti juures ei olnud. Ka leiti, et laewa ligidal hull saanisi jäe rüngaste taga peidul seisid.

See lugu näitas küll kahtlane, aga siiski ei tohtind laewamehed julgeda kelmidega tülitsemist alustada. Sest Eskimolastel oli wõimu, neile mitmel kombel kahju teha, kui mere elajate jahtimist ja muud tarbliku toimetust oleksid hakanud keelma, mis läbi laewamehed mingi wiisil wärsket liha ei oleks saanud. Tohter Kane wõttis ued wõerad lahkest wasta ja kirjutas neile mõnda asja, aga siiski ütles ta neile, et kedagi enam luba ei pidand saama, laewa tulla, enne

kui need asjad olid tagasi toodud, mis esimejed wõerad kaasa wõtnud. Nemad ütlesid ennast iga pidi ilma jüüta olemad, aga siiski olid nad minnes Butlari saarelt ühe jöö tündrifese warastanud, mispärast Mat Garj nende minikut mõne tina-teraga püüsi otjast kiirustas.

Siiski oli hiljemine üks kelm jalamahti tagasi tulnud, ühe weikse lootfiku lõhkunud ja lauad ära kannud.

Mõni päew pärast seda tuli üks kaunis wjawa pika hiustega pois päewa walgel üle jõe sõites sinna. Tema oli priiske ja lahke mees ja koerte rakendamise riistad palju uhkemad kui teistel enne olid nähtud. Tema ütles awalikult oma nime, *M a j u k* — ma olen — ja kus tal elupaik. Tema käest küsiti, kuhu lootfik oli jäänud, aga tema jalgas ja ei tahtnud sest midagi teada. Kui tohter Kane, kasku andis, teda puuri panna, oli ta jelle üle wäga imestanud. Osiotjalt ei tahtnud ta midagi jüüa, waid istus nukral meelel maha; aga natuke aega pärast hakkas ta laulma ja siis rääkima ja nutma, jelle peale uuest laulma, nõnda tegi ta funni keskööni. Aga teisel hommikul oli ta kadunud, ilma et waht tema põgenemisest mingi oleks märkanud.

Mai kuu esimene päew jõudis ligemale ja temaga jõe lühikene aasta aeg, kus üksnes wõimalik näitas põhja merel kaugemale tungida. Laewa peal ei olnud lugu mitte joowitud korral. Kahesateistkümnest mehest, mis ühtekokku oli, olid kuus haiged maas, nemad pidid nelja terwega laewa peale jääma, ja need kahesja, mis üle jäiwad, näitasid ka pool wigased. Siiski wõttis tohter Kane nõuks jaanidega kaugemale minna *S u m b o l d i - m ä e* poole ja sealt

õhtu poole tungida, et näha saaks, kas kuskil w a l =
l a l i s t w e t oleks leida.

Aprilli 27. päewal mindi teele. Mat Garj ja
Waith olid juba kaks päewa waremine läinud, toh-
ter Kane ja Godwrei saiwad neid paari päewa pä-
rast kätte. Koerad olid priisked ja tugewad, sellepä-
rast ei olnud meestel muud kartust, kui et lume wal-
gus filmadele wiga oleks wõinud teha. Ranna kal-
dad, kust tee mööda läks, olid wäga kenad, kõrge
mägede wahelt, mis jõe ja lumega kattetud, paistid
mõnikord punased ja rohelisted kalju rünkad silma,
mis kui linna müürid ja tornid näitasiwad. Aga
see õnnelik teekäik ei kestnud mitte kaua, seal tulid
tuhsand lume anged wasta, kust läbi ei wõinud peasta.
Saanidele kergituseks wõtsid mehed moona kottid eneste
selga ja tallasid minnes koertele teerada ette. Nõnda
läksid nemad pikamiste edasi, kuni nad 4. Mai kuul
Humboldi-mäe ligidale jõudsid.

Seda teekäiki makseti kalli hinnaga. Suba 3.
Mai kuu päewal tunti meeste külles Skorbuti tõbe
märkisi. Lumest läbi minnes wauksid nemad puusani
sisse ja ei olnud kogunisti wõimalik, et koerad neid
saaniga edasi oleks wedanud. Siikmed paistetasid
meestel kui pakkud kangeks, ja jõud kipus lõppema.
Kolm meest läksid lume pimedaks ja üks neljas ei
wõinud ennast mitte paigast liigutada. Siiski olek-
sid nemad kaugeemale läinud, aga jõe karud olid nende
endised maha mattetud moonatüüdrid üles leidnud,
ja nüüd ei olnud neil pikemalt lootust moona ees
leida. See oli üks kogemata õnnetus, mis ilma nende
jüüta tulnud. Tüüdrid olid raske kiwide alla mae-
tud, mis kolm meest waewalt wõisid paigast liigutada;
aga karu rammu oli kalju kiwid äraweeretanud ja
tema käpad raudwitsadega tüüdrid ja kastiid lõhfunud.

Üks piirituse waat oli nii täielikult lõhutud, et mitte ühte lauda ei wõinud leida.

Tohter Kane minestas ühel päewal äkitselt raske frambi tõbe kätte; liikmed läksid kangeks, et enam ei wõinud liikuda. Tema lastis ennast saani peale kinni kōita ja läks siiski edasi, ehk küll nemad jedawiisi pika päewa teed ei jõudnud ette wõtta. Jõud lõpetal nõnda otja, et vähemad külma ei wõinud kannatada. Külmal oli pahema jala tal kohmetanud ja liikmed olid paistetand. Wiendamal päewal hakkas ta jampsima ja minestas igakord ära, kui teda telgist saani kanneti. Peale seda läks teekäik ifa raskemaks. Sügawad lume anged ei lastnud mitmes kohas edasi minna. Ka teised mehed jäiwad niisamuti haigeks. Wäga suure waewaga jõudsid nemad kui pool surnud 14. Mai kuul laewa juure tagasi, ja nädala päewad wõitles tohter Kane elu ja surma wahel. Tema haiguse aeal oli Peter Schubert Skorbuti tõbe kätte surnud; teda pandi Bakeri kõrwa senni puhkama, kummi wõimalik oleks neid soema aeaga maha matta.

Miipea kui tohter Kane natuke paremaks oli saanud, hakkas ta jälle nõu pidama, mis lühikesel suwel pikemalt ette wõtta. Temal oli rahwa poolest suur kehwas, sest suurem osa olid haiged maas, nõnda et sel puhul kolm meest aga teele wõisid minna. Tohter Hajes pidi sellepärast teele minema, et teada saaks, kas Humboldi mäest põhja pool awaliku wet leida oleks. Hajes sai ühe koertega rakendatud saani ja wõttis William Godwreji endale seltsimeheks kaasa. Nemad läksid 20. Mai kuu päewal laewa juurest ära ja jõudsid 1. Juunil tagasi. Aga mõlemad olid lume pimedad, ja tohter Hajes ei wõinud ilma talutajata mitte Kane sängi ette minna, temale teadust andma. Kõige raskemaks tülikis olid neil teel jäerünkad olnud,

mis mõnes kohas wiie ja seitsme jülla kõrgused leiti. Kõngaste wahed olid lume angedega täidetud, kuhu mõnikord saan koertega nii jügawale jisse waus, et neid lumest wälja pidi kaawatama. Selle pärast pidi nad nemad kaugelt ümber käima, mis läbi tal aeg enam kolme wõrra pikemaks wenis. Kõik, mis nemad teel mere kallastest olid näinud, pandi kirja; aga awaliku wet ei olnud kuskil silma ette tulnud.

Siiski tahtis tohter Kane teistkorda lugu katsuma minna, kas wet saaks leidma. Wiis meest ja deti unest wälja; neli läksid moona saaniga ees ja wiies koertega taga järel. Juni 4. päewal mindi teele. — Senni kui mehed otsimise teed käisid, laskis tohter Kane moona laewa peale wiia, mis talwel laewast wälja oli wiidud; ka seati laewa sõidu korrale, et kui jõe wangist peajeks, nelja päewaga wõiks purjetama minna. Laewa peale jäänud mehed olid enamist kõik haiged, sellepärast tehti neile laewa laele üks kambrike, kus nemad iga päew wärsket õhku wõisid hingata. Nüüd nähti juba lindusi tagasi tulewad, kuuendamal Junil nähti üks kärbes. Mõni päew hiljemine, 11. Junil nähti rohelist lehekesi kaldal. Kohad, kus need kasud leiti, oli suland lumi niiskeks teinud, sellepärast aeas päikese paiste taimed elama. Aga jõe laewa ümber jäi kindlaks, ei olnud palju lootust jõe lühikesel suwel jõe wangist lahti saada. See oli wäga kurb lugu, kewisööd kipusid käest lõppema, kuida seal talwel jõe pidi saada.

Kaksteistkümmes peatükk.

Õhtul 26. Junil tulid mehed teelt tagasi. Nemad olid kõik priiskel terwisel, aga lumi oli filmad

neil araks teinud. Asja tallitus oli igapidi korraks läinud, ja mehed teel mõnda tähele pannud, mis hiljemine neile kasuks võis tulla. Nemad olid 3. Juunil laewast lahkunud ja oleksid waremine tagasi saanud, kui mitte jõgawad lume anged mitmes kohas kätt ei oleks raskendanud.

Jäekaru järgi oli sagedast nähtud, kord jäe peal, kord kaldal. Üks karu oli neil korra palumata wõersile tulnud, kui nemad jäe peal parajalt puhkasivad. Võis olla pool tundi hiljemine keikööd, mehed magasid kõik rasked tee wäsimust. Mat Garj märkas midagi, mis tal pea otjas kraapis; tema ärkas unest ja nägi ühe suure elaja, mis telgi kõrwas lume sees tuhnis. Tema hüüdmine äratas teised seltsimehed unest, aga elajas ei pidand sest healest midagi lugu, mis meestel seda koledam näitas, kui nende sõariistad kõik saani olid jäänud, mis tük maad telgist eemal seisis; meestel ei olnud mitte keppi kätte wõtta, misga waenlast wõiks ära tõrjutada. Siimejel filmapilgul peeti nõuks, sõariistu saanist tooma minna, aga waenlane seisib juba ukse ees wahiks. Mehed wõtsid tuld ülesse, lootes sellega waenlast hirmutada, aga karu ei kartnud seda nalja, waid kükitas telgi ukse ette lume peale maha ja hakkas üht hülget jõöma, mis mehed eile olid tapnud.

Toom Hikkej wõttis mõtted, telgi tagaseinast wäljaminekut katsuda. Tema leikas noaga telgi seinahangu ja pugest sealt wälja. Seal tegi ta ühe lootliku kangi (pootshaagi) lahti, mis telgi seinale toeks oli pandud, ja läks jelle udjaga julgest waenlase kallale. Üks ojaw löök nina peale hirmutas karu saanist mõne sammuga kaugeemale; nüüd kargas Toom edasi, wõttis püssi saanist ja läks teiste juure telgi tagasi. Mõni filmapilk hiljemine oli Bonjall karule

ühe kuuli osawalt kopsudest läbi kihutanud; elajas jooksis weel sada sammu ja langes siis jäe peale sur-
nult maha. Pärast seda juhtumist mõeti igal ööl
püüfid telki ja pandi üks mees walwama, jenni kui
teised magasiwad.

Kõige põhja poolsem moona-ait, mis Kane mi-
newal suwel maha pannud, oli karudest lõhutatud. Ehk
küll aita suurest kalju pakkudest kindlast oli tehtud,
siiski ei kestnud see mitte põhja jäekarude rammu
wasta. Kuiwatud leiwast ei leitud mitte põrmu enam;
aga leiba, mis kindla plek karpide sisse oli pandud,
leiti alles, sest karud ei wõinud raud karpisi lõhkuda.
Siiski olid nemad 80 naela raskused karbid kaugele
weeretanud, kus küünate jäljed mitmel pool karpide kül-
les nähtawale jäänud. Soolatud liha näis neil kau-
nis maius olema olnud, ka toored kohwi iwad ja
purje riide tükkisi ei olnud karud toidu-roast ärapõl-
ganud; jah, ka Amerika lip, mis künka otja ülesse
oli pandud, leiti warda küllest äranäritud. Igal pool
koha ümber leiti rohkest karu jälgesi.

Siiski ei olnud mehed kõige waewaga sinna
kõrge jäemäe otja saanud, kuhu nemad tahtsid minna.
Igal pool leiti rohkest jäe risu ja weehaukusi ees,
mis teed kinnitasid. Kui Eskimolane Hans koertega
17. Juunil nende järgile oli jõudnud, siis anti koer-
tele üks päew puhkamise aega, aga teisel hommikul
läks Morton, teistest lahkudes, Hansuga teele. Tee
käis neil otsekohse põhja poole, wersta kümme, jäemäe
äärest kaugele. Lumi oli nii sügaw, et mehed üle põl-
wini lume sees ronisid. Hiljemine läks ta kõwemaks
et koeri saaniga jõudis kanda, kus nemad ligi üheksa
wersta tunnis edasi jõudsid. Nüüd mindi üle kõrge
jäe rüngaste, kuhu jenna saadik weel ükski inimene
ei olnud tunginud.

Jäämäed seisid nii ligistiku koos, et film mitte laewa pikusele ei wõinud ulatada. Wana jäämägedel on wee all kühmud, mis neid kofku ei lase minna. Mõnes kohas pidid mehed saani üle jää rüugaste kandma, enne kui kaugemale peasid. See läbi läks tee käik neil väga raskest ja ei olnud neil muud teejuhti kui k o m p a s. Neil läks palju aega enne kui sileda jää peale jõudsid, mittu korda pidid risti ja põigiti käima, enne kui jää rüugaste wahelt peas-
mise rada leidsid.

Juuni 19. päewal wõtsid nemad puhkamise aset, jenni kui Morton ühe kõrgema jäehorja peale ronis, kuskilt lahedamat teed otsima. Aga nii kaugemale kui film ulatas, ei näinud ta muud, kui igawesi jää rün-
kaid ja mägesi oma filma ees.

Saiwad mehed poole päewa wäsimust puhanud, siis hakkasiwad jälle edasi minema. Kui wersta wiis-
teistkümnne kaugemale saanud, läks tee ees finni ja nemad pidid jälle tagasi minema, kus nad süda wõl endist puhkamise paika kätte said. Shtu poole teed katjudes, leidsid nemad wähem kinnitusi, sest siin ei olnud jäerünkad nii kõrged, aga wahel nähti wee pragusi, kellest mõned nelja jala laiused olid. Neid pragusi täideti jää tükkidega, mis kirwestega suurema pakkude küllest lõhuti, sedawiisi saiwad koerad waewaga üle. Aga niisugune silla tegemine ja üleminek wiitis enamist igakord poolteist tundi aega.

Kui nemad jää mägedest läbi olid peasnud, nägid nemad 70 ehk 80 wersta kaugusel põhja pool mägist maa sõrwa filmade ees. See oli Shtumaa (Westland). Kui nemad weel kakskümmend wersta põhja sihil edasi olid jõudnud, wõeti jälle puhkamise aset. Maa sõrw, mis nende ees seisis, näis nelijada jalga kõrge olemä.

Juuni 21. päewal läksid nemad jälle põhja poole edasi. Jäe oli siin file, et aga arwast üks künkake nähtawale tõusis. Uduine tuule õhk ei annud filmale mahti kaugeemale waadata. Aga üks maa-nina näis neil ees seisma. — Teisel päewal leiti jäe nii õhuke, et koerad wärisedes temast üle läksid. Sedawiisi pidid nemad enam kaks wersta käima, enne kui kindlama jäe peale saiwad.

Kui udu ärafadus, nähti edespool awaliku wet. Seal wee kraawi peal leiti rohkest lindusi. Lugu ligemalt läbi katsudes leiti, et siin muudu edasi ei wõinud saada, kui ranna äärest jäed mööda. Sinna jõudes pidid koorma saani pealt maha panema, sest ranna jäe oli üheksa jalga kõrgem teisest jäest. Saanpandi redeli asemel jäe sõrwa seisma, siis ronis Mor-ton ülesse. Hans pani koertele ohjad ümber koha, misga neid ülesse winnati, sedawiisi hiljemine ka moona koorm. Kui Hans ise ka ülesse oli saanud, siis tõmbasiwad saani järele jäemüüri kaldale. Seal leidsid mehed, et ranna jäe nii kitsas oli, kust koerad saaniga edasi ei wõinud minna. Suure waewaga saiwad nemad, ise saani wedades, kitsast kohast üle, mis mitte kolm jalga laiuti ei olnud.

Nüüd rakendati koerad jälle saani ette ja mindi edasi. Maa ninast mööda jõudes nägid mehed jälle awaliku wet. Nemad andsid maa-ninale Andrew Jackson nimeks; ühe teise maa-ninale, mis kauge- mal nähti pandi Robert Morris nimeks. See näitas siin jälle lahe, nõnda et 9 ja 10 wersta tunnis wõisid sõita. — Pärast seda, kui nemad neljast kalju künkast mööda olid saanud, leiti jälle madalamat ühetasast maad, kust mõned künkad läbi käisid.

Mis meestel kõige imelikum näitas, oli elajate rohkus. Palju enam siit lõune poole ei olnud nemad

muud kui hülgeid ja väga arwast ühte lindu mere peal näinud, aga siin leiti hani parwe kaupa, ka udu-
 fulglised haned ja kuninga pardid olid nii pakstult
 koos, et Hants üksford ühe kuuliga kaks tükki maha
 pööratas. Punahani elab enamist rohutaimedest, mis
 merepõhjas kaswawad, ja kus sees rohkest tõugud ela-
 wad. Kus neid hani leitakse seal on igaford awaliku
 wet. Mere pääsukefi nähti rohkest, enamist sadande-
 kaupa seltsis, nemad olid kartmata ja tulid reisirijate
 ligi mõne sammuga peale. Pääsukestest kõrgemal len-
 dasiwad suure kiskuga laglede ja kakerlaste karjad. Hil-
 jemine leiti ka hallisulgedega laglesi ja ühte linnusugu,
 mis Mollemof kutsutakse; siit kohalt hakkates ei lõ-
 penud kuskil linnud enam meeste silmist. Mõned neist
 lindudest keeritawid väga kõrgel pilwete all, teised jälle
 madalal weepinnal. Morton ei olnud weel kuskil
 nii palju lindu näinud kui siin, kellest mõnes kohas
 wesi hoopis kattetud oli.

Mehed seifid siin ühe laiema wallalise weekoha
 ääres, kust juurema laewaga wõimalik oleks olnud
 läbi purjetada. Tuul puhus kangeft põhjast ja läks
 järel tulewal kolmel päewal sagedast maruks, mis pi-
 medaid pilweid kokku aeras. Pakk niiske udu keelas
 filmadele kaugeimat waatust. Hiljemine pandi tähele,
 et kange tuul ujuwad jäed mitte seie ei olnud aea-
 nud; wesi oli pärast maru niisama puhast jäe tükki-
 dest, kui ta enne seda oli olnud.

Juuni 22. päewal wõtsid mehed õhtul kell pool
 üheksa puhkamise paika ühe madala kalju künka peal,
 peale seda kui nemad sel päewal ligi seitsekümmend
 wersta otsekohete teede edasi olid saanud. Wallalisel weel
 nende ees wõis ehk wiiskümmend wersta laiust olla.
 Deine pooline kallas paistis äkiline ja kaugeimal nähti
 kõrged mäed terawa otjadega. Täewas oli enamist

ika pilwes, sellepärast ei wõinud tähtedest selgemat kauguse arwu tunnistada. Juuni 23. päewal ei wõinud kange maru pärast Morton enne teele minna kui pärast keskööd; kui nemad 12 wersta olid käinud, takistafid jäerünkad, mis tuul randa oli aeanud, nende teed. Kõige waewaga ei wõinud nemad siin jaaniga kaugemale saada, sellepärast kõideti koerad jaani külge, jenni kui mehed jalgsel kaugemale läksid teed otsima. Siin nähti, et ranna jäe iga riisulijemaks läks, mis teed ei tahtnud anda; wiimaks lõppes jäe otja ja mere laened kohisefid kindla kalju seinasta. Nüüd läksid mehed kindla maa sõrwa mööda kaugemale, kunni nad ühe lahedale jõudsid, kust kaugemalt üks maa-nina ja jaar nende silma ulatafid. Siis käänasid nemad jälle tagasi, nägid igal pool linnu parwed mere peal, ja wõtsid nõuks koerad maha jätta ja jalgsel kaugemale minna. Koht oli siin nii haljas roheline, kui nemad jeejugust tüf aeal ei olnud näinud. Mõned üksikud lume paigad seifid orgudes, aga kaljuseinadelt tilkus igas kohas weepisaraid maha. Ehf küll põhjamaa juwi alles hakkatusel oli, jiski leiti juba mõne rohu kasufese külles õilmoid.

Wara hommikul 23. Juunil läksid mehed uuest teele, jel korral jalgie, kummagi seitse naela leiba, püjs ja üks tuura koormaks. Kahe tunnise käigi pärast sai tee paremaks, ja kui nemad ühe lagedale jõudsid, mis 13 wersta jaanist kaugel wõis olla, juhatusiwad õnne kaupa ühe emase karuga kokku, kellel poeg taga oli. Nemad arwasiwad koerad weel jaani külles olema, aga Dudla ja neli teised olid ennast lahti kiskunud ja juba tunni aea pärast meeste kannule jõudnud. Seeläbi oli neil wõimalik karu juhil hakkata kihutama. Esiotsjalt pistis ema karu punuma, aga et poeg temaga ühes ei jõudnud joosta, sellepä-

rast käänas ta teelt ümber, jasis poea koonu peale ja
 wiskas teda tük maad kaugemale. Nii pea kui poeg
 eest ära oli saanud, käänas ema jala pealt ümber
 koerte wasta, et poeg senni aega saaks kaugemale põ-
 geneda; aga poeg jäi ifa seisma kui jalule sai, kuni
 ema uuest tema kannule jõudis ja teda kaugemale
 wiskas. Mõnikord jooksis ema paari sammude ette, ot-
 segu oleks tahtnud poega jooksjule meelitada, aga kui
 koerad senna jõudsid, siis hakkas karwane emand warsti
 koerte wasta ja kihutas neid tagasi. Kui koertest pea-
 jis, tõttas ta kohe jälle poea juure, keda kord lütk-
 tes, kord suus kandes edasi aitas. Tük aega läks
 karu nii kiirest edasi, et küttid kaugemale jättis. Nemad
 olid ranna jõe peal karuga kokku saanud, kes nüüd
 koerte eel maa poole põgenes, kus üks kiwine org
 wasta tuli. Pärast seda kui karu rohkem kaks wersta
 oli jooksnud, jäiwad sammud juba rammemaks, ja
 et poeg wäsinud oli, pidi ta seisma jääma. Tema
 waenlased ei olnud enam temast kuigi kaugel ja ki-
 hutasid nüüd joostes ligemale sinna, kus karu koerte
 ees seisis. Wõitlemine läks siin raskeks. Ema läks
 ifa kaks sammude edasi ja ei lastnud poega omast sil-
 mast. Kui koerad wäga tema ligi tulid, siis istus
 ta püsti maha, wõttis poea tagumise jalgade wahel,
 lõi esimeste käppadega koerte wasta ja mõuras nii
 koledasti, et seda paari wersta peale wõis kuulda.
 Suure wihaaga napsas ta hammastega ligemat koera
 ja sõdis mõlema käppadega, mis kui tuuleweski tii-
 wad ümber käisid. Kui hoop tühja läks, siis mõ-
 uras ta wiha pärast, sest et tal mahti ei olnud eest
 läinud koera järele joosta, muidu oleksid teised senni
 poea kallale hakkand. Tema läks, hambaid hirwita-
 tes ja käppadega lüües sam sammult edasi.

Kui küttid senna jõudsid, oli poeg natuke puha-

nud ja wõis nüüd emaga eemale minna. Wiis koera olid kui parmud alati tema ümber, jellepärast ei olnud küttidel wõimalik karule tuld anda; siin oleksid wõinud nemad hõlpsalt koertele wiga teha. Aga Hans laskis ennast põlwile maha ja sihtis osawalt wana karu päha. Tema langes kohe pikali furnuks, et milte liikmet ei liigutanud. Koerad kargasid silmapilgul tema kallale; aga poeg hüppas furnud ema keha peale, aeas ennast seal istukille ja urises siis esimest korda wihaselt koerte peale. Koertel näis weike looma eest tõeste hirm olema, kes nii kurjast urises, ja käpadega waenlasi tõrjutas; ehk koerad küll furnut ema kasukast mõne juu täie karwu kiskusid, siiski kargasiwad nemad eest ära, kui poeg neid ähwardas. Küttid aeasiwad koeri ära, ja pidid wiimaks ka poea maha laiskma, kes emast ei raatsinud lahkuda.

Hans kihutas temale ühe kuuli päha, mis ajusse ei puutund; siiski langes elajas maha, aga oli tal weel rammu ema keha peale ronida. Ta püüdis weel wasta panna, ehk küll were oja mööda filmi woolas; wiimaks pidid kütid teda kiwidega furnuks wiskama.

Peale seda kui wana karu seljast nahk oli nülitud, anti keha koertele jahi saagiks, kes kohe ablusega sööma hakkasiwad. Moore karu keha pandi peidu urka, et tagasi tulles liha ees leiaksid; siis mindi jälle üle weikse laheda edasi, kus natuke jäe risu leiti.

Kaugemale minnes leidis Morton kaks weikest saart, kellele tohter Kane hiljemine Sir John Franklin ja teisele Krotzier nimeks pani. Sealt eemal nähti põhja pool wallalist wet. Kaljukünklik saare rand oli kõrge, ja lendas kalju pragudest lindusi kijaga üles, kes seal pesitamas olnud.

Kõige kõrgema kaljurünka peale pani Morton Ameerika lippu, ladwa otša ülesse.

Uga et siit võimalik ei olnud kaugemale minna, sellepärast pöörsiwad mehed 25. Juunil tagasi minnikule. Tuul oli neli päewa järgilt põhjast puhunud, mis läbi kaunist jäed oli kahandanud. Silm wõis kaugemale awaliku wee kraawi näha, kust laewaga wõis läbi peasta, kui laewa sinna oleksid jaanud wiia.

Kõrgemalt maa-nina otšast wõis Morton põhja ja õhtu wahel ühte mäge näha, mis poolkolmat ehk kolmtuhat jalga kõrges wõis olla. Seda mäge, mis kõige kaugemaks põhja poolseks maaks arwati, mis tänini tutawaks jaanud, nimetati Sir Edward Parrj, ühe kuulsa põhja mere reisija mälestuseks. Teised madalamad mäed temaligidal nimetas Kane Wiktorija- ja Alberti-mägedeks, jee on Inglismaa kuninga praoua ja tema abikaasa nimede järele.

Mortoni ja Hansu tagasi minnik läks väga hästi forda; aga nende pikaline wiibimine, ligi neli nädalad oli laewa peal teistele muret teinud. Kümnedamal Juuli kuul õhtul, saiwad nemad laewale tagasi, kus neid rõemuga wasta wõeti.

Kolmteistkümnes peatükk.

Saanisõitjad olid nüüd kõik laewale tagasi tulnud ja aeg mööda läinud, kus põhja merel wõis käia. Minewast Septembri kuust jaadik olid mehed jae wangis olnud ja kui talwe ööd arwamata jätame, enamist ühtepuhku teed käinud. Suwi hakkas juba lõpema, aga jae eitahtnud mitte sulama minna. Nii kaugemale kui filmad ulatafsid, ei nähtud laewa üm-

ber igal pool muud kui alalist jääd. Ja kui õnne kombel sügisel marnd eemal wallalift wet oleksid toonud, siiski oleks laew jäetombu külge jäänud, kus sees ta praegu seisib. Kõige suuremat muret tegi neile, et wähe lootust oli, teistkorda põhja talwe siin elada. Terwis, tulepõletamise wara ja moon olid wäga kassinad, sellepärast läks Kanel süda kofkuma, kui talwe peale mõtles. Juuli kuu alustusel läks Kane lõune poole, kus awaliku wet leidis, aga wesi ei olnud minema Mai kuust kuni tänini mitte enam kui 6 wersta laiemaks läinud. Sellepärast ei olnud nüüd paremat nõu, kui teise talwe wasta ettewalmistada ja kõif häda ohtu kannatada, mis Jumal peale paneb. Enne seda tahtis weel katsuda Sir Edward Belheri laewadega kokku saada, keda ta Behini saartel lootis leida, ehk wõis Belheri käest moona lihandust saada.

Selle teekäigile walmistati üks wana lootsif wälja ja pandi wiis meest nende moonaga lootsifikule peremeheks: James Mat Garj, William Morton, George Rilej, Hans Kristian ja Thomas Hikkej olid kofhe walmis Kanega ühes minema. Neli päewa pidid nemad lootsikud üle jõe wedama, kord saanis, teine kord seljas kandes, jenni kui wallalift wet leidsid. Lähisõidu kraawid leiti sagedast ujunud jõe pakudega kinni, aga siiski peasis lootsif neist läbi. Littletoni saare ligidal uächti suured hanede ja partide karjad, kes piisukeste kobaras seiswa saarte peal pesitamas olid ja lendu tõustes taewa tumedaks tegid. Üks piisukene kaljusaar, mis tohter Kane Hanede saareks nimetas, oli nii linnu perekas, et ei mitte sammu ei wõinud astuda, ilma et jalg linnu pesa külge puutus. Lühikese aea sees olid mehed siin püssidega ja kiwiwikamisega üle 200 lindu tapnud.

Uudumise aeg oli juba mööda. Oma linnud

istufiwad küll weel pesade peal, aga palju poegi oli juba munadest wälja pugunud ja istufid ema tiiva all, ehk õppisiwad wee loigus ujumist. Teised suu-remad ootasiwad loigu sõrwa peal, funni ema neile wee alt toitu tõi.

Seal ligidal oli üks teine madalam kaljuküngas. kus laglede parwed pesitasiwad. Nende poead olid juba lennul ja wäga abla söögi isuga. Wanad lagled kandsid sagedast pisukesi hane poegi oma poegadele toiduks. Mittuford neelas lagle noore hane silmapilgul oma pugusse. Praegu siputasiwad hane jalad weel nokka wahel, aga teisel silmapilgul oli terwe lind alla neelatud. Natukese aea pärast oli wana lind wõetud toitu kehast läbi aeanud, mis siis poegadele toiduks sai.

Ehk küll rööwitud emad kõigest wäest lapsi hoidwad, siiski ei jõua nemad neid waenlaste wasta warjata. Kõik laglede sugud põhja merel on enamist rööwel-linnud, kes hane ja pardi lihaga kõhtu täitwad.

Tohter Kane jäi linnu pesitis kohta ööseks, kiskus tapetud lindudel suled maha, wõtis luud wälja ja walmistas neid feedu tarbeks. Siis tõmbasiwad lootfiku kaldale ja hakkasiwad tema külles leitud wigadusi parandama; aga et lootfikul koorm wäga raske oli, sellepärast pandi üks osa moona saare kalju peale kiwide alla maha.

Juuli 19. päewal läks lootfik jälle purjetama ja jõudis weel sellammal õhtul wallalise wee siisse. Kõige julgemal põhja mere sõitjal, kui Mat Garjl, hakkas süda kohkuma, kui pisukese lootfikuga laenetest läbi pidi tüürima, mis igal silmapilgul sõiduriista wõisid matta. K o m b e r m e r e maanina, kuhu nemad purjetasiwad, wõis weel 90 wersta raugusel olla.

Keskel laia weelagedal tõusis kange marutuul

mõllama. Lootsik kippus igal silmapilgul merepõhja wauma. Kui kogemata tüüripuu ehk üks mõla meeste käes oleks katkend, siis oleks märg merehaud neid oma sülle igawest matnud! Mat Garj istus 22 tundi wäsimata tüüri puu külles, ja tema walwas tüürimine peastis mehed surmast.

Wiimaks fargas tuul hommiku poole ümber ja meestel oli rõemus meel, et ranna jäe ligemale jõudsid. Kui sedawiisi neli tundi olid purjetanud, saiwad nemad ühe suurema jäepakku sõrwa, kuhu wisates ankrud kõie wõisid finnitada.

Alga siin pani tompusjää lõune poole teed ees finni ja pidiwad mehed edespidi suure waewaga jäest läbi tungima; lootsik oli mittuford nõnda kitsikus jäe wahel, et puruks oleks läinud, kui mehed teda wahel jäe peale ei oleks wedanud. Siiski oli lootsik wiga saanud, et wet sisse laskis, mis igal tunnil pidi wälja willitud saama. Sellepärast ei saanud nemad päewal ega ööl mahti oma silma finni panna; üks mees jäi raskest tööst haigeks.

Juuli 29. päewal puhus jälle kange lõune õhtu tuul, mis wäga külm oli ja maruks kippus minema. Jälle üks raske märg ja uneta öö; jäepakkud tegid tüürijale suurt raskust. Kell kolm pärast lõunat hakkas päike paistma ja jäe läks nii laialt praule, et lootsikuga wõis katsuda edasi minna. See oli üks raske öö. Mõlemad lootniku külled puutusiwad jäesõrwa külge, aga siiski ei olnud wõimalik teelt tagasi pöörata. Wee alused jäepakkud tõstsid lootniku pool püsti, jenni kui kõrwalt kõrgest küngastest lõhkend jäetükid nende kaela kulkusid. Siiski peasiwad nemad õnne korral sest kitsikust.

Niisugune lugu juhtus nüüd enamist iga päew, kus nemad jäepakkude wahel elu ja surmaga wõitlesid.

Mehed katsusid mõne korra lootsikut üle jõe rüugaste vedada, aga see tegi sõiduriistale niisama palju kahju, kui wee sees sõudmine. Üks mees pidi ühtepuhku wet lootsikust wälja willima.

Kui nüüd mehed 31. Juulil weel 15 wersta Parrj maaninast kaugel olid, ei wõinud nemad enam edasi minna; nii kaugemale kae film ulatas, seisis kindel jõe nende ees. Shtu pool nähti jõe mägesi, kus Kane ja Mat Garj üle jõe 6 wersta läksid, kummi ühte ligemat mäge kätte said. Kui nemad 20 jõlla kõrguseni mööda jõe mäge ülesse roninud, ei näinud film kiikri abiga muud midagi kui jäed, mis igale poole ligi 50 wersta ulatas. See oli tompusjõe, mis Bahwini lähedal kahte osasse jagab.

Siin ei wõinud meestel vähemat lootust olla, kaugemale lõune poole saada, nii kawa kui jääpak teiste ennast ei moondanud; Kane pidi püüdma laewale tagasi minna. Tullas oli ta tähele pannud, et Northumberlandi saarel siin ja seal natuke haljast rohku kaswis, sellepärast lootis ta seal elajaid leida. Mehed olid juba kõik haiglased ja moon neil lõppemas; nüüd sooviti saarele puhkama minna.

Kolmandamal hommikul said nemad saare lõune poolse kaldale. Juba saare ligidal nähti mere lindusi kaunis rohkest weepinnal. Saarel leidsid nemad mõned kiwi urtsikud, mis Eskimolased wist asupaigaks seie olid ehitanud. Kolm urtsikud leiti weel kaunist korral! Siin oli lindu ja rohkest rebasid nähtawal, sellepärast meestel lootus saagi peale. Mägedest imitses weesooni, mis alamal jõeks kokku läksid.

Mida enam nemad kaugemale minnes laewa ligemale jõudsid, seda enam tõusis neil muret laewale jääuud sõbrade pärast. Weike teekäijate seltsike oli hane ja pardi lihaga ennast nuumanud, ka wärskleid

rohtusi maitsetunud, sellepärast hääli terwisel; aga kuda lugu teistega saab olema? —

Laew oli nüüd juba üksteistkümmend kuud alalises wee wangis seisnud ja polnud sel aéal mitte üht tolli paigast peasnud. Usjata katsetöö Behini saarele saada näitas nüüd selgest, et nemad Grönlandi randa, kus rahwast elab, ei wõinud saada. Linnud kadusiwad nende ümbert ja tõttasid talwe korterisje; weesooned külmetasid finni, kuhu pidid nemad laewalt minema, ja misga endid toitma?

Niisama wähe oli lootust laewaga awaliku wete saada. Juba lendsid wiimsed linnu parwed lõune poole, mis tõttelikult tähendasid, et talw enam kangel ei wõinud olla; ja 17. Augustil oli noor jäe juba nii paks, et meest wõis kanda. Wiimses lootuses jäi, et wee kohumine alt tõstes jäed laewa ümbert wõiks murda, mis 22. Augustil tõusis. Meeste igapäewane palwe ei olnud nüüd mitte enam: „Issand wõta meie tänu wasta ja õnnista meie ettewõtmist!“ waid: „Issand, wõta, meie tänu wasta ja anna meile kodumaad jälle näha!“

Nüüd wõttis tohter Kane nõuks weikse saarele, kus nende taewakatsumise riistad seisid, ühte suurt kiwihunnikut ülesse ehitada ja siuna alla kirjad maha panna, mis seda tunnistasid, mis nemad tänini olid leidnud. Tema walites kohta, mis kõige hõlpsamalt tulijatele silma wõis ulatada, ja kirjutas sinna kalju seina külgi „Adwandsje A. D. 1853—1854“ nii suurte pookstawiidaga, et kangelst juba silma paistsid. Kalju peale ehitud kiwi wirnale pandi rist otsa, mis ristirahwast tähendas. Kiwi wirna all puhkasiwad nende kaks surnud seltsimeest. Matuke maad sealt kangelmal uuriti kalju sisse hauk ja pandi üks klaasi

sisse paber sinna hauku, ja sulatati klaasi suu tinaga finni. Paberi peale oli nõnda kirjutatud:

„Laew Abdwandse, 14. Augustil 1854.“

„E. Kane tema felttimeestega Henri Brooks, John Wall Willson, James Mat Garj, J. S. Hayes, Kristian Ohlsen, Amos Bonsall, Henri Goodfellow, August Sonthei, William Morton, J. K. Petersen, George Stephenson, Jehwerson Temple Baker, George Nilej, Peter Schubert, Georg Whipple, John Blake, Toomas Hikkej, William Godfrei ja Hans Kristian, kõik felttimehed teisel Grinelli-otsimise käigil, kus kadund Sir John Branklini tema kadund meestega ja kahe laewaga Krebs ja Terror taheti üles otsida; pidid häda pärast seie sadamasse seisma jääma, jenni kui nemad jalgse ja saaniga põhja-hommikut wasta teed otsisid.

„Nemad külmetasid laewaga 8. Septembril 1853 finni ja saiwad lahti —

„Selle aja sees olid nemad küll wiistetsikümme sada wersta mööda randa otsinud, ilma et kadunud laewadest midagi jälgi oleks näinud, ehk midagi neist kuulnud. Teekäigid, mis sellepärast ette wõeti, olid ühte arwates enam kolm tuhat wersta, mis enamist jalgsel ehk wahel koerte abil korralt toimetati.

„Grönland on põhjapoolse otsani läbi käidud. Rand on kuni 82 graadi ja 27 minutile maakaardi peale ülesse wõetud. Põhja pool nurgas 80 graadi ja 10 minuti põhja laiusel, leiti üks läbiõidu kraaw, mis nii kaugele läbi käidi, kui jõe edasi minikut lubas. See kraaw jooksis sihilt põhja poole ja näis ühte awaliku põhja merde minema, kus palju lindu, jõe karusi ja muud mere elajaid asub.

neid "koerte suremine ja meeste kudur terwis teeb juwe kääkisi wäga raskeks.

"Tehwerson Temple Baker ja Peter Schubert surid selle waewa järgil, mis nemad teel olid kannatanud. Nende kehad puhkawad kivi wirna all.

Augusti 12. päewal 1854 wiidi laew esimesest ajupaigast sisse poole saarte kobarasse ja sai sinna poolteist wersta kaugusele kinni pandud, kus ta praegu seisab.

Rebaselõksu otjas, 14. Augustil 1854.

Allakirjutanud G. K. Kane, laewa pealik."

Paari tundi hiljemine pandi weel seda kirjale lihas :

"Ehk paneme pärast weel seda pääwa juure, millal meie siit minema peaseme. G. K. Kane."

Nüüd tuli küsimine, kudas teise talwe korteriga wõiksid läbi saada ja kurjema waenlase, külma, wasta ennast hoida, sest 23. Augustil oli Kane uuest teed otsides näinud, et neil lootust ei olnud laewaga jäest läbi saada. Niisama wähe oli wõimalik lootusituga läbi peasta. Sel pahal kombel ei wõinud mehi tööta jätta, siin pidid nemad samblaid korjama, mis põletuse tarwis taheti tarwitada, teised otsisid hoblikaid ja muud rohu taimeid Skorbuti tõbele wastaseks. Wiimaks pidid nemad weel talwe moonu muretsema, sest nende söögivara oli juba lõpetusel.

Mõned laewamehed lootsid ikka weel, et wõimalik oleks lõune poole peasta, sellepärast andsid mõned nõu laewa maha jätta. Seda nõu kiitis ka Peterjen, kes juba enne põhja merel oli käinud.

Tohter Kane kogus mehed 24. Augustil lõunal kofku nõu pidama ja andis igaühele woli, kes minna tahaks, see wõib minna, kes tema juures jääda, see jäägu. Temal enesel oli kindel nõu seie jääda, teistele

anti luba teha, mis igamees tahtis. Seitsemeteistkümnest mehest lubasivad kahessa seie jääda, teised tahtsid teele minna. Need, kes laewa peale jäiwad, olid Henri Brooks, James Mark Garj, J. W. Wilfen, Henri Goodfellow, William Morton, Kristian Ohlsen, Toomas Hikke ja Hans Kristian.

Teistele andis tohter Kane nende jagu moonu rohkest, sest, mis weel laewa peal oli; ja 28. Augustil pärast lõunat läksid mehed minema. Georg Nilej tuli mõne päewa pärast laewale tagasi; aga mittu kuud läks mööda, enne kui teised laewa jälle näha jäiwad.

Järel jäänud meeste pärast pidas tohter Kane muret, kõik tööd jelsammal korral lasta walmistada, kuida seie saadik seaduseks oli wõetud; sest midagi ei tee inimesele suuremat kahju, kui haritut tööst lahku mine. Sellepärast pidi kõik endisel wiisil edasi minema, tööd, wahikorrad, sööma wahed ja muud.

Selle peale tahtis ta mõnda enesele kasuks wõtta, mis Eskimolaste käest oli õppinud. Talwe korter pidi nüüd Eskimolaste urtsiku kombel walmistatud saama. Selle tarbeks toodi mõni saani täis samblaid, misga laewa seinad seest poolt wälja wooderdati. Siis tehti weel laewa lae alla üks kamber, kolm sülda pik ja lai mateti seda igalt poolt samaldega finni. Üks koopa wiisi urgas tegi teed sinna kambrisje. — Aga sambla korjamine oli väga raske töö, sest et samblad kalju külge finni külmetand olid, kust muidu lahti ei saanud kui raud kangiga. Siiski läks wiimaks töö neil korrale.

Wähe ael kippus linnu liha lõppema, 11. Septembril ei olnud neil suuremat wara, kui kuus parti ja kolm lumekana. Wiisteistkümne wersta laewast kaugel oli weel üks triibuke wet nähtawal, kus hülged

jäe tükkide peal mängisid. Sinna sõitis Kane Hansuga seltsis saaniga, kus wiis koera wedajaks ees olid. Aga seal kus nemad awaliku wet ootasid, leiti juba kindel jäe ees; aga kaugemal näitas wee aur weel wallalist wet. Siotsalt läks neil tee kindla jäe üle, siis tuli õhem, mis waewalt weel saani kandis. „Meie olime weel paar wersta sõitnud, kui Hans waljuste hüüdis: Hülged, hülged! Selle peale pistsid nüüd koerad neljajooksu ja ma nägin hulga hülgeid ühes wee haugus mängimas. Sel samal aeal panin ka tähele, et jäe meie al õhemaks läks. Umberpööramine ei olnud enam wõimalik, sellepärast pidime edasi minema. Koerad jooksid hirmu pärast, sest jäe paenus saani tallade al kui nahkrihm. Siiski oli meil weel enam werst maad, kuni tugewama jäe peale jõudsime.

„Kartlik ootus oli wäga raske kannatada; meie teadsime siin surma leida, kui paksema jäe peale ei wõinud saada, ja see oli üksnes koerte tahtmisel. Kui üheks filmapilguks seisma jäime, siis oleksime saaniga tükkis jäe põhja läinud; siin ei wõinud waimu julgus ega keha rammu meid peasta. Hülged wahtisid terase filmaga meie peale, kellest küll wiiskümmend meie teel wõis olla.

„Kardetud filmapilk jõudis ruttust kätte; kõikuw jäe hirmutas koeri, ja kui meie weel wiiskümmend sammud kindla jäe sõrwast kaugel olime, jäiwad koerad äkitselt seisma. Pahempoolne saani tallas murdis jäest läbi ja esimene koer tema jälgil, siis waus pahem poolne saan külge wee alla. Mul oli esimene mõtte, koeri rakkest peasta. Ma kumardasin edasi, et kõigi wõiksin läbi leigata aga teisel filmapilgul ujusin ma jäe tükkide wahel wees. Hans tahtis mulle appi tulla, aga ma käsiksin teda kõhuli jäed mööda

edasi minna, kunni tugewamat jäed leiaks. Wahe ael püherdasiin ma koerte ja saaniga jeltsis jäe prügi wähel wee sees.

„Wiimaks oli mul wõimalik esimese koera trengid fatti leigata ja teda jäe sõrwa peale aidata, muidu oleks ta mind saaniga wee alla wedanud. Nüüd püidisin ma jäe peale saada, aga igas kohas, kuhu ma wee sõrwale jõudsin, lagunes jäe ja sundis mind kaugemale ujuma. Aga mööda läks weehauk ifa laiemaks ja jõud hakkas mul juba lõppema. Hans oli wahe ael kindla jäe peale jõudnud, lamas põlwili maas ja palus Sumalat, kord Eskimo, kord Inglis keelel; iga kord, kus jäe minu al murdis, hakkas ta uuest palwetama.

„Ma olin juba alla waumise ligidal. Koerte trengi kõisi läbi leigates oli nuga mul kadunud, teine oli kül weel püksi taskus, aga seda ei saanud ma kätte. Üks koer, kelle trengid weel saani külles finni olid, pidi mulle peastjaks saama. Tema oli wälja rappeldates ühe saani jalaks jäe peale tõmmanud. See jalas sai mulle redeliks. Ma wiiskasiin feha selile, toetasin kuka jäe sõrwa peale, ja konksu tõmmanud jala redeli wasta, sedawiisi aitas üks tugew lükamine mind kogunist jäe peale ülesse.

„Hans õerus mul feha, et weri jälle liikuma hakkas. Ka kõik koerad saime weest wälja, aga saan, tell, püüsid, lumekingad (suusad) ja muud pidime maha jätma. Need külmetasid saaniga ühte tompu, sellepärast saime neid hiljemine kätte.“

Eskimolasi oli suwel ühe korra laewa ligidal nähtud, ja nüüd tullid jälle ühel pääwal kolm meest laewa peale. Kane tahtis nendega kaupa teha, et nemad laewa meestele talwel wärsked liha tooksid. Sellepärast wõeti neid lahkest wasta. Aga õõsel

olid Eskimolased salamahiti äraläinud, ja ühe lambi ja keedukatla laewa pealt warastanud, peale seda weel Kane kõige parema koera. Teisel hommikul leiti, et mõned härjanahast kuued ka ära olid wiidud.

Kane ei teadnud esiotsalt, kuida ta neid wargaid pidi nuhtlema, siiski oli tarwis neid natuke hirmutada. Sellepärast saatis ta Morton ja Rilej jalgselt *U n o a t o k a*, kus Eskimolaste ligem asupaik lõune pool oli, ja kus ka wargad wõisid olla. Seal leiti siis ka neid, kes parajalt urtsikus istusiwad ja warastatud härjanahka kued olid neil seljas. Minu-
fene mees, kes siin naiste seltsis istus, oli wana tut-
taw *M a j u k*.

Pikemalt otsides leiti nende urtsikus lamp, keedu-
kattal ja mõned muud warastatud asjad, kellest laewa-
mehed weel midagi ei teadnud. Need asjad wõeti
ära, siis siuti kolm naist ja üks mees kinni, pandi
warastatud asjad ja nii palju merehobu liha nendele
koormaks selga, kui neil toiduks tarwis läks, ja wiidi
neid laewale.

Netjakümne wiie werstane tee lõpetati öö ja pää-
waga, ja ehk kül laewamehed seda teed edasi ja ta-
gasi olid käinud, siiski ei kaebanud kedagi wäsimust.
Kane saatis mehe teistele sõnumid wiima, jenni kui
naised laewa peale wangi jäiwad. Wangi jäänud
naised pidid wiis pääwa puuris istuma, kus nemad
nutsid ja ohkasid, wahel peal jälle laulsid, aga seal
juures priskeste sõiwad. Siis tuli Eta pealik Metek
ja temaga weel üks teine kõrge kaswuga mees, ni-
melt *U t u n i e h*, ja saani täis warastatud asju oli
neil kaasas.

Kõik õppetud rahwa imewärgid, kui laew ja mis
muidu siin silma paistis, ei olnud Metekil mitte nii
imewäärt, kui walge meeste julgus ja kannatus,

misga nemad siin igawal jäewäljal oma elu ülespidanud, ja nüüd, kus pool jagu mehi neist olid lahkunud, weel wargad läksid taga kihutama. See ütlemata julgus tunnistas Eskimolaste selgest, et walge rahwas neist palju kängem oli.

Tohter Kane, kes nende imestust ja kartust nägi, hakkas nüüd kaupa sobitama, et tal wõimalik saaks olema, Eskimolaste abiga talwe moona saada. Nende leppingus seisis nõnda Eskimolaste lubamistest; „Meie tõutame mitte enam warastada. Meie tõutame teile wärsket liha tua. Meie tõutame teile koeri müüa ehk laenata. Meie tõutame teile jeltšiks tulla, kui jeda soowiksite, ja teile neid kohtasi näidata, kus elajaid leida on.“ Amerika maa mehed tõutasid neile selle wasta omalt poolt: „Meie tõutame teile, ei mitte surma ega nõiduse läbi, ega muul kombel midagi kahju teha. Meie tahame teile jahi peal lindu lasta. Teid saab laewa peal sõbralikult wasta wõetud. Meie kingime teile õmblus- ja nõõpnöölu, kahte sugusi nugasi, ühe raud waadiwitsa, kolm tükki kõwa puud, osatükki raswa, ühe naaskli ja niiti õmbluse tarwis, ja meie tahame teile neid ja teisi asju, mis neil tarwis on, merehobu ja hülge liha wasta wahetada.“

Seda tehtud lepingud olid Eskimolased nii hästi etas kui Anootokas wasta wõtnud ja tõutanud igas tükkis pidada. Nõnda olid nüüd asjad kõik korralt toimetatud, et hiljemine tüli ega kõwerust ei wõinud sündida. Mõlemilt poolt mindi ja tuldi wõõrsiks, kord Eskimolased laewale, kord jälle Amerikalased nende asupaikadesse. Nemad käisid üheskoos jahi peal ja mõne mehe wahel nähti tõtteliku sõbrust signema. Niikaua kui Amerikalased laewaga külmetand jäes istusiwad, oli neil Eskimolaste sõbrus wäga

fallis asi, kes neile elajate jahtimist õppetasi; ja hi saaki jagati ikka kahte osasse, üks Eskimolastele, teine jälle Amerikalastele. Eskimolased jõtsid laewameeste koeri, kui meestel kitsik oli, teisel aéal andsid jälle Amerikalased neile toitu. Ulega mööda nägid Eskimolased, et walged mehed nendele hääd soowisid.

Ühel esimesel pikal teekäigil uue sõbradega oli tohter Kane ise kaasa läinud, Hans ja Morton tulid ka seltsi. Gaan oli neil wäga raskest koormatud, sellepärast jõudsid nemad wast õhtu hilja Wordse lahedale, kust pimedas wõimalik ei olnud üle minna. Kanna äärne tee oleks palju aega kulutanud; sellepärast usaldati endiste käigi jälgi mööda jäe peal edasi minna. Aga öö jõudis ruttust kätte ja kange põhja tuul kihutas lume tuiskama.

Õhtul kellu kümne aéal oli rand neil filmist kadunud; jenni kui nemad koeri kiirest edasi aeasiwad ja ise saani kõrwas jooksid, lootsid nemad teel kaugeemale jaada. Eskimolased ei teadnud enam teed ja koerad läksid igal filmapilgul kartlikumaks, nõnda et nende kartus ka inimeste külge hakkas puutama. Saani-koerale annab looduse sund kohe teada, kui tema kahtlase jäe peale saab, kus õiget tugewust ei ole; ja inimesele teeb elaja kartus teadmata häda ohu eest kohe hirmu.

Siiski pidid nemad edasi sõitma, sest et kange maru pärast wõimalik ei olnud siin kuskil puhkamise paika walmistada. Ettewaatlikult mindi pikamiste edasi, üks mees käis pika ridwaga teel, misga jäekindlust katsus. Tuba tüf aega oli tohter Kane marutuule wingumise läbi kohanat kuulnud, ja äkitselt tõusis temal mõtte, et see kuulnud kohan wee laenetest wõiks tulla. Hädaft oli tal weel aega koeri teelt ümber pöörata, seal nähti juba wallalisi wee

auru, mis mitte weerand wersta neist kangel ei olnud!

Nüüd oli häda oht meestel filmade eest. Maru oli jäed lõhkunud, ja nende ainuke lootus oli, kui võimalik näitas Godseni järele saada. Seal pool oli jäe paksem ja võis enam tuule wasta seista.

Wahel aeal tuli kohisew wesi ifa nende ligemale; nemad tundsimad juba jäed oma jalgade al kõikunud. Natukesse aea pärast hakkas jäe lõhkema. Jäe künkad läksid nende ees kuhja ja nemad pidid neist kuhjade si läbi tungima. Kui sealt läbi peasnud, pidid nemad koleda rüingaste üle ronima, mis nende ja ranna wahel seisid, kus mittukorda mehed wõõni wee sees rändasid. Pimedas ei olnud võimalik saart näha, kuhu nemad tahtsid minna. Ehk kül maru tuul ifka weel nende kannul puhus, siiski saiwad nemad aega mööda saare ranna ligemale. Aga weel ei olnud nende waew lõppenu; nemad pidid mere jäe pealt kõrgema kalda jäe peale ülesse minema, ja see ei olnud kogunist kerge töö, iseäranis pimedal ööl, kus wee pragusi ei nähtud. Dohter Kane palus üht Eskimolast, et ta endale ühe telgi toeridwa põigite üle õlada lastis siduda. Siis andis ta temale ühe kõie otja kätte ja sidus teise otja oma keha ümber finni. Teised käisid tema selja taga sam sammult edasi.

Kane käis eel jäe kindlust keppiga katsudes, Eskimolane Utaneih tema kannul. Kes nemad suuremat jäe tükki leidsid, sinna aeti koerad peale, ehk mehed wedasid saani ise edasi. Ehk kül mittu pisustest hädaohtu wasta tuli, siiski saiwad nemad wiimaks koerte ja saaniga kaldale.

Tumal oli siin rändajatele rada juhatanud. Kald, kuhu nemad ülesse saanud, ei olnud enam kui

400 sammu Unoatokast kaugel. Rõõmu kisaga tõttasid nüüd mehed edasi, ja tunni aea pärast istusiwad nemad soeas urtsikus, raswa lambi walgel, ja küpsitud merehobu liha maitstes wäga magus, pärast seda kui 60 wersta kardetawat teed jäe peal olid käinud.

Heljasteistkümnes peatükk.

Oktoabri kuu 7. päawal kuuldi laewa peal hüüdmist: „Üks karu, üks karu!“ Senni kui mehed püüsid laadidid, wõttis Kane oma kuuerauase püstoli kätte ja tõttas laewa laele. Üks kesssuurune emakaruu oli nelja kuu wanuse poeaga praegu koerte wasta wõitlemas. Koerad sajisid igal poolt ema kasukat, aga rööwelelajas oskas neid imelikult ärapeletada, kui üht teise järel turja pealt finni küüsis ja siis tüf maad eemale maha wiskas, et koerad aga wingusid.

Tudla, koerte peremees, ei jõudnud enam wasta panna, tema oli juba kakskorda enese tahtmata tuulest läbi lennates kufferpalli löönud. Kui Kane parajalt laewa peale jõudis, lendas üks teine suur koer, Senni, tuule õhus ja kukkus healitsemata jäe peale. Üks kolmas wana koer lamas wingudes lume peal, ja ei wõinud paigast minna.

Lugu näitas praegu, kui oleks karu mäsamisega walmis saanud, sest tema ladus lahke sammuga liha tündrite poole ja hakkas neid ümber keerates pikemalt läbi katsuma. Kartust ei nähtud tema külles mingisugust, waid tema tegi, kui oleks ta tema kodu olnud.

Tohter Kanr andis karupoeale ühe kuuli külle peale oma püstolist, Sedamaid wõttis ema poega oma tagumiste jalgade wahela, lükkas teda enese ees

edasi ja põgenes ise moona aida taha warjule. Enne kui ta sinna jõudis, läkkitas temale Dhljen ühe püssi kuuli kiirutustajaks kasukasje, mis karu suuremalt tähele ei pannud. Esimeste käppadega üksi kiskus ta lihätüandrid maha, mis aidal seinaks olid, ronis siis ülesse ja tahtis praegu ühe suure heeringi tündri hammaste wahel ära kanda. Nüüd astus Kane õige ligidale ja saatis temale kuus püstoli kuule ühe korraga kere peale. Karu langes kül maha, tõusis üürifese aea pärast jälle jalule ja läks poeaga seltsis minema. Etteks kaks järel saadetud püssi kuulid tegid naljale otja. Tuikudes läks ta weel poea eel mõne sammu, katsus korra kütide wasta hakkata, aga langes siis furnuks maha.

Kui kasukas emanda seljast nüliti, leiti üheksa kuuli tema keha sees. Resksuurune karu oli lahja, ega leitud mingisugust toitu tema kõhus. Nälg oli teda wist nii julgest teinud. Karu kaalus ülepea 650 naela. Nii lahjad karud andwad kõige magusamat toitu, raswasemadel on wägew traani magu, sellepärast nende liha aga hädakitsikul toidust wõetakse.

Poeg oli koerast natuke suurem ja kaalus 118 naela. Nõnda kui Mortoni karu, hüppas ka siin poeg furnut ema keha peale ja hakkas mõurama. Meestel oli tegemist enne kui karu wafika elusalt kinni saiwad. Teda pandi laewa peal raudahelatega kinni, kus ta iga ühele hambaid hirwitas, kes tema ligi juhtus.

Küttile on merehobu jahtimine weel kartlikum kui karu jaht. Morton oli üksford Eskimolaste seltsis niisugusel jahil olnud. Kolm saani walmistati selle tarwis ja mindi siis teele. Kui nemad awaliku wee ligemale saiwad, wõtsid mehed mütsikappid peast ja kuulasid, kas elaja healt kuskilt poolt tõuseks liikuma.

Maajuf oli natufese aea pärast tähte saanud, et üks merehobu siin ligimail pidi olema. Kui nemad tüt aega tafaiilufefte edafi olid läinud, fiis kuuldi ühe ifafe merehobu healitsemift. See elajas armaf- tab wäga pilli, mis ta ife enefele teeb, ja wõib mittu tundi järgnift oma looru kuulata. Tema heal on poolelt weifje hammumine, poolelt fuure koera haukumine.

Küttide felts läks nüüd pikamifte järe kungafte wahel edafi. Natufese aea pärast nägid nemad wiis merehobu, mis ühe järe tükki peal mängifid. Kaks fuuremad ifafed näifid peremehed olema.

Uga nüüd tuleb küttil kõige fuurem kunft, lige- male faada. Niikaua kui elajad jäetükki peal iftu- wad, on küt järe künka taga kõhuli maas. Pähwad nemad järe alla, fiis jookfewad küttilid mõne fammu ligemale. Seda tempu mittuford tehtes, fai Maajuf wiimaks wee haugu sõrma peale, kus fees merehobud olid. Seal feifab nüüd mees, tuura käes; kui mere- hobu peat weeft üleffe tõstab, fiis läheb mehe käeft tuuraraud tema rindade fifje.

Oh küt merehobu filmapilgul wee alla langeb, fiiski piftab küt jala pealt jookfu, aga kõie ots on tema käes, mis teife otsaga tuura külge fai finnita- tud. Toostes fiub mees kõie otfa ühe raudninaga waia külge, mis ta järe fifje lööb.

Nüüd alufτας wõitlemine. Weehaugu peal tõufeb haawatut elaja fiflemifefst wafu; nüüd feifab kõis pingul, fiis jälle lödwufel järe peal; küt ei ole omaft paigafst läinud. Seal kuulda järe al räginad ja lõhutud jäeft tõufewad kaks merehobu küttili ligidal wee peale. Ifane näitab arglif, aga emane wahib furja filmaga, kui tahaks ta waenlafst alla neelata. Pärast seda wauwad nemad jälle wee alla; ja fel

filmapiilgul wõttab küt waia wälja ja lööb teise kohta järe sisse kinni. — Praegu on wai kinnitatud ja elaja paar tuleb jälle wec pinnale, just seal kohal, kus küt enne oli seisnud. Kui nemad uuest alla wauwad, jookseb küt jälle ühte teise paika. Seda wiisi wältab wõitlemine rammu ja kiiruse wahel tük aega kunni pool uimane haawatud elajas weel teise haawa saab, ja siis pikamiste lõppeb. Merehobud on wäga kurja wastahakkajad, kui nemad kord wiha seks on saanud.

Uga merehobu ja karu ei olnud üksi need elajad, kes meestele wärsket liha andsid. Ka rottid wõeti toiduks. Wing ei olnud neid elukaid minewal aastal laewas mitte jõudnud kogunist lõppetada, ja need olid rohkest jugu teinud. Kõik, mis neile ette juhtus, näriti ära, kasukad, willased riided, kingad ja muud; kõik see toit maitstes rottidel magus. Dösel hakkas nüüd Hans neid jahtima, ja mis furnuks löi, neid keedeti suppiks, mis tohter Kane sõi, ehk küll teised seltsimehed seda rooga põlgasiwad.

Talwe alustusel nähti ka sagedast jäneseid laewa ligidal. Uga Eskimolaste koerad on ühtepuhku neid taga kihutama, ja mis kätte saawad, sööwad nad filmapiilgul ära; sellepärast ei jää inimestele mitte palju jänese liha toiduks.

Talwe elu oli palju igawam kui minewal aastal, sest meeste hull oli wähem ja neistki mõned haiged, et midagi ei wõinud teha. Deetsembri 7. päawal andis waht laewa pealt sõnumid, et Eskimolaste saanid nähtawal on. Neid oli wiis tükki, iga saani ees kuus koera; mehed enamist laewa rahwale kõik wõõrad. Wähe aea pärast jõudsid tulijad laewale. Nemad tulid kristhalastuse tööle seie, sest nemad töiwad Bonjalli ja Peterсени tagasi, kaks nende selkist,

kes 28. Augustil teistest olid lahkunud. Nemad teadsid palju sest hädast ja waewast rääkida, mis neil oli olnud, ja kõik oli tõeks läinud, mis tohter Kane lahkumise aeal ette kuulutanud. Aga koledam kui kõik sõnumid oli see kuulutus, et teised nende feltfimehed kolmsada wersta siit kaugel maha olid jäänud, ilma nõuta, murtut tahtmisega ja pea aegu ilma toidu moonata.

Kane esimene mure oli nüüd, wiletsatele abi saata. Selle tarbeks puhastati 100 naela liha, mis keedeti ja sisse pakkiti, ka kuiwatud liha leiba, leiwa raasukesti ja teet pandi kottidesse, ühte kofku kõik 350 naela. Aga keda pidi sinna saadetama? Mõlemil tagasitulijatel ei olnud kogunist wõimalik, seda pika teed teistkorda ära käia. Siin ei olnud paremat nõu, kui neile Eskimolastele, kes mehi seie toonud, moona koormat wiia anda. Nemad tõutasid kõik sinna wiia, aga kes tohtis nende tõutust uskuda, kus söögi wara neid igasilmapiilk eksitada wõis.

Zuba pidas Kane nõu, Hansu nende järel läkitada, kui 12. Deetsembril hommikul kel kolm hüüdmine kostis: „Tälle Eskimolasi nähtawal!“ Kane pani kiirest riided selja ja ronis laewa peale wälja, lugu waatama, kus üks inimeste trop tema filma paistis, kõik Eskimolaste riides. Nemad jäiwad üleskäämise laua ette seisma, ja kui tohter Kane küsida tahtis, astus üks wälja teiste hulgast ja wõttis tema käest kinni. See oli tohter Hajas, tema kutsu-misel tulid teised järgil. Neid wõeti kõik lahkest wasta.

Ilmaflaas näitas 50 kraadi külma. Tulijad olid lume ja jõe härmatisega kattetud ja nälja pärast pool minestanud. Neid ei tohtind mitte järsku soea tuppa wiia, waid pidi neid aega mööda soeaga tutwustama. Nemad olid üle wiisjada wersta teed

käinud, ja wiimsed sada wersta kõige kangema kül-
maga.

Nega mööda wiidi tulijad üks teise järgil laewa
laelt kambrisje. Kui nemad ahju ees Eskimolaste
riided seljast olid wõtnud, oh mis magus maitse
meestel seal kehwa toit, mis laewamehed neile andsid!
Enam kui kaks kuud aega, ei olnud nemad muud
oma suhu saanud, kui toorest külmetand hülge ja
merekobu liha. Wäga häa oli, et nemad Peterseni
tagasi tulikut ehk neid Eskimolasi ei hakkand ootama,
keda moonaga nende järel oli saadetud. Need moonas-
saanid oli tühjalt Staft läbi sõitnud, ja ial ei saa-
dud sest kuulda, kuhu see saadetud moona oli jäänud,
mis meestele wasta pidi wiidama.

Need Eskimolased, kes tagasi tulijaid oli saat-
nud, olid enamist kõik endised tuttawad. Neid oli
teejuhiks tingitud, kuus meest ja nelikümmend kaks
koera. Smetumade Amerikalaste wastu näitawad Eski-
molased wäga lahked. Nemad sõitsid lendawa kiiru-
sega; igas urtsikus, kus puhkamist peeti, wõeti wõõ-
raid sõbralikult wasta, ja naisterahwas oli igas kohas
wäsinud wõõraid kuiwatand ja soeaks öörunud.

Aga Eskimolastel oli laewa peal weel üht teist
asja toimetada. Seda kitsikusel oli mõni tagasi tuli-
jatest riideid warastanud, kus nemad öömaja pidasid.
Sellegärast tõusis awalikuks, et Eskimolased seda süüd
tahtsid kaebada, ehk ise kätte tasuda.

Pärast seda kui Kane nende kõhtu oli täitnud,
oli tal esimene mure, tüli leppitada. Tema kutsus
neid laewa laele kofku ja hakkas asja lugu läbi kuu-
lama. Nüüd pidid kaebajad ja süüalused oma asja
tunnistama. Mehed saiwad kohe aru, et kohtumõistja
igaühele õigus tahtis näidata. Kaebtus oli täielikult
ülesräägitud ja nõnda, et sest igauks kohe wõis mõista,

et nemad palwete läbi sedasama oleksid Eskimolaste käest wõinud saada, mis siin kawalusel ehk wägisi olid wõtnud. Kane lubas neile kõik kahju tasuda.

Siis wiidi neid laewa kambri. Siin istus Kane ühe punase wooditekki peal, ja raswa lambid andsid toale walgust, et kõik asjad seina küllest filma paistsid. Siis anti igähele wiis õmblus nõõla, üks wiil ja üks puutük. Peale seda saiwad mõlemad ülemad weel nugasi ja muud weikeid kingitusi, ja lõppetusel anti neile weel priskest süüa. Wiimaks seletas Kane neile, et tema mehed mitte ei warasta, waid et nemad kasukad, saapad ja saanid üksnes sellepärast olid wõtnud, et elu wõisid ülespidada, ja andis kõik wõetud asjad neile jälle tagasi. Kui siis mehed maganud ja hommikul teistkorda süüa olid saanud, läksid nemad täielikult leppitud teele, aga olid siiski paar nuga ja kahwliid kaasa wõtnud, mis nende jugu ial ei wõinud tegemata jätta.

Tagasi tulnud sõbrade läbi suuremaks läinud selts tegi asumise ruumile ja moonale nappust, mis wiimne muidugi külmal aeal mitte rohke ei olnud. Raswalambid andsid toale walgust ja soea. Ka wõis nende peal igapäew keeta. Aga lambid tegid wäga palju nõge asjade ja seinade külge, et kõik süsimustaks läks, ja ka inimeste terwisele kahju kippus tegema.

Rõige raskem oli, et Skorbuti tõbe põdejatele wärsket liha ei olnud anda. Januari 14. pääwal ei olnud enam lihawarandust, kui üks külmetand karu-pea. Üks rebena, mis Peterson 22. Januaril püüdnud, jagati üheksa jausse, kus kolm jagu iga haigele anti. Koeri ei tohitud weel mitte tappa, sest nende peal seisis Kane wiimne lootus, saaniga lõune poole Eskimolaste juure jõita, keda ta jahile tahtis mee-

litada. See oli üks jaea wiiekümne werstane tee, ja külm oli 45 kummi 60 graadi kange. Üksford oli seda teekäiki juba katsutud, aga tuisu pärast pidid nemad teelt tagasi tulema. Teistforda läks Kane Hanjuga jeltfisi 22. Januaril teele. Esiotsfalt läks tee wäga forda, nemad saiwad Nordse laheda ligidale, kui kaks koera äkitfelt maha langesid ja krambi töbe kätte löpesisid. Selle wasta ei olnud abi. Kuu läks alla ja wõpime oli meeste ümber. Nemad pidid enamist käekaudu teed otsima, ja saiwad wiimaks 14 tunni pärast ühte maha jäetud Eskimolaste urtsikusse Anootoki, mis neil juba enne mõne korra warju urfaks oli olnud. Taewas oli pilwes ja näitas tuisku.

Teekäijad ei olnud ootnud, siin Eskimolasi ees leida, jellepärast ei olnud tühja lootust neil kahetseda. Hans läks kohe tööle, tegi uksele warju ette. Tohter Kane wiis raswalambi ja moona urtsikusse, siis magades riideid ja kutsus ka koerad sinna. Waewalt olid nemad warjul, siis hakkas ka tuisf möllama.

Siin pidid teekäijad mittu igawad tundi jääma, kus nemad muud teadust wäljaspoolt ilmas ei saanud, kui seda, et lumi urtsiku kattukse peale wihises. Nemad magasiwad, keetsid ja jõiwad kohwi, ja magasid siis jälle ja keetsid kohwi ja jõiwad; ja kui arwati 12 tundi mööda läinud, siis wõeti lõunerooga, mis tarwis ühe rebase toored reied wõeti ja pealegi weel külmetand raswa kuiwatut leiwa peale määriti. Siis heideti jälle magama ja ei pandud tuisku wäljas pikemalt tähele, mis neid ümberringi lume sisse oli matnud.

Uga wahel aeal oli ilm pehmeks läinud, ehk külm kange tuisf edasi wõllas. Tohter Kane ärkas äkitfelt sest ülesse, et weepiisad laelt tema peale tilkusiwad. Magamise koht oli üsna märg, sest jäe oli ärasula-

nud. Hiljemine leiti, et tuul lõune poole oli keeranud. Niisugust äkist wahendust ei jõua kõige kängem mees kannatada. Kane ja Hans tundsid raskust südame peal, mis neid mõne pääwa waewas.

Hommikul leidis Kane tähtedest ja kuu kõrgusest, et nemad kaks pääwa urtsikus olid wangis olnud. Nüüd tahtsid nemad kohe kängemale minna; aga mere peal nähti mõnda moondamist. Lumi oli tuule poolt jõe rüugaste wasta nii kõrged anged tuisanud, et koerad saaniga läbi ei peasnud, ja ka mehed sisse wausid, kui saani tahtsid edasi wiia. Nemad olid wäsiwad, kui öö jälle kätte jõudis ja saiwad wiimaks suure waewaga sinna kiwiurtsikusse tagasi, kust nad hommiku wälja olid läinud.

Desel hakkas jälle külmetama. Udufulgedest tehtud sängi tek oli kui kiwi külmetanud. Eht kül kaks lampi põlesid, jiski oli neil külm. Tee moon oli lõppetusel, õues tuiskas ühtepuhku, ja neil oli weel enam 60 wersta teed, enne kui Eskimolastele saiwad.

Kane katsus kalda jäed mööda edasi minna, aga nelja tunni waew läks niisamuti nurja. See Hansi kes muidu kellestki waewast ei hoolinud, hakkas ku laps nutma. Ka tohter Kanel läks meel nukraks, kui haigede peale laewal mõtles, iseenese ja koerte wäsimust nägi, et mitte sammu ei wõinud paigast minna.

Nemad ei olnud weel saani lumest wälja saanud, kui kuu tõusis. Üks tutaw kängas tõusis sedamaid nähtawale. Tohter Kane ronis künka otsa ja watas ümberingi randa. Hatherthoni maa nina tõusis kängemal nähtawale. Põhja pool seisid wesi, aga teisel pool künkaid seisid lõunepool jõe jõe lage silmade ees.

Kane kutsumisel tõttas Hans sinna ja nägi seda sama. Poleks koerad hoopis tülpind olnud, ja pihemalt kuivalget loota, siis oleks võind teekäiki hõlpsalt lõppetada. Kergitatud südametega läksid siis mehed urtsiksuisse tagasi ja matsid ukse haugud lumega finni. Et neil raswa ei olnud, sellepärast polnud võimalik tuld üles võtta; aga nemad teadsid, et siit laewale tagasi saiwad, kui koerad natuke olid wäsimust puhanud, ja et edespidi võimalik oli Eskimolastele saada.

See sõnum andis ka laewale mahajäänud meestele troosti, ehk küll tohter Kane tühja käega oli tagasi tulnud; ja Peetersen ja Hans hakkasid kohe teise teekäigi wasta malmistada. Uga mitme päewane lumesadu wiiwitas nende minekut 3. Weebruari. Tuba 5. Weebruari õhtul tulid mehed ilma asjastallitust tagasi. Pif lumesadu ja tuisik oli tee üsna finni matnud, Petersen pealegi weel teel haigeks jäänud.

Nüüd läks lugu neil kibedaks, suurem osa mehi oli Skorbuti tõbe käes maas, ja Kane, Hans ja Norjal weel need ainukesed, kes weel jalul käisid. Elajaid ei nähtud kuskil pool. Önnelt oli Hans ühel päawal kaks wäikest kodujänest (kaninhen) lasnud, mis haiged toorelt sõiwad ja mis neid wäga karastas. Wiie päawa pärast tõi Hans jälle kolm pisukest jänest, aga mis enam wäärt oli, ta oli teel põhjapõdra jälgi näinud.

Webruaril 22, päawal tulid päike ja õn ühes koos meestele tagasi. Hans oli põdra maha põrutanud. Ehk küll haawatud elajas jälle ülesse rapputand. ja ära oli läinud, siiski olid tema elupäawad otsas. Teisel hommikul wara läks küt jälgi aeama ja tuli lõunal rõõmsa sõnumiga tagasi, et põdra oli leidnud,

fes kolm wersta laewast kangel maha oli jäänud. Nõõmu kisa täitis nüüd laewa ja ka mõni haige hõiskas madala healega Hurrah!

Uga siin puudus mehe rammu, mis pödra laewale pidid wedama. Suure waewaga wedasid wiimaks koerad pödra laewa juure, aga weel raskem oli nälgand haigestel töö, tappetud elajat laewa peale winnata. Siiski läks pikamiste töö neil korda, praegu taheti saaks luugist tuppä langetada, kui üks uus kogemata finnitus ette tuli. Ei olnud kogunist võimalik suurt elajat kitsast luugist sisse wiia, ja niisama wähe võimalik külma käes nahka seljast nulgida, ilma et sõrmed oleksid ära külmetanud. Uga õnnelt tuli meestel parem nõuu meele nemad lõhkuwad pödra katti ja wiisid siis liha tükkalti laewa kambri. Natukesel aea pärast sõiwad mehed tooresti pödra liha, mis kõigile maitjes. Nüüd oli nälg lõppenud, sest pödra andis 8 leifikas liha. Uga teisel pääwal oli meestel lootus lõppenud, liha oli pendima läinud, et inimesed seda enam ei wõinud süüa. Nii kiire mädanemine külma käes on imelik kül, siiski on seda Grönlandi rannas juba sagedast nähtud, et kui üks tappetud rohusööja elajas mitte kohe pärast suremist siifikondadest ei saa puhastatud, liha mädanema läheb.

Nõnda jõudis Weebruari kuu wiimne pääw kätte, ilma et laewameeste lugu milgi kombel paremaks oli läinud. Kuuleme, mis tohter Kane sest kirjutab.

„Webruar on mööda: Sumal olgo tänatud, et need 28 pääwa on läinud. Kui need kolmkümmend üks tulewa Märtsi kuu pääwad meid kängemast ei hakka piinama, siis wõime õnneliku lõppetust loota. Kümnel Aprilil peame juba hülgeid saama; ja

fui need tagasi tulewad ja meie weel elus oleme, siis wõiksime hädaft peasta.

„Aga kui tulewa aea peale rahulikult mötlen, siis ei tohi ma mitte warjata, et weel rasked tunnid meie ees seisawad. Skorbuti tõbi läheb pääw pääwalt raskemaks. Mina teen kõik, mis mul ial wõimalik tõbele wastujeks, aga waewalt on minu arstimisel üks natuke paremaks saanud, siis heidab teine jälle sängi. Kõigest meestest on aga neli järel jäänud, kes weel natuke tööd wõiwad teha. Hans on neist kõige wirgem ja clawam; Petersen enamist ifa pahal tujul. Meil kahel, mull ja Bonsallil on hommikust õhtuni haigede rawitsemissel ja majatalitamistega tegemist. Meie tambime wiis suurt kotti täit jäed peeneks, leikame kuus sülda 8 kolli pakstust ankrud kõik jala pikuseks tükkiks, jagame liha, kui seda juhtub, raiume siirupit tündrist wälja, kangu-tame kangi ja kerwestega see liha astjateft, niisamuti kuiwatand õune, kanname pühkmeid ja jolket köögist ja toast wälja, ühe sõnaga, meie oleme kofkad, kofka poisid, wahimehed ja haigete rawitsejad. Seal juures olen ma wiis ööd järestiku wahil olnud, ja mõne korra pääwal riides natuke maganud.

„Sel kombel lahkeb meist küünla kuu ja meie ees seisab weel nelikümmend üks pääwa, mis niisama saawad olema, kui need mööda läinud kakskümmend-kahesja olid. Ja mis hirmsal kombel on need kakskümmend kahesja pääwa meie jõudu kurnanud! Aga weel on abisi, mis meid wõiwad hädaft peasta! weel üks terve pöder, pikemalt jahi õune weike elajatega, merehobu liha Eskimolaste käest, ehk — mis peale ma kõige enam ootan ja loodan, üks karu. Tuba oleme nende jälgi näinud ja minewal paastu-

Kuul oli neid sagedast meie ümber leida. Kui aga Hans ja mina wasta jõuame pidada, siis saame läbi!

"Si wõi inimese film suuremat imet näha, kui meie mere lähedat kuu paistel. Siin on enamist kolemat ja looduse wasta, kui maapealist. Kuu on pea aegu täis ja üllestõuswa päikese ämara walgus, mis kuu walgega ühtejookseb, wiskab kõige kohtade peale tuhahalli paistust. See hal ilm kattab imelikult moondatud künkad finni, mis lähedat ümber piirawad; warjud on mõnes kohas tumedamad, teistes heledamad; ja künkad jooksewad nii kaugelt, kui waataja film ulatab; küngaste wahel otsata suured jäe lagedad. Kõrgel üle kõigub hiilgab kena kuu walge! mis iga kõrgema kalju künka otsas walgub. See koht on kui surnud, tühi, kole ja täis saladusi. Mul oli jeda nähes, kui oleksin üht loodud ilma näinud, mis Looja käsi ei olnud jõudnud täielikult walmis teha!"

Pühapääwal 4. Märtsil oli wiinne wärske liha ära jagatud. Haiged läksid äkitsest rängemaks, wanaad haawad hakkasiwad mädanema. Ümberkaudu ei olnud metselajaid kuskil leida. Hans tuli igapääw tühja kättega jahilt koeu. Tema oli kaksford pödra näinud, aga ei saanud ligi. Nüüd tõusis igapääw awalikumaks, et meie elupääwad loetud olid, kui kogemata wärsket liha kuskilt ei saadud.

Nüüd ei olnud Kanel muud nõu, kui ainukest terwet seltsimeest Hausu Etasse läkkitada, kus ia Eskimolasi pidi ülesse otsima. Hans wöttis kõige kergema saani ja kaks koera, mis neil weel elus olid, kaasa. Põik talwe õõ oli lõppenud, tee natuke paremaks läinud, külm andis tagasi, sellepärast näitas tallitus wõimalik. Haus pidi esimese õõ Anwatokas puhkama; kui midagi kogemata wiletsest ei tulnud,

wõis ta kolmandamal hommikul tahetud kohta saada. Neljandalal õhtul wõis ta tagasi tulla.

Ta tema tuli tõeste 10. küünla kuu pääwa õhtul tagasi. Ta oli juba teisel õhtul Etasse jõudnud ja lahke teretusega seal wasta wõetud. Aga ka siin oli kewadine kitsik rahwal käes. Wanad ja lapsed olid lahjad kui inimeste kujud; silmad seisid kõigil sügawal kulmu haugus. Ka neil oli suur nälja häda, ei leitud suuremat toidu wara, kui üks mere hobu nahk, jeda elajat olid nad hilja aega tapnud. Siin tõusid jälle hooletuse jäljed selgest nähtawale. Nemed olid wiimjed raswa raasukesed ärajõõnud ja pidid nüüd pimedas kütmata urtsikus istuma. Ka koerad, nende kõige kallim warandus, olid otja lõppenud. Kolmestkümnest aga neli järel jäänud ja neid olid inimesed ije ärajõõnud.

Hans oli wäga osawalt kõik toimetanud, mis Kane temale käsuks annud. Tema pakkus ennast neile abimeheks, merehobu jahile minna. Eskimolased naeratasid, aga põlgasid siiski nõu ära; aga kui nemad Hansu püssi nägid, siis läks natuke teisiti. Talwine merehobu püüdmine on palju raskem kui suwine, ja lähwad sagedasti tuurad nurja, sellepärast ei tahtnud mehed hää meelega minna. Püssi abi peale lootes, wõeti wiimaks ommeti jahtimist ette ja tappeti üks keskmise suurune merehobu. Rõõmu kisaga wiidi jahisaak koeu ja Eskimolased sõiwad nii tugewast, kui ei oleks neil edespidi nälga kogunist enam karta olnud. Ka Hans sai oma osa saagist, mis ta laewale wiis; aga Majuk läks teda saatma ja lubas tale edespidi jahil jeltfimeheks olla.

Oh nemad küll esimest jahikäiki Anootokini weni-
nitasid, siiski pidid nad saagita tagasi tulema. Nemed olid karu jälgi leidnud, aga elajaid endaid ei

tulnud neil filma, sellepärast peeti nõuks, kaugemale lõune poole minna. Hans pidi sellepärast teistkorda Etasse minema ja sealt moona tooma. Senni kui Hans teele ennast valmistas juhtus üks kogemata lugu, mis tohter Kane ei tohtind nuhtlemata jätta. Laewa meeste hulgas oli üks paha inimest, aga mõlemad kavalad ja väga tugewad. Need olid laewa-pealikule juba palju tüli teinud, enne kui laew Gröönlandi randa jõudis, ja pidi sellepärast alati nende üle walwama; niipalju tõusis selgeks, et neil midagi sala nõu oli, wõib olla, et tahtsid Eskimolaste juure põgeneda. Pääw enne seda kui Hans teele läks, tegid mehed mõlemad, kui oleksid raskest haiged ja ei jõudnud ennast paigast liigutada; aga Kane oli nende salajuttust märkanud, et nemad puhata tahtsid, enne kui teekäiki ette wõtsid. Wõib olla, et neil kuri nõu oli peetud, tee peal Hansu käest saani koertega wõtta ja sedawiisi kiiremalt edasi minna. Tohter Kane ei rääkinud kellegile sõna sest, mis ta oli tähele pannud, waid luuris salamahiti uskmata mehi iga sammu peal.

Paastu kuu 19. pääwal enne lõunat läks Hans teele ja tohter Kane nägi, kuida mehed ühte puhku püüdsid teine teisega üksi kokku saada, aga Kane oskas iga neile seesugust tallitust anda, kus nemad kokku ei wõinud saada. Zuba hakkas ta uskuma et mehed peetud nõu olid nurja jätnud, kui üks madrus temale teisel hommikul tunnistas, et Bil sel pääwal pakku tahab minna. Teine seltsimees pidi wigase jala pärast maha jääma.

Nüüd ei tohtind Kane enam aega wiita. William aratati kel kuus hommikul magamast ja anti temale käsku teistele hommikul toitu keeta. Kane ei lasknud teda oma filmast. Esiotsalt näis William kui rahuta olema ja sosis paar korda salamahiti Johni

förwa; pärast jäi ta rahulisemaks, keetis rooga ja tõi lauale. Kane märkas nüüd, et William väljas Johniga tahtis kokku saada, kui ta toast välja peasis, ja siis kas üksi ehk teisega seltsis palku tahtis põgeneda. Kane pani kasukad selga, wöttis sõariistad kätte, ütles Mortonile ja Bonsallile, mis ta tahtis teha, puges siis urgas teed mööda laewast välja ja peitis ennast laewa ligidale. Tema ei olnud weel poolt tundi ootanud, kui John longates ja umiseses laewast välja puges. Kui ta jälle jalgade peal seisis, waatas ta natuke aega ümber ja läks siis la- gund treppi mööda ülesse, ja lonkamist ei olnud enam midagi näha. Tema ei olnud weel weerand tundi ootanud, seal läks üks lahti ja William astus, teele walmistatud, välja. Kui ta edasi tahtis minna, astus Kane tema wasta ja kästis, püstol käes, teda laewa kambri tagasi minna; sinna wiis Morton ka Sahni; mõlemad pandi suud suud wasta, kus nemad siis süüd tunnistasid. Mehi oli laewa peal väga wähe, et neid oleks wõinud kindlamalt wahi alla panna; Kane wöttis ka käerauad nende küllest, kui mõlemad meeleparandust olid tõutanud, ja kästis Williami tööle minna. Aga juba tunni aea pärast oli ta jooksu läinud, jenni kui Kane jahi peal oli käinud; John jäi wahi alla.

Tuba oli tohter Kane Hansu pärast mures, kes väga kaua ära jäänud, kui 2. Süri kuu pääwal Bonsall temale sõna tõi, et üks mees laewa ümber nähtud luusima. Arwates, et tulija Hans wõis olla, läksid mõlemad temale wasta. Eigemale minnes tundsid nad kohe saani ja koerad, mis Hans kaasa oli wõtnud; aga mees pistis punuma. Kane kibutas tema kannul, kunni ta jooksjiku kätte jai, kes muu ei olnud kui üks neist endistest põgenejatest, Godwrei.

Tema oli, kuda ta rääkis, Northumberlandi saarele jõudnud; Hans oli Etas haige maas. Tema ise tahtis tagasi minna ja Eskimolaste seltsi elama jääda; ja seda ettevõtmist ei luband ta waleks jätta.

Püstoli otsa tema wasta pidades, sundis tohter Kane teda sinna minema, kust trep laewa peale käis; kaugemale ei tahtnud mees minna, sellepärast jäeti teda Bonsalli wahi alla, kunni Kane laewale astus, käsiraudu tooma; sest tema ja Bonsall ei wõinud muidu wangist wägise jagu saada. Tema oli praegu laewa peale saanud, kui Godweri jooksu pistis. Bonsalli püstol ei läinud lahti. Kane kargas kohe püsti wõtma, aga püss läks winnale tõmmates ise lahti, ja ka teine laeng läks tuulde. Jooksi oli peasnud. Tema käik laewa ligidal näitas wõõras ja kartlik. Hans oli kauem kui kaks nädalad ära, kus ta muidu iga nädalaga seda teed oli käinud. Hansu saan ja koerad olid selle mehe käes, kellest karta wõis, ut ta Hansu wõinud riisuda. Kas temal ehk tagasi tulles nõu oli, teist seltsimeest, Johni kaasa wõtta, jäi teadmata.

Senneks oli saan lihaga koormatud, mis nüüd laewameestele toiduks sai. Wärske roog aitas haigeid jälle toibuma.

Kui Hans ka 6. Aprillil weel tagasi ei tulnud, wõttis Kane nõuks, teda otsima minna; ja 10. Aprillil läks ta saani ja wiie koeraga teele. Tema sõitis üheteistkümnega tunniga ligi seitskümme wersta, kui ta kaugemal jõe peal ühte musta tompu nägi, mis hiljemine mehe kujukine näitas. Saan aeti kiiremalt edasi, ja ei kuigi kaua peale seda andsid sammud tunnistust, et see Hans oli. Nõõmuga tere-tasid nüüd mehed kät andes, ja rääkisiwad oma juh-

tumisi. Kane wõttis teda jaani ja nemad läksid Unoatoki puhkama.

Hans oli Majuki seltsis kahe pääwaga Etasse jõudnud ja seal jahti alustanud. Wiie pääwaga oli ta kaks priisket merehobu tapnud, senni kui Eskimolased kolmekeste kolm tükki oli kätte saanud. Raske töö ja waew olid teda haigeks teinud, ja üks Eskimo tütar laps teda haiguse ael rawitsenud.

Hans oli ühe osa jahi saagist Littleton saarele maha pannud, pärast seda kui William oli lubanud jaani koorma laewale wiia. Seal juures püüdis ta Hansu meelitada, et Hans temaga seltsis lõune poole pidi tulema ja laewa mehed ilma janita seie jätma. Kui Hans selle wastu pani, oli William Godwrei katsunud Hansu püssi warastada, mis tal forda ei läinud. Piha koormat laewale wiies lootis ta wist esimest seltsimeest kaasa saada. Nüüd oli ta teistkorda ärajooksnud, aga hilgemine oli tohter Kane jooksi Etas kinni saanud ja teda wägise tagasi wiinud.

Wiiesteistkümmes peatükk.

Ehk kül kõik seie aegsed käigid tühja olid läinud, siiski tahtis tohter Kane weel ükskord õnne katsuda ja põhja poole püüda tungida. Et ta laewaga enam wallalise wee sisse ei wõinud saada, seda teadis tema, selgest, sest talwel oli häda tungil nii palju puu wara laewa küllest põletamise tarwis raisatud, et laew jedawiisi sõiduriistaks ei kõlbanud. Enne kui paadid sõidu tarbeliseks wõisid saada, läks wähemalt terve kuu aega. Wahe ael tahtis Kane Hansu läbi Eskimolaste käest koeri lasta palgata, ja kui Hans neid ei saanud, läks ta hiljemine ise teele.

Sedawiisi jõudis ta Etasse, kus rahwas lahkel
teda wasta wõtsid. Need Eskimolased elasid kahes
urtsikus, mis kui sügawad koopad lume al seisid ja
kuhu üks urgas tee wiis. Kane pidi kõhuli pugema,
enne kui madalast urkast läbi peasis. Toas tere-
tati teda teistkorda rõõmu kisaga. Tema kirjutas
sest nõnda.

„Enne mind olid kuus wõõrast sinna tulnud,
keda tuisune ilm jahilt oli sundinud siin warju otsida,
nende kodu oli weel kaunis kaugel siit; siiski anti
mulle kõige parem ase urtsikus isteks. Enam saea
wersta pikune tee oli mind wäsitand, sellepärast ei
pannud ma puhkamise aset leides seda haisu tähele,
mis ninasse tõusis. Tuba oli 15 jalga pik ja 6
jalga lai. Siin ei nähtud muud kui käsi ja jalgu,
mis kui sippelga pesas liikusiwad: mehed, naised ja
lapsed olid segamiste maas, ega olnud neil muud
keha kattet kui tahma ja rooja, mis siin särki ja
kue asemel olid.

„Ühe natuke kõrgema lawa suguse pingi peal,
oli 13 inimest. Iga naise ees põles üks raswa
lamp. Ühe mere hobu esimene weerand oli alles kül-
metand pörandal, seda leigati tükkiks, ja pandi iga
lambi peale 15 naela liha küpsema. Natukese aea
pärast oli küpsatud liha meestel kõhtu pandud. Mind
paluti ka südamekult süüa; aga ma olin walmis-
tamisest juba nii palju näinud, et enam süügi isu
mul ei wõinud olla. Ma süin mõned tükkid külme-
tand maksast, wõtsin riided seljast ja heitsin puhka-
ma; ühe naise jalad olid mul keha al, tema pisuke
laps minu kaenlas ja Majuki soe kõht oli mul pea
al padjaks. Urtsik oli kui palawam saun.

„Teisel hommikul, kui päike juba lõunel seisis,
ärkasin ma unest, ja perenaine oli juba hommiku

rooga valmistanud. Üks tüf keedetud pekki ja kauris lamakas liha oli kõvera fondi otsa pistetud. Söögi valmistamist ei olnud ma näinud; ja mina ei hakanud niijuguasi saladusi ial otsima. Minu söögi isu oli elaw, ja ma tahtsin praegu seda lahke näuga pakkutut toitu wõtta, kui üks kogemata juhtumine sinna wahele puutus. Üks wanamoor, kes siin kofka ammetit pidas, oli praegu niisuguse kont kahwliga, kui minu lihatükil, paea ääres, aga äkitselt läks kahwel seeliku alla, hiljemine kofhe paeasse liha wälja wõtma. See segas mul söögi isu; aga pärast sain kuulda, et niisugused kontid ikka kofhe toimetuse tarwis peetakse, kord kofha kraatsimiseks, teinekord jälle liha wälja wõtmiseks.

Kane jäi mõned pääwad Etasse ja õppis seal mõnda Eskimolaste kombedest tundma. Iseäralik kofme on neil leina kurbtusel. Nemad nuttawad kui nootide järel; kui üks nutma hakkab, siis oodetakse, et teised kofhe järgil huluwad, ja seal on siis ülema wõõra kofhus, esimese nutja filmi pisaratest pühkida. Sagedast tulewad nemad selle tarwis kofku, et seltsis nuttawad; aga mõnikord juhtub ka, et üks äkitselt nutma hakkab ja teised wiisi pärast niisama teewad, ilma et ükski neist teaks, mis walu pärast siin nuttetakse.

Alga ei mitte üksnes furnuid leinatakse siin nii haledal wiisil. Iga teine wiletsus wõib seda leina sünnitada, kui üks õnnetu jahikäik, tuurakõie katkemine, ehk ühe kofera suremine. Perenaine istus ühel päewal keedukatlal, wiskas filma Kane peale ja hakkas siis nutma. Kane ei teadnud küll mitte, mis eidele südame walu oli sünnitanud, siiski tõmbas ta ninarättiku taskust ja ruttas filmi pühkima, ja lastis ise paari pisara lisaks kofwa. Pisukeste aea pärast

oli kurbtuse tuju mööda ja perenaine tõttas katlale tagasi.

Nut ei ole mitte neil ainufene leinamise pruuk, waid järel jäänud osale paneb Ungefok, se on nende prohwet, weel teesed trahwid peale, kui et mees ei tohi nii ja nii kaua jahile minna, mõnda maiuse rooga süüa ja mõnda muud.

Neid põhja piiril elawaid Eskimolasi ei wõi mitte enam kaua rahwa sugude hulka lugeda, sest nemad lõppewad aast aastalt enam hooletuse läbi otja. Suwel käiwad nemad söögi waraga wäga rohkel käel ümber ja talwel tuleb tibe nalg neil kätte. Peale seda lähwad elajad seal vähemaks, kui enne olnud, mispärast puudus ifa suuremaks tõuseb. Rõuge töbi suretab neid iga aasta katku komael. Mis kii-
rest surm neid lõppetab, sest näitawad need tühjad urtsikud, kus enne Eskimolased olid elanud; niisama leitakse moonakambriid, kuhu liha olid maha pannud, aga maha panijad ise olid surnud ja moon jäi teiste õnneks, kes kogemata leidfid.

Pealikuks ehk wanemaks walitewad Eskimolased igakord meest, kes tugewuse ja julguse poolt teistest ülem näitab. Weel teadwad nemad mõnda sellest rääkida, kuidas wanal aeal kangust meestel oli kat-
jutud. Seal pidid nemad wõtlemas, kargamas, sõr-
medega ehk kookus käega koormat tõmbama, wägikai-
gast wedama, löökisi andma ja wasta wõtma, am-
buga lastma, raskeid kiwa kandma, ehk kiwa kaugele
wiskama, kudas meie wanad juttud neid tükkisi Ka-
lewi poeast kuulutawad. Kane nägi weel mõnda märkisi, mis endised kanged mehed teistele mälestuseks
maha jätnud.

Pealikul oli wanal aeal luba niipalju naisi en-

dale wõtta, kui ta neid jõudis toita. Peale seda sai tema jahisaagist ikka suuremat osa kui teised.

Uga nõnda kui muul maadel, oli ka Eskimolastel sagedast seda juhtunud, et alamad ülemate wasta hakkasiwad mässama. Igal rahwa perekonnal oli enamist üks seatud jahikoht, kui teised selle piiri üle tulid, siis sigines mässamist. Kes sõbralikult neile tuleb, see peab pärast teretamist kohe sööma hakkama; kes seda ei tee, on nende waenlane.

Tohter Kane oli laewalt sõnumeid saanud, et Mat Garj oli raskest haigeks jäänud, sellepärast pidi ta tagasi tõttama. Hans tõi 24. Aprillil ühe koorma merehobu liha ja kolm Eskimolast saanidega ja koertega seltsis laewale. Nende kolme pealik, Kalutunah nimi, üks priske mees ja teistest oma sugu rahwast igapidi ülem, teretas Kanet wiisakast, aga siiski kui üks mees, kes õiguse poolest temaga ühe sarnane on, sellepärast istus ta pärast teretamist kohe ülemale kohta maha.

Kui wõõrad olid sõõnud ja maganud, andis Kane neile mõned kingitused, enne kui pikemalt oma nõu neile rääkis, kuda tal tahtmine põhja poole kaugemale oli minna. Eskimolased olid sellega rahul ja lubasiwad kaasa tulla. Teisel hommikul mindi teele. Tohter Kane, Hans ja kolm Eskimolast kukeistkümne koeraga; Hansul püs, teistel pikad noad ja odad. Söögi moona ja magades kottid pandi saani ja köideti pealt koorm härja nahaga kinni, et midagi ümber minnes seest ei wõinud kaduda. Külmetand liha tükkid olid saanil põhjaks, kui neid tarwis läks, lükkati saan külleli ja leigati siis liha.

Esiootsalt läks teekäik ruttust edasi, ja enne kui esimist puhkamist tehti, oli 45 werstane tee lõppetatud. Pärast tunnistas Kane kaugemal taewa külles

märkisi, et wesi Kennedi mere lähedal wallali wõis olla. Koerad leidsid ühe suure karu, kes parajalt hülge lihaga kõhtu oli täitmas. Tuhat nelja pistsid koerad jooksu, Eskimolased pidasid saanust kinni ja jooksid nendega wõidu, ifa kiskendates: karu, karu! Sedawiisi kihutates olid nad karu kannule saanud, kus püis ja odad temale otša tegid. Siis jäiwad mehed wäsimust puhkama ja täitsid kõhtu wärske karu lihaga. Koerad aeasid kehad kui worstid lihaga täis, niisamati tegid Eskimolased; mis järele jäi, seda matteti lume sisse. Natuke maad leiti teise karu jälgi, aga koerad ja mehed ei jaksand täie kõhuga neid pikemalt taga aeada, sellepärast pidid puhkama jääma, suure jäemäe ligidale.

Teisel hommikul soowis Kane sihil põhja poole edasi minna, ja sõbru kaasa meelitada. Aga karusi oli Grönlandi ranna ligidal kõige rohkemast leida. Sellepärast tahtsid Eskimolased seal jahti pidada ja ei wõtnud Kane palumist kuulda. Meie peame oma pererahwale toitu muretsema, ütlesid mehed, ja selle wastu ei tohtind midagi torkuda. Kõik see päew läks karu jahiga mööda, kus Eskimolased niisama wäsimata olid kui nende koerad.

Kanel oli sedawiisi ettewõtetut teekäik pool tuulde läinud, aga temal oli uüüd mahti, neid põhjatumaid kõrgeid jäe mägesi tundma õppida. Nende tee käis mägede wähest, mis kui kõige kõrgemad linna müürid oma harjasi pilwete poole läkitasid. Wiimaks wõeti puhkamise paika; aga senni kui teised sõiwad ja magasid ronis Kane ühe neist kõrgemate mägede otša. Smelik oli siit seda laia jäe-ilma ülewaadata, kellel kuskil pool otša ei nähtud. Aga need jäelasud ei seisnud ial paigal, waid liikusid otsekui jala wäe läbi ühte puhku merelaenetest, mis neil jala al seisid.

Ühte suurt jäega üle kattetud kaljurüngaft nimetas tohter Kane Aleksander von Humboldti maa ninaks.

Teisel päewal oli Kane wõimalik, Eskimolasi palumiste läbi edasi minikule meelitada. Nemad said ühte kohta kaldale, kus lõunehommikut wasta üks warjuline org leiti, ja seal oli siis maha jäätud Eskimolaste urtsikuid, kiwi hunnikuid ja kalmusi leida. Need wõisid kül juba ammugi inimestest tühjad olla, aga siiski teadsid Eskimolased selgest, et nende isadeisad enne siin olid asunud.

Urtsikud seisid kõrgel kaldal, ja nähti nende ligidal maas hülge ja merehobu kontisi, ka walaskala luid. Wanal aeal, räägivad inimesed, ütlesid Eskimolased, et mere laened seie urtsikuteni olid ulatanud, sellepärast kutsutakse kohta pragu elu asemeks. Kesknädala pärast lõunat said teekäijad laewale tagasi.

Teisel päewal lahkusiwad Eskimolased laewalt, kus neile puid ja mõnda muud kingitusi anti, mis eest nemad lubasiwad Meteki nelja koeraga seie meelitada ja andsid igauks ise ühe koera Amerikalastele laenuks.

Mai kuu oli alganud. Metek ei tulnud oma koertega mitte laewale, meestele appi. Teg jõudis ikka ligemale, kus mehed laewast pidid lahkuma ja jäe rüngaste wahese lootsikuga minema. Aga tohter Kane ei tahtnud siit enne lahkuda, kui weel korra saaks katsuma, kas teise poole ranna kaldale siit wõiks saada. Senni kui teised lootsikuid walmistasid, läks ta Mortoniga jeltsis teele. Ehk nemad kül raskel teel palju waewa olid kannatanud, siiski pidid nad ilma asja toimetusetä laewale tagasi minema.

Kuusteistkümmnes peatükk.

Teeleminiiku ettevalmistamisi oli juba talwel aegsaste hakkatud toimetama, ja nüüd, kus meeste terwis tugewa ja wärske toidu läbi paremaks saanud, tehti igapäew hommikust õhtuni tööd, et kõik korrale saaks.

Neil oli weel kolm lootfikud, kaks 4 sülla pikused ja üks weike 13 jala pikune. Neid parandati nüüd wigadest, seati sõidu korrale ja tehti purjeriidest kattused peale, et warju wõiks saada; siis pandi lootfikud saanide peale, mis mehed ise pidid wedama. Üks neljas koertega rakkendatut saan jäi haigete troosiks, sest Goodwellow, Wilson, Whipple ja Stephenson ei jõudnud weel omal jalgel kõndida. Mahajäätud Eskimolaste urtsik Anotoakas, mis wersta wiiskümmend laewalt kaugel wõis olla, valmistati moona aidaks ette, kus teewaewa taheti puhata ja haigeid toibutada.

Kuiwatatud laewaleib tambiti peeneks ja pandi siis kottide sisse. Searasw ja muu elajate rasw sulatati kokku, walati siis kottidesse ja lasti seal külmetada. Sedasama tehti paksuks keedetud oapudrugaga, mis ka kottides tompu külmetas. See oli kõik moon, mis nemad teele wõisid kaasa wõtta. Edespidi loodeti jahi saaki leida, misga teemoona wõisid liisada. Kõige suurem puudus oli neil keeduriistadest, sest kodunt kaasa wõetud katlad ja pannid ei tahtnud pikemalt enam teenida. Wanast kardkarpidest, kus enne liha sees oli olnud, tehti nüüd söögi riistu, kui talrefuid ja waagnaid. Üks kardne karp tehti keedu lambis, kus raswa ja samblaid sees põletati.

Igamehele oli oma osa riided antud; peale seda

weel härja nahast kottid ja udusulgedega topitud teksid magadis riieteks.

Mai-kuu 17. pääw oli minikuks nimetatud, ja sel pääwal wiidi ka lootfikud jäe peale; nii kaugele kui jäe kindel näitas, pidi lootfikud mööda jäed edasi weetud saama; wiimne lahkumine laewalt sai pühitsetud. Mehed astusiwad kõik tühendatud laewa kambri kofku; Kane luges neile üht palwet ja selle peale ühe peatüki piiblist. Siis luges ta seda kirja ette, kus nemad ühelnõul hääks kiitnud, laewa maha jätta ja lootfikutega teele minna; lõppetusel tuletas ta neile meele, et rasked waewad weel teel neid saawad kurnama, aga kui mehed julged, wäsimata ja sõnakuulid on, siis lootis ta Sumala abiga teed lõppetada. Pealikud ja alamad tõutasid igaüks sõnakuulid olla. Lahkudes pandi weel üks kiri laewa peale maha, kuhu kõik pikemalt oli ülespandud, mis häda pärast nemad laewa seie pidand jätma ja ise ära minema.

Kõik mehed astusiwad nüüd laewa laele kofku, siis tõmmati weel kord lip masti otsa ülesse ja lasti jälle alla; teekäijad kõndisiwad paar korda laewa ümber ja waatasiwad weel ükskord kõik wigadusi, mis jäe sõiduriistale oli teinud. Siis hakkati minema, mehed kõik waitised, ei olnud kellelgi rõõmu kisa suus.

Teekäigi algamine tegi tohter Kanele mõnda muret, sest mehed olid nõdrad ja suuremal hulgal jalad wee tõbest paistetanud ja rinnad kinni. Simesel nädalal ei jõudnud nemad kaugeemale kui 23 wersta. Ehk kül aega mööda tee natuke kiiremast edasi läks, siiski ei jõudnud nemad ial pääwas enam kui wiis wersta kända. Tohter Kane oli enesele peale wõtnud, haigeid koerte saaniga Unoatoka wiia, kuhu — kuida nimetasime — moona ette oli wiidud. Juuni kuu

keskel olid wiimsed asjad laewa pealt äratoodud. —
 Wahe wahel nrindi ka Etasse wärsket liha tooma.
 Need edasi ja tagasi käigid haige korteri ja laewa
 wahel olid ühtekokku wiisteistkümmne sada wersta tee-
 pikust sünnitanud.

Üksford tuli tohter Kane õhta hilja Etasse. Kella
 aru järele oli juba süda õö käes, aga seal on sel aeal
 õö weel kaunis walge; ümberringi igal pool waikus.
 Weel enne kui ta urtsikutesse jõudis, kostis kange
 naeru helin tema kõrwa, ja nurga ümber sõites, sai
 ta kogemata Eskimolaste seltsi.

Wõib olla kolmkümmend meest, naisi ja lapsi
 olid siin ühe kaljurünka peal koos, kus neil suuremat
 warja ei olnud, kui samblaid. Urtsikud olid kõik
 rühjad, sest rahwas istus kalju künkal. Kuda nemad
 siin ksjendasid ja naersid ja sambla peal püherdasid!
 Wõningad imesiwad linnuseljast tõmmatud nahka,
 teised keetsid linnu liha, ja kaks poisikest wõitlesiwad
 ühe suurispää kulli pärast, kiskusiwad seda katki ja
 sõiwad toorelt liha ära.

Tulepõletamise tarwis wõeti samblaid ja raswa-
 sid linnu nahku, tulukest tehti siin paeade alla, ei
 mitte soea pärast, waid rahwas istus ligistiku koba-
 rasse maha, kus üks teist kehadega soendasid. Lapsed
 tõiwad wahel wahel pihutäie samblaid tulele lisaks;
 filmad olid neil werega käias ja enamist igal ühel
 toores lihatük hammaste wahel.

Kõik näitas siin ülerohkust ja laiskust, Eskimo-
 laste lühikeste juwe magusat wedelemisega aega. Tu-
 lewa talwe pärast ei pidanud kedagi hoolt; ehk kül-
 neist tuule käes kuiwatud lindudest küllalt talwe moona
 oleks wõinud saada.

Nüüd oli linnu liha üleliiga. Weikemaid mere
 lindusi oli tuhandate kaupa kaljudel kiwi prügi wahel

pesitamas ja ei olnud meestel suuremat tööd, ku pise-
fese natawõrguga mõne sammude edasi minna, siis oli
wõrk lindudest täis.

Teisel korral, kus Kane Peterseniga wälja oli
läinud, tuli kange maru nende peale, mis koerad
saaniga tükkis äratuiskas, ja mehed pidid kõhuli maha
heitma, muidu oleks tuul neid ära wiinud. Jäe
kippus igal filmapilgul jalgade all lõhkema. Kui
maru natuke waikima jäi, wõtsid mehed saani õlale,
meelitasid kartlikud koerad oma juure ja läksid siis
Hanede=saare poole, kuhu nemad suure waewaga
wiimaks saiwad. Ehk nemad kül jedawiisi mürdliku
jäe pealt olid peasnud, siiski ei olnud lugu neil palju
paremaks läinud. Nemad seisid ühe palja kalju künka
otsas, kus tuul igalt poolt nende ümber möllas, et
mehed waewalt püsti wõisid seista; ja õhk oli lüme
tuisust nii pimedaks läinud, et nemad keft pääwa
aial ei mitte teine teist, ega koera ei wõinud näha.
Kuskil ei olnud kalju seinas sees pragu ehk kõrgemat
kühma leida, kuhu nemad tuule warju oleksid wõi-
nud minna; sellepärast ei olnud neil paremat nõu,
kui kas seie surra, ehk edasi minna. Seda wiimist
nõu wõeti katseks ette.

Alega mööda saiwad nemad ranna kaldale, mis
wiis jülda kõrge wõis olla; seal leiti kõrged lüme-
anged, kuhu siisje hauk kaewati ja siis mehed koertega
seltsis warjule pugesid. Natukese aia pärast olid ne-
mad lumest nõnda kinni kattetud, et enam marutuult
ei kuulnud. Kõige suuremaks waenlaseks sai siin
lüme hauas neile jõe. Hingamise õhk ja keha aur
sulatasid lund ja tegid neile rõsist sauna, mis jõudu
wõttis ja minestust peale aeas. Üks koer langes
frambi kätte, teised hakkasid purelema, mis meestele
palju tüli tegi.

Koerte raplemine oli lume katukse pealt maha lõhkunud, mis läbi mehed jälle lume ja tuule woli kätte langesid. Uga lühikese aea pärast oli lumi neile kattukse jälle peale teinud. Reha üleühtse hõiged, jäiwad wiimaks mehed magama, kunni tühja kõhu näpistus neid unest äratas ja neile meele tuletas, kaugemale minna. Kahekümne tunni pärast jõudsid nemad teiste juure tagasi.

Wähe aéal oli jälle kahte kohta moona ette walmis weetud, kust hiljemine toitu pidid saama. Seal tallitusel oli mõnda wacwa, sest et jõe enam ei tahtnud igas kohas mehi kanda, ka olid siin ja seal laiad weeloigud jõe peal. Siis hakkati lõune poole edasi minema. Ohlsen oli äkitselt raskest haigeks jäänud. Tõhter Haijes tegi kül kõik, mis tal wõimalik oli, aga tõbi ei tahtnud mehest enam lahkuda. Paari päewa pärast tuli surm ja wiis teda puhkama.

Teisel päewal tõstis wiletat põhja tuult; nüüd pandi lootsikutele purjed peale, et tuul neid libeda jõe peal edasi aitas lükkata. Se oli wäsiind meestele suureks kergituseks, kes seie saadik ise lootsikuid olid wedanud. Kiiremal minikul ei murdnud jõe nende jalgade al, ja kui mehed kaugemal jälle ranna kallast filma saiwad, siis tõusis neil uus julgus ja lootus jõudamesse. Nemad olid sel päewal enam maad edasi saanud, kui enne seda wiiel päewal neil wõimalik oli olnud.

Mõnda mindi nüüd esimestel päawadel purjete abil edasi. Wähest tuli ka pisukesi wiletusi, kus mõni mees lume al jäest läbi murdis ja kaelani märjaks sai, ehk saani tallad sisse murdsid. Teine kord pidid mehed kangidega ja kerwestega jäerüingaste wahelt teed tegema, enne kui kaugemale peasid. Mõnikord tulid lume anged wasta, kust nemad labidatega

teed läbi pidid kaevama. Aga ühel päeval oli saan lobjaga nii sügawalt sisse waunud, et wäsiind mehed oma rammuga sealt wälja ei oleks wõinud saada, kui mitte kogemata õnnel seitse Eskimolast sinna ei oleks juhtunud, kes ilma palutamata kõhe tööle hakkasid ja poole päewa ärakulutasiid, enne kui lootliku wälja saiwad. Aga abimehed ei wõtnud selle eest midagi palka.

Wiimaks saadi wallalise wee ligi. Resijad olid Pekutliku saare kohal mis Littletoni saarte kobarast kõige suurem on, kus wiimsed maha jäänud haiged, Willson ja Georg Whipple, nende kannule olid jõudnud. Aga üks nende seltsist oli veel puudu. Hans, tohter Kane truu abimees ja sõber, leiti juba ligi kaks kuud teistest kadunud. Aprili kuu algusel oli ta tohter Kanelt luba palunud, Peterawiki minna; ta ütles saapa nahka kibedast tarwis olema ja tahtis sealt mere hobu nahka muretseda; koeri ei ütelnud ta tarwis olema, ta tahtis jalgtsel minna. Tee oli küll pik, aga Hans sellega harinud, sellepärast andis tohter temale luba minna. Hans lubas Etas teistega jälle kokku saada.

Edespidi oleks neil mittuford Hansu abi wäga tarwis läinud. Aga tema ei olnud seie saadik mitte tagasi tulnud; mis temast Etas rahwa suust kuuldi, laskis mõnda arwamisele maad. Hans oli Etas küll käinud ja seal asju tallitanud tohter Kane käsu peale. Sealt oli ta kaugemale Peterawiki läinud, kus Sanghu oma kena tütreaga elas. Hansu armastasiid kõik, iseäranis kena piiga, ja Hans oli mees, kellele minnes ükski tütarlaps ei oleks wasta tõrkunud. Kõige wiimne sõnum, mis Kane temast saanud, tunnistas, et Hansu Eskimo saaniga ja Eskimo piiga seltsis

Peterawikist tüf maad lõune pool oli nähtud; tema oli Uwarrow Suk-suki endale eluaset walmistanud.

Zuba jäest wõisid rändajad näha, et nende saanitee pea lõppetusel oli, aga siiski ei lõppenud waewad neil weel ära. Jäe, mis wallalise wee ligidal on, saab ühtepuhku laenetest liigutatud, ehk kül pind weel kindel näitab. Mõnes kohas oli jäe nii õhuke, et wesi läbi paistis, teises kohtades leiti suured haugud wee sees, kus juba lindu sees nähti. Siiski ei olnud jäel kuskil enam paksust kui üks jalg.

Kane läks ettewaatlikult edasi ja lastis Eskimolaste kombel ifa tuuraga jäe kindlust enne katsuda, kui koormaga usaldas peale minna; siiski oli korra üks lootsik jässe kukkunud. Ja seal lootsikus seisis nende kallim reisi warandus, kõik kirjad, mis nende tee käigist pidid hiljemine teadust andma. Seda õnnetust ei oleks pärast mingi wiisil wõinud kustutada.

Kui tohter Kane sinna jõudis, kihisesid mehed kui sippelgad pesas. Blake oli kõit oma niude ümber sidunud ja seisis nüüd üle põlwini wee ja jäe pudru sees, seda laegast otsides, kus sees kirjad seisis. Bonsall tilkus weest, ja oli parajal tööl, moona kottisi weest peastmas. Snneelt oli see lootsik kõige kergem, ja kõik saadi wälja. Siiski oleksid Stephenson ja Bonsall pea aegu uppund, kui neile teised ei oleks abi toonud.

Juuni 12. päewal jõudsid lootsikud sinna, kus Kane enne seda lume anges tuisu warjul oli olnud, ja kuhu moona oli maha mattetud, mis kõik terwelt ees leiti. Pekutliki saare kõrgemast kohast wõis Kane wallalist wet näha, kuhu mehed seie saadik waewaga olid püüdnud saada. Mehed wõtsid nüüd üheskoos nõuks, kalda äärt mööda otsekohe wallalise wee poole edasi tõttada.

Uga enne kui minema läksid, pidid nemad weel ühe seltsimehele armutööd tegema; nemad pidid Kristian Ohlzeni maha matma, kes alles lume sees koopas seisis. Kaks tundi puhati, ja anti lahkund seltsimehele wiimast auu, nii pikalt kui siin võimalik oli. Nüüd, kus nende teekäik inimeste elupaikada ligemale jõudis, tuli Eskimolasi parwa trupa neile appi. Nemad wedasid kõitega lootfikuid ja haigede saanisi, ja töiwad pealegi igapäaw nii palju merelindusi, et toidu puudust ei wõinud tulla. Nõnda olid Eskimolased ühe nädalaga kahetja tuhat lindu wörguga püüdnud, mis meestele ja koertele toiduks saiwad. Nüüd olid kõik muret lõppenud. Mehed tõstsid jälle laulu healt ülesse; saanid läksid wirgult edasi ja lahke jut ja naer oli endise waikuse asemele tulnud.

Juuni 16. päawal wõis tohter Kane oma pääwaraamatuse kirjutada: „Meie lootfikud on wallalises wees. Meie näeme tumesuiist weepinda ja kuuleme kuda laened wasta jäekallast lõhkewad. Merewee soola hais karastab meil ninasi ja südameid. Meie laager on werst maad rannast kaugel. Meie peame lõune poolt Eta lähedalt stna saama. Üks tume, natuke eespoole seisaw kalju tähendab seda kohta. Mis kaurist lõhuwad laened wahtudes kaljukünka wasta! Rüngaste wirnat lõhutut jäest on weel ranna ja meie wahel, ja üks lai wöö, jäetükkidega täidetut wet, woolab pikamiste mööda kalda sõrwa; need on tugewad müürid lootfikutele ja saanidele. Uga meie oleme kurjemaid finnitusi teel ära wõitnud ja saame Sumala abiga ka neist jagu saama.“

Nüüd pidid lootfikut meretele wasta walmistatud saama. Nemad olid pisokesed ja wäga raskest koormandud, sellepärast ei tohitud mitte palju nende ujumise rammu peale loota; ülejeda oli neid kange kül-

ja päikese paiste mitmes kohas lõhestanud. Lootsikute parandamine wiitis meestel mõne pääwa aega; seal tööl olid nende tuttawad Eskimolased neil wiimist korda abiks. „Eskimolased“ — kirjutab tohter Kane — „on oma laagri meie laagri kõrwa teinud. Kõik Eta rahwas on siin, meid Sumalaga jätnud. Meid mehi ja naisi tunneme meie kõik nende nimelt.

„Igaüks neist on ühe kalli kingituse mälestuseks saanud, kas noa, wiili ehk ühe sae, ehk muud niisugusi asju. Lapsed said igäüks tüf sepi. Nende lustiline selts tungib praegu, kus ma kirjotan, minu ümber, ja kõik tänawad mind ühest suust aruliste annete eest. Wahe aeal toob Majuk ühtepuhku uut kingitust püütud lindudest, otse kui peaksin mina igawest sööma; tema naine seisab telgi ukse taga ja pühib ühtepuhku pisjarad oma filmist ühe nülitut linna naha sisse. Mul läheb süda soeaks nende waeste, roojaste, keh Wade ja süüsti õnneliku loomade wasta, kes nii kaua meil naabriks, ja wiimisel aeal truuiks sõbradeks olid olnud. Nende truus ei olnud mitte filmakirjaks. Müüd on nemad kõik minu ümber ja igäüks püüab midagi hääd mulle teha.

„Uga waata! seal tuleb weel liisa — kümneaastasid poisitese, ja nemad weawad keltudega weikeid lapsi oma järel. Kõik rahwa hulk tahab meiega wärsket suwist õhku hingata. Meie keedame neile oma katlates; nemad magawad meie lootsikutes; üks ligem jäemägi annab meile wet; nemad on kõigega rikkad, mis neil ial puudub, neil on magamist, süüa ja juua ja seltsimehi, ja peale seda näawad nemad igapäaw lühikest suwe aea päikest taewa külles; nemad näikse otsata õnnelikud olema.

„Nemad on meid sest pääwast, kus meie Pefutliku tulime, kui armsaid külalisi pidanud, meile oma saanud

annud, misga meie asju wallalise wee sõrwa wõiswad wedada. Ilma nende abi oleks meie tallitus faks nädalad pikemine wiibinud. Mehed ja poisikesed olid meil igal tööl abiks, aga ka naised ja koerad aitasiwad meil asja tallitamist.

"Wargus oli Eskimolaste ainuke wigadus. Kurja nõuu ei olnud neil kül ial, et meile oleksid tahtnud kahju teha; aga ma usun, nende ebausklik kartus ehk wõis arwata, et meie ligidus neile õnnetust wõiks jaata. See aeg on ammuigi mööda. Kui häda pääwad neile ja meile tulid ja meie nende haritut komba tutwustasime, kui nemad meile wärsked liha tõiwad ja meie laewa ülesotsisiwad, et karu jahiwäsimust meil wõisid puhata, seal läks meie kasu ja meie elamise komba nõnda nendega ühte, et wiinne waenu jälg pidi ära kaduma. Sumal teab ise, et meil ial truimaid sõbru ei wõinud olla, kui sest pääwast saadik, kus nemad meile sõbrust oli tõutanud. Ehk kül pärast Ohlteni surma palju, neile wäga kallid asju, wahita jae peal olid, siiski ei olnud nemad mitte ühte raudnaela sealt wõtnud. Wast eile ütles mulle Metek, kus ma nende komba jelle wiimse asja pärast kiitsin: Teie olete meile hääd teinud. Meil ei ole mitte nälga; meie ei taha midagi wõtta: meie oleme sõbrad."

Wiimse kingituse jagamine ei ole üks filmapiik, kus külmemad südamed soeaks wõiksid minna. Tohtri noaga olid kõige ülemad anded, mis Metek ja Nessart osaks jaiwad, aga ka teistest sai igauks midagi mälestuseks. Koerad anti kõige kogukonnale kingituseks ja tohter Kane wõttis aga faks koera kaasa, mis ta oma koeu tahtis wiia. Siis kogus ta Eskimolased jae ääre peal oma ümber kokku ja rääkis nende wasta, kui oleksid nad tema wennad olnud, kellele

ta ifa weel palju tänu ütles olema wõlga jäänud. Siis rääkis ta neile neist rahwasugudest, kellest jäemäed ja meri neid lahutawad, kuda soemal maadel igapidi rohkemaid sigidust leida oli, kuda seal suwi ja päikese paiste pikemalt wältawad; külm vähem kange ja enam weelaenetest weetud puid rannas leida on, rohkem kalasaaki ja muud tarwitusi. Tema katsus neile äraseletada, kuda nemad wahwa ja ettemaatlikul talutusel paari suwega neid õnnelikumaid kohtasi wõiksid kätte saada. Tema andis neile paberi peale maalitud mererannad ja nende kaljud ülesse, kust nad pidid teed wõtma, ja kuhu ka kõige mõnusatamad puhkamise paigad olid ülespandud, jenni kui Shakletoni maa ninani, kus Daanlased asuwad.

Nemad kuulid tohter Kane juttu nii waikselt, et kedagi ei usaldanud waljust hingata, ja kui Petersen neile walaskala ja karu püüdmisest seal kohtades rääkis, kus wesi palju pikemalt wallali jääb, siis wõis nende silmist selgest näha, et see jut mitte tuulde ei olnud läinud. Wõib sellepärast loota, et nemad, kes teab ehk üks kord Hansu talutusel, jeda katsetükki saawad ettemõtma.

Juuni kuu 17. õhtul katsusiwad reisijad purjetama minna, aga üks kange maru ei lastnud neid mitte järe küngruste wahela saada, sellepärast tõmbasiwad lootfikud kaldale.

Seitseteistkümmes peatükk.

Kange maru peale tuli tuulewaukus ja meri läks nii rahulikuks, kui ei oleks tema laeneid ial enne olnud ülesse fergitatud. 19. Juunil kel neli pärast lõunat hakkati minema. Esimeses lootfikus, kellel „U f f“

nimi, olid tohter Kane, Georg Peterjen, Hikkej, Stephenson ja Whipple; teises lootfikus, nimega „Lootus“, olid Brooks, Haijes, Sonthej, Morton, Goodwellow ja Blake, kolmandamas lootfikus, nimega „Erik“, oli Bonsall, Rilej ja Godwrej. Juha 21. Juunil pidid mehed Safluiti saarele minema lootfikuid tõrjama ja parandama; ja wast teisel päewal wõisid nemad jälle edasi minna. Suure waewaga jõudsid nad kitsa wee pragudest läbi sõites Wolstenholm = sundi ligidale, kuhu lootfikud kalda jõe sõrwa puhkama wiidi.

Toidu kitsikus oli meestel jõud väga lõppenud. Nemad ise ei pannud seda tähele, waid arwasid wäsimuse lootfikute wedamisest tulnud. Aga kui nemad teisel hommikul pakjust udust ümberpiiratud igal pool jäerünkaid lootfikute ümber nägid, ja nende jõud enam ei aitanud siit jõe wäljalt läbi saada, siis märkasiwad mehed, et tühja kõhu näppistus neid oli rammaks teinud. Nälg ei tunnud kül kedagi, waid leiwa raasukestest keedetut pudru ja teewesi näis neil söögi isu kustutama. Kane oleks weikema lootfikuga Erikuga Appah saarele saatnud, kus lindu pidi olema, kuida Eskimolased rääkinud; aga meestel ei olnud enam nii palju jõudu, et lootfikud wõisid wedada.

Kõigil lõppes nüüd julgus, ja neil ei olnud paremat ette wõtta, kui selgemat ilma oodata; seal tohtisid loota, filedamat jäed ja weefraawi leida, kus neil rasked wedamise tööd enam ei olnud. Kane oli ühe kõrgema jõe mäe otsa roninud, aga ei näinud ka sealgti midagi paremat teed. Aga waewalt oli ta lootfikuse tagasi jõudnud, kui üks põhja = õhtupoolt maru tuul möllama peasis, mis jäetükki lootfikuga ühes edasi aeras, kunni jäetük natukesse aega pärast kindla jäega kokku jõudis. „Ühe filma pilguga oli

kõik meie ümber lagumisel. Mehed kargasivad tööle ja kandsid moona ja lootfikud tagasi; aga mul ei olnud sel filmapilgul mitte vähemat lootust. Siin ei olnud pisukest jäe kofku rõhumist, kuda seda põhjamerel sagedast juhtub; waid see jäe lage, kus peal meie seisime, ja mitu sada suurt jäetükkisi ümberringi saidad pigistusest puruks tehtud ja läksid siis pealiski kuhja. Ma ei usu mitte, et kedagi meie pisukestest jeltfist, kes kül raske wiletjustega juba harinud olid, seda hädaohu jõudis äratunda, mis wasta ta praegu kõigest wäest wõitles, — ma ei usu mitte, et üks ainuke neist ära wõiks seletada, kuda, ehk mispärast ja millal meie jälle kimbutusest peasime. Meie ei tea muud, kui et kessel kärinal ja räginäl, mis ükski julg ei jõua tunnistada, aga kus wõimalik ei oleks olnud tuhat pasunate healdest niisama wähe kuulda, kui inimese sõnast — meid äkitselt raputati, ülestööteti, ümber keeritati ja siis jälle maha wisati ühe laenetawa jäerisu kõrbe, ja et kui mehed arglikul wähe aeal, mis raskamise järel tuli, pootshaagid kätte wõtsid, meie lootfikud sõgedat jõel, mis jäest, lumest ja weest sünnitatud, tuhatkiiru edasi läksid.

„Meid sai nüüd tüf aega, ilma meie tahtmata, edasi aetud ja wõisime wähe wahel kõrget maa nina näha, mis jäe mägede läbi ähwardates meie poole waatas. Wiimaks jäi jäe tüf kalju külge kinni, lah-tine jäe ujus edasi, aga meie wõisime aerude ja pootshaakide abiga seda lootfikute küllest eemale lükkata. Uga imelikul kombel saime natukesel aeaga wallalise wette, kus meie aerusi wõisime pruukida, ja meie silmade ees sieisis maa sõrw nähtamal.

„Kui weel natukene ligemale saime, siis tunnis-tasime seda Sutherlandi ja Hakulite kaldaks, kus fõrged jäe ründad ümber seisivad. Meie sõitsime

mööda jae sõrwa edasi, aga ei leidnud kuskilt sadama paika. Tuul tõusis kangemaks ja jae hakkas jälle minema; aga meil ei olnud nüüd paremat nõu, kui lootsikuid haakidega jae wõõ külge kinni panna. „Lootusel“ oli põhi alt ära läinud ja ka üks tüf pealtkattet; niisamuti olid ka teised lootsikud mõnda wiga jäest saanud. Ülm oli wäga kuri ja kole, sellepärast meil ühtepuhku tööd oli; meie pidime wet lootsikuteest wälja willima ja jäed jälle postshaakidega eest ära tõukama.

„Kel kolm tõusid laened nii kõrgele, et meie jae rinnale wõisime ülesse ronida. Meie tõmbasime lootsikud ülesse kitsa sõrwa peale, aga olime wäga wäsinud, et asju seest ei jõudnud wälja kunda. Üks sügaw, kitsas kuristiku kael oli seal koha ligidal kaljude wahel, ja kui meie lootsikuid sinna tõmbasime, näitsid kalju seinad meil üle päade kofku minema, tunni siis äkitselt kallastes üks juur koobas tuli, mis meile tuule eest warju andis.

„Kui meie wiimse lootniku, „Grifi“, olime warjule wiinud, kuulus üks kogemata kohin meie sõrwa, mis meie kawa ei olnud kuulnud; üks parw hani lendas meie üle. Sest saime tõsist märki, et nende audumise paik siit kaugel ei wõinud olla; ja kui meie märjad ja wäsinud puhkama heitsime, siis ei wõinud meil muud und tulla, kui munade rohkeusest.

„Meie jäime ligi kolm päewa sinna koopasse, ja korjasime kül kaksteistkümmet sada muna iga päew. Wäljas mõllas maru tuul ühel kombel, nõnda et munade korjajad jalul ei wõinud seista; aga seda magusam maitstes toit teistele koopas.

„Kolmandamal Tuulil hakkas õhtu tuul natuke raugema, ehk kül ifa weel paksu lund sadas; teisel hommikul jõime meie muna-punsi, kuhu meie peeri-

tuse pudel waimu andis, aga nii kitsikult, et üks ka-
finuse sõber seda jooki oma suhu oleks wõinud wõtta.
Siis lükkati lootniku jälle merde ja meie jätsime
„W ä s i n d m e h e p u h k a m i s e“ jumalaga, tä-
nades kõigi hää eest. Meie sõudsime jõe sõrwa mööda
edasi.“

Teekäik läks pilwifel ilmal pikamiste edasi lõune
poolt maa sõrwa ligidalt, kunni paksumad jõe tom-
bud meile müüri ette tegid, et kaugemale ei wõinud
peasta. Toidu rohkus, mis seie saadik mehi oli
söötnud, kippus jälle lõppema; maru tuul oli linnud
ranna ligidalt hoopis ära kautanud. Müüd ei olnud
jälle muud igapäawast rooga, kui leiwaraasufeste
pudru, mis meeste rammu kõhetumaks tegi. Selle-
pärast ei usaldnud Kane kõrgemale mere peale minna.
Üks kitsas wee pragu wiis neid kaldale, kuhu lootni-
kud ranna kaljude warjule seisina pandi.

Kõrgemal kaljumägede otsas lendas lindu, mis
seal pragude wahel pesitamas olid: mõnes kohas leiti
pesad kobaras koos. Paremat kät kalju kõrwas oli
üks kitsas org, kus samblaid kaswis, ja weesoni oli
ka mitmes kohas leida. Aga mis reisijatele kõige
juuremat kasu saatis, oli lindude rohkus, sest siin kibi-
ses neid igas kohas; niisamati leiti siin ka rohukasusi,
mis Skorbuti tõbe põdejate kasuks olid.

Siiski oli neil üks puudus, tuld ei wõinud enam
üles teha, sest rasw oli lõppemas, ja ilma raswata
näitas tule tegemine wõimatu asi, sellepärast pidid
mehed linnu liha ja mune kõik toorelt sööma, mis,
et paremad ei olnud, aega mööda igaühele maitstes.

„Siin oli meil üks kallid pidude nädal“, kirju-
tab tohter Kane, „siin wõisime waawatud kehafi jälle
karastada ja edespidi teekäigi wasta toetada; aga

siiski tegi mulle üks asi muret, meie ees seisid igal pool laiad jäe väljad."

Wast 18. Juulil andis jäenägu lootust läbi peasta. Kaks sada lindu oli teemoonaks kaasa wõetud. Esiotsalt käis neil tee ranna jäe äärt mööda, ja karastatud mehed olid väga rõõmsad ja julged. Nemad sõitsid ika enamist ranna ligidal. Kaldalt lasti wahel wahel mõni lind maha, moonale lisaks. Siin leiti ka sagedast kuiwi samblaid, misga tuld wõis üles teha, sellepärast ei olnud meestel enam tarmis toorest liha süüa. Sõudjaid heidsid, kui kõhtu täitnud, pääwa paistel randa puhkama. Rõõm oli jeda juurem, kui igamees selgest teadis, et see õnne pidu kaua ei wõinud wältada.

See ranna jagu oli enne Eskimolastel asupaigaks olnud, sest siin leiti igas kohas nende urtsikuid, mis enamist wanad näitawad olema. Niisamati nähti sagedast kiwi humnikuid, kus enne liha sees oli hoiatud. Mitmes kohas leiti selgeid märkisi, et rand enne kõrgem oli olnud kui nüüd; mõned urtsikud seisid praegu weel raeal, kus laened neisse puutusid.

Juuli 22. pääwal saiwad nemad Kap Torxi. Siin ei leitud enam weesooni, aga rohkest lund. Jäe oli kalda ligidal nõnda paks, et läbi ei wõinud saada, sellepärast ei jäänud meestele paremat nõu, kui kõrmale mere peale sõuda.

Mõned mehed saadeti waatama, kas kuskil ligimail Eskimolast siuwe korteris ei oleks leida; siis katsuti moon läbi, et wõiks arwata, kui kaua sellega wõiksid ulatada. Kuiwatud lindude kõrwes oli weel 640 naela toidu wara neil alles, mis 36 naela mehe peale tegi. Tom Hifkej oli turbalist mätteid leidnud, mis põletamise tarwis wõis pruukida. Need mättad olid seitsme pääwa osaks, kabe saani tallad arwati

kuneks pääwaks, üks tühi waat ja muud kraami nelja pääwa osaks, see tegi ühtekokku 17 pääwa tarwis tulepõletamise wara.

Wälja saadetud mehed tuliwad sõnumiga tagasi, et siin kuskil Eskimolasi leida ei olnud; jellepärast wõeti nõuks, edasi minna — õnne katsuma.

Tohter Kane astus weel ühekorra Mat Garjga seltsis kõrge kalju peale, kust nemad kiikriga jäe wälja kaugemalt waatasid. Aga nii kaugel kui silmad ulatasid, ei nähtud seal muud kui kindlad jäed. Siiski wõisid nemad eemal kraawi näha, mis jäest läbi jooksis.

Kane kutsus nüüd pealikud nõupidamiseks kokku, ja rääkis neile pikemalt, mispärast ta tahtis edasi minna, siis hakkati jedamaid teele walmistama. Lootsitud tõmmati jäe peale, kus neid läbi katsuti, ja niipikalt kui wõimalik oli, ka parandati. Erik tehti tühjaks ja wõeti kaasa, et häda kitsikul temast põletamise mara wõiks saada. Ka laskis tohter Kane ühe kõrge kiwikangru kõrgema ranna kohta ehitada ja ühe punase särgi warda otsa lippuks peale panna. Kiwide alla pandi paberid, mis nende teekäigist sõnumid pidid andma, kui nemad ise õnnetuse kombel sõnumid koeu ei saaks wiima.

Alega mööda läks jäe, kust sõit läbi käis, paksemaks ja tihedamaks; kippar ja tüürija pidid siin aru kokku panema, kas edespidi wõimalik oleks kaugemale minna. Kõrged jäerünkad, mis ees seisid, ei annud pikemat waatamise mahti, sinna juure tuli weel enamist paks udu, mis kõik finni kattis. Ükskord äratati tohter Kane magamast, et teada saaks, kas tee pidi õige olema. Pealik, kes esimest lootsikut juhtis, oli ühe laia kõrge jäemäe läbi teest ekfinud ja tüüris nüüd enam maa poole, kui seda taheti. Kitsas wee-

fraaw, kus sees lootfikud jõudsid, läks igal filmapilgul kitsamaks; ja ka nende kannul oli tee kitsamaks läinud, et enam tagasi ei võinud pöörata.

Kane ei ütelnud sest õnnetusest laewameestele midagi, waid kästis lootfikud järe peale tõmmata ja sinna asupaika teha, üteldes meie tahame siin riideid ja moona kuiwatada. Mõne tunni pärast hakkas ilm selitama, mis läbi võimalik oli natuke kaugemale waadata; ja Kane ronis Mat Garjga seltsi ühe 300 jalga kõrge jäerünka otja, et kaugemalt kohtasi nääksid. Mis nad siin nägid, se täitis südant kohkusega; nemad olid sügawale kitsa mere kaela saanud ja nüüd igalt poolt põhjatu jäemägedest ümber piiratud. Mat Garj, kes muidu ialgi ei kohkunud ja kes kaua aega walaskala-sõidul mõnda waewa ja wiletusit oli kannatanud, hakkas seda nähes nutma.

Neil oli siin üks ainus peasmise tee; mehed pidid jälle hobuste kombel enmast lootfikute ette wedajaks rakendama ja sedawiisi teed õhtu poole wõtma. Üks saan oli juba põletamise jauks wõetud, Griif sai nüüd sellesama tarwis katki lõhutud, ja tema lauad teiste lootfikute peale pandud; siis hakkasid mehed kõisipidi lootfikuid edasi wedama. Kui kolmas pääw juba lõppel oli, jõudsid nemad wast sinna järe mäele tagasi, mis neid enne teelt oli efsitanud. Natukesse aega pärast olid lootfikud wee ääre weetud, kus neid rõõmu kisaga jälle merde lasti, ja põhja tuulega purjetati edasi.

Nüüd oli neil aga kaks lootfikud weel. Põhja poolt maasõrw ei olnud enam nähtaw, ja kui ranna jäest kõrgemale mere poole mindi, siis ei olnud neil muud juhatajat kui kompass; selle peale pidid nad oma lootust kiinitama. Tulewara oli weel nädala päewadeks, aga moon kippus neil käest lõppema;

lindu oli siin arwast nähtawal, ja suuremad elajaid ei saanud nemad tappa. Jäe peal nähti mõnikord suuri hülgeid, aga need olid wäga argsed, et ligi ei lastnud tulla. Katskord nähti merehobu jäe peal magamas, aga ei saanud teekäijad ka neid elajaid tappa.

Juuli 28. päewal waatas tohter Kane sõnalaujumata lugu. Moon oli wäga kasin, linnud ja munad lõppesiwad käest, ka leiwaraasufeste kottid kippusid tühjaks minema, teewet wõisid nemad weel niikaua walmistada kui põletuse puid oli. Meeste jõud hakkas selle kitsiku toidu juures lõppema, aga siiski ei olnud mitte wõimalik neile rohkem süüa anda. Kõige ligem maa sõrm oli Kap Shakleton, kus rohkemest lindusi pesitamas leitakse; aga enne kui neil lootust oli sinna saada, pidi igapäewane moon mehe kohta 10 loodi leiwaraasufesi, 8 loodi raswa ja 6 loodi linnu liha olema. Sellega pidi igaüks leppima, kunni kogemata õn neile uut saaki juhtus andma.

Seie jaadik olid nemad enamist ika kindla jäe sõrwal sõudnud; seal wõisid wahel puhkama minna jäe peale, ja õnne korral ka lindu lasta. Aga sedawiisi wiitis teekäik wäga palju aega ja aawlid kippusid otša lõppema; jellepärast pidid nad kõrgemale mere pinnale püüdma, et kiiremast edasi wõisid minna. Tohter Kane wõttis nõuks, mere peale minna.

Esimesel kahel päewal läks katsetöö neil nurja. Teekäijad olid paksumt udust finni kattetud; lõunedhtu tuul aeas ühtepuhku jäekünkaid lootsikute külge ja mehed pidid wahel häda pärast jäe tükkide peale põgenema; sedawiisi wiis jäe neid kolmkümmend wersta jälle põhja poole tagasi. Mehed olid wässimusest kõik pool haiglasjed. Siiski läks tohter Kane lõune ja õhtu wahel edasi.

Aga meeste terwis läks igapäew sandimaks; hing

jäi rindu kinni, jalad paistetasiid kui pakkud ülesse, et saapad pidid lõhki leikama. Aga mis tohter Kanale kõige suuremat muret tegi, oli see, et mehed enam ei võinud magada. Näitas kui oleks jala palawik neid ööd ja päewad piinanud; sellepärast ei olnud nüüd muud lootust sest wiletjusest peasta, kui üksnes puhkamise läbi.

„Sel kibedal aeal“ — kirjutab tohter Kane — „nägime meie ühe suure hülge jae tükki peal ujumas: elajas näis magama. „Lootusele“ anti käsku, meie järgil sõita, ja nõnda katsusime siis tasailukeste ligemale minna.

„Petersen seisis pika püüfuga lootfiku otfa peal, ja aerude warte ümber mähiti sukfad, et aerud kolinad ei teeks. Kui meie ligemale saime, tõusis jahi himu nii suureks, et sõudjad ei jõudnud joone korral mõlasi liigutada. Üksnes tähtede läbi, mis käega anti, seati lootfiku sõitu, sõna ei tohtind ükski rääkida. Kui meie ehk weel kolme jaea sammugaugusel olime, wõeti mõlad lootfikusse, ja üksainuke jäi wette, misga tagant wõis lükkata. — Hülge ei maganud mitte, sest ta tõstis peat, kui meie ligi püüfi kaugusele jõudfime, ja weel täna seisab mul meeste film naga filmade ees, misga nemad kui pool ahastuses sinna waatasid, kui elajas ennast liigutas; sest tema püüdmise külles seisis meie elu.

„Ma andsin käega Petersenile märki, et ta pidi lastma; sest elajas näitis parajal lastmise kaugusel seisma. Aga terasemalt filma Peterseni peale wiimates, nägin ma selgest, et tal kogunist wõimalik ei olnud osamalt sihtida, sest käed wärisesid mehikesel; tema püüdis lootfiku otfas püüfile kinnituse paika. Hülge tõusis esimeste oimude tugil natuke kõrgemale, waatas ehmatanud näuga meie peale, ja püüdis siis

laenetesse hüppata. Seltsamal filmapilgul paukus püüs, ja elajas langes, ni pitk ta oli, jäe peale sur-nult maha.

„Ma tahtsin weel teistkorda lasta pörutada, aga mehed ei olnud enam finni pidada. Metsjalise kisaga aeti nüüd mõlemad lootsikud jäe sõrwa ligi. Palju kási wõtsid hülgest ühekorraga finni ja tõmbasid teda tugewama jäe peale. Mehed olid kui pool hullud; uüüd wast märkasin, kuda nälg meil jõudu oli lõp-petanud. Nuttes ja naerdes, nugadega tuule õhus wehkeldes, jooksid nemad jäe tükki peal edasi ja ta-gasi. Enne kui wiis minutid mööda läinud, olid kõigil werised sõrmed suus ja igauks närís toorest hülge pekki.

„Si mitte ühe loodi osa läinud sest hülgest kau-tusse, ja õhtul tehti suure jäe tükki peale, kus meie õnnelikud praegu lootsikud olime tõmband, tuld ülesse, mis tarwis kaks Griki lauda ärapõletati, ja keedeti nüüd wärsket hülge liha õhtu toiduks.

„See oli meil wiimne näljapiina kannatamine, ja hülge oli koerte elu sel korral õnnelikult peastnud. Neid olime meie wiimseks nälja peastjaks seie jaadif hoidnud. Mat Garj nimetas neid „ü m b e r j o o k - f e w“ liha. Tuba kaks korda oli mul nõu, koeri tapma hakkata, aga mul ei olnud südant, seda teha.

„Edasi minnes lasime paari päewa pärast jälle ühe hülge maha, ja siis ei olnud meil hiljemine ial enim toidu puudust.

„Esimesel Augustil nägime meie Kuradipõigla, ja olime jälle tuttawas kohtades, kuhu walaskala sõitjad igal suwel hulga laewadega lähewad. Mere lähedal ei olnud kuskil enam jäed nähtawal ja meie tee läks nüüd enam hommikut wasta. Lühikese aea pärast jõudsimme Hanede saarte keskele, ja kui meie

Kap Shakletoni lõune poolest äärest mööda sõitjime, wõeti nõuks kaldale minna.

„Kindel maa! mis üpris kena paistis see kindel maa nüüd, meie filma ja mis tulise tänuga läksime meie tema ligemale! Veel läks mõni filmapilk aega vaikist kohta kaljude wahelt otstides, weel üks paar filmapilku, kus meie üksteisele õnne soowisime, — aga siis tõmbasime wigased lootisid kaldale kuiva kalju peale. Kõik tänasid peastmise eest Jumalat ja heitsid siis puhkama.

„Ja nüüd, kus kodumaale tagasi saamist julgest wõisime loota, tuli jälle uus kartus, et ehk weel midagi kogemata wiletsust meile wõiks tulla. Ma ei julgend mitte sõitu kõrgemal mere poolt ette wõtta, waid otstisin argselt weekraawisi järe wahelt, kust läbi tahtsime minna.

„Kaks päewa hiljemine warjas pakis udu saart finni, ja kui udu oli maha sadanud, sõudisime meie siit edasi. Seal tuli üks tutaw helin kogemata laenestelt meie kõrwa. Meie olime ju mitukord lindude lennu kabinad, ja rebaste haukumist Eskimolaste healtisuseks tunnistanud, aga siin oli heal hoopis teine ja „Halloh! kõlas selgest meie kõrwa.

„Kuulge Peterjon! Merud, rahwas! — Mis see on? Ja tema kuulas esiteks vaikiselt ja ütles siis wärisedes madala healega: Danskemarkes.

„Mul on praegu weel need esimesed ristirahwa healed unustamata, mis meie tagasi tulemist elawa ilma teretasid; kuida meie kõik püsti tõusime ja igasjeh kohta filmad ulatasime; ja kuida heal jälle meie kõrwa puutus, kui juba kahewahel mõtlemine tõusis, kas kuulnud helin mitte unenägu ei olnud. Ja kuida meie siis kõigest wäest sinna poole sõudisime, kust heal oli

tulnud, ja kuda meie igast haljast paika terase filmaga vaatamine, kas seal rahvast ei peaks nähtama. Wiimaks, kus meie rohkest poole tunni olime sõudnud, tõusis ühe weike laewa mast meie filma, ja Peterjen, kes väga vaikseks ja tõsiseks oli läinud, hakkas nüüd kui laps nutma, siis rääkis ta kord Inglis, kord Daania keelt. „See on üks weike treani laew Uppernawikist! Karlie Mossjn, tahab wist Kingatolist pekki tuua. Marianna on seie tulnud!“ ja jedawiisi hakkas ta otsast jälle peale ja rääkis ühepuhku neid sõnu, senni kui pisarad ta palgeid mööda weeresid, ja tema käsi kokku löi.

„Nõnda leiti siis ka lugu. Karlie Mossjn oli tulnud Kingatolist pekki wiima, sest laew Marianna, mis aastas ühe korra Grönlandi purjetab, oli praegu Prönenis.

„Siin saime esimest korda natuke sõnumid sest, mis juures maa-ilmas oli sündinud, senni kui meie jae sees istusime. Siin kuulime, kuda Inglise ja Prantslased Turgiga ühes Wenelaste wasta olid hakanud sõdima.

„Mis siis Amerikast uudist kuulda? Peterjen, küsige?“ Ja meie ootasime kõik sellepeale, mis ta mehe wastusest meile pidi tõlkuma.

„Amerika?“ kostis Karlie; „meie ei tea midagi sest maast, sest nende walaskala sõitjatest ei ole kedagi meie rannas käinud; aga üks auru- ja teine weike purjete laew läksid kahe nädala eest meilt mööda põhja poole, teid otsima.“

„Wäga igaw oli meil kuulda, mis pikamiste need kuulutused mehe juust tuliwad. „Aga Sir Branklin?“ küsiti pikemalt. See oli jälle mehel tawatam. Tema rääkis, kuda Branklini felttimeestest, ehk nende surnutest jälgi oli leitud, aga enam tuhat

wersta lõune pool, kui meie olime käinud otsimas. Seda olid nemad kiriku õpetaja suust kuulnud, kes seda tseitungis oli lugenud. Siis pandi aerud jälle wee sisse ja tee läks meil kaugemale udust läbi.

„Weel üksford wõeti puhkamise paika magamiseks, meie pesime ennast puhtaks mageda weega ja meie kattend kasufaid kohendati nii kaugelt korrale, kui nõu aitas. Udu läbi paistis juba ranna kallas, ja koerte haukumine kostis meil kõrwa. Kel kuus jõudsiine kaldale. Siin on meie waewad lõppetud, mis nüüd kui unenägu meie selja taga seisawad.

„Meie sõidame sadamasse, kääname siis ümber nurga ja tõmbame wiimist korda lootisid kaldale.

„Nelikümmend kaheksa päewa olime meie taewa kattusse al tuule käes elanud, sellepärast näitas meil hoopis wõõras asi, kui näüd jälle kitsa toa seinade wahel pidime asuma. Aga meid wõeti sel õhtul mitmes majas lahkest wasta ja anti kohwi meile juua, kus igauks ennast selle üle rõõmustas, et Sumal meid oli peastnud.“

Daanlased Uppernawikis aitasiwad reisijaid iga pidi lahkest. Neil kaugel põhja pool elawal rahwal ei ole palju suuremat toidu wara, kui seda, mis laewad neile igal suwel lõune poolt toowad, sellepärast ei wõinud nemad mitte palju moona Amerikalastele anda, muidu oleksid ise kitsikut pidand kannatama. Aga kõigist, mis neil oli, anti kristlikul heldusel üks osa wõõrastele.

Sõidulaew, mis neid siit edasi pidi wiima, sai wast 4. Septembril teele walmistatud; aga seda aega olid reisijad selleks tarwitanud, et wigalist terwist püüdsid parandada, ja jälle harisiwad seinade wahel ja kattusse warju al elama. Aga puhkamise ja laiskus oli neid siin enam wäsitanud, kui wiimse kolme kuu tööaew merel.

Septembri 6. päewal lahkusiwad nemad Upper-
nawikist ja laew „Marianne“ kippar Ammondsoni
walitsuse al, wöttis neid kaasa ja lubas neid Shet-
landi saare randa wiia. Weike lootsik „Lootus“ wöeti
mälestuseks kaasa. Se oli neil riete ja kirjade kõrwas se
ainuke asi, mis nemad Udwanse pealt koeu wöisid wiia.

Üheteistkümmemal Septembril saiwad nemad God-
haweni, kus neid Drif wäga sõbralikult wasta wöt-
tis. „Marianne“ pidi siin aga natuke finni pidama
ja mõnda kaupa pealt kaldale wiima, aga siiski wi-
bis aeg neil kauemaks.

Tuba tahtsid mehed parajalt Shetlandi saarele
teed hakkata wõtma, kui neile sõnumid toodi, et üks
aurulaew mere peal nähtawal, kessel teine purjetega
laew kõiega küttes taga. Laewad tulid ligemale ja
seal tunti siis selgest Amerika lip laewade peal. Nüüd
lasti wiimist korda „Lootus“ laenetesse ja pandi te-
male lip peale, mis kaugemal põhjapool oli lehwitand,
kui üks muu lip seie pääwani. Teiste ranna rahwa
lootsikutega seltsis sõitsid nüüd Amerikalased oma
meestele wasta; ja mis wahwast wöttis nüüd iga
käsi mõlast finni, et ruttumalt edasi saaksid. Need
kodumaalt wõõrdund mehed ligistasid nüüd laewadele,
mis neid olid tulnud taga otsima; nemad nägid
mõnda armi laewade külles, mis ka jäe neile oli tei-
nud, ja tunnistasid mütsidest laewa pealiskuid, kes
piksilmadega weike lootniku mehi waatasiwad.

Warsti selle peale jõudis lootsik laewa kõrwa.
Üks laewapealik, kapten Hartstein, hüüdis üht weiket
meest naraka willase järgiga: „Kas see on tohter
Kane?“ Ja selle peale „Jah!“ kostes, hüppasiwad
lootniku mehed kõit redelid mööda laewa peale, kus neid
kaua otsitud rõõmu kisaga wasta wöeti ja omale maale
tagasi wiidi.

Reegister.

Esimene põhjamere käik 1850 ja 1851 aastal.

Esimene peatükk.

Tehe külg.

Teele valmistamine. — Laewa peale tehakse elamise aset. — Esimene jäemägi. — Kroonprintsi saared. — Üks kajak. — Siweli. — Disko. — Mini põhja merele 6

Teine peatükk.

Sõit keskmise jäepakku sisse. — Kuda jäepakkud sünnivad. — Laewade sõit jäest läbi. — Ohu pildid. — Laewad weetakse edasi. — Glajate elu. — Hülged. — Linnad. — asjata karu jaht 13

Kolmas peatükk.

Laewad peafewad keskmisest jäepakust. — Marutuul jäepakkude wahel. — Melwilli mere lähedal. — Jäe mäed. — Üks linnud lähwad lõdune poole. — Põhja mere magusjad. — Hädaohtlik laewade seisus. — Jälle õhu pildid. — Eskimolased. — Bewerlej punased kaljud. — Põhjamaa kaswud. — Punane lumi 22

Neljas peatükk.

Kokkusaamine Pennj laewadega — Sir John Ross. — Prints Albert. — Sir John Branklinist leitakse jälgi. — Ühes koos nõupidamine. — Hauad. Talwe korteri poik. — De Hawen pöörab teelt tagasi. — Ujuw jäepak kannab laewu edasi. — Määsamine jäe pakkudega. — Talwe korter. — Talw juba ligisemas. — Jäe rebased. — Jäe pak, kus peal laewad seisid 36

Viies peatükk.

Talwe elu. — Külmetuleb pikamista. — Külmetanud teemoon. — Luusikälk jäe peal. — Talwe

Sehe külj.

riided. — Pif talwe öö kippub terwisele kahju tegema.
 — Tõulu pühad. — Häda oht, kus jäe püüab laewu
 murdma. — Skorbuti-tõbi. — Päike tuleb tagasi . 49

Kuues peatükk.

Pakkane kül. — Sgapäewane elu laewa kamb-
 ris. — Skorbuti-tõbi läheb laiemale. — Wiirmalised.
 — Rewade alustus. — Reskue seatakse sõidu korrale.
 — Wallaline wesi. — Külma aur. — Marutuul jäe
 sees. — Hülged. — Linuud tulewad tagasi. — Jäe-
 faru jaht 61

Seitsmes peatükk.

Ettemalmistamised juwe wasta. — Jäed saagi-
 takse lõhki. — Moon wiiakse jäe pealt jälle laewale.
 — Jäe laenetab wee kombel. — Shtu pildid. — Lae-
 wad saawad Kroonprintsfi saartele. — Üks furnut
 Eskimolaste laps 71

Kahesjas peatükk.

Puhkamine Godhawnis. — Uus teesõit põhja
 poole. — Jälle jäe pakkud ees. — Pröwen. — Wa-
 litseja Kristjansen. — Maja elamine Grönlandis. —
 Kõrkusaamine Inglismaa walaskala püüdjatega. —
 Uppernawik. — Udufulgede-hani. — Kõrkusaamine
 Print Albertiga. — Hädakitsik jäe sees. — Kuradi
 pöial. — Mehed selitawad filmi laugemale. — Ta-
 gasi tulik. — Laewad jõuawad Uppernawiki. — Grön-
 landi lootfikud. — Laewad saawad õnnelikult Neujorki
 tagasi 79

Teine teekäik põhjamerele 1853, 1854 ja 1855 aastal.

Ühesjas peatükk.

Teekäigi ettearwus. — Dee mehed. — Üks Eski-
 molaste küt. — Suffertoppen. — Pröwen. — Up-
 pernawik. — Laewad saawad Melwile mere lahedale.

— Põhja wees. — Moona pannakse maha. — Wedukoerad. — Waew istub jõe sees finni. — Põhja poole otsitakse teed. — Talwe sadam 93

K ü m n e s p e a t ü k k .

Talw jõuab ligemale. — Ettewalmistused talwe korteri tarwis. — Koerte saanid. — Tule kahju. — Saanidega edasi minik põhja poole. — Mehed lähwad tee-moona ette mahapanema. — Talwe õõ. — Talwine aeawiide. — Wana Grim kaub ära. — Pakkane külm. — Koerad lõpewad otja 111

Ü k s t e i s t k ü m n e s p e a t ü k k .

Waewaline teekäik maad mööda. — Maha jäänud meestele minnakse appi. — Mitmesugused tee waewad. — Baker sureb. — Eskimolased. — Nende pealik Metek. — Majuf. — Saanisõit põhja poole. — Karud on maha pandud moona ära kiskunud. — Häda aeab mehi teelt tagasi. — Peeter Schubert sureb. — Teekäik Humboldti jõe mäele. — Sumi hakkab tulema 121

K a k s t e i s t k ü m n e s p e a t ü k k .

Meeste teekäigi juhtumised. — Üks karu tuleb neile öösel sõõrsiks. — Humboldti jõe mägi. — Morton lähleb põhja poole. — Saanisõit jõe mägede. — Wallaline weekraaw. — Põhjamaa elajatest. — Karu jaht. — Morton leiab wallalise põhja mere. — Wiktoria ja Alberti mäed. — Tagasi minik laewale 135

K o l m t e i s t k ü m n e s p e a t ü k k .

Mureline lugu talwe pärast. — Hanede-saar. — Asjata lootliku sõit. — Maru tuul mere peal. — Jõe wabel. — Puhkamine Nordhumberlandi saarel. — Jõe mäed. — Mälestuse kiri. — Peetakse nõu, talweks sinna jääda. — Üks oja mehi lahkeb laewalt ära. — Ettewalmistused talwe wasta. — talwe tuba. — Samblaid korjatakse kokku. — Hädaohtlik jaht. — Eskimosased tulewad neile sõõrsiks. — Nende wargus. — Tohter Kane toob kää mehi wargust wastama. — Lepping Eskimolastega. — Ekisõit marus 144

Neljasteistkümnes peatükk.

Raru jaht. — Merehobu jaht. — Rottid on üks
 maiuse roog. — Põhjamaa jänesed. — Laikund me-
 hed tulewad tagasi. — Maha jäänud meestele saade-
 takse abi. — Tagasi tulnud meeste ravitsemine. —
 Eskimolaste kaebtus, ja kohtu otsus annab neile õigust.
 — Wärske toidu puudus. — Edit Eskimolaste asu-
 paikadesse. — Suur lume tuisf. — Storbuti-tõbi lä-
 heb jälle laiemale. — Päikese tagasi tulif. — Üks
 pöder lastakse maha. — Talwe warandus. — Hans
 läheb kui saadik Eskimolaste juure. — Ra neil on
 tibe nälj käes. — Looftitud laewa meeste hulgas. —
 Tohter Kane läheb Hansu järele. — Nende kofko-
 saamine 159

Viiesteistkümnes peatükk.

Tohter Kane on Etas wõõrsiks. — Eskimolaste
 urtsiku seestpidine kaju. — Eskimolaste leinamine. —
 Eskimolased lähwad tohter Kanele saatjaks ühel sõi-
 dul põhja poole. — Walmistamised sõidule. — Toht-
 ter Kane läib Humboldti jäemäge vaatamas. — Ma-
 ha jäetud Eskimolaste urtsikud 176

Kuusteistkümnes peatükk.

Ettewalmistamised minikule. — Lobjad ja soanid
 seatakse korrale. — Teemoon. — Laikumine laewast.
 — Haiged wiiaakse Anatoaka. — Eskimolased linnu-
 püüdmiisel. — Hädaoht jõe peal, mis enam inimesi
 ei taha kanda. — Ohlteni surm. — Hans on neist
 lahkunud. — Sõutakse wallalise merele. — Eskimo-
 lased on lahked abimehed. — Laikumine nendest . . . 183

Seitsmeisteistkümnes peatükk.

Minik wallalise merele. — Looftitud kippuwad
 jõe sees lõhkema. — Looftitud on jäewangis kinni.
 — Kui suur weel moona wara oli. — Ekstmine jõe
 peastab neid hädast. — Reisisjad saawad kindla maa
 peale. — Nemad jultuwad Uppernawigi raswa loot-
 sifuga kofku. — Sõudwad sadamasse. — Kippar Hart-
 stein tuleb sinna. — Koeuminik 193

